

**Erasmus University Rotterdam
Faculty of History, Culture & Communication
Master Programme Art, Culture & Society**

When the Arts meet the Crisis...

Towards an Artistic Self-Transcendence of the Artists?

**Apostolakou Maria Titsa
412528**

Master Thesis

Written under the supervision of

Dr. SL Reijnders

Second Reader

Dr. Laura E. A. Braden

Artwork by Constantinos Lianos. Title: "Cutting the equilibrium". Source:
<http://constantinelianos.blogspot.gr/search/label/paintings>

Table of contents

Abstractpp. 3

Forewordpp. 4

Chapter 1: Introduction

1.1 Socio-economic and Cultural Context of this Thesispp. 5

1.2 Research Question and Research Planpp. 7

1.3 Hypothesispp. 9

1.4 In the Subsequent Chapterspp.10

Chapter 2: Literature review

2.1 Introductionpp.12

2.2 The social, economic and cultural capital of young artistspp.13

2.3 Artists and societypp.15

2.4 A dispute between the artists and the marketpp.19

2.5 Artist’s reflection upon the artworkpp.22

Chapter 3: Methods & Data

3.1 Introductionpp.25

3.2 Research Methodpp.28

3.3 Samplepp.30

3.4 Selection of Reviewspp.32

3.5 Operationalisationpp.34

Chapter 4: Analysis

4.1 Introductionpp.39

4.2 Economic, Social, Cultural Capital & Perception of the artspp. 40

4.2.1 Economic Crisispp.47

4.2.2 Artists & Society/Gatekeepers.....pp.54

4.2.3 New Artistic movementpp.63

4.3 Remarkspp.70

Chapter 5: Conclusion

5.1 Introductionpp.72

5.2 Implications for theorypp.74

5.3 Implications for society.....pp.75

5.4 Limitations & Suggestion for further researchpp.76

Referencespp.79

Appendices

I. Interview questionnairepp.83

II. Transcribed Interviewspp.84

Abstract

At present, in the year 2015, Greece is confronted with an impending bankruptcy and faces one of the worst socio-political crises of the last decades. On account of these unfavourable conditions, young, not yet established artists encounter numerous hindrances in relation to their artistic creations and their careers. The addressed research question of this thesis explores whether these young artists have been influenced by the economic crisis and how they depict that influence in their artwork. In order to examine this phenomenon, this research utilises a qualitative approach, as it analyses the in-depth interviews of undergraduate students of the Athens School of Fine Arts. One of the key assumptions of this thesis is that young artists have indeed been influenced by the socio-political and economic crisis in terms of the materials they select and the opportunities which are offered to them. Another assumption is that the context of socio-political and economic instability motivates, if not forces, young artists to seek inventive alternative ways to exhibit their artwork, due to the currently limited access to the art market, and is also likely to lead to the emergence of a new artistic wave. Furthermore, it is argued in this thesis that artists depict this influence in their artwork either by using darker colours or through the artworks' thematic which comments on the socio-political context. The scientific relevance of this research is based on the examination of the role of the arts within society and the importance of the role that artists play as active members of society. The analysis is based on the transcribed interviews with the undergraduate students and examines the four main themes which emerged along with several subcategories.

Keywords:

Economic Crisis, Young, not yet established artists, Influence on the artwork, Gatekeepers, Market context, New artistic wave

Foreword

The inspiration for this thesis was my keen interest in exploring both the obstacles encountered by young artists and their chances to flourish in a country like Greece in the midst of a full-blown socio-political and economic crisis. The realisation of this endeavour proved to be more challenging than I had anticipated, yet more interesting as well.

Special thanks are due to the following people: first of all, I would like to thank my wonderful supervisor, Mr Stijn Reijnders, not only for his guidance and support, but also for giving me the freedom to explore my potential; my loving parents, for their affection and invaluable support in my every enterprise and, of course, for embracing every idea –bad or good– that I have had over the past few years; my brother, who, as a young artist himself, inspires me constantly and brainstormed with me at those moments when I was completely lost; my special friends, who put up with me all those months without ever complaining about all the things that I forgot or missed; finally, my boyfriend, whose encouragement kept me going every step of the way, for providing me with the second pair of eyes that I needed and, above all, for being the person who never lets me quit.

Chapter 1: Introduction

1.1 Socio-economic and Cultural Context of this Thesis

Greece is famous for its artistic and cultural ideals, which were formed in antiquity and enriched throughout the country's long and turbulent history. Modern Greece, however, is infamous for its astronomical debt. For all its cultural heritage, Greece is currently confronted with an impending bankruptcy. Faced with eventualities which were not expected to re-emerge in post-war Europe, the country experiences economic instability, social upheaval and high unemployment rates. Unsurprisingly, an exponential rise of far-right political parties elected in the Parliament constitutes a threat to democratic institutions. Under the umbrella of political immunity, these parties terrorise immigrants and claim that they defend the interests of the Greek people, whereas, in fact, they serve their own political agenda.

Therefore, in Greece in the year 2015, 6 years after the onset of the economic crisis, the question of how the general instability is reflected in the artwork of young artists might seem of lesser importance in comparison with more pressing issues.

Nevertheless, a closer examination of the relationship between art and society, two historically interdependent concepts, is justified, if not imperative, due to the very nature of their reciprocal influence. In other words, artists perceive minor or major changes in society and depict them in their work, which, in turn, may enable the public to discern these changes and respond to them.

What can also be altered is the artist's place in society, ranging from prominent to marginalised, as well as the perspective of the arts. For instance, lack of opportunities might either deprive young artists of the means to subsist, or constitute the driving force that will stimulate their creativity. Similarly, various roles may be attributed to art: a pleasure for the senses, a consolation and an escape from reality, a means of exploration of the subconscious or even a medium of propaganda, to name but a few.

Regardless of the roles that different periods and trends have assigned to art, one thing remains constant: in times of crisis, a remarkable rebirth takes place. As art historians and critics have documented, several artistic movements have emerged as a response to economic and moral depression, war and natural disasters. Two prime examples of

influential art movements that flourished in times of crisis are Surrealism and Dadaism, which were created as a response to the events that occurred at the beginning of the 20th century and the ideas of that period (Gale, 1997, translated by Babasakis, 1999).

Dadaism flourished after World War I and the artwork mainly depicted the brutality and the irrationality of war. It was an anarchistic and anti-artistic trend which used everyday objects as works of art and created artwork from randomness (Gale, 1997, translated by Babasakis, 1999, Eburne, 2006). Surrealism was created in the 1920s by artists and litterateurs inspired by Freud's theory on the unconscious in order to undermine the mainstream conventions. Both movements were constructed under the idea that a change of the societal norms of the time was imperative. Through their work, artists exposed the moral decay of society which had led to war and they allowed chaos to penetrate into the arts (Gale, 1997, translated by Babasakis, 1999).

Arte Povera is another example of a movement which has roots in other ideologically similar art movements. It depicted the political radicalism of the 1960s and, with the use of everyday materials, artists wished to express their opposition to the pressures of the commercial art market (Lumley, 2004).

The above-mentioned examples clearly show that, in the midst of an economic crisis, it is indeed relevant to study the relationship between artists and society and the way in which their artwork reflects social changes. Whether the current depression will lead to the emergence of a new artistic movement, as in the past, remains to be seen. It is for future art critics to determine the extent of the impact of the present crisis on the arts and to evaluate the artistic production of our era.

The effects of economic depression on the arts are not always predictable, though, as in the case of Argentina. The fiscal derailment of the Greek economy is often compared with the socio-political course of Argentina. Nonetheless, the parallel paths of the two countries do not seem to extend to the fields of artistic creation and boom of the art market. In fact, Argentina experienced simultaneously the peak of the economic crisis and the peak of artistic activity. Paradoxically, with 52% of the population at the threshold of poverty, the theatrical scene was blooming with over 120 theatres operating in the capital. At the same time, from 2005 to 2008, the

exportation of works of art rose by approximately 60% and the number of galleries increased. In contrast, a similar trend has yet to appear in Greece.

Famous auction houses are another example of unexpected resilience in times of depression. Strange though it may seem at first, it can actually be explained if we take into account the commercial aspect of the arts and people's need for stability in times of uncertainty. To put it differently, works of art, unlike a country's currency, cannot be depreciated, which renders them a safe investment. Consequently, what accounts for the purchase of works of art is financial security, rather than pure appreciation of the arts.

1.2 Research Question and Research Plan

As discussed above, the economic recession has affected numerous countries and the societal precariousness which inevitably ensues can be observed in many aspects of everyday life. Unfortunately, the Arts and the Arts Education are usually amongst the first fields to be influenced by cuts in government budget. In a context of cuts in subsidy funds and in national and private scholarships and bequests, aggravated by suspicions of economic mismanagement within the Athens School of Fine Arts, budding artists have a tough reality to face before they even get their degree.

Therefore, young artists who are going to graduate from the School of Fine Arts are likely to present in their work their perception of these material restrictions, which they have already experienced. It is precisely this assumption that constitutes the research question of this Master Thesis, which can be formulated thus: **How is the current crisis in Greece reflected in the work of budding artists?** More explicitly, the aim of this thesis is to answer the following questions:

- Are young artists influenced by the current socioeconomic instability?
- If so, in what way and to what extent is their artistic creation affected?
- Are they forced to use cheaper or recycled materials?
- If so, do they feel that this compromise diminishes the aesthetic quality of their artwork?

- How do they perceive the function and nature of art? Do they believe in art for art's sake or are they in favour of engaged art?
- What is their opinion on the role of the artist?

Theoretical approaches concerning the issues which were examined in the interviews, namely the place of the artist in society and the role of the arts, will be discussed in chapter 2. The answers to the questions which were posed to undergraduate students of the Athens School of Fine Arts and the ensuing conclusions will be presented in chapters 3 and 4.

The interviews begin with a presentation of the artists, which sheds light on their individuality, as it contains information about their academic and family background, the atelier they attend, their perception of art, their aesthetics and their views on the impact of the economic crisis. In addition to this portrait, which establishes their cultural capital, the artists' answers manifest their response to the economic depression and social problems, which have not only downgraded their role, but also imposed limitations on their artistic production.

Taking into account the fact that budding artists confront financial insecurity, this thesis will examine whether they view adversity solely as an obstacle or as a source of inspiration and motivation for their artistic creation. Apparently, young artists can be very resourceful when faced with a serious lack of funds and opportunities to show their work: they may resort to cheaper materials or choose to organise street exhibitions when they are denied access to art galleries. This inventiveness, combined with a strong desire to reach the general public, is a good omen for the future of the arts in Greece and, perhaps, an indication that a new artistic movement might emerge despite, or because of, the current crisis.

The contribution of this research study aspires to be the examination of how budding artists express themselves through their work and to what extent the economic crisis influences their artistic expression. This question will be considered from an empirically relevant perspective by building on the existing theoretical sociological approaches, in relation to the artistic perception of young artists and the economy.

1.3 Hypothesis

My hypothesis is that budding artists have indeed been affected by this socioeconomic instability and that they are forced to use cheaper or recycled materials, both out of necessity and as a statement, which illustrates how their everyday struggle is reflected in their artwork. In order to clarify the practical and ideological impact of the crisis on the work of budding artists, several sub-questions will be introduced:

- How do young artists perceive art as an idea? Has their notion of art changed over the years?
- Do they use their experience of everyday life in the creation of an artwork?
- Do they believe that their work should be in harmony with reality or completely detached from it?
- Is there artistic vigilance in times of crisis or, conversely, regression?
- Do artists actively help to raise public awareness by taking a stance through their artwork?
- Do they believe that there is a distinction between high-brow and low-brow culture?
- Does the socioeconomic instability affect their everyday life to a great extent or is it just another aggravating factor in the existing context of professional precariousness and uncertainty that the field of art entails?

Furthermore, as it will be explained in more detail in chapter 2, in the theory discussed by Boltanski & Thévenot (1999), the artists' opposition to the current state of the Art Market will also lead to sub-questions about the role of gatekeepers and whether they actually play a part in the development of young artists. Another consideration will be whether artists are willing to modify their artistic standards and principles in order to be accepted in the Art Market. The answers to these questions will reveal the interrelation between the artistic reflection of young artists in the midst of the economic crisis and the employment prospects that they have in mind.

Numerous assumptions can be formulated, as there are several categories of artists with different cultural ideals and aspirations. For some artists art is a means of expression and they create purely for the aesthetic experience, seemingly unconcerned with the current crisis. Perhaps this is due to their belief that art is autotelic and should

not reflect external factors (Kuryluk, 1994). For other artists art is a medium which should play an important socio-political role by reflecting reality and contemporary problems and trends. Through a sometimes multifaceted narration of their artwork, they stand for engaged art (Rosler, 1994) and express the radical demands of society.

In tune with the theoretical approaches that will be discussed in the next chapter, the interviewees, undergraduate artists, will compose a solid indicative sample of the new generation of artists in Greece during the crisis. The assumption is that the cultural capital of these young artists is indeed of high quality in terms of knowledge and aesthetic appreciation, both of which will enable them to explain whether their own artwork has changed due to the economic crisis. Moreover, artists, along with intellectuals, have a prominent role in society due to their knowledge (Bourdieu, 1970 p.6 as cited in Dubois, 2011 p.503). Thus, they already have the theoretical foundations in order to initiate an open discussion with the audience through their artwork. Those who engage in this communication with the public will be asked whether they draw their inspiration from reality and how they reflect this in their work.

1.4 In the Subsequent Chapters.

A brief overview of the subsequent chapters is required in order to provide information as to what will follow. In chapter 2 of this thesis, the theoretical approaches that have been used in order to support the context of this research will be discussed. The interviewees will express their opinions on the role of artists within society, as well as their notion of art and whether the economic crisis has altered this notion. The way in which the current depression is reflected in their artwork will also be discussed. In addition, the definition of cultural capital will be given in order to indicate the rationale behind questions about the family and educational background of the interviewees.

Chapter 3, the Methods & Data chapter, will present the research method, the selection of the sample of the interviewees and the operationalisation of the qualitative coding analysis.

In chapter 4, the conclusions of the qualitative research analysis will be presented in detail and parallels between the theoretical approaches and the conclusions will be drawn. Moreover, what will also be evaluated in this chapter is whether the research question of this Thesis was answered and whether the initial hypothesis was verified.

Lastly, chapter5 will contain the recapitulation of this thesis, as well as the conclusions which were drawn. The scientific contribution of this thesis, as well as a criticism of this study will be presented along with suggestions for future research.

Chapter 2: Literature review

2.1 Introduction

The aim of this thesis, as previously explained, is to discover through comprehensive interviews whether young, not yet established artists are influenced by the socioeconomic crisis and, more important, whether this is manifested in their artworks. In this chapter, the theoretical approaches which will be discussed are in line with the questions which will be asked in the interviews with the students of the Athens School of Fine Arts, who are currently in the final year of their studies.

The theoretical approaches which will be presented in this chapter are the backbone of this thesis and encompass the concepts that were used in order to structure the questions of the interviews. The environment in which these young artists were raised is of great importance due to the obvious influence of factors such as wealth, cultivation and art appreciation within the family. Questions about whether the interviewees' parents provided them with artistic stimuli in childhood or whether they supported their decision to study Art will shed light on their background.

Secondly, the sociological terms “cultural, economic and social capital” will be defined, as well as the context in which an individual chooses to pursue a career as an artist, despite the adversities that he or she may encounter.

Thirdly, the role of the artist within society and as its integral part will be presented, followed by a discussion on the role of the arts in society and how they have been used historically in order to change the ideologies of people for certain causes. The next question will be whether the role of the artist should be directly linked with the socioeconomic and political being or whether artists should distance themselves from society so as to not compromise the artistic creation and its pure meaning. The dilemma of engaged art versus art for art's sake, which will be discussed later, is of particular significance for Greece, where people who react to the widespread climate of fear by mocking the socio-political and economic system are often targeted or marginalised.

The next consideration will be the dispute between the artist and the art market, at a time when people are increasingly interested in investing in the arts, as well as the role of gatekeepers, who are the ones who determine the artistic and economic value of the artwork. Since gatekeepers are in a position to contribute to the recognisability of budding artists, for instance through media exposure or through their social network, many artists turn to them, even though this usually entails compromise. In fact, they often have no choice but to alter their thematic or artistic style according to the indications of the gatekeeper.

Furthermore, the artists' reflections on their artworks and the creative process they use will be discussed, given the fact that they already have a particular perception of aesthetics and the knowledge to support how they critically study other artists' artwork and how it relates to their own. The tendency to marginalise young artists in society, regardless of their cultural contribution to it, will be discussed along with how this is manifested in their artwork. Finally, their perception of reality, as well as their relationship with the audience, will be examined due to their important influence on the artwork.

2.2 The social, economic and cultural capital of young artists

Social capital as a sociological term refers to an individual's social network which is expected to provide that individual with the necessary resources and support they have at their disposal (De Graaf, 2007). De Graaf explains that social capital can be established by an individual's parents and can also be created throughout an individual's career.

Economic capital encompasses a person's income and wealth which is mainly provided by their family and which creates the appropriate conditions in order for them to obtain better education, so that they can have a better occupational status and better career prospects (De Graaf, 2007).

Cultural capital as a sociological term was introduced by Pierre Bourdieu (1973) and defines the cultural distinction among classes which is based on an individual's economic status, education and profession (De Graaf, 2007). Bourdieu suggested in his theory that the family's cultural capital has a corresponding effect on their

children's education. Hence, the more cultural input a person receives from their family, the better their performance will be academically and career-wise, in comparison with children who come from a family of lower cultural capital.

The definition of these three important sociological terms will facilitate the understanding of the diversity within the research sample. Several factors, ranging from social class and economic resources to personal aspirations, account for the diversity of the interviewees. Taking into account these definitions and the arguments which will be discussed next, it is also important to consider the context in which artists choose to pursue a career in the artistic field. The context here refers to the socioeconomic profile of the Greek society, which is struggling with a far-reaching depression and which offers very few opportunities for budding artists.

Abbing (2002) argues that artists consciously select this career, even though they know that, in all probability, they will not be able to fend for themselves, nor are they likely to become successful. A career is considered to be successful when it provides financial gain and recognisability for the artist. Furthermore, Abbing (2004) states that "artists are willing to work for low, to very low, hourly incomes in the arts, because they expect to find more satisfaction in their work and other immaterial benefits than in other professions". To put it differently, artists are usually driven by an inner motivation that dictates the path they will follow because it fascinates them, regardless of its numerous disadvantages. This romantic notion of a profession can be found primarily in the field of the arts and it is an ideal which pays off in terms of market sales (Abbing, 2004).

Artists might also be driven by vanity, which underlies the belief that they can succeed where other artists have failed because their art is superior to the artwork of others. In order not to compromise their high artistic standards, artists are usually forced to have side-jobs. Abbing (2003) argues that they have a low standard of living, for which they compensated with non-monetary rewards, and that most of them are willing to use their earnings to finance their artistic creation.

It is because of their cultural capital and knowledge that artists, along with intellectuals, are considered "dominated-dominant" (Bourdieu, 1970, p.6 as cited in Dubois, 2011, p.503). This means that they are dominated by those who hold political and economic power, but, at the same time, they are dominant on account of their

cultural impact on society. Bourdieu (1983) argues in his theory about cultural capital that people who have a strong cultural background because of their families will be more successful in life than those who come from a lower class background, since the latter will probably associate their cultural capital with economic capital.

This theory, which has contributed a lot to the sociological understanding of class stratification, could be partly challenged when applied to a contemporary social group, such as budding Greek artists. To elaborate, in Bourdieu's theory it is postulated that a young artist who is high on the hierarchical ladder in terms of cultural capital owes that cultural capital to his or her family. The hypothesis of this research, however, is that artists do not necessarily owe the attainment of their cultural capital to their families' input. In fact, many of the interviewees were raised in an environment which was rather indifferent to the arts.

Another point which can be contested in Bourdieu's theory is the assumption that cultural capital contributes to the growth of economic capital. Indeed, Greek artists, struggling to make ends meet in a market where opportunities are scarce, are not very likely to make a good living, let alone a fortune, irrespective of their knowledge, cultivation and artistic talent.

In addition, in the case of Greek artists, cultural capital does not guarantee a prominent place in society, nor are artists and intellectuals treated with the respect that Bourdieu's theory implies. Artistic professions are no longer considered as prestigious or as glamorous as they used to be, because society is faced with pressing issues which call for practical solutions that art cannot provide. Thus, the role of the artist has been downgraded as a result of the crisis, which has led to great changes in people's everyday life, way of thinking and behaviour.

2.3 Artists and society

Our perception of the artist's role and position in society is connected with the specific socioeconomic context of our era. Thus, the contemporary depression has led to the marginalisation of the artist on account of the materialistic orientation of society. A brief examination of the role of the artist in the past two centuries will

demonstrate the extent of the transformation of the artist's status and prestige in recent years.

In his book *Aesthetics from classical Greece to the present: A short history* (1989[1975]), among other things, Beardsley retrospectively discusses the immense changes in society after the 19th century which had as a result the alienation and separation of the artist and his creation from the social being. He argues that in a western society which measured the legitimation and value of things in market terms of demand and supply, this form of evaluation eventually imposed restrictions on artistic creation, as it forced the artist to turn to the middle class for economic reasons. In other words, the artistic style and message of the artwork had to be clear enough for people who were not cultivated.

Beardsley recognises this alienation of the artist from society at the end of the 18th century in the ideas of romanticism. He explains through examples that the role of the artist had changed and that the aesthetic values that artists communicated through their work were compromised by the socio-political and economic system which had been created. Subsequently, we see that the role of the artist in society is not static and changes according to the socio-political and economic changes that occur.

Another philosopher, Castoriadis (2008[2007]), in his effort to explain the status quo in western societies in relation to the arts, turns against these societies and argues that the artist does not fit in that context because the system is built upon the rejection of anything that is not tangibly functional. He claims that societies tend to fetishize the pseudo-scientific reflection of the world and to adopt solely the idea of material evolution, in which financial gain is the only value.

Castoriadis suggests that the commercialisation of everything dictates a neutral position to the arts, in order for them to appeal to the general public, and strips the meaning from concepts that once meant something. He agrees with the belief of Dadaists that the only thing that exists is the 'falsity of style' and that society is unable to accept a great artwork exactly because it has become so vain and does not believe in anything anymore. Castoriadis argues that the main reason why the value of art cannot be appreciated as it is lies in the fact that modern societies have created new meanings and artistic value is thought to be of little worth, due to the changes in social values. Therefore, the artists may not be able to communicate their messages

through their artwork because they can only convey an idea or feeling, which is an abstract notion that the public might fail to grasp for lack of cultivation.

Alexander & Bowler, in their article *Art at the crossroads: The Arts in society and the sociology of art (2014)*, also discuss the fact that art seems to be increasingly marginalised due to several factors. They mention the changes in the definitions of artistic identity and artistic work and they wonder who is considered to be an artist nowadays, when there are numerous examples of artists conceiving the idea for an artwork and commissioning other artists to create it. They explain that the artwork is treated as a product and that this commercialisation is contrary to artistic creativity.

Alexander & Bowler also discuss the distinction between professional and amateur artists according to how much their artwork yields and suggest that such a distinction cannot be valid at all times because earnings are not always proportional to the quality of the artwork. In addition, they discuss the marginalisation of the arts in society due to the current perception of the arts as less important than other occupations and they are puzzled about this paradox: people like gatekeepers, who are knowledgeable about art, are highly respected, whereas artists, who create art, are marginalised.

Another paradox mentioned by Alexander & Bowler is that while, in actuality, the arts have been marginalised, the awareness of the importance of the arts has increased. At the same time research on the benefits of the arts shows that the general concept of culture should be embedded in the social sphere and recognised as fundamental for society (Alexander & Bowler, 2014).

Similarly, Thorsby (2001) argues that in western societies, due to the massive spread of new technologies, “the arts and culture are hailed as potential catalysts for urban revitalisation and regional development”. He explains that because artists are able to discuss socio-political and economic issues through their artworks, they should be considered an integral part of society with a significant role in the shaping of both the cultural field and society at large as generators of great ideas and values. As Thorsby, in his research, focuses on the distinction between professional and amateur artists in the cultural industry, he applies this perception solely to professional artists, namely those who, among other things, earn their living through their work.

On a different note, Adorno (2000[1970]) questions the autonomy of art because it is controlled by society and has lost the main prerequisite of art: maintaining its freedom. He argues that this occurred once the use value was replaced by the exchange value and claims that the state of democracy in modern societies only nurtures class differences based on power and capital (Gartman, 2012) with little regard for culture.

Therefore, it is rather interesting, from a sociological perspective, to observe that, paradoxically, while culture is constantly being redefined and increasingly attracts attention for its benefits for social life, artists themselves do not receive the recognition they deserve. Apart from the distinction between fine art and popular art, two definitions which are currently much debated and challenged, gatekeepers tend to further categorise artists according to the way they produce their works of art, even though there are other factors that influence them.

Another interesting observation, as explained in chapter 1, is that in times of socio-political and economic instability arts tend to be revitalised. History has shown that great artistic movements were created under adverse conditions. Consequently, on the basis of this pattern, the present worldwide crisis is likely to lead to the emergence of a new artistic movement. The tremendous progress and transformation of the arts due to the rapid development of technology will probably contribute to its creation as well.

An additional contributing factor will, in all likelihood, be the artists' effort to overcome multiple hindrances to their free artistic creation. As budding artists struggle to find affordable materials and ways to promote their artwork, they come up with innovative solutions, which may eventually be able to generate a new wave of artistic expression. For instance, because traditional venues for art exhibitions, such as galleries and museums, are not easily accessible for budding artists, they tend to organise street exhibitions, thus bypassing gatekeepers and exposing their artwork in public.

2.4 A dispute between the Artists and the Market

In the midst of the current far-reaching crisis, budding artists frequently utilise novel means and strategies in a passionate –and sometimes desperate– attempt to come into contact with the public and to communicate thoughts, impressions or feelings through their artwork. Despite the ingenuity or practicality of these alternative ways to rise from obscurity, the main access to the art market is controlled by a network of experts felicitously called ‘the gatekeepers’.

Gatekeeper is a term used to describe the position occupied by people of certain authority due to their knowledge and profession. In the field of the arts, gatekeepers comprise a network of people connected with art galleries, museums, and art critics, who are considered to have the knowledge and expertise to evaluate works of art (Crane, 2007). Therefore, in terms of demand and supply, they are authorised to define and shape the market according to the current trends and what they wish to promote. The course of action of gatekeepers regarding artists and their success is a threefold process. Firstly, it is based on the objective appraisal (which is based on the existing aesthetic criteria), then on the cultural persuasion (which is based on new aesthetic criteria) and thirdly on the social influence (which is based on personal influence and material resources) (Mulkay & Chaplin, 1982, as cited in Crane, 2007).

Boltanski & Thévenot (1999) argue that a dispute seems to arise between artists and the current state of the market, in terms of demand and supply, since there is a demand for artistic production but a limited supply of artworks. This is not because there are not enough artists able to create artworks, but because gatekeepers usually choose solely high-profile artists who are already established in the art market and are more likely to provide higher profits for the art gallery, museum and so on, due to their recognisability.

As the orders of worth are described in Boltanski & Thévenot (1999), the pattern described above would probably fit in the market and the industrial world because, as it is stated ‘in a market world, important people are buyers and sellers’, whereas “in an industrial world the great persons are the experts. [...] They are said to be worthy when they are efficient, productive, operational”. Consequently, according to this theory, a young artist, who is neither established nor has the economic means to take his or her work a step further, namely to establish a successful career which includes

recognisability and earnings, must rely on the experts' assistance. Thus, it is this particular network system that controls an artist's career: the gatekeepers, who have the appropriate knowledge in order to evaluate their work, the sellers, who have the means to promote their work, and the buyers, who provide the economic capital.

Alexander & Bowler (2014) argue that the influence and the rapid change of the market are also factors which lead to the marginalisation of the arts in society. They explain that the number of places where art pieces are sold, namely auction houses and art dealerships, has increased. The fact that these mediators of art selling, who reject the term art dealers, focus on profit, is yet another reason why artists tend to distance themselves from that market context (Alexander & Bowler, 2014).

Paradoxically, as illustrated with the example of Argentina in Chapter 1, in times of social and economic instability art sales seem to increase. Investing in art is seen as a haven of value for people who possess a significant economic capital, because the value of a work of art is not influenced by stock market fluctuations and currency depreciation.

The dominance of the existent network system described in these theories, along with the current socioeconomic instability are likely to alter the way in which young artists perceive art and this alteration may be reflected in their work. In addition, the main hypothesis of this thesis is that budding artists have already been influenced in terms of the selection of their materials. Hence, another parameter is added to the reflection of young artists on their artwork, namely the influence of the market. The question is whether budding artists would willingly sacrifice their autonomy and individual inspiration in order to fit into the context of the art market.

Another question which will be examined from the perspective of the artist is whether art sales have increased in Greece, following a pattern similar to the one observed in Argentina, and whether the marginalisation of the artists has resulted in their exclusion from the gallery-museum context. It should be noted that art sales at domestic auctions and galleries have decreased, with the exception of a few famous Greek painters, such as Tsarouhis, Eggonopoulos and Moralis, whose artworks are still sold at big auction houses. As for contemporary Greek visual arts, opportunities to sell their work are given to unknown and established artists alike.

Furthermore, whether budding artists would consider altering their artwork in order to fit in the market context is a question relevant to their aesthetics and to what they wish to express through their work, namely whether they choose to discuss the socio-political conditions or to represent solely their own reality without such references. In the case of engaged art, any production of artistic creation is inspired by specific socio-political conditions and the public can perceive this through the prism of specific social and political norms, since they are familiar with these conditions.

Rosler (1994), as an artist herself, argues that artists should be responsible members of society and, hence, take a critical position through their artworks when times demand action. The suggestion is that artists should communicate the ideas and thoughts which need to be heard, no matter how radical or hard they may be, because they are an integral part of society and have an important position in the culture being.

Foudoulaki (1998[2005]), presents a retrospective analysis of the position of the artist through their artwork and suggests that engaged art, even in the form of ‘propaganda’ dates back to Plato, who was its first theorist. She discusses the advocators of engaged art in 1830, enemies of the bourgeoisie, who recognised the need for a drastic renewal in the arts and wanted the artists to have a social impact and enhance cultural progress through their work. Foudoulaki (1998[2005]), refers to the dominant position of ‘art for art’s sake’ as unreasonable and claims that artists should draw inspiration from society and represent this in their artwork. From the early beginning of the 20th century, the dynamic presence of the artistic field and the artists’ assumption of a public responsibility towards a politicised orientation was what initiated modern art. Dadaism and Surrealism, among other movements, were created to assist in the political forefront (Stavrakakis & Stafilakis, 2008).

In contrast, Kuryluk (1994), argues that artists should stay focused on their art and keep their personal opinions on social subjects separate from their work, because when artists take a particular stand through their work, they do not add anything to their art. She separates the artist from the social being and argues that the artist’s creation should be impervious to the influence of external factors.

Foudoulaki (1998[2005]), presents the opposite perception of what purposes art should serve, which promoted the concept of ‘art for art’s sake’ and advocated neutrality in art. This notion was supported by the bourgeoisie, because they did not

want art to turn against them. Thus, they formulated a civic philosophy and a civic criticism which promote spirituality in art (Cassagne, 1906 as cited in Foudoulaki, 1998[2005]).

Therefore, in view of these two diametrically opposed theories about the attitude that an artist should adopt and given the context of the current socio-political and economic instability, young artists' opinions vary widely, as they are further influenced by their notion of art and their own perception of aesthetic experience.

This thesis will examine the impact of the current socioeconomic context on young artists with a view to answering two questions. The first question is whether budding artists have become more politicised in terms of the message they want to convey, thus changing their thematic or their palette, or whether they want to stay true to their original inspiration regardless of the reality they face, without commenting on socio-political and economic conditions through their work. The second question is whether young artists would accept to alter their thematic in order to fit in the market context, if, for instance, a gallery requested a certain artwork which would be more political or more abstract.

2.5 Artist's reflection upon the artworks

Every artist perceives an artwork through the prism of their own perception of art and their ideology concerning aesthetics. The idea of the aesthetic perception cannot be defined as a cold look on the arts, nor as a judgment on the artistic creation, but rather the artistic expression of an individual's fundamental predicament (Bakonikola-Georgopoulou, 1993). Therefore, the artistic process that a person selects in order to create an artwork is related to these ideas and to the main dialogues which they want to initiate. For instance, if a young artist believes that his or her artwork is a form of language which communicates messages to the public, what is the message that he or she wants to convey? Does it originate from a perception that the purpose of an artwork should be to puzzle those who see it or to entertain them and provide an escapist experience?

For a long time young artists have been in the margin of the cultural industry in Greece. It would not be an exaggeration to say that currently there is scepticism

towards the arts and, more specifically, visual arts. Although a lot of cultural events take place, especially relating to performance art and conceptual art, not many opportunities are given to artists to help them start building a career and making a good living. This lack of opportunities and the exclusion of young artists from the art market context have motivated budding artists to take alternative paths in the cultural field. Utilising their knowledge and their perception of what art should be, they are trying to create their own opportunities.

Young artists have started creating art which goes beyond the mainstream context, as it is unconventional and radical, through which they are trying to bring to the surface issues connected with the social context and personal experiences. Thus, contemporary Greek visual arts, in particular, are multifarious and famous artists and unknown artists alike create in this field. The thematic that the majority of young artists presents inevitably revolves around the current crisis and by extension the minimization of funds allotted for new projects. The attempts of young artists to initiate a fruitful dialogue with the public about contemporary visual arts and their concerns have a special new character.

Due to the fact that various factors, such as the context and the knowledge that one possesses, influence the perception and the aesthetic experience of an artwork, as Solso (1994) observes, it stands to reason that the interviewees will be able to support their negative or positive position on an artwork due to their knowledge about it. They might also be influenced by additional factors, such as economic recession, and they may utilise their knowledge and perception to express their ideas through their artwork. Consequently, by combining their everyday reality with their knowledge, they would present that perception in their artwork and they would communicate their message through an artwork shaped by that daily reality.

Furthermore, young artists could be placed in the position of the public and asked how they would react to the work of another artist whose thematic is clearly influenced by everyday reality. Becker (1982) argues that the connection that exists between the artist and the public is a fundamental prerequisite in order for art to be explained and distinguishes two categories within the public, serious and occasional attendees, based on their knowledge about artistic conventions, which influence the judgements they attribute (Becker, 1982 as cited in Crane, 2007)). Subsequently, this

type of relationship between the artist and the audience is what leads to an aesthetic experience.

In this research, the relationship between the artist and the public will be examined from the standpoint of the artist. Thus, the undergraduate art students will be asked whether they feel that creating art which is connected with their everyday problems would be a way to appeal to more members of the general public, even though they might be categorised as low culture artists because they convey easily digested messages. That is to say, messages which, although not necessarily pleasant, are easy to understand, since they relate to a subject that reflects situations that most people experience daily. Artists themselves question this distinction between high and low culture, as they wonder who has the expertise and the authority to determine the criteria on which these categories are based.

Chapter 3: Methods and data

3.1 Introduction

Based on the research question of this thesis, the method which I have chosen in order to gather information that will either prove or refute the hypothesis is qualitative research through in-depth interviews. I opted for the process of conducting interviews for both ontological and scientific reasons. From an ontological perspective, a person's answers reveal their perception of the world and their connection with society, as they share similar experiences and attribute similar meanings to certain concepts. From a scientific perspective, it is a legitimate way in order to generate data from the actual interaction with people (Mason, 1996 translated by Dimitriadou, 2009). Thus, the research question was designed in order to serve this purpose from both a scientific perspective and an ontological one.

Furthermore, qualitative analysis is a good way for a topic to be thoroughly investigated and for the researcher to have a more objective perspective, since the aim is to interpret the interviewee's perspective. Moreover, as it was described in the introduction of Chapter 1, the research question of this thesis is such, that through the in-depth interviews and the empirical approach of the insight that the interviewees would provide this method seemed appropriate for the inference of conclusions. Additionally, the personal encounter with the students will help us form a better idea regarding the main concerns of young artists. I will be able to explore and present how and if the societal and economic instability is reflected in their art after examining their personal opinion about the theoretical approaches that have been addressed in the previous chapter. Lastly, since no similar research with this thematic has been conducted in Greece by the Athens School of Fine Arts or by another source, this thesis will serve to fill this gap.

At this point, it should be mentioned that along with the in-depth interviews a visual analysis of the actual artwork of young, not yet established artists might be expected. Nonetheless, this was not possible due to lack of access. The undergraduate students who were interviewed were reluctant to give me permission to photograph their work

and to include it in the analysis because it was still in progress. Thus, the qualitative analysis of this thesis was limited to the in-depth interviews.

More specifically, Chapter 3 contains the following information:

- the description of the setting of the interviews and the reasons for this choice of venue
- the presentation of the interviewees and the criteria for their selection
- the description of the tools used for the collection of the data
- the presentation of the procedures which were followed, namely collection and implementation of the research.

The analysis of the data will be presented in more detail in the subsequent chapter.

In the previous chapter, the theoretical approaches formulated the themes that are related to the topics of the interviews. The interviews will be conducted with undergraduate students of the Athens School of Fine Arts, in the fourth year of their Bachelor studies. A semi-structured form will be used in the in-depth interviews, since some questions are fixed but follow-up questions will be asked as well (Kvale & Brinkmann, 2009). The units of analysis will be those students who fulfil the criteria of selection which will be presented and it will be a snowball sample. The interviews will be conducted in sessions of about 40- 45 minutes, which will provide enough time for the interview to be as thorough as possible. A detailed presentation of the interview questions can be found in Appendix I.

The reason for selecting the Athens School of Fine Arts in order to conduct the research interviews for this study is that it is one of the first and most renowned universities in Greece. It was established in 1837, under the name Polytechnic or the School for the Arts and in 1843, it became autonomous and was organised into three divisions with a single director (www.asfa.gr - i). In order for a student to be admitted to the Athens School of Fine Arts, he or she must take entrance exams, which require the creation of about six artworks, so that the skills of the candidate can be assessed. It is the only public university in Athens in the field of Fine Arts and it does not have any tuition fees; exams are the only prerequisite of admittance. The other academic educational institutions of Fine Arts belong in the private sector and the tuition fees

for attending these universities are quite high, which means that the students who study there probably come from wealthy families.

The Athens School of Fine Arts has two educational departments, the faculty of Fine Arts and the faculty of Theory and History of Art. The sample of the interviewees will be selected from the faculty of Fine Arts, and since there are three ateliers within the faculty, namely painting, sculpture and printmaking (www.asfa.gr -ii), the aim is to interview students from all three ateliers in order to see the diversity in their opinions regarding the research question.

The goal is to conduct in-depth interviews of approximately 10-15 students who will be selected through certain criteria. The specific academic year of studies is of the essence, while gender and age might also be taken into consideration, as male or female artists might face some sort of sexism, which they may discuss in their works of art. Age may play an interesting role in the responses, since there are separate exams for the admission to the Athens School of Fine Arts and there is no age limit, so older students may have different ideas on the subjects due to their experience.

The sample is not random due to the fact that certain limitations and requirements will be imposed, but, on account of my lack of connections with students of the Athens School of Fine Arts, I will use a snowball method to meet undergraduate students. The aim is to meet a few students from all three departments, who will introduce me to their fellow students so that the required number of interviewees can be reached.

I assume that the use of sociological constructs and theoretical concepts (Strauss, 1987 p.34 as cited in Berg, 2001 p.244) and themes, such as the ones presented in Chapter 2, will not be an obstacle, since art students should be familiar with these concepts due to their education, personal experience and interaction within the field of Fine Arts. The concepts to which I will refer are: cultural, social and economic capital, aesthetic experience, gatekeepers, market context, new artistic wave and perception of the art.

The research interviews will take place in Athens, Greece, where the Athens School of Fine Arts is located, because it is the ideal place to meet art students and because the interviewees will feel more comfortable and more relaxed in a familiar environment, which will help them respond to the questions without pressure. In

addition, I will be able to observe their actual work and the materials they use in order to create their artwork. The interviews will be recorded on an electronic tape recorder and notes will be taken; in this way, I will be able to write down interesting points of the interview and return to those points with follow-up questions to make sure that all questions have been answered. After the interviews are over, they will be transcribed from oral speech to written text in order to be interpreted, assessed and analysed according to the methodological sources (Kvale & Brinkmann, 2009; Silverman, 1993, Silverman, 2000).

In this chapter, as explained before, the research method of a qualitative textual analysis will be described along with the reasons for the selection of this method. The codes of the interviews with undergraduate students of the Athens School of Fine Arts will be applied. Moreover, the details of the process of selection of the sample group will be laid out. Lastly, the operationalisation of the codes that emerged from the interviewees' responses to the questions which were structured according to the literature review will be described. Thus, the useable theoretical themes and what these codes stand for will be presented in a coding scheme in order to see repetitive patterns in the interviewee's responses and to present the outcomes through this data analysis.

The logical deductions of a coding scheme analysis will provide some required key elements for the research study, such as dependability, in order to present a transparent, replicable case. Moreover, in the next chapter, a detailed analysis of the coding schemes and an interpretative approach based on the theoretical framework (Silverman, 1993 p.59) will also be presented in order to explain the meanings of the interviewee's answers.

3.2 Research Method

The aim of this research is to discover whether young, not yet established artists who are currently in their final year in the Athens School of Fine Arts have been influenced by the socio-political and economic instability that currently afflicts Greece, in what way they have been affected and whether this influence is manifest in their artwork. As described in Chapter 2, artists and society have always had a

relationship of interdependence. Moreover, an artwork is a cultural product and artists contribute to the enrichment of culture. Therefore, cultural studies as an interdisciplinary field, which explores these relations between society, certain groups of people and the broader sense of what is considered culture (Long, 2007), are of interest for this research. Turner (2003) also argues that the aim of cultural studies is to explore links with society and how the attributed meanings and context are created within it. Thus, the use of qualitative research and, in this particular case, the interpretation of the transcribed interviews, aims at discovering what artists think about their place in society and how they create their artworks based on the socio-political and economic instability.

As previously stated, the research method that will be used is a qualitative analysis of the interviews. The gathering of nonnumeric, narrative data with focus on the interviewee's answers will be presented. An inductive reasoning will be used, starting with the research question so as to arrive at more general patterns which will be derived from the data. Then, the hypothesis will be established and through the theories the conclusions will be presented. The units of analysis are the students who will be inquired and the number of the interviews constitutes an adequate sample for the purposes of this research. With the aid of a semi-structured interview guide, 12 interviewees will provide the data which will be coded and analysed. Afterwards, the data will be categorised so as to be in line with the emerged themes.

Qualitative analysis covers a broad range of research fields and what makes it so distinctive is that it views the way in which the social world is perceived and interpreted from a philosophical standpoint. Additionally, it relies on data generation that is flexible and sensitive towards the social context. Lastly, it is built on analytical and explanatory methods which require the comprehension of detail, complexity and context (Mason, 1996 translated by Dimitriadou, 2009).

Corbin & Strauss (2007) argued that a qualitative approach to a research study provides a critical academic position towards the data, although it is perceived as it would be perceived by the subject if it researched itself. Moreover, they argue that there are some prerequisites in order for this to happen, namely the 'scientific canons', based on which researchers must put themselves in the subject's position, in this case the interviewee's, while maintaining a critical perspective and not projecting

their own opinion. Furthermore, Corbin & Strauss (2007) argued that adopting an inductive approach and developing the theoretical approaches would lead to valid, generable and reliable outcomes. One way to do qualitative research in a structured way and produce reliable outcomes is by utilising Grounded Theory.

Grounded Theory was developed by Barney G. Glaser and Anselm L. Strauss, who published their book *The Discovery of Grounded Theory* (1967). Charmaz (2007) presented some key points of Grounded Theory: the assumption that the contribution of qualitative research would be to bridge the gap between theory and empirical world. Qualitative research has the potential to be codified like quantitative research. He also argues that the division between methods and theory was artificial and that by using inductive methods a middle range theory could be developed.

Subsequently, the chosen method for this research study and the research question that was designed for this thesis, as it was introduced in Chapter 1, is qualitative analysis which will utilise Grounded Theory principles for its analysis and generation of outcomes. This is because the interviews with young, not yet established artists and the transcription of these interviews will be handled by the researcher with an open approach and with objectivity.

3.3 Sample -Selection of interviewees

In order for this research to be transparent and replicable, a detailed description of the process that was followed will be outlined. A brief overview of the characteristics of the sample of interviewees was mentioned previously. Thus, at this point, a more detailed description of the units of analysis, namely the students who were interviewed and the specifications which were set, will follow.

First of all, I specified some criteria that the interviewees had to fulfil: they had to be in their final year of studies. Second, as the Athens School of Fine Arts is divided in three ateliers, namely painting, sculpture and printmaking, the goal was to reach people from as many departments as possible in order to assemble a more diverse group of young artists and thus ensure more diversity in their opinions. Furthermore, due to the fact that in order to be accepted in this university one takes special exams, separated from the national exams that all students take in order to be admitted to

other universities, age, although not a criterion of selection, was an interesting component in terms of diversity in the opinions and experiences of the artists. The ages of people who choose to take these exams vary because for some of them it may be their second degree. Moreover, gender was not a specified criterion either, and yet it was another interesting component to take into consideration for the selection of the sample. As it turned out, the percentage of women attending the Athens School of Fine Arts was significantly high and, due to the possibility of potential sexism on a sociological basis and in terms of opportunities, the discussion with both male and female artists was fruitful.

Afterwards, with the help of a professor in the atelier of painting, Ms Chatzisavva, I met with the first interviewee and then the snowball method was used. Through the first interviewee I met a lot of students from various ateliers and asked them to participate in the interviews. Not all students were willing to do so. Most of them expressed an interest in the topic but did not want to give a recorded interview. In addition, the interviews would take place during their exam period, so they did not have a lot of time at their disposal. Eventually, enough students were assembled to form a sample comprised of 12 interviewees, 8 women and 4 men. They were undergraduate students from all three departments, but most of them were attending the painting atelier.

All interviews were taken at the Athens School of Fine Arts. The selection of the place was of great importance because having access to all premises of the school enabled me to meet more people and see their actual artwork and the materials they use. The second and most important reason was that the interviewees would feel more relaxed and comfortable in a familiar place, which would help them open up and give more natural responses. The interviews took approximately 10 days to complete.

The ages of the interviewees varied: the older interviewee was 37 years old and the younger 23. For half of the interviewees, 6 female students, this was their second degree, which was connected with art education only in 3 cases; the other three students had degrees in Law, Finance Business Administration and Mathematics & Physics. For all of the male interviewees it was their first degree in the Athens School of Fine Arts, although not all of them were very young. Therefore, a diverse sample of interviewees was assembled and the responses of the interviewees provided an insight

into the artistic reality they experience daily and how they cope with the difficulties they encounter.

3.4 Data Collection

In this section, the process of the data collection will be described. Similarly, a brief overview of how the data collection would be processed was described in the introduction of this chapter and, at this point, a detailed description of all the methods and the processes which were used for the data collection will follow.

In general, there are many ways to conduct an interview, structured, semi-structured or unstructured (Mason, 1996 translated by Dimitriadou, 2009). For this particular research the primary data collection was performed through semi-structured and open ended interviews. The research question of this thesis was the principal guide in order to form the key questions that would lead to its answer. After establishing the thematic axis of this research, the subsequent questions were designed in order to be in line with the theoretical approaches; this indicates a primary structure of the interviews. The category of semi-structured interviews was chosen due to the flexibility it provides (Kvale & Brinkmann, 2009), as it allowed both targeted questions and the divergence of both parties: the interviewee and the researcher. Therefore, the aim was to treat each interview as a casual conversation and draw additional information from the interviewees in order to ask follow-up questions. In order to do that in an organised way, notes were taken throughout the interviews.

The fact that the questions were open-ended and that the interview started with more general and introductory questions about their studies, current and previous, helped in order for the interviewees to build a rapport and feel relaxed. Then, I was able to proceed with more specific questions. The in-depth interviews I conducted on average lasted 35-45 minutes. They were mostly conducted on a continuum but in 2 cases we had to stop and continue with a break of 20 minutes on the interviewees' request on personal grounds. It took approximately 10 days to complete the interviews due to some obstacles I encountered. Moreover, all interviews were recorded at all times so to ensure the accuracy of the transcription.

Prior to each interview, I informed the interviewee about the purpose of this research, the ethical principles regarding the interviews and, of course, I assured them that their anonymity would be maintained if they wished. That process was important because it explained the framework of the interview and reduced the interviewees' nervousness, as they knew what to expect. Furthermore, as previously explained, the interviews took place in the premises of the Athens School of Fine Arts, in an empty classroom or at the university's cafeteria. The aim was to have as few distractions as possible but when an empty classroom was not available, the cafeteria was also an appropriate solution, although a bit noisier.

As my experience in conducting interviews was limited, I tried to practice first, in order to be able to remain focused during the actual interviews and not to omit any questions which were necessary for the research. Moreover, it was very important to always keep in mind that I had to listen to the interviewee very carefully, keep a neutral body language, ask follow-up questions to clarify or complete an answer and avoid leading questions which would compromise the interviewee's responses.

Naturally, as previously explained, all interviews were recorded at all times so that the transcription could be accurate. Furthermore, the recording of the interviews provides a record in order to exclude any bias and ensure the reliability of the research. Along with the recordings, notes were also taken during the interviews; these were used for follow up questions during the interviews and observations concerning the interviewees' responses which were used for the transcription and later analysis.

In addition to the interviews, which were the primary data collection method, archival research was used as well, as I had access to all the premises of the Athens School of Fine Arts, including the library and archives of the university. The archival research was necessary in order to establish whether similar qualitative research studies had been conducted by the university. My initial search for relevant research was based on the internet and after my meeting with the professor at the Athens School of Fine Arts, I was able to continue with an archival search. The research studies which have been examined were introduced analytically in Chapter 2. They were all quantitative research studies which explored mostly the professional development of graduate students of Athens School of Fine Arts, their intention to continue their studies and an

evaluative questionnaire on the provided courses by the university and whether this selection of courses was adequate.

Moreover, while I was at the university, the close observation of the artworks offered me an insight into how the students actually work, what materials they use and what their artworks depict. The observation of the actual artworks appeared to be very useful in combination with the information from the interviews, since the research question of this thesis is exploring this path, but further visual analysis was not possible.

Lastly, although numerical data is a characteristic of quantitative analysis, whereas qualitative analysis is mostly based on non-numerical data analysis, numerical data will be added to the analysis description, where necessary, in order to complete the presentation of the next chapter. It will not be in the form of mathematical calculations or an elaborate statistical table, but it will represent the actual numbers of units of analysis, the interviews conducted and how many documents were reviewed in that process.

Therefore, a brief overview is in order: the total number of the conducted interviews was 12. On the total amount of the interviewees, 8 were women and 4 were men. Moreover, 8 respondents were attending the atelier of painting, 2 interviewees were attending the atelier of sculpture and the other 2 the atelier of printmaking. The ages ranged from 23- 37 and for 6 out of 12 interviewees, it was the second degree. Moreover, tables of the data analysis and quotes of the interviewees will be included as well in the next chapter.

3.5 Operationalisation

After having completed the sample of interviewees and conducted the interviews, there was the next important step: transcribing them to a word document. At the stage of the transcription and the first reading of the data, an idea about the themes that emerge is already formed. The stage of the analysis by assigning codes, open and in vivo, comes next. Coding is a process that assigns labels to text fragments in order to identify similar emerged patterns and topics. These labels seem quite intuitive but to the person conducting the analysis have distinctive differences. Open codes are

derived from the discussed themes of the interviews, from which the questions were formed according to the theoretical approaches. In vivo codes are additional codes which are generated from the actual quotes or phrases of the interviewees.

The useful contribution of coding is the fact that it helps the researcher to find relevant codes within the text and throughout all texts and to compare them in order to analyse them and theorise. Moreover, the concepts of the research question of this thesis were addressed: how the current crisis in Greek society is reflected in the works of young, not yet established artists. Therefore, based on the theoretical constructs that were discussed and the provided answers, the aim of this analysis is to discover how the personal and empirical opinions of the interviewees are expressed.

The qualitative textual analysis was conducted without any technological software; the interviews were typed and printed out, then the coding and comments were all written by hand. Thus, the coding and the analysis required a significant amount of time. A qualitative coding data-matrix was created with the use of colour markers and post-it. That was in order to make a distinction between the codes that I had already divided and the post-it so as to make in vivo codes, keep interpretative information and quotes. Afterwards, every response which referred to the assigned codes was highlighted and single letters and signs, which represented each code, were marked in the margins. Thus, it is necessary for the data analysis to constantly compare the assigned codes with the subjects so as to search for patterns and this is the method which was used in this research.

As for the format of the documents, all questions and responses were transcribed as shown on Table 1- Format of the Interviews. The use of linguistic fillers, which suggested a pause or hesitation, was transcribed as well for interpretative reasons. This process of adding layers to the interviews based on the codes allows a detailed overview of the material in order for the analysis to be in line with the principles of Grounded Theory (Glaser & Strauss, 1967) and the inductive process required for the identification of patterns.

<p>Name, noted information about the interviewee & duration of the interview.</p>
<p><u>Transcribed text</u></p> <p>The questions were marked with bold letters whereas the responses were not. This distinction was used in order to make the transcript clearly laid out and the narrative sequence more visible.</p>
<p>Field Notes</p>

Table 1-Format of the Transcripts

The theoretical approaches which were discussed in Chapter 2, as previously explained, formed the questions of the interview. Thus, based on the answers that the interviewees provided and after the transcription of the interviews, the patterns that occurred led to the assignment of the codes and hence the analysis of the data. After this process, the transcribed interviews and the derived patterns were used for further analysis, as explained previously, and will be more analytically explained in the next chapter. The order of the presentation of the topics which are discussed in this analysis was used for the comparisons of the patterns which were derived and then formulated the main categories and the subcategories.

Grounded Theory precepts require the familiarisation with the material and an on-going analysis of the occurring patterns, which, along with the notes taken both during the interviews and during the transcription, compose the analysis (Glaser & Strauss, 1967). Moreover, an interpretive analysis based on the empirical research and the theoretical approaches is what will complete the analysis of the collected data. Therefore this connection between theory and empirical research based on the in-depth interviews is necessary for this research in order to be in line with Grounded Theory and the familiarisation with the material.

A format was needed in order to structure the analysis of the interviews and the assigned codes. As shown in Table 2, this is the outline of the analysis. Thus, when the primary codes which were assigned referred to certain topics, short letter or sign which represented every code was noted in the text. For instance, the open code for Capital was marked with the letter C in the document and the subcategories which emerged were Cultural Capital, Economic Capital and Social Capital, all of which were given different signs in order to be distinguished. In vivo codes which occurred were kept separately on post-it notes with the number of the line as reference and the quote.

Then, the codes which were extracted as shown in Table 2 were compared to one another so as to discover the reoccurring themes and structure the categories and subcategories that will be used for the written analysis of Chapter 4. Hence, this constantly analytical process and the structure that emerged from the material itself, is in line with Grounded theory, as is the fact that it is an open approach with outcomes which are not influenced by preconceived ideas.

Mason (1996, translated by Dimitriadou, 2009), explains the procedures of cross-sectional and non-cross-sectional analysis. Cross sectional analysis is in line with the principles of Grounded Theory, which requires that the emerged themes and codes be compared to one another. In the case of this research, the themes of the codes which emerged from the responses of the interviewees were compared. Afterwards, the non-cross-sectional analysis was included: on the basis of the research question and the already discussed theoretical approaches which constitute the backbone of this research, the final stage was the interpretation of the responses of the interviewees.

To recapitulate, the transcribed interviews were analysed based on codes and concepts which emerged from the responses of the interviewees. Then, by reading and evaluating the interviews over and over and by making associations between the questions and the theoretical approaches on the basis of which they were formulated, the themes emerged. These evaluations of the themes lead from abstract concepts to more specific ones. Then, these themes, in relation to the discussed theoretical approaches, made the analysis concrete.

In the next chapter, the cross-sectional analysis of the emerged themes and the assigned codes will be discussed. The focus will mainly be on the way young, not yet

established artists perceive the current socio-political and economic instability in relation to their everyday reality and how tangibly that is reflected on their artwork. Next, the interpretative analysis of the interviewees' responses will be presented according to the research question and the presented themes will be in line with the theoretical approaches discussed in Chapter 2. They will refer to the theories that revolve around certain concepts which have a direct connection with the role of the artist as an integral part of society. Additionally, the archival research and the observational notes that were taken throughout the interviews played an important role in the interpretative analysis.

Name of the interviewee	
Question:	The question posed to the interviewee
Response:	Response to the question
Open Code:	The code that emerges from the topic
In vivo code:	Quote of the interviewee
Memos:	The notes which were taken for later interpretative analysis

Table 2- Format of the Analysis Tables

Chapter 4: Analysis

4.1 Introduction

The analysis of the data will be presented in this chapter. As mentioned in the previous chapter, the interpretation of the data required a constant cross-sectional analysis of the emerged themes and the codes which were assigned. Therefore, at this point, the different parts that comprise the analysis and the reasons why they were presented in this manner will be explained.

The themes which emerged from the responses of the interviewees were the following, divided into specific subcategories.

- **Economic, Social, Cultural Capital & Perception of the arts**
 - Economic Capital & Social Capital
 - Cultural Capital
 - Perception
 - Expression

In this first category, the profile of the undergraduate students will be analysed through the emerged themes of **Economic, Social & Cultural Capital**. In this category the theme ‘**Perception of the arts**’ will be analysed as well, according to the responses of the interviewees.

- **Economic Crisis**
 - Materials
 - Everyday Reality
 - Work – Career

The next category of the emerged theme of the **Economic Crisis** is an important part of the analysis because it focuses on the subcategories which examine whether the undergraduate students have been influenced by the current economic crisis and in which areas.

- **Artists & Society / Gatekeepers**
 - Engaged Art

- Art for art's sake
- Modification of their art

Afterwards, the theme of **Artist & Society** along with the subcategory of **Gatekeepers** will be analysed and discussed according to the responses of the interviewees. These subcategories discuss the stance of young artists towards Engaged Art or Art for art's sake. Additionally, their willingness to modify their art or create something on demand, in order to fit in the market's context, is examined.

- **New Artistic Movement**
 - Artistic Awakening
 - Art outside the galleries

Lastly, in the **New Artistic Movement** category, the emerged themes which are exhibited will be discussed. Through their responses, they explain whether an artistic awakening is taking place due to the economic crisis, as well as how art has moved outside the gallery context.

These themes, along with their subcategories, are analysed in accordance with the responses of the interviewees. The format which was used in the analysis was exhibited in chapter 3 and it was designed so as to be as thorough as possible. Throughout the analysis, in each subcategory that follows, quotes of the interviewees are included. The addition of quotes was deemed necessary, as the interviews were conducted and transcribed in Greek and there was not enough time to translate the entire text into English. Since the register and the expressions that were used by the interviewees are also part of the Remarks section and in order for this thesis to be as consistent as possible, the quotes were included. Moreover, they provide an insight into the diversity of the interviewees' opinions and complete the analysis.

4.2 Economic, Social, Cultural Capital & Perception of the Arts

The analysis follows the order of the questions which were asked in the interviews. As previously explained, that was done so as to build a rapport with the interviewees and make them feel more relaxed in order to proceed to more specific questions. Thus, the following themes emerged from the analysis of the in-depth interviews and

the order was from general to more specific ones. The first theme that emerged was Capital and was marked in the hand tabulation with the letter C. Then, that code included the subcategories of Economic Capital, Social Capital and Cultural Capital; these codes were marked with Ce, Cs and Cc. Additionally, another subcategory which is included in this first category is their Perception of the arts.

Economic Capital & Social Capital

According to their responses, all of the interviewees come from the middle class, in a broader sense, ranging from lower to upper-middle class. Economic Capital, though, was mostly associated with Social Capital and the status they possessed through their families. More specifically, half of the students specified that they came from lower income middle class families, whose finances were not so prosperous, which means that they did not have much but they managed to make ends meet by saving. They made use of the words: decent, made retrench, and middle class, with an emphasis on how their parents made sacrifices so that their children could study.

Name of the interviewee:	
Vaitsa, 31 years old	
Question:	How would you characterise the economic background of your family?
Response:	Let's say that we come from a low-middle class but we were always decent.
Open Code:	Capital
In vivo code:	Economic/Social capital
Memos:	She was really shy and modest in her responses but at the same time proud of herself, as she had managed to study further and obtain a second degree.

However, a few of the interviewees who claimed that they came from a middle class family, actually came from upper-middle class families, as their answers revealed. Indeed, some details about their lives showed that finances were not a problem. They continued saying that they never had a financial problem and that they were always alright in terms of money. They provided details on how they travelled a lot and how

their parents never deprived them of anything, such as in the case of an only child, where the attention was focused on her needs.

Name of the interviewee:	
Ioanna, 37 years old	
Question:	How would you characterise the economic background of your family?
Response:	Look, I grew up as an only child so although we were not extremely wealthy, I had many things. I had piano lessons and learned many languages. My family provided me with enough opportunities in order to see what I preferred.
Open Code:	Capital
In vivo code:	Economic/Social capital
Memos:	Former lawyer, really firm in her responses but very elaborative.

Lastly, the minority of the respondents did not specify whether they had any sort of difficulties while growing up from an economic perspective, nor did they indicate that they were well off. Their responses were more neutral and stressed the fact that both of them grew up in families where parents or siblings were also artists, so they mentioned that their financial situation had ups and downs.

Name of the interviewee:	
Ionas, 25 years old	
Question:	How would you characterise the economic background of your family?
Response:	Probably in the middle, sometimes high and sometimes low. Both of my parents are artists, so you understand that they didn't have a standard paycheque every month.
Open Code:	Capital
In vivo code:	Economic/Social Capital
Memos:	Appeared to be more politicised and have progressive ideas that originated from his family.

Moreover, on the theme of Economic Capital, the subcategory that indicated their current financial situation was included. Since all of the interviewees were in the last year of their studies, some were financially supported by their families or received a small unemployment benefit, while others worked full-time or part-time, in order to make ends meet. With the exception of one interviewee, the students' jobs were not connected with the arts.

As for the interviewees who were unemployed, some stated they could not find a job right at the time, but most stated that they needed to focus on getting their degree and that a job would consume time and energy that they needed. A significant number of the interviewees were not working at the time. All of them stated that not working and depending on their families was very difficult for them, especially because of the economic crisis. They used words which indicated that they did not feel good or comfortable with receiving money from their parents. These words were: 'guilty', 'not so good', 'too old to take money from my parents', 'I feel I have no choice'. Two of the interviewees received a small unemployment benefit, but they still received financial aid from their families. Out of the other five of the students who worked along with their studies, only one combined her art studies with something else: she worked in a centre with sick children and she used art as part of their treatment.

Cultural Capital

The next code that emerged from the interviews was Cultural Capital, which referred to the young undergraduate artists' cultural background, namely how it was influenced by their families, what opportunities they had in order to cultivate their aesthetic taste and gain cultural knowledge and how they developed a taste of their own. The majority of the students had a relatively high cultural cultivation from their families. They were either in a family of artists, which offered them familiarity with the arts, or they were given the opportunity to travel a lot and visit museums and exhibitions. Nonetheless, these nine students were not at all encouraged to pursue a career within the artistic field, mostly for economic reasons and the insecurity that an artistic career entails. In their responses, the most common words used to express their cultural capital were: 'travelled a lot', 'both parents were artists', 'always went to the theatre and attended musical concerts', 'exhibitions', 'museums', 'in my family

there were a lot of artists’, ‘I grew up in a house that was a gallery/atelier’, ‘studied Fine Arts’. Specifically, an interviewee stated:

Name of the interviewee:	
Dimitra, 30 years old	
Question:	How was your cultural background cultivated? Did you have any input from your family or was it your own engagement with the arts?
Response:	My father was always taking me to museums and exhibitions. He was always interested in music and the arts in general. We travelled a lot and visited museums in Italy, London, and Paris. I was only 10 years old when I first visited the Louvre.
Open Code:	Capital
In vivo code:	Cultural capital
Memos:	Although she was always actively engaged in culture, she was not encouraged to pursue an artistic career. Her first degree was in the Mathematical-Physics University.

As for the rest of the interviewees, they did not have any cultural cultivation from their families and their cultural capital was created through their personal involvement with the arts. They used words and phrases such as: ‘my parents had nothing to do with the arts’, ‘my family was not involved with any cultural events’, ‘I only visited exhibitions and museums when I grew older and went on my own’.

Name of the interviewee:	
Christos, 24 years old	
Question:	How was your cultural background cultivated? Did you have any input from your family or was it your own engagement with the arts?
Response:	Nobody pushed me towards the arts. Since I was little, I used to draw and paint on my own. My family only started to be positive about me being an artist when I started

	winning several art competitions.
Open Code:	Capital
In vivo code:	Cultural capital
Memos:	He grew up in Cyprus, in a rather conservative environment where there were not many cultural opportunities.

Perception of the arts

Afterwards, the questions that were posed to the interviewees were aiming to discover how they perceive art as an idea, whether it has been altered throughout the years and how this perception has changed due to the economic crisis. Thus, the themes that emerged were Perception and Expression. The ideas the interviewees had, regarding the arts, were marked with the letter P* and what they wished to express as artists through their artwork was marketed with the letter E*.

Perception

First of all, on the question regarding how they perceive art, the majority of the interviewees responded that their perception of art has altered over the years. Thus, the interviewees were asked to elaborate on their perception of art both in the past and in the present. They used expressions such as: ‘it is a form of communication’, ‘a way to escape’, ‘it is the truth’, ‘it is an expression’, ‘it is another language’, ‘and it is a necessity for the artist’, ‘a way to organise what you know’. In general, the most common expressions they used were the ones which indicated that an artist perceives art as a language in order to communicate his/hers thoughts and feelings to the world. Although these expressions indicated feelings and sentiments, they all responded that this perception has already been altered or alters constantly.

Name of the interviewee:	
Chrysina, 24 years old	
Question:	How do you perceive art as an idea?
Response:	It is the truth. It has certain abilities. The aim of art is to communicate with as many people as possible. It is a language that evolves and always tries to find a new way to communicate something that needs to be communicated to

Open Code:	society.
In vivo code:	Perception of the arts
Memos:	Perception

Question:	Has this perception altered over the years?
Response:	Certainly, that's why I am here. It is altered by your environment. From the choices you make in any aspect. Art exists all around us and if you are not familiarised with it, it will be very difficult to translate its meaning and convey that message to the world.
Open Code:	Perception of the arts
In vivo code:	Perception
Memos:	She was really passionate about her responses and she claimed that the reason why an artist alters his/her perception of art is because it is a language that evolves.

Expression

Similarly, when asked what they wish to express through their artwork, the interviewees gave answers which were also in line with the way they perceive art and what art symbolises for them. In most cases, they responded that through their art they wish to express and communicate their own personal truth to the public and, at the same time, puzzle them.

Name of the interviewee:	
Michalis, 26 years old	
Question:	Based on your perception what do you wish to express through your artwork?
Response:	Well... you see, what happens all around you and although

	you think that you are doing something, you reconsider your opinion, because there are serious political and economic problems. But, on the other hand, this can be used as an excuse in order to comment on these things through your art. So you express those things that you see.
Open Code:	Perception of the arts
In vivo code:	Expression
Memos:	His artwork was quite politicised and dark

Name of the interviewee:	
Vaitsa, 31 years old	
Question:	Based on your perception what do you wish to express through your artwork?
Response:	I don't know how to express it. Based on the situations that we experience every day, we have the need to express ourselves...because we might feel we are suffocating and this is our way out. So, we express what we feel and then another person may relate to that because they might feel the same.
Open Code:	Perception of the arts
In vivo code:	Expression
Memos:	She was in the sculpture atelier and she was working on a piece that had knowledge as a thematic.

4.2.1 Economic crisis

Later, the theme that emerged was the Economic Crisis. This theme, which also appeared in the previous theme of Perception, not as a subcategory but through the interviewees' answers, was expressed on a theoretical basis. Here, however, it had to be examined separately because the interviewees attributed a more tangible meaning to it, since it is correlated with codes such as materials (M), everyday reality (R) and work/career (Wc). All the interviewees responded that they have been influenced in

terms of materials due to the economic crisis and how this relates to their everyday reality. Moreover, they have responded in relation to their professional future, namely how they visualise it the midst of the economic crisis.

Materials

All the interviewees stated in their responses that they were influenced in terms of materials. For the majority this fact was not mentioned as something necessarily negative. In some cases, they even stated the exact opposite: the fact that they were now forced to use cheaper materials was a good thing. In order to explain what they meant by saying that it does not matter so much what materials they use, they gave examples of an artist’s ingenuity, as they are supposed to be inventive and always try to find a way to create their artwork, despite the difficulties. In two cases, the interviewees stated that they also worked with cheaper materials even prior to the crisis, whereas, in three cases, the responses indicated that they were not content with the fact that they had to use cheaper materials. Nonetheless, the common ground of all interviewees, whether they were content or not, was their admission that they had to become more resourceful and inventive.

It is true that a lot of people nowadays live on the borderline of poverty and if not, they certainly get by with very little and by making many sacrifices. In the case of young, not yet established artists, although they do not pursue this career for the economic return, they still choose to pursue their art studies and hope for the best. So the fact that, on one hand, financial uncertainty is always present, but, on the other hand, instead of giving up or feeling disadvantaged they become more resourceful in terms of materials, is rather contradicting. It seems that their inventiveness has been stimulated.

Name of the interviewee:	
Katerina (painting atelier), 30 years old	
Question:	Do you believe that the means you use to create your artwork have been affected?
Response:	Yes, of course. In general, I have noticed that artists nowadays tend to reevaluate more traditional materials and even return to older values. For instance, I started using a

	lot of fabric [...] or try to find ways to create something with very few materials. You may not have money to buy materials, so you may use something from your home that you don't need anymore.
Open Code:	Economic crisis
In vivo code:	Materials
Memos:	She seemed to be very positive about how things turned out, in the field of artistic creation.

Name of the interviewee: Katerina (sculpture atelier), 31 years old	
Question:	Do you believe that the means you use to create your artwork have been affected?
Response:	Sure and I think that it perhaps affects the final result. If you used the ideal materials, you would probably have a more satisfying result. But, on the other hand, there is nothing you cannot do in the end, even if you have very little to work with.
Open Code:	Economic crisis
In vivo code:	Materials
Memos:	She was not very happy about the fact that she had to use cheaper materials but she still supported the artistic effort.

Name of the interviewee: Michalis, 26 years old	
Question:	Do you believe that the means you use to create your artwork have been affected?
Response:	Yes, they have. Even by the university. Nowadays, they do not have the funds to provide us with many materials [...] but either way, I worked with cheaper materials even before I was admitted here. I like making collages and even

	apply them onto paintings so it is not a bad thing to use whatever you can find.
Open Code:	Economic crisis
In vivo code:	Materials
Memos:	Being a street artist as well, he has the mind-set of using cheaper materials and paints that do not cost that much, so he applies the same logic to his artwork inside the university.

Everyday Reality

Another theme that emerged through the primary theme of Economic Crisis was Everyday Reality, which was marked in the coding analysis of the texts with the letter R. Previously, the responses on how these students are tangibly influenced in terms of materials were presented. In this section, the interviewees explained how their everyday reality is influenced by the economic crisis and by the instability that it entails. Moreover, they elaborated on whether and how they present that instability in their artwork. More specifically, the vast majority of the interviewees claimed that art and reality are two interdependent concepts. They said that the artist always draws inspiration from everyday reality and initiates a discussion with the audience. They used words such as: ‘personal point of view’, ‘I paint what I see’, ‘[...] maybe I will see something outside in the streets and I will use it as an incentive’, ‘I use my social reality to create an artwork’, ‘life is art, you cannot avoid it either way’, ‘young artists are more influenced by everyday problems and they depict that even more’.

Name of the interviewee:	
Aimilia, 23 years old	
Question:	Do you think that everyday reality and artistic creation should be in unanimity?
Response:	I think so [...] Personally, I try to apply that even more. I feel that, as an artist, I started without paying attention to my external reality because I perceived art differently but now I do...and it shows in my work.

Open Code:	Economic crisis
In vivo code:	Everyday reality
Memos:	At first she was a bit reluctant to say that she has altered her artwork and that she has become more of a socio-political artist.

The minority claimed that everyday reality is not related to their creation. They explained that the thematic of their artworks should not depict everyday reality and that the artwork should be more imaginary. They specifically criticised the idea of an artist using everyday reality expressly to create an artwork and they argued that an artist should not convey an easily digested message through their work but provide an escapist reality.

Name of the interviewee:	
Katerina (painting atelier), 30 years old	
Question:	Do you think that everyday reality and artistic creation should be in unanimity?
Response:	Not necessarily. My goal is not to create something that will comment on socio-political issues. I want the exact opposite, to create something that will provide the spectator with an escape from the ugly reality. I want to create something beautiful.
Open Code:	Economic crisis
In vivo code:	Everyday reality
Memos:	She was wavering in her answers. On one hand, she stated that everyday reality is something that influences the artist, but on the other hand, she claimed that she only wishes to create something that beautifies the situation she experiences.

Work/career

Afterwards, the code of Work/career emerged from the responses of the interviewees because they mentioned the fact that due to the economic crisis, when they graduate, they will not be able to depend on their art to support themselves financially. As already mentioned, most of the interviewees are not employed and only one of them has a job related to their studies. Their responses on how they can picture their future artistic career, based on their knowledge about the socioeconomic instability and the conditions within the artistic field, show that the majority of the interviewees were not very optimistic. More specifically, half of the respondents expressed their desire to continue their studies, most likely abroad, in order to create more opportunities for themselves. In contrast, a few said that they will turn to education and become art teachers and the rest could not think about it yet (one of the interviewees considered returning to her previous profession as a back-up plan). The contradiction, though, was that they expressed a romantic idea of how they hoped that things would change for the better but at the same time they were being pragmatic in terms of their career.

Name of the interviewee:	
Vily, 27 years old	
Question:	How do you visualise your artistic future? What plans do you have?
Response:	I would really love to be able to live off my art but it is not easy. The good thing though is that this university provides you with enough directions to still be creative even you don't exhibit your artwork. You can engage with other things, turn to education, scenography, design [...]
Open Code:	Economic crisis
In vivo code:	Work-career
Memos:	Positive and negative at the same time. She considered several options within the artistic field.

Name of the interviewee:	
Kostas, 25 years old	
Question:	How do you visualise your artistic future? What plans do you have?
Response:	I want to get a Master's degree. Definitely abroad because you have the opportunity to familiarise yourself with many new things, meet established artists. Here you cannot do those things.
Open Code:	Economic crisis
In vivo code:	Work-career
Memos:	Influenced by the fact that his father is also an artist, he is more familiarised with the status quo of artists in Greece.

Name of the interviewee:	
Dimitra, 30 years old	
Question:	How do you visualise your artistic future? What plans do you have?
Response:	I don't have any plans for now. In general, I try not to plan anything in the long run because they usually don't work out. That is because the world changes constantly, our society changes from month to month, so you cannot plan. In the old days you used to say that "I will finish with my degree and I will go to exhibit in these galleries", nowadays this cannot happen.
Open Code:	Economic crisis
In vivo code:	Work-career
Memos:	She seemed pessimistic about an artist's chances to establish him/herself in the market context but she seemed optimistic that the position of the artist is being redefined and will progress outside the market.

4.2.2 Artists & Society

Afterwards, the theme that emerged was Artists & Society. Through the questions which were posed to the interviewees, the role of the artist within society was explored along with the way artists comment on the socio-political conditions through their art. Through these explorative questions and the responses which were provided by the interviewees, the themes of Engaged Art and Art for Art's sake emerged as well.

More specifically, in the case of the questions of how the interviewees see the role of the artist within society, it was apparent that the opinions of the majority were common. Again, the majority of the respondents stated that the role of the artist within society is important, even though it is usually underestimated. They claimed that whether they are recognised or not, they have a sense of responsibility to initiate a discussion with the public through their artwork. They stated that they have a duality as personalities, as they are artists but, at the same time, they are young citizens who face the same eventualities as everybody else and can express their thoughts and concerns through their work. Thus, this discussion does not have to be direct at all times but, nonetheless, it must puzzle the audience and be a medium in order for the artist and the public to share common thoughts.

Name of the interviewee:	
Ionas, 25 years old	
Question:	How do you see the role of the artist within society?
Response:	The role of the artist is to be more active inside society. For example, if you are an artist in Greece at this time, of the economic crisis, and this is what you experience and you want to discuss this through your artwork, why not?
Open Code:	Artists & Society
In vivo code:	Role of the artist
Memos:	He is not against the idea of an artist actively commenting on reality through his/her artwork but he does not do it himself.

Name of the interviewee: Chrysina, 24 years old	
Question:	How do you see the role of the artist within society?
Response:	[...] the artist has to find from which aspects he draws inspiration in order to depict something. It takes a lot of work for the artist to be sincere and ok with himself. He must not only present the ugliness of society but he must also provide hope through his artwork.
Open Code:	Artists & Society
In vivo code:	Role of the artist
Memos:	She supported that although artists must express themselves with sincerity, they must also provide a beautified image in their artwork in order to give a sense of hope to the public.

The rest of the respondents, a small minority, did not view the role of the artist within society as anything special, as they did not separate themselves from the rest of the people. They claimed that every person has pretty much the same responsibilities and concerns about the social being, so they did not feel that they were obliged through their work to comment on something specific.

Name of the interviewee: Ioanna, 37 years old	
Question:	How do you see the role of the artist within society?
Response:	I believe that when a person lives in a certain environment of crisis and is affected by it and then that person makes art, then inevitably that person will create something relevant to that crisis. Now, if that thematic influences the audience because they will recognise something familiar to them in their life, it's not something that the artist can predict. I guess the artist doesn't need to awaken the consciousness of the audience directly but he can provoke feelings indirectly just like everything else in society [...]
Open Code:	Artists & Society

In vivo code:	Role of the artist
Memos:	She advocated the pureness of the artistic creation and that the artist should not think too much about what is happening in society so as to bring it to the surface.

Engaged art

As was inferred from the discussion with the interviewees, in general, most of them believed that in times of socio-political and economic instability the public’s interest in the arts seems to increase. Consequently, artists develop the tendency to become more politicised and sharp in their artwork. For that reason, the next theme which emerged was that of Engaged art. Nonetheless, as the interviewees were divided in their responses, the theme of Art for art’s sake also appeared.

To elaborate, although most of the interviewees did not criticise engaged art from an aesthetic point of view, nor did they think that a targeted work of art loses any of its aesthetic quality just because it has a specific thematic, they were not all in favour of it. However, that was because of their personal taste and perception of art.

To be more specific, the majority faced engaged art with sympathy, although not all of them tried to depict something with an absolute socio-political message. They were sympathetic to engaged art because, as they said, it may express the truth of the artist.

Name of the interviewee:	
Kostas, 25 years old	
Question:	What is your opinion on engaged art? Do you think that targeted artwork can lose some of its aesthetic quality?
Response:	I believe in the word artist. So if you are an artist you know how you want to express something specific. If you want to do something purely populist so as to gather more audience, you are not an artist. If you observe something in the social being and you want to depict something that has a deeper meaning, you will do it in such a way that it will be of value.
Open Code:	Artists & Society

In vivo code:	Engaged art
Memos:	He believes in engaged art but mostly from the artist's perspective and not so much because it will create a stronger connection with the audience.

Name of the interviewee:	
Dimitra, 30 years old	
Question:	What is your opinion on engaged art? Do you think that targeted artwork can lose some of its aesthetic quality?
Response:	I think that it is ok to do engaged art if you have something to say and you can support it through your artwork. For instance, our professor, Psyhopaidis, has always created deeply political artwork, but it didn't lose any of its aesthetic quality. The danger, though, is that the message you communicate to the audience must not be "spoon-fed", but instead you must give them food for thought.
Open Code:	Artists & Society
In vivo code:	Engaged art
Memos:	She leaves it up to the artist. She claimed that what artists present in their artwork is a personal decision, so she was not opposed to the concept of engaged art, although she was not an engaged artist.

Art for art's sake

For the minority that supported the idea of art for art's sake, it was more important for their artwork to be neutral than to have a direct message which would be connected with any sort of instability in the societal norms. They were neither very judgemental, nor very approving. They used words which indicated that this position was ideological and they claimed that artwork with a specific thematic gives the audience easily digested messages. By that they meant that the artist should puzzle the public with deeper meanings, not with something that one can understand at a single glance.

Name of the interviewee:	
Aimilia, 23 years old	
Question:	What is your opinion on engaged art? Do you think that targeted artwork can lose some of its aesthetic quality?
Response:	This is a big discussion that is also very relevant these days. Galleries nowadays request from the artists artworks that have a specific thematic. Museums also hold exhibitions that have a thematic revolving around the crisis. I don't know, I think that the problem in Greece is the fact that the artistic education that one receives is very low. People cannot completely understand modern art. They visit galleries and artistic events but they see it as a trend. So when an artist creates something easily digested, he will gather a lot of audience and maybe they will relate to the artwork but this doesn't mean that they will completely understand it and be puzzled.
Open Code:	Artists & Society
In vivo code:	Art for art's sake
Memos:	She was opposed to the idea that engaged art has lost its meaning because the market system takes advantage of it and doesn't give artists the liberty to express what they really want through their artwork.

Gatekeepers

The next topic relates to the broader context of the art market where the gatekeepers (people who possess certain knowledge and authority in order to evaluate the work of an artist) and their role are examined, in relation to the opportunities provided for young, not yet established artists. As it was revealed from the interviewees' responses, nowadays, in Greece, in the midst of the economic crisis, both the artists and the audience regard museums, galleries and critics with scepticism.

It was apparent from their words that gatekeepers, who usually work with a specific network of people that does not easily allow access to newcomers, have not changed the way that the system works. More specifically, they stated that according to the standard procedure, when an artist is allowed to exhibit in a gallery, in most cases he is required to cover the expenses for the marketing material and the galleries usually take up to 30%- 50% of their sales and the state receives up to 20% from taxes. Thus, they said that, since these circumstances have not changed, the alternative option, which has inevitably emerged as a reaction to all this, is that the artists are putting their work out on the streets. All interviewees stated that they have started to see many free events and collective exhibitions taking place in the streets and in abandoned places, although for some it has been apparent for some years now.

In the primary theme that emerged from Gatekeepers, further in vivo codes were discussed: critics, galleries/museums and position in society. More specifically, there was a convergence in their opinions on this matter. They all acknowledged that museums/galleries and art critics play an important role, although the latter are less appreciated, and in general, their position in society and the opportunities they create for young artists were also considered to be important. That is because, as the interviewees stated in many cases, gatekeepers may have a prominent position, but they do not operate in a favourable way for young, not yet established artists.

Name of the interviewee:	
Michalis, 26 years old	
Question:	How do you see the role of gatekeepers (critics, museum/galleries) in the market context and how do you think that it influences the development of a young artist?
Response:	They definitely play an important role. There are people who chase this network very much and as a result they do whatever they are told to do. As for the critics, I don't know, to be honest, I don't take them seriously. I think there is too much theory and too little action. I don't know if they can understand what is happening. The owners of the galleries on the other hand are like dealers, so you

	either want to play along with that or not.
Open Code:	Gatekeepers
In vivo code:	Critics
Memos:	He was very strict towards this system. He recognised that it works under certain circumstances and he said that it is only normal that once an artist wants to pursue some things he must be willing to do many things.

Name of the interviewee:	
Dimitra, 30 years old	
Question:	How do you see the role of gatekeepers (critics, museum/galleries) in the market context and how do you think that it influences the development of a young artist?
Response:	They play a very important role. They can either destroy you or elevate you. It depends on how careful you will be and what kind of people you will associate with. There are galleries that make you sign a contract and you are bound for a decade; you cannot exhibit anywhere else without any assurance that they will exhibit you every year. So naturally, this can contain you until it destroys you. And unfortunately this is something that has been happening for many years. Subsequently, for me it's better to do group exhibitions in different galleries so as to create a name and then be able to go to a bigger gallery on better terms.
Open Code:	Gatekeepers
In vivo code:	Galleries/Museums
Memos:	Dimitra herself, as she stated, did not have a network of acquaintances so she was following this course in order to gain some autonomy because she did not want to be trapped in the market context as it is now.

Name of the interviewee:	
Chrysinia, 24 years old	
Question:	How do you see the role of gatekeepers (critics, museum/galleries) in the market context and how do you think that it influences the development of a young artist?
Response:	It depends on how you pursue this and what kind of art you wish to do. It is not easy. Nowadays you must pay in order to exhibit in a gallery and most of the times you lose money. I think that galleries and arts are more like a business now. But galleries are something that must continue to exist.
Open Code:	Gatekeepers
In vivo code:	Galleries/Museums
Memos:	She perceives gatekeepers as part of the market system but she sees a necessity in their existence. She leaves it up to the artists, though, to decide how true they want their artwork to be.

Name of the interviewee:	
Vaitsa, 31 years old	
Question:	How do you see the role of gatekeepers (critics, museum/galleries) in the market context and how do you think that it influences the development of a young artist?
Response:	I think that they play an important role in Greece and they definitely influence the career of a young artist but nowadays there is not enough money to invest in the arts. So they don't take risks to buy new artworks because they are afraid of losing money. Even the buyers don't invest in the arts, only a small percentage. I don't know, maybe it's like that everywhere but I think that here there are not so many people and we are kind of poor.
Open Code:	Gatekeepers

In vivo code:	Position in society
Memos:	She was really pessimistic about the future of young artists. She recognised that they play an important role but she could not actually see how they can connect with young artists.

Subsequently, in view of their responses, it was apparent that, with the exception of two of the interviewees who already have an active network of acquaintances because their parents are also artists, the majority view gatekeepers with cautiousness. They realise that right now everything they do is under the umbrella of the Athens School of Fine Arts, since they are currently undergraduate students, but soon they will graduate and they will have to come into contact with these people. They understand how the system works and they said that it is a personal decision what kind of sacrifices they will make and how they will act in the future if they choose to become a part of this market system.

Modification of their art

Another theme that emerged was whether young artists would be willing to modify their artistic work and adopt a different approach in order to fit in the market context, that is to say, whether they would change their original idea and create something on demand just so that they can have the opportunity to be exhibited. What they would create varies, as they could either turn an abstract idea into something more political or transform their socio-political thematic into something more abstract.

As far as this theme is concerned, most of the interviewees responded that they would not change their original idea or create something on demand solely in order to be exhibited. They claimed that, since the ideal for an artist is to express his/her personal truth, such actions would compromise that ideal. Only four of the interviewees seemed more restrained in their opinions, as they said that, even though they would probably not do that at present, they could not predict whether, in the distant future, they would agree to create something on demand; it would depend on whether the gatekeeper's proposition interested them.

Name of the interviewee: Michalis, 26 years old	
Question:	Would you modify your art in order to fit in the market context?
Response:	No. I would not accept a gallery owner telling me what to do in order to sell. You take it as it is. Raw. If you don't like it, that's fine.
Open Code:	Gatekeepers
In vivo code:	Modification of their art
Memos:	He was very firm in his response. He seemed to have a clear idea of what he would not be willing to do.

Name of the interviewee: Katerina (painting atelier), 30 years old	
Question:	Would you modify your art in order to fit in the market context?
Response:	I think that my artwork is still evolving; it's not that I have a certain identity and I am afraid of losing it. At some point in the future, I think that I wouldn't mind selling something that I didn't put so much effort into and that is not so deep and does not require a second and third reading. But I wouldn't do it repeatedly or do only that.
Open Code:	Gatekeepers
In vivo code:	Modification of their art
Memos:	She was more open to the future possibility of creating something that sells, as long as it was not a regular occurrence.

4.2.3 New artistic movement

Lastly, one of the discussion topics of the in-depth interviews emerged from the fact that the interviewees stated that they have observed a kind of artistic awakening. A lot of artists have initiated artistic events which are free for the audience, outside the

galleries, in places which are not built for these purposes but have as an ultimate goal to motivate the audience and stimulate their interest. According to the interviewees, these initiatives seem to be working, because the audience’s interest in these events has increased. This interest is interpreted by the interviewees in various ways, though. Some said that it is because it provides an escapist experience from everyday reality, while others said that it is due to the same people who have always interested in the arts, only now their interest is more intense.

This observation, in connection with the fact that throughout history, in times of socio-political and economic instability, new artistic movements have been created, led to following codes according to the responses of the interviewees. More specifically, in the primary theme of the New artistic movement, the vast majority of the interviewees said that it is highly likely that a new artistic movement will be created or that it is being created right now. They did not limit this belief in the art scene of Greece, as, on the contrary, very few believed that something could start from here, but they did say that they observe a constant artistic movement because things are changing on a global scale.

Name of the interviewee:	
Dimitra, 30 years old	
Question:	Historically, it has been observed that in times of socio-political and economic instability new artistic movements had been created. Do you think that it is possible for something similar to happen nowadays?
Response:	I think that this will happen eventually. I think that the arts are in a stable situation and not with a positive meaning. There is not anything specific nowadays. Video art and art performance have existed for many years now and I don't know for how long they will continue to be "genuine". I think that it is time for something new to be created.
Open Code:	New artistic movement
In vivo code:	Potential development
Memos:	She was very confident that a new artistic movement will occur in the near future. She described it as though it was

	the natural course of action since, from what she said, there has not been any evolution in many years.
--	---

Name of the interviewee:	
Michalis, 26 years old	
Question:	Historically, it has been observed that in times of socio-political and economic instability new artistic movements had been created. Do you think that it possible for something similar to happen nowadays?
Response:	I think that this thing is being born right now. I am sure that there are people who are dealing with this thing. I see people coming together but I haven't seen any actions yet. I think that for now this clustering has a more political identity but it will evolve.
Open Code:	New artistic movement
In vivo code:	Potential development
Memos:	He was also quite certain that something will happen in the near future in relation to the arts but he said that it does not have a clear form yet.

A small minority of the interviewees did not see any possibility of creation of a new artistic movement; they justified their responses based on several reasons. First of all, they said that, although it is a cliché, there is no parthenogenesis; everything has been done before, so creating something new would seem impossible. Afterwards, they had some reservations, as they said that even if a new movement was created, they would not be able to identify it, since a significant amount of time is required in order for it to be examined historically. Lastly, an interviewee who answered specifically for Greece attributed the problem to the fact that there is no unanimity in the actions of people and the artists.

Name of the interviewee: Christos, 24 years old	
Question:	Historically, it has been observed that in times of socio-political and economic instability new artistic movements had been created. Do you think that it possible for something similar to happen nowadays?
Response:	No, I don't think it's possible. Other artistic movements... arte povera for example, was created as a reaction to the capitalistic system, it is the art of poor materials. But even then the situation was different. I think that nowadays everybody reacts in different ways and besides, art is such a broad concept that even if a new wave was created, it would be pointless.
Open Code:	New artistic movement
In vivo code:	Potential development
Memos:	He was more pessimistic in his responses regarding the future of art in general, so he expressed the opinion that this idea is vain.

Artistic awakening

As previously mentioned, the responses of the interviewees revealed that an artistic awakening is happening in the midst of the current socio-political and economic instability. Many interviewees, as it was analysed before, foresee the creation of a new artistic movement in the near future. Indeed, as it was observed by the interviewees, both the current artistic mobility and the increased participation of the audience indicate that there is a positive change in the artistic scene.

In order to be more analytical, most of the interviewees have observed that there is a cultural and artistic awakening, not only from the standpoint of the artists but also from the standpoint of the audience. The most important factor which was repeatedly mentioned was that these exhibitions and events are outside the gallery context and that they are usually free.

Name of the interviewee:	
Vily, 27 years old	
Question:	Have you noticed any changes in the artistic scene due to the economic instability? Do you see an artistic awakening?
Response:	Well, I haven't thought about it thoroughly but I believe there is one. I see people in general getting more and more interested in the arts, which is positive. Moreover, I see that more things happen, more exhibitions, more events, and I think that this will continue and perhaps more opportunities will be given to young artists.
Open Code:	New artistic movement
In vivo code:	Artistic awakening
Memos:	She was positive about the artistic awakening and even more positive that in the future more opportunities for creation will be given to young people.

Name of the interviewee:	
Aimilia, 23 years old	
Question:	Have you noticed any changes in the artistic scene due to the economic instability? Do you see an artistic awakening?
Response:	In general, from what I've seen from the School and around, I believe that there are many artists who have an intense interest in the arts, not only locally but also an interest in what happens abroad. This is positive for my generation; I don't know if it is because of the crisis or if it started before the crisis but I think that my generation consists of people who are genuinely concerned and are trying to cultivate a multicultural background. Thus, all the exhibitions that are being organised have something new to offer to the audience as well.
Open Code:	New artistic movement

In vivo code:	Artistic awakening
Memos:	Aimilia herself was planning to continue her studies abroad in order to familiarise herself with other artistic trends and open up to new opportunities.

A few of the respondents, however, were more reserved and neutral in their statements, because they said that this mobility was also observed before the crisis but now it is more massive and obvious. That is due to the fact that people have the need to escape reality and save money, so they search more for free exhibitions and events. At the same time, artists themselves want to communicate their work more, so they have become more inventive in choosing places to present it, so that they can be more reachable.

Art outside the galleries

Another theme that appeared often and is related to this artistic awakening and the motivation of the audience was the organisation of artistic exhibitions and artistic events outside the gallery context. Many interviewees connected that with the socio-political and economic instability of the country. The reasons why this is happening, as they were explained previously, are connected with the fact that the market system and the gatekeepers have not altered their way of doing business and moreover they do not provide the young, not yet established artists with many opportunities. Consequently, artists are creating their own opportunities and one way to do that is by organising exhibitions which have a collective character and are in the context of grassroots events or community projects.

More specifically, a many of the interviewees suggested that there is indeed an artistic change in the way that exhibitions and events are organised. They said that they identify a collective character and the collaboration of different people and different artists. They gave examples of festivals, community projects and grassroots events that, among others, give them the opportunity to be more open to new ideas.

Name of the interviewee:	
Ionas, 25 years old	
Question:	Do you see a change in the way that artistic events are

Response:	being carried out? I believe that art is changing and evolving outside the gallery context and this is very interesting to me. Nowadays you see a lot of street art and many self-handling projects, many different types of artists working together and I like that very much.
Open Code:	New artistic movement
In vivo code:	Art outside the galleries
Memos:	He is also into graffiti and street art, so he saw possibilities in the current collaboration of different artists.

Name of the interviewee: Dimitra, 30 years old	
Question:	Do you see a change in the way that artistic events are being carried out?
Response:	I see an artistic mobility and this mobility is definitely outside the galleries. Nowadays it is easier to sell in festivals or even online, in reasonable prices and redefine the buying audience [...] So I think that one of the good things that the crisis did is that there is a change of thought and mentality. It is positive that we have come closer together and some values are appreciated once again... personal and social values. One person helps the other and we are becoming more collective, both as artists and as people.
Open Code:	New artistic movement
In vivo code:	Art outside the galleries
Memos:	She stressed the positive effects of the crisis for the arts but she did not limit it solely to the artistic production.

Nonetheless, the minority claimed that this not something new and that, as in the case of the artistic awakening, it has been happening for a long time but it is now that

people are starting to be aware of it. They did agree that this trend is more intensified nowadays but they place its beginning a few years back. They all saw it as something good and revitalising both for the arts and for the public, because of the difficulties that people face every day. This is not only because they familiarise themselves with different forms of art, but also because they are actively engaged in the art process.

Name of the interviewee:	
Vaitsa, 31years old	
Question:	Do you see a change in the way that artistic events are being carried out?
Response:	A change in that sense started a few years ago but now I believe that this change has a more tangible effect for the audience mainly. There is confusion in our lives nowadays; in everyday life, in art... everywhere, they are correlated. And this is why it is so important for the events that happen to be true and not be treated as a trend.
Open Code:	New artistic movement
In vivo code:	Art outside the galleries
Memos:	She believed that this change in the way that artistic events are carried out occurred a few years ago and that now it has become more of a trend and it should not be so, because the audience seeks the truth.

4.3 Remarks

At this point, after the data analysis was presented, it is important to note that during the in-depth interviews there were some observations which were not reflected in the analysis. These remarks are more related to the way the interviewees expressed themselves in terms of language in connection with their gender and age.

More specifically, it was observed that the responses of all male interviewees were shorter and firmer, so follow-up questions occurred more often. Moreover, the register was informal and slang words were used. In contrast, female interviewees used more formal language and they had the tendency to be over-analytical on some subjects. It

would not be an exaggeration to say that at some points they were even pretentious in their responses, so as to sound very intellectual and into things.

Surprisingly, this tendency was observed in a large percentage of the older female interviewees. On one hand, they had the cultural capital to support their arguments and views, but, on the other hand, they used unnecessarily formal language and vocabulary. The younger female interviewees also tried to be more formal in their verbal expressions at some points but most of the time they kept it simple.

Another remark which was not presented in detail in the analysis derives from the field observations and the notes which were taken. Some details are actually included in the memos of the analysis, but specific observational notes which refer to the actual artwork of the interviewees were added only when necessary. Thus, they will be presented at this point. More specifically, the 8 interviewees who attended the painting atelier, created artwork which was darker in terms of colour, regardless of their thematic, although, according to some of them, they did not present a specific thematic which was related to the socio-political and economic instability. Moreover, the 2 interviewees who attended the sculpture atelier created artwork which was not large in scale (not as large as they wished it to be) due to the fact that they had to minimise their expenses. Lastly, the 2 interviewees who attended the printmaking atelier used a collage technique and the material was retrieved from dumped or reused materials.

Lastly, in most cases, it was observed that there was a system of exchange of materials between students of different academic years. If, for example, someone had oil paints in quantity and did not need them anymore, he/she exchanged them for something else. This also applied to other materials. Furthermore, as they explained, they made group purchases of materials so as to get better prices.

Chapter 5: Conclusion

5.1 Introduction

The aim of this thesis was to answer the question whether young, not yet established artists have been influenced by the socio-political and economic instability and how they manifest this influence in their artwork. A qualitative approach was selected in order to examine this question. As it was discussed and presented in the previous chapter, the analysis of the in-depth interviews which were conducted with undergraduate students of the Athens School of Fine arts, certain inferences were drawn and will be summarized.

The first inference of the analysis is that young, not yet established artists are indeed influenced by the socio-political and economic instability which currently afflicts Greece. They have been influenced both in terms of materials and in terms of opportunities. The paradox which was confirmed by the vast majority of the interviewees was that, although they have limited resources in order to create their works of art and, more important, to support themselves financially, they do not necessarily perceive the current situation as entirely negative. On the contrary, they claimed that they had become more inventive in their artistic creation and that they would not choose a different career. This was strongly supported, even in the case of the interviewees for whom this was their second degree. They have become more inventive because, as they cannot afford many materials, they find resourceful ways to complete their artwork.

The second inference which was drawn is that young artists have become more resourceful not only in terms of finding materials to use, but also in terms of inventing alternative ways to exhibit their artwork. The vast majority confirmed that the role of gatekeepers is very important and that an active network of acquaintances and many sacrifices are required in order to be accepted within these circles. Thus, they have started to create their own opportunities and organize exhibitions or community events outside the gallery context. In this way, not only do they promote their artwork, but also the audience itself has become more interested in the arts and

attends these artistic events more frequently. This positive outcome relates to the next inference.

The third inference concerns the artistic production of the students. The vast majority of the interviewees claimed that they are influenced by everyday reality and draw inspiration from it. Although not many interviewees supported engaged art or said that they create works of art that can be categorized as engaged art, they claimed that the conveyed message of an artwork may be presented in a more indirect way. They comment on the situations they experience daily, but this is merely implied in their artwork. This position was based on their aesthetic perception and on their intention to puzzle the audience instead of simply offering an easily digested message. Thus, they recognised that nowadays the thematic of many artists has become sharper in meaning either by commenting on the socio-political situation directly or by doing so indirectly.

The last inference is related to the position that artists possess in society, as well as the role they play in the cultural field. As it was argued in this paper, artists belong in the dominant group of people, as they possess a high cultural capital. Nonetheless, their cultural capital nowadays is not associated with economic returns. As it was discovered from the analysis, young artists do not actually expect that they will be able to support themselves financially by solely depending on their art. Their responses indicated that in most cases they need to do irrelevant side-jobs or become art teachers. They expressed their hope that this will change but realistically speaking they were already considering alternative ways to combine their art with a more profitable activity.

These conclusions which were drawn from the in-depth interviews with undergraduate students provide a useful insight into the main concerns of young, not yet established artists and how they face the current economic crisis in Greece. Based on their responses and the inferences of the qualitative analysis, there are certain implications for both the theoretical framework and society which will be discussed next.

5.2 Implications for the theory

In this research, we argued that budding artists have been influenced by the current economic crisis and we further explored whether they manifest that influence in their work. This influence of young, not yet established artists was examined within the social and cultural context. The effect of the economic crisis and socio-political instability affects both young artists and society. In order to comprehend this assumption and apply it to empirical research, numerous theories were used to structure and aid this research.

As pointed out in the above discussed inferences, young artists have limited career opportunities but due to their role in society and their cultural capital, they are expected to associate this capital with the economic capital (Bourdieu, 1983). In Chapter 4 though, as pointed out in the analysis, young artists do not expect that they will associate their cultural with the economic capital. This is a contradiction to the theory, which is enhanced by the economic crisis. In the past, artists were able to earn enough recognition and money, but this is the exception nowadays. Additionally, their cultural capital is attributed not only to their families but also to their own personal interest in engaging with the arts.

Furthermore, as discussed in Chapter 2, artists within the social context tend to be marginalised due to the rapid change of the market context and the commercialisation of the art products (Alexander & Bowler, 2014). The majority of the interviewees seemed to agree with this theoretical approach, as it appeared in the analysis. They claimed that the entire market context was defined by a minority, pointing to the role of the gatekeepers. As it was revealed by the analysis, they further claimed that this change in the market seems to influence the quality of the artistic production and to minimize the autonomous creativity of the artist. That was explained through the examples of gallery owners who required that artists express a specific thematic which was thought to be commercial enough to sell or other relevant examples of how that system works.

Furthermore, another theoretical approach which was presented in Chapter 2 and analysed through the coding of the data, was the idea of engaged art in contrast to art for art's sake. In the case of engaged art, it was supported that artists are obligated to take a stand and comment on the social context through their artwork (Rosler, 1994).

However in the case of art for art's sake, it was supported by Kuryluk (1994) that artists should mainly focus on their artistic creation and not compromise their position and role by commenting on social subjects. The opinions about these approaches were equally divided; half of the interviewees were in favour of engaged art and the other half were in favour of art for art's sake. Their opinions were structured based on their aesthetic perception and the role of an artwork which is presented to the public. Thus, these two theoretical approaches were both useful, because they provided the context for both sides.

Another theoretical approach which provided a useful insight into the the artists' perception of their artwork was the argument that artists follow a certain process in order to create a work of art. Bakonikola-Georgopoulou (1993) argued that through this process, prior to the creation of an artwork, artists think about how they wish to create it and what they wish to communicate to the audience through it, by having a certain perception of aesthetics. Hence, as pointed out through the analysis of the data, young artists have a certain ideology concerning art. The fact that they are influenced by the socio-political and economic crisis creates a need for them to express their concerns and try to convey the analogous messages to the audience. Nonetheless, as it was previously stated, that message is not always direct but sometimes it is implied in order to puzzle the audience.

5.3 Implications for society

As discussed above, this research argues that the fact that young, not yet established artists have been influenced by the economic crisis and the socio-political instability, has strong social implications. As it was discovered from the answers of the vast majority of the interviewees, they are influenced by everyday reality and they depict that in their artwork. Of course, this does not mean that they necessarily stand for engaged art but even if they do not comment on the economic crisis directly, it is implied in their artwork. Taking this pattern into consideration, there are two possible outcomes that can be identified in society.

The first one is that the audience develops a more cognitive perception of what they see in these exhibitions. It stands to reason that they visit exhibitions as an escapist

experience but over time they begin to identify what they see and associate this image with their personal perspective and experiences. Exhibitions and artistic events, regardless of their thematic, provide an enjoyable experience, but they have an educative character as well. This dual contribution to the audience is the key reason why artists are such important parts of society. Therefore, when they face all these problems due to the socio-political and economic instability, they are not able to communicate with the audience through their work, at least not to the extent that they would wish to.

The second implication is also related to the educational purposes of the arts. A topic which emerged from the interviews with the undergraduate students was the lack of artistic education in society. They claimed that, although in Greece there is a long tradition in other forms of art and especially theatre, there is a lack of familiarisation of the audience with the Fine Arts and especially contemporary art. The reason for this lack of familiarisation was attributed to the deficiencies of the educational system in general and in the field of the Fine Arts, in particular. Ideally, a re-evaluation of the educational system and its subsequent reform would establish more modules in relation to the arts. The current educational means, though, are exhibitions and artistic events, whose educational purpose is not sufficiently served when artists lack the funds to create their artworks and present them to the public.

5.4 Limitations & Suggestions for further research

As stated in Chapter 1, Greece is a country which is famous for its cultural and artistic ideals but infamous for its exorbitant debt accumulated over the last few years. For these reasons, in this research we examined a topic which is currently relevant and essential: the position of the artists and how they have been influenced by the socio-political and economic crisis. The economic and socio-political changes that occur in Greece are not an isolated pattern, as they also occur on a global scale. The previous sections demonstrated that there are numerous interesting theoretical concepts and research studies which analyse the artists' relationship with the social being and examine their role throughout history. Nevertheless, every research study has limitations and for that reason it leads to new studies. These theoretical concepts

combined with new findings could redefine the importance of artists and raise awareness concerning the difficulties they face.

One of the limitations of this research was the fact that it was solely based on the qualitative analysis of 12 in-depth interviews, since a visual analysis of the artworks was not possible due to the lack of access, as explained in Chapter 3. The undergraduate students of the Athens School of Fine arts were working on their projects at the time and, precisely because these artworks were in progress, they were reluctant to allow their artwork to be photographed and included in a visual analysis. Nonetheless, some field observations in relation to the artworks were included in the previous chapter. Further research could focus on a visual analysis of the artworks of young, not yet established artists and present whether the influence of the economic crisis has resulted in the alteration of the thematic and the use of colours in the artworks. This research also proves the same points, but a visual presentation of the artwork included in further research would enhance the findings.

In this thesis, we argued that young artists have been influenced in terms of materials, an assumption that was confirmed through the analysis. Moreover, observational remarks stressed that the artworks of these undergraduate students have become darker in colour and smaller in size, in the case of sculptors. An initial insight was provided. Consequently, a new research study, which will thoroughly examine this pattern, could yield interesting observations and conclusions by including visual examples.

Another key assumption of this thesis is that young artists are not remunerated proportionally to their cultural capital. This is due to the limited opportunities, the role of gatekeepers and the context of the art market. This assumption was also confirmed by the vast majority of the interviewees, but, as they stated, this was not a deterrent in the selection of their future career. As this is observed not only in the field of the Fine Arts, but also in other forms of art, such as the theatre, the cinema, literature, dance and music, another suggestion for further research could be to expand the research sample and include artists from different genres; the focus of this research could then become comparative.

A comparison of findings could be part of a meticulous research study on the influence of the economic crisis on artists of different genres or a comparison of

different case studies which will examine this topic in certain periods of time and how it changes. Another limitation of this research was time; a reasonable prerequisite was to follow a certain timeline in order for the research to be completed in time.

Nonetheless, had there not been a deadline, this study could have examined the alteration of the position of the artists at different periods of time. Moreover, since this research was based on qualitative analysis, a combination of different methods of analysis could have been used as well.

In this thesis, the focus was on the in-depth interviews of undergraduate students. Another suggestion for further research could be to examine the perception of the audience, namely whether they have noticed an alteration in the artistic production of young artists or whether they know if the number of exhibitions and artistic events that are being organized has increased. Since the relationship between an artist and the audience is a necessary prerequisite for artwork to exist, the standpoint of the audience plays an important role, so it would be very interesting to examine it from a sociological point of view. This topic could be explored more spherically if the audience's point of view was incorporated into the study.

One of the aspects of the economic crisis, as it was described by the interviewees, is that it forces a person to reposition themselves towards life and people, while redefining what they want to pursue. Naturally, not every aspect of this currently relevant issue can be examined in a single research study. Nonetheless, the initiation of a discussion that explores the tangible and intangible difficulties that young, not yet established artists face can only be a positive contribution.

One last question examined in this thesis through the interviews with the art students, was the potential creation of a new artistic movement. An additional suggestion for further research could be the examination of this eventuality with a broader sample of artists, from various countries with similar socio-economic conditions. A few years from now, if indeed a new artistic movement has been created, it will have produced clear indications for research. Perhaps more important, society's perception will have evolved to the point of creating cognitive perception. In other words, the public will be able to recognise their own everyday reality reflected in the artwork and interpret the feelings it generates, thus developing a better understanding and a stronger emotional connection with this new artistic movement.

References and other sources:

- Abbing, H., (2002). 'Why Are Artists Poor? The Exceptional Economy of the Arts.' Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Abbing, H., (2003) 'Poverty in the Arts is Structural' Review of Cultural Economics (Journal of the Korean Association for Cultural Economics 6 - 1 (June 2003) p. 13-26
- Abbing, H., (2004). 'The Autonomous Artist still Rules the World of Culture.' A Portrait of the Artist in 2005. Artists Careers and Higher Arts Education in Europe. I. Jansen. Amsterdam, Boekmanstudies: 55-66.
- Adorno, T. W., (1970). 'Ästhetische Theorie' (Vol. 7). Suhrkamp. Translated by Anagnostou, L. (2000) Αισθητική Θεωρία. Publications Alexandria, Athens
- Alexander, V. D. and Bowler A. E., (2014). 'Art at the Crossroads: The Arts in Society and the Sociology of Art'. Poetics, 43 (1), 1-19.
- Beardsley, M. C., (1975). 'Aesthetics from classical Greece to the present: A short history'. University of Alabama Press. Translated by Curtovick, D. & Christodoulides, P. (1989), Nefeli publications, Athens.
- Becker, H.S., (1982). 'Art Worlds.' University of California Press, Berkeley, CA.
- Berg, B. L., (2001). 'Qualitative research methods for the social scientists' (4th ed). Boston Allyn and Bacon.
- Boltanski, L. & Thévenot L., (1999), 'The sociology of critical capacity.' European Journal of Social Theory 2: 359-377
- Bourdieu, P., (1983). 'The field of cultural production, or: The economic world reversed.' Poetics, 12(4), 311-356.
- Bourdieu, P. & Nice, R., (1980), 'The production of belief: contribution to an economy of symbolic goods.' Media Culture Society 2: 261-293.
- Castoriadis, C., & Escobar, E., (2007). 'Fenêtre sur le chaos'. Éd. du Seuil. Translated by Tselenti, E. (2008), Παράθυρο στο Χάος. Publications Ypsilon, Athens.

- Charmaz, K., (2007) 'Grounded Theory.' *Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Ritzer, George (ed). Blackwell Publishing, 2007
- Corbin, J., & Strauss, A., (2007). 'Basics of Qualitative Research' (3 ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Crane, D., (2007). 'Art Worlds.' *Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Ritzer, George (ed). Blackwell Publishing.
- De Graaf, P., M.,(2007). 'Capital: Economic, Cultural, and Social'. *Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Ritzer, George (ed). Blackwell Publishing.
- Dubois, V., (2011). 'Cultural capital theory vs. cultural policy beliefs: How Pierre Bourdieu could have become a cultural policy advisor and why he did not.' *Poetics* 39: 491-506.
- Eburne, J.P., (2006). 'Dada Culture: Critical Texts on the Avant-Garde (review)', *Symploke*. Volume 14(1-2), Pp.344-346. Project Muse Database.
- Foudoulaki, E., (1998). 'Réactualisation d'un artiste: Le cas El Gréco en France'. Translated by Kirimi, A., (2005) *Επιστροφή στον Γκρέκο*. Publications Nefeli, Athens.
- Gartman, D., (2012). 'Bourdieu and Adorno: Converging theories of culture and inequality'. *Theory and Society*, 2012, Volume 41, Number 1, Page 41
- Gale, M.,(1997). 'Dada & Surrealism'. Phaidon Press. Translated by Babasakis, G., I., (1999). *Νταντά & Σουρεαλισμός*. Publications Kastaniotis, Athens.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L., (1967). 'The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research'. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Kuryluk, E. (1994). 'A Plea for Irresponsibility' in: C. Becker (Ed.), *The Subversive Imagination: Artists, Society, and Responsibility* (pp.13-19). New York & London: Routledge.

- Kvale, S., & Brinkmann, S., (2009). 'Interviews: Learning the craft of qualitative research interviewing.' Sage.
- Rosler, M., (1994). 'Place, Position, Power, Politics' in: C. Becker (Ed.), *The Subversive Imagination: Artists, Society, and Responsibility* (pp. 55-76). New York & London: Routledge.
- Long, E.,(2007). 'Cultural Studies.' *Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Ritzer, George (ed). Blackwell Publishing.
- Lumley, R., (2004). 'Arte povera'. Tate.
- Mason, J., (1996). *Qualitative researching*. Sage Publications Ltd. Translated by Dimitriadou, E.,(2009) *Η διεξαγωγή της Ποιοτικής Έρευνας*. Publications Ellinika Grammata, Athens.
- Mpakonikola – Georgopoulou, Ch., (1993) Miguel De Unamuno. A historic innermost deposition (Miguel de Unamuno. Μια ιστορική κατάθεση του μύχου.) Publications Kardamitsa, Athens
- Silverman, D., (1993). 'Interpreting Qualitative Data.' Thousand Oak, CA: Sage.
- Silverman D.,(2000) 'Doing qualitative research.' London: Sage Publications
- Solso, R. L., (1994). 'Context, cognition and art.' in R.L. Solso: *Cognition and the visual arts*. Pp. 101-127 Cambridge: The MIT Press.
- Stavrakakis, G., & Stafylakis, K.,(2008) 'The Political in Modern Art (Το πολιτικό στη σύγχρονη τέχνη)'. Publications Ekkremes, Athens
- Strauss, A. L., (1987). 'Qualitative Analysis For Social Scientists'. New York: Cambridge University Press
- Throsby, D. (2001). 'Defining the artistic workforce: The Australian experience'. *Poetics* 28 (2001) 255-271,
- Turner, G., (2003). 'The idea of cultural studies.' In G. Turner, *British cultural studies An introduction* (3 ed., pp. 9-32). London: Routledge.

Weininger, E., B. & Lareau A.,(2007). ‘Cultural Capital’. *Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Ritzer, George (ed). Blackwell Publishing.

Websites:

ASFA, (2005-i). Historical background. Retrieved at 11th January, 2015 from
<http://www.asfa.gr/greek/erasmus/index.htm>

ASFA, (2005-ii). Programme of studies. Retrieved at 11th January, 2015 from
<http://www.asfa.gr/greek/erasmus/index.htm>

ELKE- ASFA, (2009). Operational Prog. “Education” 2000-2008. Retrieved at 11th January, 2015 from
<http://www.elke.asfa.gr/en/elke-index.htm>

Appendices

I. Interview questionnaire:

As previously explained the research method I chose to proceed with, is qualitative research based on in-depth interviews. The outline of the interviews will be in semi-structured form. Some of the questions are already formulated but follow-up questions will be asked also according to the interviewee's responses. The questions that I have chosen so far follow a line of reasoning in order to be able to portray the interviewees profile by exploring their cultural capital and their perception on theoretical approaches.

RQ: How does the current crisis in Greek society reflect on the work of young, not yet established artists?

Introductory questions in order to present the artist:

- Tell us a few things about yourself. Your studies? Your artwork?

I will then proceed with questions that respond to the societal part of my research:

- How do you perceive art as an idea?
- Has this perception of art is has changed over the years?
- How the economic recession has influenced the way you perceive art?
- Do you use this experience of everyday reality in order to artistically render your artwork?
- If not, why?
- Art and reality; do they have to be in unanimity for an artist or do they have to be two separate things?
- Do you think that an artistic vigilance appears in times of an economic crisis or a regression?
- Do you think that artists should take an active position with their artwork in order to raise awareness to the audience?
- Does it help them to engage more with the audience?
- What role do gatekeepers play in the development of an artist?
- Would you modify your work in order to fit in the Market context?

Closing questions:

- How do you imagine your future and the future of the art you serve?

II. Transcribed Interviews

1st interview - Απομαγνητοφώνηση Αιμιλία:

Ερώτηση: Πες μου μερικά πράγματα για τις σπουδές σου, πως προέκυψαν, τι σπουδάζεις εκεί, ασχολείσαι για το καλλιτεχνικό σου έργο;

Απάντηση: Λοιπόν, από μικρή γενικά ζωγράφιζα, η μητέρα μου είχε τελειώσει καλλιτεχνική σχολή οπότε ε ας πούμε κάπως πήρα και εγώ το μικρόβιο, γενικά με ενδιέφερε σε όλη μου τη ζωή όλο αυτό, έφτιαχνα πραγματάκια μόνη μου με τα παιχνίδια μου με τα πάντα και δεν, δηλαδή και στο λύκειο δεν υπήρχε κάτι άλλο με το οποίο με ενδιέφερε να ασχοληθώ.

Μπαίνοντας στη σχολή ξεκίνησα έχοντας μια διαφορετική ιδέα για το τι είναι τέχνη, εδώ πέρα άλλαξε, πολύ. Είμαι πολύ ευχαριστημένη και με το εργαστήριο, θεωρώ ότι πέτυχα πολύ καλό εργαστήριο, με τους καθηγητές μου, αυτό.

Ερώτηση: Ζωγραφική είσαι;

Απάντηση: Όχι, κάνω και γλυπτά, κατασκευές, βίντεο. Τέτοια πράγματα. Δηλαδή καμία σχέση με ζωγραφική.

Ερώτηση: Θέλω να μου πεις ποιο ήταν το πολιτιστικό υπόβαθρο της οικογένειάς σου, δηλαδή τι προσλαμβάνουσες είχες μεγαλώνοντας, καλλιτεχνικές;

Απάντηση: Η μητέρα μου έχει τελειώσει καλλιτεχνικό λύκειο στην Πολωνία, ο πατέρας μου είχε τελειώσει λύκειο. Γενικά όσον αφορά το πολιτισμό, δεν πολύ, δεν πηγαίναμε θέατρο, δεν πηγαίναμε τόσο πολύ σε, λίγο μουσεία, τέτοια πράγματα. Νομίζω πιο πολύ μόνη μου έψαχνα από δω και από κει πράγματα.

Ερώτηση: Το οικονομικό, κοινωνικό υπόβαθρο της οικογένειάς σου;

Απάντηση: Είναι μια έτσι μεσαία ας πούμε οικογένεια, ε, ναι εκεί περίπου μεσαία.

Ερώτηση: Πως αντιλαμβάνεσαι την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Δεν ξέρω ακόμα, δεν έχω επιλύσει τέτοια ζητήματα μέσα μου. Εντάξει, πιο πολύ είναι κάτι που έχει να κάνει και με την ιδιοσυγκρασία αυτού που το φτιάχνει νομίζω, και με την κοινωνία, με διάφορα πράγματα

Ερώτηση: Η αντίληψή σου για την τέχνη έχει αλλάξει με τα χρόνια; είπες πριν ότι ήδη μπαίνοντας στη σχολή άλλαξε.

Απάντηση: Ναι. Εντάξει είχα μεγαλώσει και εγώ σε ένα σπίτι που λίγο ήξεραν τα τρία είδη τέχνης, ζωγραφική, γλυπτική άντε και χαρακτηριστική. Σιγά σιγά είδα διαφορετικά μέσα, διαφορετική αντίληψη ας πούμε της αντιμετώπισης όπως, εντάξει και εγώ νόμιζα ότι ο τέλειος καλλιτέχνης είναι αυτός που φτιάχνει πολύ καλά ό,τι φτιάχνει, σιγά σιγά είδα ότι δεν ισχύει τόσο αυτό, ισχύει, υπάρχει και η ιδέα από πίσω, δεν είναι καταναγκαστικό ότι για να είσαι καλός καλλιτέχνης πρέπει να φτιάξεις και εσύ ο ίδιος, μπορείς να το δώσεις και σε κάποιον άλλον. Γενικά απέκτησα μια διαφορετική αντίληψη.

Ερώτηση: Για την τέχνη;

Απάντηση: Για την τέχνη, ναι.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τον τρόπο που αντιλαμβάνεσαι την τέχνη;

Απάντηση: Έχει επηρεάσει τον τρόπο που φτιάχνω τέχνη. Τώρα αντιλαμβάνομαι, όχι, εννοώ, εντάξει βλέπεις γύρω σου νομίζω και έργα τα οποία έχουν ξοδευτεί πάρα πολλά χρήματα και έργα τα οποία με πολύ πιο απλά υλικά έχουνε πει τα πάντα. Τώρα όσον αφορά για εμένα, ναι, με έχει επηρεάσει πάρα πολύ, όταν σκέφτομαι μια ιδέα σκέφτομαι πάντα τι, ποιό θα είναι τα έξοδα που θα χρειαστεί να κάνω, προσπαθώ να βρω τις πιο ας πούμε οικονομικές ιδέες ή οικονομικά υλικά, δεν συμβαίνει πάντα αλλά γενικά ναι, υπάρχει σαν παράμετρος πολύ έντονα και τώρα ειδικά στο πτυχίο.

Ερώτηση: Τα υλικά πόσο έχουνε - σε τι βαθμό έχουνε επηρεαστεί από την κρίση και αυτό πως επιδρά στο κομμάτι της δημιουργίας της και σε επίπεδο αισθητικό;

Απάντηση: Ναι, γενικά νομίζω εντάξει όλοι μας λίγο πολύ προσπαθούμε να βρούμε πιο φθηνές λύσεις με αυτό που θέλουμε να πούμε, εγώ σκέφτομαι και του τύπου, εντάξει, οκ, να ξοδέψω τόσα λεφτά μετά όμως τι θα το κάνω, δε θα έχω κάπου να το δώσω, δε θα υπάρχει κάποιο όφελος πίσω, θα μου ξεμείνει οπότε υπάρχει και αυτός ο

φόβος αλλά νομίζω εντάξει κάποιες φορές δεν είναι ότι έχει επηρεάσει αρνητικά την ποιότητα ή το αποτέλεσμα του έργου νομίζω, ίσα-ίσα όμως κάποιες φορές κιόλας έχουμε φύγει πια από αυτή την υπερβολή που μπορεί να βλέπαμε...

Ερώτηση: Στο παρελθόν;

Απάντηση: Ναι.

Ερώτηση: Αυτό θεωρείς ότι είναι θετική επίδραση, ότι δεν υπάρχει πλέον αυτή η υπερβολή;

Απάντηση: Νομίζω το βλέπουμε παντού δηλαδή λόγω της οικονομικής κρίσης και κάποια πράγματα έχουν πια ηρεμήσει, ησυχάσει, δεν βλέπουμε όλες αυτές τις υπερβολές, τα εξωφρενικά πράγματα. Νομίζω είναι θετικό.

Ερώτηση: Και σε καλλιτεχνικό επίπεδο δημιουργίας; Αυτό πως επηρεάζει τη δημιουργία αυτή καθ' αυτή;

Απάντηση: Τι εννοείς;

Ερώτηση: Όταν χρησιμοποιείς ένα πιο φθηνό... αναγκάζεσαι μάλλον να... δεν έχεις τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσεις τα υλικά που θέλεις, αυτό πως επηρεάζει στο τέλος τη δημιουργία σου;

Απάντηση: Νομίζω πιο πολύ η δημιουργία έχει να κάνει με την ιδέα, τώρα αν χρησιμοποιήσεις κάποιο πιο φθηνό υλικό έχει να κάνει με το χειρισμό πιο πολύ δηλαδή κάποιες φορές μπορεί να βρεις κάτι που όντως είναι πιο φθηνό και να λειτουργεί πάρα πολύ καλά, κάποιες άλλες που να μη λειτουργεί οπότε να αναγκαστείς να πούμε ίσως και να μην το δείξεις. Αλλά νομίζω εξαρτάται αυτό - με το χειρισμό, με το πόσο θα ψάξεις, τι θα κάνεις και τι θυσίες να πούμε θα καταλήξεις τελικά να κάνεις.

Ερώτηση: Τι είδους θυσίες δηλαδή μπορεί να απαιτηθούν σε καιρό κρίσης να κάνει ένας καλλιτέχνης για να δημιουργήσει;

Απάντηση: Να μειώσει τα έξοδά του να πούμε από διασκέδαση, από οτιδήποτε, να ζητήσει από τους γονείς του λεφτά για να φτιάξει κάτι, να... αυτό, ή να φτιάξει ένα έργο το οποίο θα είναι εντός εισαγωγικών κατώτερο των προσδοκιών του. Της ιδέας του.

Ερώτηση: Ναι, κατάλαβα. Χρησιμοποιείς την εμπειρία της καθημερινής πραγματικότητας στην καλλιτεχνική απεικόνιση του έργου σου;

Απάντηση: Έμμεσα, ναι. Και θα ήθελα ίσως να το εντάξω πιο πολύ αυτό. Δηλαδή νιώθω ότι ξεκίνησα μη δίνοντας σημασία ας πούμε στο εξωτερικό μου περίγυρο γιατί εντάζει η ιδέα μου για την τέχνη ήταν διαφορετική, σιγά σιγά όμως προσπαθώ να το εντάξω και νομίζω όσο περνάνε τα χρόνια το εντάσσω πιο πολύ.

Ερώτηση: Πως έγινε αυτή η μεταστροφή ενός... αρχικά μου λες ότι δεν ήσουν τόσο... δεν ασχολιόσουν τόσο με τον εξωτερικό σου περίγυρο, πως προέκυψε αυτή η αλλαγή;

Απάντηση: Σιγά σιγά βγαίνεις από αυτό το τριπάκι του τέχνη είναι ας πούμε ότι αντιγράφω μια σύνθεση μπροστά μου, βλέπεις άλλους καλλιτέχνες, βλέπεις πως δουλεύουν οι άλλοι καλλιτέχνες, τι παίζει στην τέχνη γύρω σου, και σιγά σιγά αφήνεσαι κιόλας νομίζω να είσαι λίγο πιο ειλικρινείς με αυτό που κάνεις, με τον εαυτό σου, με τις σκέψεις σου, και κάπως αυτά μπορούν να περνάνε είτε και άμεσα και να είναι πολύ πιο έτσι φανερό το τι κάνεις ότι είναι πιο κοινωνικό, ίσως πιο πολιτικό ή είτε πιο έμμεσα στη δουλειά σου.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι η πραγματικότητα με την τέχνη πρέπει να είναι σε μία σύμπλευση με τον καλλιτέχνη;

Απάντηση: Όχι απαραίτητα.

Ερώτηση: Όχι απαραίτητα, δηλαδή μπορεί να είναι και δύο ξεχωριστά πράγματα;

Απάντηση: Ναι νομίζω ότι... και αυτό ισχύει, μπορεί να πας σε μία γκαλερί και να δεις ας πούμε πολύ έντονη διακοσμητική τέχνη έτσι όπως τη λέω εγώ ας πούμε και να πας και κάπου αλλού και να δεις ότι όντως κάποιιοι έχουν ενδιαφερθεί, έχουν πάρει στοιχεία της καθημερινότητας, προβληματισμούς της καθημερινότητας και έχουν δουλέψει πάνω σε αυτό.

Ερώτηση: Σε περιόδους οικονομικής κρίσης και ύφεσης θεωρείς ότι υπάρχει.. μπορεί να υπάρξει τουλάχιστον μια καλλιτεχνική αφύπνιση;

Απάντηση: Αναλόγως, νομίζω τώρα και με την οικονομική κρίση οι άνθρωποι λίγο... ασχολούνται περισσότερο με την τέχνη, δηλαδή θα κάτσουν να ασχοληθούν με τον εαυτό τους, να βρουν ένα χόμπι και θα διαλέξουν κάτι έτσι πιο καλλιτεχνικό ας πούμε... αλλά αναλόγως τώρα, ναι, επίσης η οικονομική κρίση σημαίνει ότι εντάξει, δε θα πάνε, δεν ξέρω, δεν ξέρω αν θα τους οδηγήσει η οικονομική κρίση να πάνε σε ένα μουσείο ας πούμε να δουν πέντε πράγματα, ή σε μία γκαλερί ή θα πάνε να... ή αν θα αγοράσουν ας πούμε τέχνη αλλά ναι, νομίζω είναι ίσως κάτι το οποίο είναι κάπως σιγά σιγά η τέχνη είναι πολιτισμός σε περιόδους κρίσης, ναι μεν όσοι δουλεύουν σε αυτούς τους τομείς δυσκολεύονται πολύ αλλά νομίζω κάπως και στρέφονται τα φώτα λίγο περισσότερο πάνω σε αυτό, σε εκείνη την περίοδο

Ερώτηση: Οπότε αυτό λειτουργεί και θετικά για τους καλλιτέχνες.

Απάντηση: Ναι.

Ερώτηση: Πιστεύεις ότι οι καλλιτέχνες οφείλουν να έχουν μία πιο ενεργητική στάση ώστε μέσω του έργου τους να μιλάνε για τα προβλήματα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα;

Απάντηση: Και πάλι όχι απαραίτητα. Δηλαδή, εντάξει και, θεωρώ ότι δε μπορούμε να έχουμε πολύ ενεργό ρόλο, ότι πάντοτε ό,τι και να δείξουμε, ό,τι και να πούμε θα είμαστε στην απ' έξω, και ναι νομίζω ότι είναι λίγο και χαζό να καθόμαστε και να δείχνουμε ότι "α ξέρεις υπάρχει αυτό εκεί έξω, κάνε κάτι"... όχι έχει να κάνει κιόλας με το πως δουλεύουμε, με τι ασχολούμαστε, μπορεί κάποιος πια να ζωγραφίζουν τοπία.

Ερώτηση: Γιατί θεωρείς ότι ό,τι και αν πείτε θα είστε στην απ' έξω;

Απάντηση: Γιατί... Γιατί εντάξει αν πάρουμε καθαρά ας πούμε την ιδιότητα του τελείως καλλιτέχνης, κάθομαι στο στούντιο μου και δουλεύω μόνος μου, δεν ξέρω νιώθω ότι δεν είναι το ίδιο με το να δουλεύεις σε μία δουλειά, να έχεις καθημερινό ωράριο, μοιάζει λίγο σα να κάνεις το χόμπι σου, σαν να κάνεις κάτι που σου αρέσει απλά πάρα πολύ, δεν είναι το ίδιο αυτό που βιώνεις, ζεις με έναν εργαζόμενο μέσα σε ένα σούπερ μάρκετ ή οπουδήποτε.

Ερώτηση: Υπάρχει το ενδεχόμενο του μία τέχνη τέτοιου είδους που στρατεύεται κατά κάποιο τρόπο δηλαδή που μιλάει για την οικονομική κρίση, να χάσει λίγο από την αισθητική της ποιότητα;

Απάντηση: Όχι, νομίζω όχι. Έχει να κάνει πάλι με το πως θα το χειριστεί αυτός για το οποίο μιλάει δηλαδή... ναι και πάλι μπορεί να χρησιμοποιήσει πολλά μέσα, μπορεί να χρησιμοποιήσει ακριβά μέσα, μπορεί να χρησιμοποιήσει και τίποτα, δράσεις ή να κάνει κάτι πιο ιδιαίτερο... Αυτό που θα δείξει... να φουρνίσει με διαφορετικό τρόπο αλλά όχι νομίζω έχει να κάνει με τους χειρισμούς.

Ερώτηση: Από την άλλη θεωρείς ότι μια πιο ενεργή στάση καλλιτεχνικά μπορεί να βοηθήσει τον δημιουργό να εμπλακεί περισσότερο με το κοινό του, να αποκτήσει καλύτερους δεσμούς με το κοινό;

Απάντηση: Μου ξανακάνεις την ερώτηση, δεν κατάλαβα.

Ερώτηση: Ένας καλλιτέχνης ο οποίος κάνει μία τέχνη στρατευμένη που μιλάει για τα προβλήματα της οικονομικής κρίσης, θεωρείς ότι στην Ελλάδα του σήμερα, μπορεί να έρθει πιο κοντά με το κοινό του, να αποκτήσει μεγαλύτερο κοινό, μεγαλύτερη αποδοχή;

Απάντηση: Εντάξει είναι νομίζω ένα θέμα που παίζει πάρα πολύ, δηλαδή και οι γκαλερί το ζητάνε, και τα μουσεία ας πούμε κάνουν εκθέσεις κλπ. Δεν ξέρω.., γενικά νομίζω στην Ελλάδα έχουμε το πρόβλημα παιδείας, πολύ μεγάλο, δεν κατανοούμε πολύ την σύγχρονη τέχνη οπότε ok αυτό θα ήταν ένα βατό σχετικά θέμα, ίσως και να φέρει κόσμο ας πούμε σε γκαλερί, σε χώρο πολιτισμού και πιο πολλούς καλλιτέχνες αλλά και πάλι νομίζω, δεν ξέρω κατά πόσο θα κατανοήσουν αυτοί που θα έρθουν τι πραγματικά είναι τέχνη, γιατί θα δούνε ίσως και μία μόδα απλά, και θα δεχθούν μία μόδα, πόσο θα την κατανοήσουν...

Ερώτηση: Σε περιόδους κρίσης, το κοινό αυξάνει το ενδιαφέρον του για την τέχνη ή αντίθετα μειώνεται θεωρώντας το λίγο πολυτέλεια το να ασχολείται με την τέχνη;

Απάντηση: Όχι νομίζω κιάλας και από αυτό που έχει προκύψει τα τελευταία χρόνια, ο κόσμος ίσα ίσα τον ενδιαφέρει περισσότερο, νομίζω πάει σε μουσεία, θα πάει σε εκθέσεις θα στραφεί σε πιο έτσι... δρόμους πολιτισμού ας πούμε.

Ερώτηση: Αυτό πως το εξηγείς εσύ; Που θεωρείς προσωπικά εσύ ότι οφείλεται κάτι τέτοιο;

Απάντηση: Νομίζω στις... γιατί είναι μία καλή σταθερά ας πούμε ο πολιτισμός. Μία επένδυση που κάνεις, που ξέρεις ας πούμε ότι θα σου βγάλει σε καλό ίσως μετά, όχι ίσως, ναι θα πάρει σίγουρα κάτι.

Ερώτηση: Τι ρόλο θεωρείς ότι παίζουν στην εξέλιξη ενός καλλιτέχνη που δεν είναι ακόμα καταξιωμένος, οι ομάδες που καθορίζουν την πρόσβαση στην τέχνη, δηλαδή ιδιοκτήτες γκαλερί, κριτικοί τέχνης;

Απάντηση: Δεν έχω μπει ακόμα σε αυτή τη διαδικασία, δηλαδή όσες φορές έχω εκθέσει, έχω εκθέσει υπό την προστασία της σχολής, με το εργαστήριο, με τέτοια πράγματα οπότε δε μπορώ να πω ότι γνωρίζω πραγματικά τι συμβαίνει εκεί έξω και πως δουλεύει μία γκαλερί, ένας χώρος που εκθέτει κάποιους. Τώρα ναι, αν θέλουμε να μιλήσουμε για φήμες υποτίθεται πως είναι πολύ σημαντικό, πρέπει να κάνεις κι εσύ τις γνωριμίες σου, τις κλίκες εντός εισαγωγικών, απλά ακόμα δεν..απ' τη μια δεν το πολυπιστεύω απ' την άλλη το βλέπω και λίγο γύρω μου ότι συμβαίνει και αλλού, όχι μόνο απαραίτητα στην τέχνη αλλά και σε άλλα επαγγέλματα ίσως.

Ερώτηση: Εσύ, γιατί δεν το πολύ πιστεύεις; Ή μάλλον, τι πιστεύεις ακριβώς;

Απάντηση: Νομίζω ότι, στις γκαλερί ok είναι χώροι οι οποίοι ψάχνουν κόσμο να πουλήσουν, να προωθήσουν και συνήθως κοιτάνε κιόλας την ποιότητα, δηλαδή όχι μόνο να βάλουν τους φίλους τους, να βάλουν πέντε πράγματα τα οποία είναι ενδιαφέροντα, είναι καλά, μπορεί και να πουλήσουν αλλά δε το βλέπω απαραίτητα ως κακό να μπει σε μία γκαλερί και να εκθέσεις.

Ερώτηση: Θεωρείς, βέβαια δεν έχεις ακόμα αυτού του είδους την εμπειρία, θεωρείς ότι υπάρχουν ευκαιρίες για τους καλλιτέχνες στην Ελλάδα;

Απάντηση: Νομίζω ναι, τα τελευταία χρόνια κιόλας υπάρχει ενδιαφέρον, υπάρχουν γκαλερί πολλές, και δεν ξέρω, τουλάχιστον λίγο απ' τη σχολή που βλέπω ναι, και τα πτυχία ας πούμε προωθούν, γίνονται εκθέσεις, γίνονται διάφορα πράγματα.

Ερώτηση: Η κρίση, θεωρείς ότι έχει επιδράσει σε αυτές τις ευκαιρίες; Είτε αρνητικά, είτε θετικά αν έχει επηρεάσει.

Απάντηση: Ναι, νομίζω έχει γίνει μία στροφή προς περισσότερο έτσι τον πολιτισμό, την παιδεία, την τέχνη οπότε κατά κάποιο τρόπο έχουμε πάρει κάτι θετικό, και για μας που δουλεύουμε αλλά απ' την άλλη πολλές φορές εκθέτουμε κάτι και δεν υπάρχει κάποιο όφελος οικονομικό.

Ερώτηση: Βιοποριστικά, και λόγω κρίσης που ούτως ή άλλως έχουν δυσκολέψει τα πράγματα, πως είναι η ζωή για έναν καλλιτέχνη;

Απάντηση: Νομίζω ότι αν βγεις απ' τη σχολή και αποφασίσεις ότι “εγώ θα ζήσω με την τέχνη μου”, αυτό δεν υπάρχει, δεν υπάρχει αυτός ο ρομαντισμός, αναγκαστικά πρέπει να στραφείς σε πιο, έτσι, εφαρμοσμένα πράγματα ή παιδαγωγική, αλλιώς ναι, δεν υπάρχει το ότι “ζω απλά εκθέτοντας σε μια γκαλερί και περιμένοντας κάποιος να αγοράσει τα έργα μου. Όχι, θα πρέπει είτε να βρεις κάποιο άλλο τελείως διαφορετικό επάγγελμα, πολύ χαμηλότερο των προσδοκιών σου είτε με αυτά που έχεις κάνει στη σχολή να βρεις κάτι αντίστοιχο, αλλά κάτι πιο εφαρμοσμένο με τέχνη.

Ερώτηση: Το να κάνεις όμως για βιοποριστικούς λόγους ένα άλλο επάγγελμα, εκτός τέχνης, θα επιδράσει τη δημιουργικότητά σου;

Απάντηση: Νομίζω ναι, αν γίνει μακροχρόνια, σίγουρα, γιατί κιόλας νομίζω περνάς τον περισσότερο χρόνο της ημέρας σου κάνοντας κάτι το οποίο δε σε ενδιαφέρει, δεν είναι δημιουργικό, δεν σου δίνει κάτι, δηλαδή, εντάξει, ας πούμε και οκ, έχω τελειώσει την Καλών Τεχνών και να πάω να γίνω γραφίστρια κάτι μου δίνει αλλά απλά το να πάω να γίνω στο σούπερ μάρκετ ταμίας δε με βοηθάει καθόλου σε αυτό που κάνω.

Ερώτηση: Σε περιόδους κρίσης στο παρελθόν, έχει παρατηρηθεί ότι έχει υπάρξει μία καλλιτεχνική αναγέννηση, έχει δημιουργηθεί και καινούρια καλλιτεχνικά ρεύματα μέσα από την κρίση, όπως η art povera. Θεωρείς ότι στην Ελλάδα η κρίση μπορεί να συντελέσει σε κάτι τέτοιο, έχει παρατηρήσει να γίνονται βήματα προς τα εκεί;

Απάντηση: Ίσως έχω παρατηρήσει στον κινηματογράφο. Για τους νέους σκηνοθέτες που υπάρχουν, και λίγο στο θέατρο. Τώρα στην τέχνη τέχνη δεν ξέρω, δεν έχω

παρατηρήσει κάποια διαφορά. Νομίζω κιόλας πια στην τέχνη δουλεύουμε με τα πάντα, με κάθε - οποιοδήποτε υλικό, ίσως, δεν ξέρω, δεν φαίνεται ακόμα.

Ερώτηση: Οπότε τουλάχιστον δεν έχει αρχίσει να φαίνεται κάτι τέτοιο.

Απάντηση: Ναι. Σαν θεματική όμως ας πούμε η οικονομική κρίση υπάρχει.

Ερώτηση: Είναι αρκετά αυξημένη η χρήση της ως θεματική;

Απάντηση: Ναι, πάρα πολύ. Και στους καλλιτέχνες, και στους θεωρητικούς και σε εκθέσεις που γίνονται, έχουν να κάνουν με την κρίση, με την οικονομία πάρα πολύ.

Ερώτηση: Και συνήθως, αν έχεις παρατηρήσει, με ποιόν τρόπο απεικονίζεται όλο αυτό; Πως βγαίνει, βγαίνει αρνητικά, δηλαδή πόσο άσχημα είναι τα πράγματα ή βγάζοντας θετικά μηνύματα;

Απάντηση: Νομίζω πιο πολύ αρνητικά, δηλαδή μας έχει επηρεάσει σε αρνητικό βαθμό.

Ερώτηση: Αυτό δεν επιδρά και στην γενικότερη καλλιτεχνική δημιουργία; Αυτό δεν μπορεί να οριστεί ως ρεύμα αλλά δε δημιουργεί σωστές συνθήκες, για να δημιουργηθεί ένα ρεύμα;

Απάντηση: Ναι, σου λέω θα μπορούσε σίγουρα και έχω διακρίνει κατά κάποιο τρόπο, είναι προσωπικό αυτό, στον κινηματογράφο ότι έχει δημιουργηθεί.

Ερώτηση: Στις εικαστικές όχι τόσο;

Απάντηση: Στις εικαστικές όχι, όχι τόσο, δεν έχω δει κάτι συγκεκριμένο.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι αν δημιουργούνταν εν τέλει ένα τέτοιου είδους ρεύμα, υπάρχει η πιθανότητα, όπως κάποιοι θεωρητικοί της τέχνης έχουν κατηγορήσει τέτοιου είδους ρεύματα ως χαμηλότερης αισθητικής ποιότητας απ' ότι άλλα, εσύ πιστεύεις ότι τέτοια ρεύματα που ξεκινούν από καλλιτέχνες ίσως μεσαίου και χαμηλού οικονομικού υποβάθρου και είναι λίγο πιο τέχνη του δρόμου, φθηνά υλικά έχει χαμηλότερη αισθητική ποιότητα;

Απάντηση: Όχι, για μένα έχει να κάνει πιο πολύ με την ιδέα και το κατά πόσο ας πούμε συνδέεται η ιδέα με αυτό που βλέπεις τελικά. Το τι θα χρησιμοποιήσεις θα

αφορά πάλι την ιδέα, αν μπορεί... αν τα υλικά του έχουν άμεση σχέση ας πούμε με το αποτέλεσμα, να μην είναι απλά κάτι εντυπωσιακό και η ιδέα κούφια.

Ερώτηση: Σε καιρό κρίσης υπάρχει ο κίνδυνος ένας καλλιτέχνης, ενώ δεν επιθυμεί ο ίδιος να ασχοληθεί με την θεματική της κρίσης, να αναγκαστεί να το κάνει προκειμένου να γίνει αρεστός είτε στο κοινό, είτε στις γκαλερί.

Απάντηση: Κοίτα, νομίζω ότι εφόσον ζεις σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης απ' τη μία σίγουρα αυτό θα σε επηρεάσει και κάπως θα βγει στην τέχνη σου είτε το θες είτε όχι και σίγουρα υπάρχουν κι αυτοί που θα ασχοληθούν πιο στοχευμένα ή και απλά θα δουν ότι, ξέρεις, είναι μόδα, πουλάει οπότε “ναι γιατί όχι να μην το κάνω κι εγώ”.

Ερώτηση: Το αντίθετο ενδεχόμενο υπάρχει; Δηλαδή εννοώ, ένας καλλιτέχνης θέλει να μιλήσει για αυτό το θέμα, να φοβηθεί να το κάνει πάλι από φόβο ότι μπορεί να μην γίνει αρεστός σε γκαλερί και σε πιο ελιτιστικά κοινά.

Απάντηση: Νομίζω αυτό ισχύει και σε πολύ πιο μικρό βαθμό. Γιατί δεν ξέρω εγώ τουλάχιστον το βλέπω σαν μόδα, δηλαδή τα τελευταία 3-4 χρόνια γίνονται εκθέσεις, γίνονται μπιενάλε, πάνω σε αυτό, στην οικονομική κρίση, οι καλλιτέχνες ας πούμε και οι πτυχιακές είναι πάνω σε αυτό το κομμάτι, οπότε ναι, δεν βρίσκω κάποιο λόγο που να φοβηθεί κάποιος να το κάνει αυτό. Είναι η ευκαιρία του ας πούμε να το κάνει.

Ερώτηση: Όταν λες ότι έχει γίνει λίγο μόδα, θέλεις να μου το αναλύσεις λίγο παραπάνω;

Απάντηση: Ναι, το βλέπω παντού, στις εκθέσεις, βλέπω καλλιτέχνες να δουλεύουν με αυτή τη θεματική, βλέπω θεωρητικούς να ξαναγυρνάνε σε βιβλία πιο παλιά που, μαθήματα να γίνονται στη σχολή πάνω στην τέχνη, στη γλυπτική τέχνη, ναι νομίζω είναι μία θεματική που την ακούω και τη βλέπω συνεχώς.

Ερώτηση: Αυτό θεωρείς ότι στη τέχνη έχει θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο; Αυτή η μόδα που έχει δημιουργηθεί.

Απάντηση: Γενικά οι μόδες δεν είναι καλό, οπουδήποτε, αλλά τώρα όσον αφορά την τέχνη σίγουρα θα υπάρχουν θετικά αποτελέσματα, ίσως να γνωρίσεις κόσμο που υπό άλλες συνθήκες να μην μπορούσες να δεις δουλειά του, ή θεωρητικούς ακόμα ή οτιδήποτε, να δεις ταινίες, πράγματα τα οποία πριν να μην είχαν λόγω να υπάρχουν ή να επικεντρωθούν σε στοιχεία που πριν να μην μπορούσες να μιλήσεις γι' αυτά, να

μην υπήρχε λόγος, να μην υπήρχε κάποιος να ασχοληθεί ή να ακούσει γι' αυτά. Οπότε νομίζω θα υπάρχουν και θετικά στοιχεία στην κατάσταση.

Ερώτηση: Πως φαντάζεσαι το μέλλον της τέχνης στην Ελλάδα δεδομένων των συνθηκών;

Απάντηση: Γενικά απ' ότι έχω δει απ' τη σχολή και γύρω γύρω έξω που βλέπω πιστεύω ότι υπάρχουν παιδιά που ενδιαφέρονται πολύ έντονα για την τέχνη, για το τι γίνεται στην Ελλάδα, για το τι γίνεται στο εξωτερικό, πηγαίνουν στο εξωτερικό, σπουδάζουν στο εξωτερικό, ταξιδεύουν, επισκέπτονται μπιενάλε παρά την οικονομική κρίση όμως δεν νομίζω ότι... είναι θετικό, τουλάχιστον η γενιά μου, δεν ξέρω αν είναι μόνο απ' την κρίση, ή μπορεί και να είναι πριν την κρίση, αλλά νομίζω η γενιά μου είναι παιδιά τα οποία ενδιαφέρονται πολύ έντονα και προσπαθούν να αποκτήσουν κι ένα πολυπολιτισμικό υπόβαθρο, ευρωπαϊκό οπότε νομίζω θα υπάρξει θετικό αποτέλεσμα στο μέλλον.

Ερώτηση: Το δικό σου καλλιτεχνικό μέλλον πως το φαντάζεσαι;

Απάντηση: Μέχρι στιγμής, θέλω να τελειώσω τη σχολή μου, να δώσω το πτυχίο μου και να συνεχίσω ίσως στο εξωτερικό με μάστερ, τώρα όσον αφορά το καλλιτεχνικό εδώ στην Ελλάδα δε ξέρω, ξέρω ότι έχω δείξει δουλειά μου σε γκαλερί υπό την προστασία της σχολής, δεν ξέρω πως λειτουργεί, δεν ξέρω τι ζητάνε, πως μπορώ να ανταποκριθώ εγώ ή αν θέλω κι εγώ να κάνω κάποιες θυσίες στη δουλειά μου έτσι ώστε να μπω. Ιδανικά θα ήθελα να κάνω ίσως κάποιο επάγγελμα σχετικό με καλλιτεχνικά και παράλληλα να κάνω και τη δουλειά μου, τα ενδιαφέροντά μου έτσι όπως έχω εδώ.

Ερώτηση: Τι θυσίες θα έκανες; Που λες ότι να δω και τι θυσίες χρειάζονται, τι είδους θυσίες θα έκανες;

Απάντηση: Ίσως τον τρόπο που δουλεύεις, στα υλικά, στο που θα δείξεις, σε ποια γκαλερί θα δείξεις γιατί υπάρχουν και γκαλερί που είναι πολύ καλές, υπάρχουν γκαλερί που είναι πολύ κακές που στις κακές μπορεί να πουλήσεις περισσότερα αλλά κάποια πιο εμπορικά έργα, πιο χαμηλού και πνευματικού επιπέδου, να πρέπει να κάνεις μια δουλειά τύπου μπιζαρτ, να πας να πουλήσεις σε τέτοια μαγαζιά.

Ερώτηση: Αν χρειαζόταν να τροποποιήσεις το έργο σου ώστε να πουλήσεις περισσότερο, να ενταχθείς πιο εύκολα στην αγορά, θα το έκανες;

Απάντηση: Δεν ξέρω ακόμα, εξαρτάται το τι θα μου ζητούσαν, σε ποιο βαθμό, δηλαδή οκ, νομίζω ότι ανάλογα με τις καταστάσεις προσαρμόζεσαι κι εσύ. Το θέμα ξεκινάει όταν, τι θα σου ζητήσουν, δηλαδή αν θα ξεπεράσουν τόσο γρήγορα κάποια όρια που έχεις θέσει εσύ στον εαυτό σου.

Ερώτηση: Εσύ, τι έχεις θέσει αυτή τη στιγμή;

Απάντηση: Την ποιότητα και σε υλικό και σε πνευματικό επίπεδο

Ερώτηση: Οπότε εσύ, σε σχέση με την κρίση, πως έχουν επηρεαστεί οι στόχοι και τα καλλιτεχνικά όνειρα που έχεις;

Απάντηση: Δε δουλεύω, δεν έχω εισόδημα, δηλαδή ζω απ' το εισόδημα που μου δίνουν οι γονείς μου, χρήματα, και σίγουρα το θεωρώ πολύ έντονο βάρος, δε θέλω να συνεχιστεί, δηλαδή και πέρσι που ήμουν πτυχίο και φέτος ειδικά που όντως δουλεύω για πτυχίο, μου είναι πολύ έντονο αυτό του δε μπορώ να έχω τα δικά μου χρήματα και να τα χειριστώ όπως θέλω οπότε σίγουρα τελειώνοντας τη σχολή το πρώτο πράγμα που σκέφτομαι είναι να βρω μια δουλειά, να ανεξαρτητοποιηθώ κατά κάποιο τρόπο από τους γονείς μου.

Ερώτηση: Αυτό δε φοβάσαι μήπως σε κρατήσει πίσω καλλιτεχνικά;

Απάντηση: Ναι, σίγουρα, σκέφτομαι ότι ίσως θα ήταν καλό για κάπως ένα μικρό εύλογο διάστημα να μείνω κιόλας πίσω να ηρεμήσω από αυτό το πολύ έντονο που έχω λόγω του πτυχίου, αλλά απ' την άλλη ναι με φοβίζει ότι μπορεί και να σταματήσω την τέχνη μου.

Ερώτηση: Υπάρχει αυτό ως επιλογή στη ζωή σου, δηλαδή να αναγκαστείς λόγω οικονομικής κρίσης να σταματήσεις την τέχνη;

Απάντηση: Όχι, νομίζω υπάρχουν, τουλάχιστον εγώ έτσι το σκέφτομαι, ότι υπάρχουν τρόποι που μπορώ και πολύ φθηνά να παράγω την τέχνη μου.

Ερώτηση: Όλο αυτό όμως, το απ' τη μία ότι έχει αυξηθεί και έχει γίνει λίγο μόδα η θεματική της οικονομικής κρίσης και απ' την άλλη το γεγονός ότι για πρακτικούς λόγους, όντως λόγω κρίσης, χρησιμοποιούνται πιο φθηνά υλικά και

ψάχονται εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης καλλιτεχνικής δε θα μπορούσε αυτό το ίδιο από μόνο του να αποτελέσει ένα καινούριο καλλιτεχνικό ρεύμα, να οδηγήσει σε τέτοιους δρόμους;

Απάντηση: Ναι, δεν ξέρω. Δεν ξέρω αν ένα υλικό ας πούμε ή μία θεματική, ίσως θα μπορούσε, ο τρόπος που χειρίζονται οι καλλιτέχνες αυτά τα υλικά να δημιουργήσει κάτι καινούριο. Δεν ξέρω να σου πω. Ναι, νομίζω θα μπορούσε, και νομίζω και απ' την ιστορία θα προκύψει ότι συνήθως τα πιο δύσκολα χρόνια είτε οικονομικά είτε πόλεμοι, ή δεν ξέρω και εγώ τι, συνήθως δημιουργείται κάτι καινούριο, και φαίνεται να το έχει ανάγκη και ο κόσμος να δημιουργήσει κάτι καινούριο.

Ερώτηση: Στην Ελλάδα την βλέπεις αυτή την ανάγκη;

Απάντηση: Νομίζω ναι, και απ' την σχολή.

Ερώτηση: Για πες μου μερικά παραδείγματα, αν σου έρχεται κάτι στο μυαλό. Λες ότι το βλέπεις κι απ' την σχολή μέσα, δηλαδή από που, τι βλέπεις να έχει αλλάξει προς αυτή την κατεύθυνση;

Απάντηση: Βλέπω φοιτητές να είναι πιο ανοιχτόμυαλους, να βλέπουν πράγματα και απ' έξω, να ενημερώνονται, να βάζουν υψηλούς στόχους στον εαυτό τους και να το πετυχαίνουν, να βγαίνουν ωραία αποτελέσματα, νομίζω κάπως γίναμε και λόγω της κρίσης πιο απαιτητικοί σ' αυτό που κάνουμε και σε αυτό που δεχόμαστε κιόλας από κάποιον.

Ερώτηση: Εσύ τι διαφορές βλέπεις στο έργο σου, αν βλέπεις, στα χρόνια πριν και μετά την κρίση;

Απάντηση: Εγώ μπήκα λίγο πριν την κρίση και βγαίνω κατά τη διάρκεια της κρίσης, νομίζω δεν έχει να κάνει η δουλειά μου τόσο πολύ με την κρίση, έχει να κάνει με το πως ξεκίνησα, που δεν ήξερα τι είναι ακριβώς τέχνη, πειραματιζόμουν και ότι σιγά σιγά έμαθα να χειρίζομαι τα υλικά μου, τις θεματικές μου, δεν έχει να κάνει όμως τόσο πολύ με την κρίση το πως επηρεάστηκε.

Ερώτηση: Εσύ έγινες πιο ανοιχτόμυαλη όπως μου λες για τους συμφοιτητές σου;

Απάντηση: Ναι, σίγουρα, έμαθα πάρα πολλά πράγματα, σε αυτό το εργαστήριο, με τους καθηγητές με τους οποίους δούλεψα, μόνο θετικά έχω να πω.

Ερώτηση: Ωραία, σε ευχαριστώ πάρα πολύ για το χρόνο σου.

Απάντηση: Παρακαλώ.

2nd Interview- Απομαγνητοφώνηση Βαίτσα:

Ερώτηση: Αρχικά θα ήθελα να μου πεις λίγα πράγματα για σένα. Τι έχεις σπουδάσει;

Απάντηση: Έχω τελειώσει Συντήρηση αρχαιοτήτων κ έργων τέχνης και είναι δεύτερο πτυχίο. Στη γλυπτική.

Ερώτηση: Πώς προέκυψε η ενασχόληση σου με τις τέχνες;

Απάντηση: Ενδιαφερόμουν πάντα για την γλυπτική και την ζωγραφική απλά λόγω οικονομικών δυσκολιών επέλεξα να κάνω κάτι σχετικό που θα μου προσφέρει δουλειά και μετά να κάνω αυτό που αγαπώ. Έτσι πήγα πρώτα στην συντήρηση και αφού επαγγελματικά ένιωσα ότι ξέρω την δουλειά μου, έδωσα για την Σχολή Καλών Τεχνών, γι' αυτό που ήθελα πάντα, δεν προέκυψε δηλαδή σε μια στιγμή.

Ερώτηση: Άρα φαντάζομαι θα έλεγες ότι οικονομικά προέρχεται από ένα χαμηλό- μεσαίο στρώμα.

Απάντηση: Ας πούμε χαμηλό αλλά είμαστε αξιοπρεπής.

Ερώτηση: Εννοώ δεν είχες την οικονομική δυνατότητα εξαρχής να δώσεις;

Απάντηση: Θα μπορούσα αλλά ξέρεις μας επηρεάζει και το περιβάλλον κάποιες φορές, το οποίο δεν έχει τις ευαισθησίες που θα θέλαμε.

Ερώτηση: Αυτό είναι μια ερώτηση που θα ήθελα να σου κάνω για το πολιτιστικό υπόβαθρο της οικογένειας σου. Δηλαδή είχες από εκεί προσλαμβάνουσες ή ήταν καθαρά δικό σου;

Απάντηση: Είχα από την μητέρα μου, από τον πατέρα μου όχι. Το αντίθετο, και γι' αυτό υπήρξε και αυτή η αργοπορία να κάνω αυτό που θέλω.

Ερώτηση: Η μητέρα σου ωστόσο ήταν άνθρωπος που ασχολιόταν με τις τέχνες; Οπότε υπήρχε ένα δίπολο ας πούμε.

Απάντηση: Ασχολιόταν αρκετά και έχει και αντιλήψη. Δεν είναι ότι φτιάχνει κάτι αλλά ήταν κόντά μου παρακολουθούσε, καταλάβαινε, πηγαίναμε μαζί σε εκθέσεις απο μικρή. Ακόμα δηλαδή, βλέπει δουλειές μου πρώτη. Έχω κοινό δηλαδή.

Ερώτηση: Εσύ πώς αντιλαμβάνεσαι προσωπικά την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Τι εννοείς; Α, νομίζω ότι είναι ο τρόπος έκφρασης της ζωής. Ένας τρόπος έκφρασης. Εκφράζει τη ζωή, τίποτα άλλο. Δεν χρειάζεται να ψάχνουμε κάτι άλλο. Όπως ο λόγος εκφράζει τις ιδέες, έτσι και η τέχνη είναι μια άλλη γλώσσα

Ερώτηση: Δηλαδή είναι μια εικαστική γλώσσα;

Απάντηση: Ναι, ναι είναι μία άλλη γλώσσα

Ερώτηση: Μέσα στα χρόνια έχει αλλάξει η αντίληψή σου για την τέχνη;

Απάντηση: Αν πώ δεν ξέρω πειράζει; Αντίληψη τι εννοείς; Τι πιστεύω ότι είναι τέχνη;

Ερώτηση: Ναι και ο τρόπος που την προσεγγίζεις κιόλας.

Απάντηση: Τότε ναι, σίγουρα.

Ερώτηση: Η κρίση έχει αλλάξει τον τρόπο που αντιλαμβάνεσαι την τέχνη ως ιδέα και ως προς τον τρόπο που την προσεγγίζεις ως δημιουργία;

Απάντηση: Νομίζω πως ναι, και τα δύο.

Ερώτηση: Μάλλον με ποιόν τρόπο;

Απάντηση: Στη δημιουργία πιά πολύ, στο τι βλέπω λιγότερο μάλλον.

Ερώτηση: Με ποιόν τρόπο την έχει επηρεάσει καλλιτεχνικά;

Απάντηση: Τα υλικά. Το ότι προσπαθείς να δουλέψεις με ότι υλικά βρείς ίσως ή.. γενικά δεν μπορείς να κάνεις αυτά που φαντάζεσαι. Γενικά προσαρμόζεσαι, το οποίο δεν είναι απαραίτητα κακό όμως. Δηλαδή βρίσκεις λύσεις, που είναι ωραίο.

Ερώτηση: Τα μέσα όμως που χρησιμοποιείς στην τέχνη έχουν επηρεαστεί σε ένα βαθμό;

Απάντηση: Ναι, ναι. Αλλά βρίσκεις λύσεις.

Ερώτηση: Αυτό τι επίδραση έχει στο αισθητικό κομμάτι της τέχνης;

Απάντηση: Νομίζω οτι τελικά μπορεί να μην έχει αν το δουλέψεις εσύ. Αλλά αν υπάρχει κάτι που θές να το κάνεις με έναν συγκεκριμένο τρόπο, μπορεί να μην το κάνεις και ποτέ. Αναλόγως. Αν και την λύση θα την βρεις ίσως αλλά και πάλι.

Ερώτηση: Θεωρείς οτι υπάρχει και η δυνατότητα αυτή, ας πούμε δυσκολίας στο να χρησιμοποιήσεις μέσα, δηλαδή αναγκαστικά υποκαθιστάς κάποια μέσα της δημιουργίας σου να έχουν ως αποτέλεσμα, το αισθητικό αποτέλεσμα να βγει ακόμα καλύτερο; Να διευρύνει κατά μια έννοια τους ορίζοντες τις καλλιτεχνικής σου δημιουργίας;

Απάντηση: Μπορεί, ναι. Γιατί πάντα και στη δημιουργία, το ένα φέρνει το άλλο. Δηλαδή, συμβαίνουν διαφορα στην διαδικασία. Το ένα σε οδηγεί στο άλλο και σε άλλο και σε άλλο και μπορεί να σου ανοίξει καινούργιες πόρτες.

Ερώτηση: Δηλαδή να ξεκινήσεις απο κάπου αλλού και να καταήξεις σε κάτι άλλο;

Απάντηση: Ναι, ακόμα και το υλικό μπορεί να τα κάνει αυτό. Ακόμα και το υλικό μπορεί να σε οδηγήσει σε κάτι που δεν το είχες φανταστεί.

Ερώτηση: Θές να μου πείς ένα παράδειγμα;

Απάντηση: Δικό μου;

Ερώτηση: Ναι.

Απάντηση: Δεν ξέρω αν έχω, δεν μου έρχεται κάτι. Απλά μπορώ να το φανταστώ πολύ εύκολα γιατί πάντα δοκιμάζω διάφορα πράγματα. Οπότε πάντα βλέπεις πράγματα που δεν φανταζόσουν, όσο κι αν ξέρεις τα υλικά προκύπτουν διάφορα.

Ερώτηση: Χρησιμοποιείς την εμπειρία της καθημερινότητας στην καλλιτεχνική απεικόνιση του έργου σου;

Απάντηση: Νομίζω πώς αυτό γίνεται ούτως ή άλλως. Όπως είπα προηγουμένως η τέχνη είναι η ζωή. Είναι άμεσα συνηφασμένα κ δεν μπορείς να το αποφύγεις ούτως ή άλλως. Δεν γίνεται, νόμιζω πώς οτι κάνεις είναι ο κόσμος που έχεις ζήσεις και αυτό που είσαι, αυτό δεν μπορείς να το αποφύγεις με τίποτα.

Ερώτηση: Η τέχνη και η πραγματικότητα κατά τη γνώμη σου ωφείλουν να βρίσκονται σε σύμπλευση για έναν καλλιτέχνη;

Απάντηση: Ναι.

Ερώτηση: Θεωρείς πώς μέσα σε περιόδους κρίσης και πολιτικής αναταραχής, όπως βρισκόμαστε τώρα, και κυρίως σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, υπάρχει μια καλλιτεχνική αφύπνιση; Πο την πλευρά του κόσμου και του δημιουργού όμως.

Απάντηση: Νομίζω πώς ναι

Ερώτηση: Δηλαδή πώς το βιώνεις εσύ;

Απάντηση: Μάλλον γιατί έχεις την ανάγκη περισσότερο να εκφραστείς γιατί μπορεί να πιέζεσαι και έτσι να βρίσκεις διέξοδο. Να θές να πεις πράγματα που δεν μπορείς να τα πεις αλλιώς με κάποιο τρόπο ίσως.

Ερώτηση: Και απο την πλευρά του κοινού; Τι θεωρείς πως το κοινό ζητά από την πλευρά του καλλιτέχνη σε μια περίοδο κρίσης;

Απάντηση: Δεν ξέρω για την περίοδο κρίσης αλλά γενικά στο κοινό η αλήθεια φαίνεται και γενικά, αν και θα το πάω αλλού βέβαια, αλλά αυτό που ζητάνε οι άνθρωποι απο την τέχνη είναι η αλήθεια απ'όλα στη ζωή και όταν το βλέπουν είναι όλα καλά. Αλλά επειδή γενικώς επικρατεί μία σύγχυση στη ζωή μας νομίζω και επειδή η εποχή αυτή είναι συγχυσμένη και η τέχνη είναι κάπως έτσι; και επειδή είναι αλληλένδετα γι' αυτό έχουμε απομακρυνθεί λίγο και δεν ξέρουμε τι μας γίνεται και δεν καταλαβαίνουμε και δεν θέλουμε να δούμε. Δεν νομίζω ότι ζητάνε να δούνε κάτι συγκεκριμένο αλλά ότι ζητάνε να νιώσουνε κάτι αληθινό. Αλλά όσο απομακρύνεσαι απο την αλήθεια τόσο δυσκολεύεσαι στο να την αποδώσεις. Και γι' αυτό έχουμε απομακρυνθεί τόσο αλλα και πάλι και αυτό μπορεί να είναι μια αλήθεια, ένα κομμάτι του ανθρώπου, της ιστορίας του.

Ερώτηση: Μιάς και μιλάμε για την αλήθεια και για αυτό που αποζητάει ο κόσμος, θεωρείς ότι σε περιόδους όπως και αυτή που διανύουμε, οι καλλιτέχνες πρέπει μέσα από το έργο τους να έχουν μιά ενεργητική στάση ώστε να αφυπνίζουν και τον κόσμο;

Απάντηση: Δεν ξέρω εάν μου αρέσει το πρέπει.

Ερώτηση: **Ναι, εάν ωφείλουν ίσως.**

Απάντηση: Φαντάζομαι πώς όπως το νιώθει όλος ο κόσμος, έτσι το νιώθει και ο..όχι εντάξει ο καλλιτέχνης το νιώθει και μπορεί να μιλήσει πιο έντονα. Νομίζω πώς όλοι το έχουμε ανάγκη και αυτό γίνεται αυτόματα μάλλον. Γίνεται.

Ερώτηση: **Απλά ο καλλιτέχνης έχει στη διάθεσή του ένα μέσο έκφρασης που απευθύνεται σε πολύ μεγαλύτερο κοινό απ'ότι κάποιος άλλος και αυτό δεν του δίνει μία ευθύνη να μιλήσει για πράγματα;**

Απάντηση: Κόιτα, γενικώς ναι. Ευθύνη έχει, νομίζω γιατί ότι φτιάχνεις είναι για να το δούν και άλλοι άνθρωποι. Βέβαια ότι κάνεις έχει πολιτική μέσα του επίσης

Ερώτηση: **Ναι απλά η τέχνη είναι ένα κομμάτι που απευθύνεται σε πολύ πιο ευρύ κοινό, απ'ότι κάτι που θα κάνω εγώ ας πούμε.**

Απάντηση: Όχι, ότι φτιάχνεις καλλιτεχνικό εννοώ. Κάτι έχει να πεί πάντα, απλά εννοείς αν είναι στοχευμένο. Καλό θα ήταν αλλά νομίζω πώς όσο είσαι προβληματισμένος αυτό βγαίνει. Και όσο η κρίση γίνεται πιο έτονη, τόσο νομίζω πώς θα βλέπουμε τέτοια έργα

Ερώτηση: **Από την άλλη πλευρά, υπάρχει το ενδεχόμενο, είναι κάτι που πολλοί καλλιτέχνες έχουν ισχυριστεί στο παρελθόν, ότι μία τέχνη, που εντός εισαγωγικών στρατεύεται, είναι στοχευμένη, χάνει λίγο από την αισθητική της ποιότητα;**

Απάντηση: Δεν ξέρω αν χάνει από την αισθητική της, μπορεί να μην χάσει από την αισθητική της γιατί αν υπαάρχει θα βρείς τον τρόπο να το κάνεις. Αλλά δεν ξέρω αν πρέπει να είναι τόσο έντονα στρατευμένη γιατί...δεν ξέρω αν είναι αυτός ο ρόλος της να είναι τόσο άμεσο αυτό. Γιατί νομίζω ότι πρέπει να σου προσφέρει και κάτι παραπάνω, όχι όπως διαβάζεις μια εφημερίδα ας πούμε που πετάει όλα τα νέα τα κακά μέσα, πρέπει να σε μεταφέρει και κάπου για να δείς και κάτι ακόμη, αν είναι έτσι είναι μια χαρά.

Ερώτηση: **Το να μιλάς όμως για κάτι, όπως είναι η κρίση που απασχολεί το μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδας, το να μιλάει ο καλλιτέχνης γι'αυτήν μέσα από το**

έργο του δεν είναι μία μεγαλύτερη δυνατότητα να εμπλακεί περισσότερο με το κοινό και να δημιουργήσει μεγαλύτερους δεσμούς;

Απάντηση: Ναι μπορεί αλλά εμένα δεν με απασχολεί αυτό. Νομίζω πώς ότι και αν κάνεις μπορεί να έχει μέσα του όλα αυτά και να γίνεται με έναν άλλον τρόπο πιο κρυμμένο, όχι κρυμμένο αλλά να στο δώσει έτσι...δεν μου αρέσει η λέξη αισθητική...να σου περάσει τα μηνύματα αλλά να σε αγγίξει κιόλας στην ψυχή σου, να σου θυμίσει κάτι. Έτσι μου φαίνεται. Να μην σε σοκάρει απαραίτητα. Δεν είμαι της βίας γενικά.

Ερώτηση: Όχι, ε..απαραίτητα μέσω του σόκ αλλά και μέσω μίας...

Απάντηση: Βασικά μου αρέσει να είναι λίγο κρυμμένα..

Ερώτηση: Να υπαινίσσετε;

Απάντηση: Ναι αυτό μπορεί να γίνει..πώς να σου πώ; Ας πούμε.. μπορείς να δείξεις την ειρήνη και αυτό με ένα απλό σχέδιο, με μία ακουαρέλα, με ένα γλυπτό και αυτό να φωτίσει τον άλλον και να πει “τι ωραία!”. Το ίδιο δεν κάνει; Την ίδια δουλειά δεν κάνει;

Ερώτηση: Ναι είναι ανάλογα, ούτε εγώ το θέτω με το αρνητικό μήνυμα, μπορεί να είναι και θετικό το μήνυμα. Αλλά θεωρείς ότι εντείνεται αυτό σε μία περίοδο που είναι πιο δύσκολη, σε σύγκριση με το όπως ήταν το '90.

Απάντηση: Νομίζω ότι γλινεται αυτόματα γιατί όπως σου εξήγησα από την αρχή δεν μπορείς να το αποφύγεις, γι' αυτό. Δεν μπορείς να είσαι στον κόσμο σου, δηλαδή μπορείς αλλά ταυτόχρονα είσαι και εδώ..δεν μπορείς να το αποφύγεις.

Ερώτηση: Θεωρείς οι καλλιτέχνες, δηλαδή εσύ για τον εαυτό σου μπορείς να μιλήσεις αλλά συναναστρεφόμενη με άλλους καλλιτέχνες στην ηλικία σου, το βλέπουν και οι υπόλοιποι όπως το εσύ;

Απάντηση: Όχι όλοι.

Ερώτηση: Υπάρχουν δηλαδή και κάποιοι που είναι στον κόσμο τους, ας το πούμε έτσι.

Απάντηση: Ναι μπορεί, νομίζω όπως είναι στην κοινωνία έτσι είναι..

Ερώτηση: Το κοινό από την πλευρά σου σε περιόδους κρίσης, πιστεύεις ότι αποζητά την τέχνη ως τρόπο έκφρασης, ως ένα είδος ψυχικής ανακούφισης;

Απάντηση: Αυτό βλέπω, ναι.

Ερώτηση: Δεν υπάρχει περίπτωση όμως από την άλλη πλευρά να το θεωρήσουν πολυτέλεια να ξοδέψουν για την τέχνη;

Απάντηση: Ναι αλλά δεν είναι αναγκάιο να ξοδέψεις πολλά λεφτά. Για να πάνε θέατρο ας πούμε;

Ερώτηση: Όχι, εννοώ σε έργα τέχνης. Θεωρείται κάπως πολυτέλεια ας πούμε. Δηλαδή η οικονομική δυσκολία του εμποδίζει κάπως την πρόσβαση;

Απάντηση: Και βέβαια. Και'μένα ας πούμε μου την εμποδίζει, δεν μπορώ όσο θα ήθελα.

Ερώτηση: Θα μπορούσες να μου πεις ένα παράδειγμα;

Απάντηση: Ας πούμε...τόρα μιλάμε μόνο για τα εικαστικά;

Ερώτηση: Ναι.

Απάντηση: Όπως είπα και πριν και τα με τα υλικά έχει σχέση και η σπουδή. Πολλά παιδιά δουλεύουν έξω πια. Παλιά γινόταν χαμός, πάρα πολλά παιδιά δουλεύαμε στη σχολή ενώ τώρα εργαζόμαστε και έξω και όπως βλέπεις δεν είναι εύκολο να συμμετέχεις σε όλα. Να έχεις το εργαστήριο σου, το χώρο σου, το χρόνο σου, τις ευκαιρίες να φτιάξεις πράγματα..μπορεί να μην τα κάνεις και ποτέ, να μην έχεις τις ιδέες. Και είναι κρίμα. Σίγουρα επηρεάζει και την ψυχολογία σου και μπορεί να μην κάνεις και τίποτα πάλι. Εγώ πέρσυ που δεν δουέυα για να είμαι εδώ, επειδή δυσκολευόμουνα τελικά δεν έκανα τίποτα γιατί δεν μπορούσα, γιατί με μπλόκαρε η ζωή. Δηλαδή τι γίνεται στη ζωή μου και μεγαλώνω και αυτά, και πώς θα γίνει.

Ερώτηση: Αυτό δηλαδή είναι άλλη μία παράμετρος για τον δημιουργό. Ότι δηλαδή η κρίση μπλοκάρει και την δημιουργία;

Απάντηση: Βέβαια, απλά κάποια στιγμή πιστεύω ότι θα σκάσει και κάτι θα κάνει. Αλλά μπορεί και να μην κάνει κιόλας. Είναι πολύπλοκο

Ερώτηση: Εσένα πέρσυ μου είπες σε είχε μπλοκάρει. Φέτος τι είναι διαφορετικό;

Απάντηση: Φέτος έχω δουλειά και τα παλεύω όλα μαζί.

Ερώτηση: Οπότε δηλαδή περιορίζετε και ο χρόνος που έχεις να διαθέσεις;

Απάντηση: Περιορίζεται πολύ αλλά έχω την ηρεμία του ότι μπορώ να τα βγάλω πέρα. Είναι στη μέση, είναι μόνον δύσκολο αλλά μπορώ και κάνω πράγματα με τα χρήματα.

Ερώτηση: Τώρα ως προς το επαγγελματικό κομμάτι. Πόσο εύκολο είναι για ένα καλλιτέχνη να έχει πρόσβαση στον χώρο της τέχνης;

Απάντηση: Νομίζω ότι είναι πολύ δύσκολο αλλά για μερικούς μπορεί να είναι και εύκολο. Ανάλογα και με τον χαρακτήρα φαντάζομαι, τις γνωριμίες, την οικογένεια, τους φίλους που μπορεί να έχεις πίσω σου. Παίζει ρόλο νομίζω αυτό, πολύ μεγάλο. Ο χαρακτήρας σου. Αλλά γενικά νομίζω ότι είναι δύσκολο πολύ. Δηλαδή και ταλαντούχος πολύ να είσαι, νομίζω δεν υπάρχουν πολλές ευκαιρίες εδώ

Ερώτηση: Στην Ελλάδα εννοείς;

Απάντηση: Ναι.

Ερώτηση: Οι ομάδες που καθορίζουν την πρόσβαση στον χώρο της τέχνης, δηλαδή ιδιοκτήτες γκαλερί, κριτικοί. Πόσο μεγάλο ρόλο παίζουν στην εξέλιξη ενός καλλιτέχνη;

Απάντηση: Γενικά νομίζω τεράστιο αλλά στην Ελλάδα δεν ξέρω γιατί γενικά έχουν όλα πέσει πολύ. Και οι ίδιοι, απ' ό,τι μαθαίνω, δεν ασχολούνται ιδιαίτερα με τις γκαλερί τους, είναι στον κόσμο τους, δεν φροντίζουν ιδιαίτερα τους καλλιτέχνες. Μπορεί όχι όλοι απλά έχω ακούσει για περιπτώσεις. Και γενικά, δεν κλεινουνε γκαλερί, δεν διοργανώνουν εκθέσεις, δεν υπάρχουνε λεφτά...γενικά δεν υπάρχει η αγορά πλέον.

Ερώτηση: Αυτό είναι καινούργιο φαινόμενο ή στην Ελλάδα πάντα ήταν έτσι;

Απάντηση: Στην Ελλάδα πάντα ήταν έτσι απλά τώρα είναι πολύ χειρότερα γιατί δεν ρισκάρουν να πάρουν έργα γιατί φοβούνται να δώσουνε τα λεφτά τους. Δηλαδή πρέπει να υπάρχει ένα επίπεδο φοβερό για να αγοράσει ο άλλος, πρέπει να τον

ενδιαφέρει πραγματικά η τέχνη και να την αγαπάει. Νομίζω είναι μικρό το ποσοστό εδώ. Μπορεί και παντού να είναι έτσι αλλά εδώ είμαστε και λίγοι, και είμαστε και φτωχοί.

Ερώτηση: Είναι ακόμα πιο δύσκολο όταν είσαι και νέος καλλιτέχνης; Νέος στην αγορά, δηλαδή είναι πιο εύκολο για κάποιον να πουλήσει άμα είναι όνομα στην αγορά;

Απάντηση: Ε, ναι μάλλον. Έτσι νομίζω. Βέβαια θέλω να πιστεύω γιατί είμαι ρομαντική, ότι όταν έχεις καλή δουλειά δεν θα πάει χαμένη και είσαι και εργατικός. Και μπορείς να είσαι εργατικός γιατί όπως είπαμε πριν αν δεν έχεις χρόνο δεν μπορείς να κάνεις τίποτα.

Ερώτηση: Εσύ πώς φαντάζεσαι το μέλλον το δικό σου καλλιτεχνικά; Ποιά είναι τα σχέδιά σου;

Απάντηση: Μου είναι πολύ δύσκολο να το φανταστώ δυστυχώς. Σκέφτομαι δύο τρία διαφορετικά πράγματα και θα δώ στην πορεία. Ή πρέπει να ρισκάρεις πολύ και να είσαι αποφασιστικός και να πεις θα το κάνω με θυσίες πολλές, θα στοχεύσω εκεί. Το οποίο στην Ελλάδα και πάλι είναι δύσκολο γιατί και να το κάνεις αυτό νιώθω ότι δεν θα προχωρήσεις. Νιώθω ότι υπάρχει μία πόρτα αρκετά κλειστή. Και τι θα κάνεις δηλαδή; Εκθέσεις; Ε, και. Αν και πάλι πάρεις το ρίσκο να το κάνεις αυτό, θα το κάνεις παράλληλα με κάτι άλλο οπότε θα είναι μία πολύ μέτρια κατάσταση. Δηλαδή θα έχεις το σπίτι σου, τη δουλειά σου, θα έχεις και το εργαστήριο σου και θα αδουλεύεις τα απογεύματα. Ε, θα κάνεις και καμία εκθεσούλα που και που, έτσι για τους φίλους και για να βλεπόμαστε. Δεν νομίζω ότι μπορεί να πεί πολύ πίο μακριά σ' αυτή τη φλαση όπως είναι η κατάσταση τώρα.

Ερώτηση: Εσύ τι είδους θυσίες θα απαιτούνταν να κάνεις στην παρούσα φάση για να μπείς στον χώρο;

Απάντηση: Στην Ελλάδα όπως είπα και πριν ότι θυσίες και να κάνεις δεν πιστεύω ότι μπορεί να γίνει κάτι σπουδαίο. Πρέπει να συμβιβαστείς ότι θα την παλέψω, κάτι θα κάνω αλλά ε...όχι και κάτι το φοβερό. Νομίζω μόνο ότι η θυσία που θα μπορούσα να κάνω θα ήταν να φύγω. Το οποίο θέλει τρελό κυνήγι. Σαν να είσαι 20άρης και να τρέχεις μαραθώνιο, να δουλεύεις, να έχεις εργαστήρια, να φτιάχνεις αλλά υπάρχουν ευκαιρίες πιο πολλές..τουλάχιστον λές πάω αλλά κάτι θα μπορώ να κάνω.

Ερώτηση: Εσύ το σκεέφτεσαι αυτό το ενδεχόμενο του να φύγεις;

Απάντηση: Ναι το σκέφτομαι.

Ερώτηση: Δεν έχεις κατασταλλάξει ακόμα μέσα σου όμως;

Απάντηση: Όχι, θέλω να δώ πώς θα πάει η δουλειά μου πρώτα..αν είμαι ευχαριστημένη και έχω πρόσωπο και αξιοπρέπεια, θα το κυνηγήσω..μάλλον..αν έχω δυνάμεις και μπορώ.

Ερώτηση: Και πώς το φαντάζεσαι ότι θα είναι; Αν όλα πάνε καλά και το πάρεις απόφαση να φύγεις. Πώς το φαντάζεσαι;

Απάντηση: Ή θα πάω πάλι με το πρώτο μου πτυχίο να δουλέψω και παράλληλα με την δουλειά μου να κάνω αυτό ή θα κοιτάξω, γιατί τώρα τελευταία έχω μάθει διάφορα, ότι μπορείς να δουλέψεις σαν καλλιτέχνης και τα λοιπά..οπότε μπορεί να κάνω αυτό. Και παράλληλα να κάνω το δικό μου έργο. Ή να κάνω ένα μεταπτυχιακό πάνω στην τέχνη, το οποίο θα είναι δύο χρόνια και παράλληλα σε αυτό το διάστημα θα δείς πώς δουλεύουν αυτοί οι άνθρωποι, να γίνεις πιο δυνατός εικαστικά και να μπορείς σιγά σιγά να βγείς προς τα έξω. Έτσι το φαντάζομαι. Θα έχεις μία υποτροφία με το μεταπτυχιακό, δηλαδή αυτούς τους τρόπους μπορώ να σκεφτώ.

Ερώτηση: Να έχεις ένα πάτημα;

Απάντηση: Ναι γιατί δεν έχω λεφτά στην άκρη για να το κάνω έτσι αυτό. Αν είχα θα το έκανα. Αλλά νομίζω ότι όλα γίνονται άμα το θέλεις. Ή θα το παρατήσω.

Ερώτηση: Υπάρχει και αυτό το ενδεχόμενο, να παρατήσεις κάτι που θές τόσο;

Απάντηση: Μέσα μου όχι αλλά πρακτικά νομίζω ότι γενικά δεν μπορείς να κάνεις πολλά πράγματα. Μακάρι αλλά νομίζω ότι είσαι μόνος σου μωρέ.

Ερώτηση: Νιώθεις δηλαδή ότι είσαι μόνος σου σε αυτήν την προσπάθεια. Δεν έχεις βοήθεια κρατική;

Απάντηση: Και όχι μόνο κρατική. Εκθέσεις δεν γίνονται πολλές, δεν έχεις ευκαιρίες, δεν βλέπεις πράγματα. Υπάρχει μία μετριότητα. Δεν ξέρω πώς να το πώ. Μακάρι να είμαι λάθος αλλά νομίζω πώς έτσι γίνεται. Δεν σου κάνει κέφι, εμένα δηλαδή. Α'μα

δεν κινούνται τα πράγματα, δεν μπορείς να κάνεις αυτά οπου φαντάζεσαι. Τι ευκαιρίες έχεις δηλαδή; Να φτιάξεις ένα πάρκο; Αποκλείεται.

Ερώτηση: Εννοείς πώς απογοητεύεσαι απο κάποιο σημείο και μετά;

Απάντηση: Ναι, και μετά τι κέφι να έχεις. Δηλαδή άμα γυρνάει και σου λέει “θέλω κάτι φτηνό γιατί δεν έχω λεφτά.” ...ε,άμα δεν έχεις λεφτα μην το κάνεις. Άσε με. Τι να κάνω ας πούμε; Γίνονται βέβαια και πράγματα με λίγα λεφτά, όπως είπα και πριν γιατί βρίσκεις λύσεις. Για παράδειγμα, στην σκηνογραφία, έχω σκεφτεί για το θέατρο που μου αρέσει πολύ, και θα μπορούσα να το κάνω γιατί έχω παρακολουθήσει κιόλας αλλά πόσες ευκαιρίες να έχεις; Πρέπει να είσαι πολύ καλά δικτυωμένος. Και μακάρι να έχεις αλλά δεν ξέρω.

Ερώτηση: Και ξαναγυρνάμε σε αυτό, ότι πρέπει να έχεις γνωριμίες για να μπορέσεις να προχωρήσεις.

Απάντηση: Ναι πολύ. Αλλά παίζει ρόλο και ο χαρακτήρας. Εγώ δεν είμαι καλό δείγμα.

Ερώτηση: Γιατί;

Απάντηση: Είμαι λίγο κλειστή. Και δυνατότητες να έχω, δεν έχω βγελι ακόμα προς τα έξω. Ακόμα τουλάχιστον.

Ερώτηση: Αν χρειαζότανε, μία από τις θυσίες που θα έκανες θα ήταν να τροποποιήσεις το έργο σου έτσι ώστε να μπορέσεις να βγείς στην αγορά; Δηλαδή για να πουλήσεις;

Απάντηση: Όχι. Δεν με ενδιαφέρει αυτό. Γι' αυτό και πήγα στην Συντήρηση. Το έχω χωρισμένο στο κεφάλι μου γιατί θεωρώ ότι έχει να κάνει με την πραγματικότητα η τέχνη. Με την ψυχή σου, με το μυαλό, με αυτό που σκέφτεσαι. Οπότε, δεν μπορώ να το ανακατέψω πολύ εύκολα.

Ερώτηση: Με όρους επαγγελματικούς και αγοράς ας πούμε;

Απάντηση: Ναι, δεν με νοιάζει. Δεν ξέρω πώς να στο πώ αλλιώς.

Ερώτηση: Αν σου πεί δηλαδή κάποιος ιδιοκτήτης γκαλερί..ότι εσύ έχεις στο μυαλό σου να φτιάξεις ένα Α πράγμα αλλά πουλάει περισσότερο στην αγορά να φτιάξεις το Β ακόμα και αν δεν σε καλύπτει εσένα αισθητικά.

Απάντηση: Δηλαδή θα είναι ιδέα του; Όχι δεν θα το κάνω. Όχι, όχι. Άμα πεινάω βέβαια, δεν ξέρω. Μπορεί. Στα άκρα δηλαδή, γιατί εκθέτεις τον εαυτό σου και είναι πολύ άσχημο να γίνει έτσι. Εγώ δεν μπορώ να το κάνω. Είναι σαν να παίζεις θέατρο και ξαφνικά να γίνεις κάποιος άλλος για να βγάλεις λεφτά

Ερώτηση: Γενικά σε περιόδους κρίσεως, υπάρχει ο κίνδυνος σε καλλιτέχνες να δημιουργήσουν πράγματα για να πουλήσουνε και όχι γιατί τους ενδιαφέρουνε;

Απάντηση: Σίγουρα.

Ερώτηση: Ή ακόμα αν υποθέσουμε ότι υπάρχει ένα ποσοστό καλλιτεχνών και μέσα απο τη σχολή οι οποίοι δεν ενδιαφέρονται να απεικονίσουν την κρίση που βιώνουν στην καθημερινότητα αλλά να αναγκαστούν να απεικονίσουν κάτι άλλο το οποίο ένας ιδιοκτήτης μίας γκαλερί τους πεί ότι αυτό θέλει ο κόσμος.

Απάντηση: Ε, είμαι σίγουρη ότι μπορεί να το κάνουνε κάποιои. Όλα υπάρχουνε και εδώ.

Ερώτηση: Το μέλλον των εικαστικών τεχνών πως το φαντάζεσαι, στην Ελλάδα;

Απάντηση: Α, δύσκολο. Δεν το φαντάζομαι ιδιαίτερα καλό.

Ερώτηση: Δηλαδή;

Απάντηση: Όπως είπα και πρίν δεν υπάρχουν ευκαιρίες για να κάνεις πράγματα. Δεν θα σταματήσει βέβαια. Όλο αυτό μέσα σου βράζει αλλά άμα δεν έχεις ευκαιρία να κάνεις κάτι, τι να το κάνεις; Για να το κοιτάς στο σπίτι; Μπορεί να κάνεις λίγα αλλά δεν ξέρω πώς μπορεί να γίνει.

Ερώτηση: Πώς να εξελιχθεί;

Απάντηση: Μέσα σου εσύ μπορείς να εξελίξσεσαι και να κάνεις πράγματα αλλά πιστεύω πώς θα είναι περιορισμένα.

Ερώτηση: Και πιστεύεις θα περιοριστεί κι άλλο;

Απάντηση: Ναι γιατί σου λέω δεν έχεις ευκαιρίες. Βέβαια, δεν ξέρω είναι και ανάλογα με το πώς θα πάνε τα πράγματα. Πώς θα είμαστε.

Ερώτηση: Θα μπορούσε στην Ελλάδα, όπως έχει συμβεί ξανά στο παρελθόν σε άλλες χώρες σε περίοδο ύφεσης να δημιουργηθεί ένα νέο καλλιτεχνικό ρεύμα;

Απάντηση: Ναι θα μπορούσε απλά δεν πιστεύω ότι θα ήτανε πολλοί, νομίζω. Γιατί η πλειοψηφία θα κυνηγάνε να ζήσουνε οι άνθρωποι.

Ερώτηση: Έχεις παρατηρήσει εσύ ως καλλιτέχνης που είσαι μέσα στα πράγματα να συμβαίνει κάτι τέτοιο;

Απάντηση: Νομίζω ότι θα γίνει κάτι.

Ερώτηση: Περιέγραψε μου τι βλέπεις δηλαδή;

Απάντηση: Δεν βλέπω κάτι συγκεκριμένο. Απλά νομίζω ότι θα προκύψει αυτό.

Ερώτηση: Βλέπεις την διάθεση για κάτι τέτοιο;

Απάντηση: Νομίζω ότι θα προκύψει από μόνο του...απλά κάτι θα γίνει. Νομίζω ότι θέλουμε τον χρόνο μας απλά. Και το παράδειγμα υπάρχει απο το παρελθόν, που σε τέτοιες εποχές κάτι γινόταν. Οπώς μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων, μπορεί να μην είχανε δείξει δουλειές, στη χαρακτηριστική για παράδειγμα μπορεί να μην είχανε τυπώσει δουλειές αλλά φτιάχνανε οι άνθρωποι. Και δεν είχαν λεφτά για τίποτα και όμως φτιάχνανε σε παλιόχαρτα, σε αυτά, και όταν τελείωσε ο πόλεμος και μπορούσανε βγήκανε προς τα έξω αυτά τα πράγματα. Τυπώσανε, δημοσιεύσανε, κάνανε εκθέσεις.

Ερώτηση: Οπότε πιστεύεις ότι μπορεί να υπάρξει μία τέτοιου είδους αναγέννηση. Θεωρείς ότι μπορεί όλο αυτό, παρά τα όσα αρνητικά και την έλλειψη ευκαιριών, να δώσει και μία νέα ώθηση;

Απάντηση: Ναι νομίζω ότι και τα δύο μπορούνε να λειτουργήσουνε γιατί ήμουν και λίγο αρνητική πρίν αλλά εντάξει. Απλά δεν θα είναι για όλους νομίζω. Θέλει αντοχή πολύ και πείσμα μου φαίνεται. Να μπορεί να είναι μόνο εκεί το μυαλό σου. Νομίζω ότι είναι λίγο δύσκολο όμως. Θέλει πολύ τρέλα για να το κάνεις αυτό.

Ερώτηση: Εσύ πιστεύεις ότι θα έχεις την στήριξη από το οικογενειακό σου περιβάλλον για να το κυνηγήσεις μετά;

Απάντηση: Όχι, δεν νομίζω ότι γίνεται. Δεν το φαντάζομαι έτσι γιατί θέλω να πατάω στα πόδια μου και δεν θέλω να τους δυσκολέψω. Καλά είμαστε, αξιοπρεπής αλλά μεγάλωσα κιόλας και δεν γίνεται. Είμαι 31. Ακόμα μένω σπίτι, υπάρχει η στήριξη αλλά θέλω να το παλέψω μόνη μου.

Ερώτηση: Έχεις παρατηρήσει αλλαγή στο κοινό και στο πώς προσεγγίζει τον δημιουργό μέσα στην κρίση;

Απάντηση: Νομίζω ότι το βλέπουν λίγο πιο θετικά. Όχι για όλους, για μια μερίδα ανθρώπων πάλι.

Ερώτηση: Αυτή η μερίδα που διαφοροποιείται;

Απάντηση: Νομίζω ότι έχει να κάνει με τον τρόπο που έχεις μεγαλώσει. Με τα ερεθίσματα, με τις ευαισθησίες σου, με το τι θεωρείς σημαντικό και τι όχι.

Ερώτηση: Εσύ μου είπες είχες προσλαμβάνουσες από την μητέρα σου. Θέλεις να μου πεις τι πολιτιστικό υπόβαθρο είχες, τι καλλιτεχνικές ανησυχίες είχες;

Απάντηση: Ανησυχίες είχα από μικρή και η μητέρα μου, μου έδινε ερεθίσματα. Με είχε πάει σε σπουδαίες εκθέσεις που γινόντουσαν εκείνη την εποχή. Με παρότρυνε να πάω Erasmus στο Παρίσι γιατί θα μπορούσα να δώ πράγματα. Και όντως πηγα και είδα πράγματα φοβερά. Και πάντα ήταν θετική σε όλα αυτά, και θα μου πεί πράγματα και έχει αντίληψη, θα διαβάσει πράγματα και θα μου πεί. Γιατί μάλλον και εκείνη έτσι είναι και το έθαψε. Στηρίζει ότι άμα θές να κάνεις κάτι, πρέπει να το κάνεις και ας είναι δύσκολα.

Ερώτηση: Σε ρωτάω γιατί σύμφωνα με την θεωρία περί πολιτιστικού κεφαλαίου, οι πιθανότητες κάποιος καλλιτέχνης που ανηκεί σε μία πιο αστική – πλούσια τάξη κατά πάσα πιθανότητα θα έχει ένα πιο υψηλό πολιτιστικό κεφάλαιο. Εσύ το θεωρείς πιθανό;

Απάντηση: Ναι πολύ γιατί έχει άμεση σχέση με το τι έχεις δει. Βέβαια όχι απαραίτητα λόγω αστικής οικογένειας, όσο με το τι ενδιαφέροντα είχαν. Αν για παράδειγμα έχεις πάει ταξίδια και οι γονείς σου ενδιαφερόντουσαν για πράγματα

τέττοια τότε σίγουρα το να έχεις δει 100 έργα δεν είναι το ίδιο με το να έχεις δει 3. Παίζει ρόλο μεγάλο το περιβάλλον αλλιώς θα πρέπει να το βρείς μόνος σου. Που θα το βρείς και πάλι αλλά παίζουν ρόλο το να έχεις απο μικρότερη ηλικία περισσότερα ερεθίσματα. Να έχεις στο περιβάλλον σου ανθρώπους σχετικούς και να έχεις κάνει συζητήσεις. Δηλαδή ξέρω παιδιά εδώ που έχουν άλλον επίπεδο, πώς να το κάνουμε.

Ερώτηση: Άρα το οικονομικό παίζει ένα ρόλο;

Απάντηση: Ναι το οικονομικό παίζει ρόλο. Είναι πιο άνετοι να κάνουν αυτό που θέλουν. Να κάνουν περισσότερα ταξίδια. Δηλαδή και οι γονείς να μην έχουν το υπόβαθρο, αν μπείς στη σχολή και είσαι πιο άνετος, μπορείς να δεις περισσότερα πράγματα, να δεις περισσότερη τέχνη να αγοράσεις τα βιβλία σου, να πάρεις τα υλικά που θές, να μην έχεις έννοιες άλλες του να πρέπει να δουλέψεις για να τα βγάλεις πέρα. Ενώ έτσι έχεις και τον χρόνο και την ενέργεια και να χαρείς και να δημιουργήσεις.

Ερώτηση: Στο ενδεχόμενο λοιπόν που υπάρχει αυτή η δυνατότητα, να δημιουργηθεί ένα καινούργιο μαζικό κίνημα, οι δημιουργίες αυτές να είναι πιο χαμηλά αισθητικά; Δηλαδή στην τέχνη υπάρχει αυτή η αντίληψη του ελιτισμού, του πού δηλαδή πρέπει να απευθύνεται.

Απάντηση: Νομίζω οτι αυτό εξαρτάται από το άτομο. Αν δεν έχει ποιότητα σε αυτό που κάνει, θα βγεί.

Ερώτηση: Δηλαδή δεν έχει να κάνει με αυτό που εκφράζει;

Απάντηση: Νομίζω πώς όχι. Αυτό που έχω δει εδώ με τα χρόνια είναι πώς αν έχεις δει δέκα έργα, δέκα ανθρώπων, ανεξάρτητα από αυτό που εκφράζει έχει μέσα δικά τους κομμάτια. Κάνει μπάμ ποιανού είναι αν τον ξέρεις. Εδώ που γνωρίζεσαι με τους άλλους 5 χρόνια αναγνωρίζεις αμέσως τα έργα του καθενός και μπορείς να καταλάβεις και τον χαρακτήρα του. Όχι πάντα. Αλλά γενικά μπορείς να καταλάβεις το συναίσθημα, την αγάπη του, το μίσος του. Αν το κάνει με αγάπη θα έχει ποιότητα, αν βαριέται και δεν τον αφορά θα είναι χάλια. Αλλά βέβαια μπορεί να σε ενδιαφέρει και το χάλια, δεν ξέρω τι να πώ. Νομίζω είναι προσωπικό θέμα αυτό.

Ερώτηση: Άρα δεν θεωρείς ότι μία πιο μαζική τέχνη, μεφθηνότερα υλικά θα είναι κατώτερη σε ποιότητα.

Απάντηση: Όχι δεν το πιστεύω αυτό. Μπόρείς με απλό χαρτί να κάνεις φανταστικά πράγματα ή με γύψο. Εγώ τώρα ήθελα να κάνω κάτι μεταλλικό αλλά ξέρω ότι αυτό είναι αδύνατο, θα το κάνω με πηλό, δεν πειράζει, μια χαρά θα είναι. Δηλαδή ποιοτικά θα το δουλέψβ όσο πιο καλά μπορώ με βάση τον εαυτό μου. Άρα η ποιότητα είναι προσωπικό θέμα, άμα την έχεις δεν μπορεί να κρυφτεί. Άμα δεν την έχεις πάλι δεν μπορεί να κρυφτεί. Φαίνεται το ψέμα και η αλήθεια, αν είναι δικό σου ή όχι.

Ερώτηση: Τέλος για να συνοψίσουμε και να κλείσουμε την συνέντευξη. Αναφορικά με την δημιουργία ενός νέου καλλιτεχνικού κινήματος, πώς θα το τοποθετούσες.

Απάντηση: Όπως σου είπα πριν, πιστεύω ότι θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα καινούργιο καλλιτεχνικό ρεύμα αλλά δεν θα μπορούσα να το τοποθετήσω χρονικά. Δεν ξέρω πότε θα μπορούσε να γίνει. Η street art για παράδειγμα, δημιουργήθηκε ως ανάγκη. Έτσι δημιουργούνται αυτά, ως αίσθημα ανάγκης.

Ερώτηση: Η Ελλάδα είναι μία χώρα που είναι ενδεικτική και θα ήταν ανοιχτή σε κάτι τέτοιο;

Απάντηση: Μάλλον ναι, απλά δεν έχουμε ούτε τη δύναμη, ούτε την δυναμική. Είμαστε και λίγοι. Νομίζω έχει σχέση και αυτό.

Ερώτηση: Εννοείς είμαστε λίγοι οι καλλιτέχνες και οι δημιουργοί;

Απάντηση: Σαν χώρα έχουμε μικρό πληθυσμό σχετικά άρα είμαστε λίγοι. Δεν ξέρω. Ίσως νομίζω ότι δεν μπορείς να έχεις και φωνή εδώ. Βλέπεις εσύ να υπάρχει; Δηλαδή η κουλτούρα, η παιδεία..δεν ξέρω, ίσως γιατί είχαμε και άλλα προβλήματα να λύσουμε τα προηγούμενα χρόνια ως χώρα.

Ερώτηση: Και δεν έχει δημιουργηθεί το υπόβαθρο;

Απάντηση: Ναι δεν έχουμε το υπόβαθρο. Είναι λίγοι αυτοί που μπορούν. Και σίγουρα υπάρχουν πολλοί σ' αυτήν την χώρα που είναι και σκεφτόμενοι και φιλόσοφοι και ότι θές. Και πολλοί δυνατά μυαλά αλλά η πλειοψηφία δεν είναι εκεί νομίζω. Το σύνολο δηλαδή.

Ερώτηση: Εκεί όμως δεν θα μπορούσε ένα καινούργιο καλλιτεχνικό ρεύμα να δημιουργήσει το υπόβαθρο;

Απάντηση: Ναι αυτό θα μπορούσε να γίνει. Ακόμα και το ότι πολύς κόσμος έχει βγει έξω και ξαναγυρίζει ή θα γυρίσει μετά από 10 χρόνια, νομίζω ότι θα ανεβάσει το επίπεδο.

Ερώτηση: Ναι απλά δεν θα μπορούσε να μην γίνει και με αυτήν τη σειρά; Δηλαδή να μην καλλιεργηθεί πρώτα το επίπεδο και η κουλτούρα αλλά μέσω της τέχνης να διαμορφωθούν οι συνειδήσεις;

Απάντηση: Δεν ξέρω...μακάρι. Αυτό θέλουμε.

Ερώτηση: Εσύ είσαι λίγο απαισιόδοξη με το μέλλον της τέχνης και το δικό σου στην Ελλάδα;

Απάντηση: Ναι είμαι λίγο. Αλλά είναι και οικονομικό το ζήτημα, δεν είναι μόνο το υπόβαθρο. Αυτό, γιατί άμα έχεις να λύσεις το βιοποριστικό πώς θα λύσεις όλα τα άλλα; Δηλαδή στα βουνά το '40 οι άνθρωποι έπρεπε να ζήσουνε. Όσο καλλιτέχνης και να ήσουνε.

Ερώτηση: Απ'την άλλη όμως εκείνη την εποχή που αναφέρεις, είχε συμβεί το εξής αξιοσημείωτο. Ναι μεν οι άνθρωποι ήταν στα βουνά και προσπαθήσουνε να επιβιώσουνε αλλά υπήρξαν και πάρα πολλοί καλλιτέχνες οι οποίοι εμπνεύστηκαν από αυτό, άντλησαν από εκεί.

Απάντηση: Πόσοι πολλοί; Αυτοί που ήταν στα βουνά δεν κάνανε κάτι.

Ερώτηση: Ναι αλλά μεταγενέστερα περιγράφανε τις εμπειρίες τους στα βουνά. Στο επίπεδο της ποίησης για παράδειγμα πάρα πολλοί ποιητές εμφανίστηκαν μετά το '40 περιγράφοντας και φαντάζομαι αναλογικά πώς κάπως έτσι θα έγινε και στο εικαστικό κομμάτι.

Απάντηση: Ναι μωρέ, έχεις δίκιο αλλά δεν ξέρω. Πιστεύω πώς κάτι θα γίνει αλλά θα είναι λίγοι, πολύ λίγοι αυτοί που θα μπορέσουν να το κάνουνε. Δηλαδή σαν να είναι στο σπίτι τους. Και εγώ άμα συνεχίσω εδώ να το κάνω θα είναι πολύ περιορισμένο, ο κύκλος, το κοινό. Άντε και να με μάθουνε όλοι...και τι έγινε; Τι θα γίνει, θα πάρουνε 5 έργα και τί; Ωραία και να γίνει κίνημα, ποιός θα ασχοληθεί με αυτό; Μόνο οι

εικαστικοί. Άντε και άλλοι 50, 100, 200, 300. Γιατί υπάρχουν όντως άνθρωποι που έχουν ευαισθησίες και οι νέοι άνθρωποι όντως αυξάνονται τώρα τελευταία, τους βλέπεις γύρω σου, ασχολούνται λιγάκι παραπάνω αλλά μέχρι εκεί. Δεν ξέρω αν μπορεί να τους παρασύρει ένα κίνημα. Λίγο να τους ανοίξει ένα παραθυράκι στο μυαλό και μακάρι γιατί σου λέω μπορεί να είμαι απαισιόδοξη αλλά ότι φτιάχνω και εμένα να μην μου αρέσει, το σκέφτομαι και τον άλλον και τι έχει να πεί. Γιατί και η απλότητα μπορεί να σου δείξει κάτι για την ζωή σου.

Ερώτηση: Εσένα τώρα ποία είναι τα σχέδιά σου;

Απάντηση: Τα σχέδια μου, είναι να κάνω το πτυχίο μου και να είναι καλό γιατί μπορεί και να σου ανοίξει πόρτες για ένα μεταπτυχιακό ή για να ανοίξει το μυαλό μου καταρχήν και οι ευκαιρίες έρχονται μετά πιστεύω. Πρέπει να κάνεις κα΄η δουλειά, αυτό είναι το σημαντικότερο. Είμαι λίγο ρομαντική, τι να κάνουμε;

3rd Interview - Απομαγνητοφώνηση Δήμητρα:

Ερώτηση: Δήμητρα κατ' αρχάς πές μου λίγα πράγματα για 'σένα. Για τις σπουδές σου για το καλλιτεχνικό σου έργο.

Απάντηση: Ήθελα απο 15 χρονών να περάσω στη Καλών Τεχνών αλλά δεν με άφηναν οι γονείς μου. Κλασσικό στην Ελλάδα. Και όταν τελείωσα την πρώτη μου σχολή στη Πάτρα, στο Φυσικό-Μαθηματικό, αποφάσισα να δώσω για Καλών Τεχνών. Πήγα σε ένα φροντιστήριο, έκανα σχέδιο και πέρασα στη σχολή.

Ερώτηση: Με ποιό τομέα ασχολείσαι;

Απάντηση: Είμαι στο εργαστήριο της ζωγραφικής αλλά ασχολούμαι πλέον και με κατασκευές.

Ερώτηση: Ποίο είναι το πολιτιστικό σου υπόβαθρο από την οικογένεια σου; Είχες προσλαμβάνουσες ή ήταν δική σου επιθυμία;

Απάντηση: Κοίτα, η μητέρα μου ζωγράφιζε πάρα πολύ καλά και είχε δώσει και για αρχιτεκτονική. Οπότε απο μικρή μου έλεγε για τα χρώματα και με έβαζε σε μια διαδικασία να σκέφτομαι τη ζωγραφική. Ο πατέρας μου με πήγαινε πολύ σε μουσεία, σε εκθέσεις, ασχολιόταν πολύ με τη μουσική και τα καλλιτεχνικά γενικότερα. Πηγαίναμε στο εξωτερικό, σε μουσεία στην Ιταλία, στην Αγγλία, στη Γαλλία. 10 χρονών επισκέφτηκα το Λούβρο.

Ερώτηση: Πώς θα χαρακτήριζες το οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο της οικογένειάς σου;

Απάντηση: Μικρόαστοί.

Ερώτηση: Πώς αντιλαμβάνεσαι εσύ προσωπικά την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Η τέχνη ουσιαστικά είναι ένας τρόπος να βλέπεις διαφορετικά τα πράγματα, τον εκάστοτε άνθρωπο και λίγο πολύ πιστεύω πώς εμείς οι καλλιτέχνες προσέχουμε διαφορετικά πράγματα από τον μέσο άνθρωπο. Κάτι που μπορεί να φαίνεται κοινότυπο σε κάποιο άνθρωπο εμάς να μας φαίνεται πολύ όμορφο. Η πιο απλή εικόνα θα μπορούσε να είναι μια σύνθεση, ένας πίνακας ζωγραφικής.

Ερώτηση: Για'σένα η τέχνη πώς λειτουργεί; Είναι ένας τρόπος έκφρασης, μια ανάγκη;

Απάντηση: Εεε...θα έλεγα οτι πλέον έχει γίνει τρόπος ζωής μετά απο τόσο καιρό αλλα στην αρχή ήταν μια διέξοδος.

Ερώτηση: Η αντίληψη σου για την τέχνη έχει αλλάξει με τα χρόνια;

Απάντηση: Ναι βέβαια. Όταν μπαίνεις στη σχολή συνήθως έχεις λίγα ερεθίσματα και αυτό είναι κατά κύριο λόγο, λόγω έλλειψης παιδείας. Δηλαδή στο σχολείο το μάθημα καλλιτεχνικών ήταν απλά για να περάσουμε την ώρα μας. Δεν υπήρχε κάτι ώστε να μαθαίνουμε ιστορία της τέχνης, για τους ζωγράφους, τη ζωή τους, διαφορετικές τεχνικές.

Ερώτηση: Δεν υπήρχαν οι βάσεις δηλαδή σε αυτούς που ήθελαν να ασχοληθούν έτσι ώστε να το εξελίξουν;

Απάντηση: Ούτε σαν γενικές γνώσεις, που θεωρώ ότι πρέπει να έχεις. Θυμάμαι στο πρώτο έτος της σχολής που είχε έρθει ένα σχολείο για ξενάγηση στην Καλών Τεχνών και όταν τους ρώτησε ο καθηγητής να του ονομάσουν ένα ζωγράφο δεν απάντησε κανείς. Δεν ήξεραν ούτε τον Πικάσο που είναι ένας σταθμός στη ζωγραφική, στη γλυπτική, στη χαρακτική...ένας απο τους μεγαλύτερους ζωγράφους του 20^{ου} αιώνα.

Ερώτηση: Δηλαδή με το που μπήκες στη σχολή και ασχολήθηκες και με την ιστορία της τέχνης, θεωρείς πώς άλλαξε και ο τρόπος που προσέγγιζες τα πράγματα;

Απάντηση: Ναι αλλα οχι μέσα απο τα θεωρητικά. Γιατί η δομή της Καλών Τεχνών, επειδή είναι πολύ απαιτητική σχολή και πρέπει να είσαι πολλές ώρες εκεί πέρα, ένας φοιτητής θα πρέπει να επιλέξει ανάμεσα στα θεωρητικά και στα εργαστήρια, δεν μπορείς να τα παρακολουθείς ταυτόχρονα ή ταυτόχρονα γιατί συμπίπτουν οι ώρες. Πρέπει να δώσεις μεγαλύτερη βάση κάπου. Εγώ έδωσα στα εργαστήρια. Οπότε ιστορία της τέχνης έπρεπε να μάθω μόνη ή μέσω των καθηγητών όπου μου έλεγαν έχεις επηρεαστεί απο το τάδε κίνημα και ούτω καθ'εξής. Οπότε κοιτούσα τους ζωγράφους και τα κινήματα και έτσι έμαθα ιστορία της τέχνης.

Ερώτηση: Και τα εργαστήρια πώς άλλαξαν την αντίληψη σου ως προς την τέχνη;

Απάντηση: Κυρίως λόγω των εξεταστικών. Σε κάθε εξεταστική, ένας αριθμός φοιτητών παρουσιάζουν τα έργα τους και συμμετέχουμε όλοι μαζί στις εξετάσεις. Μετά ο καθηγητής μιλάει με τον καθένα ξεχωριστά και του λέει κάποια πράγματα, διαφορετικά στον καθένα αλλά με κάποιες κοινές συντεταγμένες. Οπότε ακούς διαφορετικά πράγματα και παρατηρείς διαφορετικά πράγματα.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τον τρόπο που αντιλαμβάνεσαι την τέχνη;

Απάντηση: Δεν έχει επηρεάσει τον τρόπο που την αντιλαμβάνομαι αλλά την έχει επηρεάσει πρακτικά. Τα υλικά για παράδειγμα. Η σχολή στο 1^ο και στο 2^ο έτος μας έδινε χρώματα και πινέλα, δηλαδή τα υλικά μας τα παρείχανε δωρεάν για να ζωγραφίσουμε. Πλέον οι φοιτητές αναγκάζονται να τα αγοράσουν μόνοι τους. Όταν περνας στο 3^ο έτος πλέον, αφού στα δύο πρώτα έτη κάνουμε μοντέλο, λάδι, πράγματα που είναι πολύ συγκεκριμένα τα υλικά που χρησιμοποιούμε. Μετά το 3^ο αλλάζει αυτό, μπαίνουμε σε μια διαδικασία να βρούμε την εικαστική μας υπογραφή. Τώρα πια πολλοί φοιτητές χρησιμοποιούν ανακυκλώσιμα υλικά ή πολύ φθηνά υλικά που μπορούνε τα προμηθευτούνε, άρα έχει σίγουρα αλλάξει ως προς τα υλικά που χρησιμοποιούμε. Το να κάνεις λάδι ή ακρυλικό είναι πολύ ακριβό πλέον. Ένα σωληνάριο κάνει 8 ευρώ, αμέσως καταλαβαίνεις γίνεται πιο ακριβό. Όσοι κάνουμε ζωγραφική σε μουσαμά πλέον το αγοράζουμε χύμα και όχι σε τελάρα γιατί είναι πολύ πιο ακριβά.

Ερώτηση: Το ζήτημα με τα υλικά, αφού πλέον ψάχνετε εναλλακτικούς τρόπους, πιστεύεις ότι έχει ως αποτέλεσμα και στο αισθητικό κομμάτι; Θεωρείς ότι πηγαίνει πίσω ή επειδή ακριβώς λόγω της κατάστασης σας αναγκάζει και γίνεστε και πιο δημιουργικοί;

Απάντηση: Δεν θεωρώ ότι έχει σχέση, νομίζω ότι είναι στον άνθρωπο. Εγώ για παράδειγμα από την αρχή χρησιμοποιούσα διάφορα υλικά, απ'όταν ακόμα υπήρχε η οικονομική δυνατότητα, δεν έκανα μόνο λάδι, έκανα και ακρυλικά και παστέλ και ξηροπαστέλ. Και με υφάσματα έκανα κολάζ. Άρα ήταν κάπως αναμενόμενο για μένα ότι θα πάω στις κατασκευές και θα χρησιμοποιώ ανακυκλώσιμα και βιομηχανικά υλικά. Άλλοι έχουνε μείνει στη ζωγραφική αλλά πλέον δεν χρησιμοποιούν ακρυλικά χρώματα αλλά πλαστικά, όπως αυτά που βάφουμε τους τοίχους γιατί είναι πιο οικονομικό.

Ερώτηση: Αυτό έχει επιπτώσεις στο τελικό αισθητικό αποτέλεσμα;

Απάντηση: Η ποιότητα του υλικού έχει. Με το πλαστικό χρώμα γκριζάρει πιο πολύ, πέφτουν οι τόνοι, δεν είναι τόσο καθαρά, τόσο φωτεινά όσο με το καλό το χρώμα.

Ερώτηση: Άρα σε κάποιες περιπτώσεις τα φθηνά υλικά ρίχνουν την αισθητική ποιότητα του έργου;

Απάντηση: Πιστεύω πώς στη ζωγραφική ναι. Στα υπόλοιπα όχι γιατί πιστεύω πως θα γινόταν ούτως ή άλλως αυτό.

Ερώτηση: Χρησιμοποιείς την εμπειρία απο την πραγματική, καθημερινή σου ζωή στην απεικόνιση του έργου σου;

Απάντηση: Ναι, εγώ ξεκίνησα να ζωγραφίζω νεκρές φύσεις, όχι φρούτα και τέτοια αλλά αντικείμενα. Την τσάντα μου και το παλτό μου, το χώρο του εργαστηρίου μου. Όπως αντίστοιχα και στον δρόμο άμα δώ κάτι μπορεί να με αφυπνήσει και να το χρησιμοποιήσω ως ερέθισμα.

Ερώτηση: Δηλαδή απο τι είδους ερεθίσματα αντλείς έμπνευση;

Απάντηση: Κυρίως έμπνευση για συνθέσεις ή για χρώματα ή κάποια υλικά που θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω.

Ερώτηση: Σε κοινωνικό επίπεδο; Η παρούσα κατάσταση σε επηρεάζει στο έργο σου; Θα απεικόνιζες πράγματα που θα αντανακλούσαν την οικονομική κρίση για παράδειγμα;

Απάντηση: Εγώ προσωπικά όχι αλλά γενικότερα συμβαίνει αυτό. Θεωρώ οτι η τέχνη εκ των πραγμάτων αντικατοπτρίζει το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο βρίσκεται. Ακόμα και η απεικόνιση ενός άδειου χώρου μόνο με αντικείμενα νομίζω πώς απο μόνο του κάτι σημαίνει αυτή η έλλειψη του ανθρώπινου στοιχείου.

Ερώτηση: Θεωρείς πως η πραγματικότητα και η δημιουργία πρέπει να βρίσκονται σε σύμπλευση ή να είναι δύο ξεχωριστά πράγματα για τον καλλιτέχνη;

Απάντηση: Η πραγματικότητα του καλλιτέχνη σίγουρα επηρεάζεται απο την κοινωνία. Είναι αλληλένδετα, δεν μπορείς να τα διαχωρίσεις. Αν για παράδειγμα

ζούσαμε σε μια περίοδο πολέμου και κάποιος έβγαζε φωτογραφίες που απεικόνιζαν τον πόλεμο, η τέχνη δεν θα μπορούσε εκ των πραγμάτων να το ωραιοποιήσει. Ίσα ίσα, μπορεί να το κάνει ακόμα πιο άσχημο αυτό. Αλλά ούτε θεωρώ πώς ο καλλιτέχνης που δεν το κάνει αυτό, είναι στον κόσμο του και δεν επηρεάζεται από την πραγματικότητα. Νομίζω ότι είναι απλά τι απασχολεί τον καθένα.

Ερώτηση: Εσύ θεωρείς πώς οι καλλιτέχνες μέσα στο κοινωνικό γίνεσθαι να έχουν και τον ρόλο του ανθρώπου που αφυπνίζει το κοινό μέσα από το έργο του;

Απάντηση: Σίγουρα. Δεν ξέρω αν είναι απαραίτητα μέσα από το έργο του καλλιτέχνη αλλά σίγουρα μέσα από τον λόγο του. Και ίσως μέσα από τους χώρους που εκθέτει. Μπορεί να εκθέτει για παράδειγμα σε γκαλερί που έχει ένα ευρύ πελατολόγιο και σίγουρα να πουλήσει τα έργα του...αυτό σημαίνει ότι είναι μέρος της μπουρζουαζίας.

Ερώτηση: Για εξηγησέ το μου λίγο δηλαδή. Στον αντίποδα που θα μπορούσε να εκθέτει;

Απάντηση: Στον αντίποδα θα μπορούσε να είναι street art. Οχι απαραίτητα graffiti αλλά οι καλλιτέχνες να εκθέτουν στον δρόμο. Είχε ξεκινήσει πριν από κάποια χρόνια αλλά το σταματήσανε, μια πρωτοβουλία από την Καλών Τεχνών, φοιτητές της να ζωγραφίζουν τις προσόψεις κτιρίων. Αυτό για μένα ήταν πάρα πολύ καλό. Και ομορφαίνει και την πόλη και δίνει ένα κοινωνικοπολιτικό νόημα. Βέβαια αυτό σταμάτησε διότι δεν είχε ο Δήμος λεφτά να δίνει για τα υλικά. Δηλαδή δεν ζητούσαν κάποιο ποσό οι φοιτητές, μόνο τα υλικά τους ως οικονομική απολαβή.

Ερώτηση: Θεωρείς σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, όπως αυτή που διανύουμε, ότι έχει αλλάξει κάτι από πλευράς αφύπνισης και του δημιουργού και του κοινού; Ή πιστεύεις πως δεν έχει αλλάξει κάτι;

Απάντηση: Βλέπω ότι έχουν πολλαπλασιαστεί τα καλλιτεχνικά δρώμενα και αυτό είναι καλό από τη μια. Από την άλλη όμως δεν υπάρχουν τα μέσα για να γλινει πιο δυνατό αυτό. Τα υλικά μέσα. Θα ήθελα να βλέπω περισσότερες καλλιτεχνικές εκπομπές, ακόμα περισσότερα καλλιτεχνικά δρώμενα και αυτό περιορίζεται. Όπως ακόμα και οι Δήμοι έχουν περιορίσει τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες λόγω πόρων, όπως ήταν οι δωρεάν συναυλίες. Επιπλέον, μου είχε τύχει παλιότερα να παίρνω μέρος σε μια έκθεση του Δήμου και να μας ζητάνε λεφτά για τον χώρο, πράγμα που ήταν

ανέφικτο και επί της ουσίας θα συνέφερε και τους δύο να παρέχεται δωρεάν μία αίθουσα.

Ερώτηση: Απο την άλλη, αυτό που λέγαμε πριν. Ένας καλλιτέχνης που έχει ενεργή παρέμβαση στην κοινωνία, θεωρείς ότι μπορεί να επηρεάσει την αισθητική της δημιουργίας του;

Απάντηση: Οχι, είναι ανεξάρτητο. Θα σου φέρω το παράδειγμα του Ψυχοπαίδη, που είναι καθηγητής μου και οι πίνακες του έχουν καθαρά πολιτικό περιεχόμενο αλλά παρ'όλα αυτά η αισθητική του δεν επηρεάζεται. Δηλαδή αισθητικά ως έργα στέξουν πάρα πολύ καλά.

Ερώτηση: Απο την άλλη μήπως αυτή η ενεργητική στάση βοηθάει καλύτερα τον καλλιτέχνη να αναπτύξει πιο ισχυρούς δεσμούς με το κοινό του;

Απάντηση: Δεν ξέρω. Υπάρχουν έργα στον καλλιτεχνικό κόσμο που μπορείς να τα καταλάβεις απο την πρώτη στιγμή, πράγμα που δεν είναι απαραίτητα καλό γιατί είναι σαν να δίνεις στο κοινό μασημένη τροφή. Απο την άλλη πλευρά υπάρχουν έργα που δεν τα αντιλαμβάνεσαι απο την πρώτη στιγμή και αυτό πιστεύω ότι είναι καλύτερο. Οχι σαν κρυμμένο μήνυμα, απλά ότι προβληματίζονται περισσότερο, είναι σαν τροφή για σκέψη.

Ερώτηση: Το κοινό πιστεύεις ότι έχει αυξήσει το ενδιαφέρον του για την τέχνη σε αυτή την περίοδο κρίσης, σαν να το θεωρεί ως μια διέξοδο και ανακούφιση απο τις ψυχικές ταλαιπωρίες; Ή το αντίστροφο, έχει απομακρυνθεί πιστεύοντας ότι είναι μια πολυτέλεια που δεν μπορούν να την υποστηρίξουν οικονομικά;

Απάντηση: Θεωρώ ότι στα νέα άτομα έχει αυξηθεί πάρα πού αυτό. Σε μεγαλύτερες ηλικίες όμως οχι και είναι και θέμα παιδείας αυτό ως προς την μοντέρνα τέχνη. Το μεγαλύτερο ποσοστό θεωρεί ως τέχνη μόνο τον ρεαλισμό και τον φωτορεαλισμό...άντε και τους ιμπρεσιονιστές.

Ερώτηση: Και η κρίση τώρα πώς όμως επηρεάζει το κοινό σε σχέση με εσάς; Οι νέοι άνθρωποι όπως είπες ενδιαφέρονται ακόμα περισσότερο ή δυσκολεύονται λόγω οικονομικών να παρακολουθήσουν τα εικαστικά;

Απάντηση: Δεν νομίζω ότι δυσκολεύονται διότι τα περισσότερα καλλιτεχνικά δρώμενα είναι δωρεάν και μπορεί να έχουν όλοι πρόσβαση. Υπάρχει κινητοποίηση

απο τον κόσμο αλλά δεν υπάρχει απο το κράτος. Είναι και λογικό αυτό διότι αν κινητοποιηθεί και το κράτος θα εφέρει μεγάλη κοινωνική αλλαγή και δεν νομίζω οτι το θέλουν αυτό. Θέλουν να είναι οι άνθρωποι πιο εγκλωβισμένοι στην καθημερινότητα και να μην σκέφτονται τόσο κάτι διαφορετικό.

Ερώτηση: Άρα θεωρείς ότι η τέχνη μπορεί να απελευθερώσει κάποιον;

Απάντηση: Ναι, σίγουρα.

Ερώτηση: Τι ρόλο πιστεύεις πως έχουν στην εξέλιξη ενός καλλιτέχνη, οι άνθρωποι που καθορίζουν την προσβασιμότητα του σε αυτή, ιδιοκτήτες γκαλερί, κριτικοί τέχνης;

Απάντηση: Πολύ μεγάλο. Μπορούνε είτε να σε καταστρέψουνε είτε να σε ανεβάσουνε πάρα πολύ. Εξαρτάται που θα μπλέξεις, γενικά πρέπει να προσέχεις πάρα πολύ. Υπάρχουν γκαλερί που σε βάζουν και υπογράφεις συμβόλαιο όπου για την επόμενη δεκαετία δεν εκθέσεις πουθενά αλλού, χωρίς να είναι απαραίτητο οτι εκείνοι θα σου κάνουν έκθεση κάθε χρόνο και αυτό φυσικά μπορεί απο το να σε εγκλωβίσει μέχρι να σε καταστρέψει. Και είναι κάτι που συμβαίνει χρόνια τώρα. Συνεπώς για μένα είναι καλύτερο να κάνεις ομαδικές εκθέσεις, σε διάφορες γκαλερί έτσι ώστε να δημιουργήσεις όνομα και μετά να πάς σε μια πιο μεγάλη γκαλερί υπό άλλες συνθήκες.

Ερώτηση: Είναι εύκολη η πρόσβαση σε αυτούς τους κύκλους για τους νέους καλλιτέχνες στην Ελλάδα;

Απάντηση: Οχι είναι ένας πολύ κλειστός κύκλος. Οι συλλέκτες είναι λίγοι, η γκαλερί παίρνει πάρα πολλά ως προμήθεια, είναι γύρω στο 40%-50% και μετά είναι επιπλέον ο κρατικός φόρος γύρω στο 20%. Γι'αυτό και τα έργα πωλούνται σε πολύ υψηλές τιμές προκειμένου να υπάρχει κέρδος και για τον καλλιτέχνη.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τον τομέα αυτό των πωλήσεων των έργων τέχνης γενικότερα και ειδικότερα στις γκαλερί;

Απάντηση: Σαφώς. Γι'αυτό και πλέον θέλουν μόνο καταξιωμένους καλλιτέχνες. Πολύ δύσκολα θα αναλάμβαναν ένα νέο ανερχόμενο καλλιτέχνη.

Ερώτηση: Οπότε μειώθηκαν πολύ περισσότερο και οι ευκαιρίες για ένα νέο καλλιτέχνη;

Απάντηση: Ναι διότι υπάρχουν ήδη καταξιωμένοι καλλιτέχνες που πουλάνε και αυτούς θέλουν οι γκαλερί. Άρα θα είναι πολύ λιγότερα τα πρόσωπα που θα αναδειχθούν. Εκτός βέβαια και αν κάνουν ομαδικές εκθέσεις, μόνο έτσι βλέπω κάποια λύση.

Ερώτηση: Εσένα στο επαγγελματικό κομμάτι σε έχει επηρεάσει η κρίση;

Απάντηση: Ναι βέβαια.

Ερώτηση: Στο καλλιτεχνικό κομμάτι περισσότερο;

Απάντηση: Καλλιτεχνικά δεν έχει ξεκινήσει ακόμα για να πώ ότι με έχει επηρεάσει. Εννοώ ότι ως φοιτήτρια δεν είναι ότι πούλαγα πίνακες και τώρα δεν πουλάω.

Ερώτηση: Υπάρχει ο κίνδυνος σε περίοδο μίας οικονομικής κρίσης, για ένα καλλιτέχνη να προσαρμόσει το έργο του έτσι ώστε να γίνει αρεστός στο κοινό και να πουλήσει;

Απάντηση: Πιστεύω πώς αυτό μπορεί να συμβεί σε μεγάλη μερίδα καλλιτεχνών που υπάρχουν σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις μορφές. Υπάρχουν οι καλλιτέχνες που να κάνουν το έργο τους έτσι ώστε να είναι καθαρά εμπορικό.

Ερώτηση: Το αντίστροφο μπορεί να συμβεί; Να υπάρχει ένας καλλιτέχνης που να εκθέτει σε μια γκαλερί και επειδή το έργο του να είναι τέτοιο που να προκαλεί συνειδήσεις, να λογοκριθεί απ'όλο το φάσμα;

Απάντηση: Κοίτα, συνήθως η γκαλερί σου δίνει και μια γραμμή αναλόγως το όνομα και την καλλιτεχνική υπογραφή που έχεις. Αν εσύ αποφασίσεις να αλλάξεις την θεματολογία του έργου σου και είναι ρίσκο για την γκαλερί τότε πιθανότατα δεν θα σε αφήσει ή δεν θα θελήσει να σε εκθέσει. Ένας έλεγχος δηλαδή. Κάτι αντίστοιχο είναι και οι κριτικοί τέχνης τώρα που έχουν κάποιους αγαπημένους ζωγράφους που είναι σύμφωνα με τα προσωπικά τους γούστα. Επίσης για να γράψει ένας κριτικός τέχνης για'σένα, είθιστε να τον πληρώνεις αν δεν είσαι όνομα. Τέλος και οι γκαλερί πλεόν απλά σου παρέχουν μόνο τον χώρο και θεωρητικά τους συλλέκτες, εσύ πρέπει να πληρώσεις για τους καταλόγους σου.

Ερώτηση: Πράγμα που υποθέτω σε βγάζει εκτός οικονομικά.

Απάντηση: Ακριβώς, στην καλύτερη όταν τελειώσει η έκθεση να είσαι στα λεφτά που έχεις δώσει ήδη. Γι' αυτό και πλέον απουσιάζουν οι κατάλογοι από τις εκθέσεις..εκτός και αν έχεις ένα χορηγό.

Ερώτηση: Αυτό με τον χορηγό πώς το εννοείς; Πώς λειτουργεί μάλλον.

Απάντηση: λειτουργεί συνήθως με συμφωνίες. Μπορεί για παράδειγμα να είναι χορηγός ένας εκδοτικός οίκος και να σου βγάλει τους καταλόγους και σαν αντάλλαγμα να σου ζητήσει κάποια έργα σου για ημερολόγια φερειπείν.

Ερώτηση: Σε αυτή την περίπτωση βοηθιέται όμως ο καλλιτέχνης με τους χορηγούς;

Απάντηση: Ναι αλλά είναι δύσκολο και σπάνιο.

Ερώτηση: Εσύ προσωπικά, αν χρειαζόταν θα τροποποιούσες το έργο σου για να μπει στην αγορά;

Απάντηση: Όχι και είναι μια απόφαση που την έχω πάρει πολλά χρόνια πριν.

Ερώτηση: Πώς φαντάζεσαι το μέλλον σου επαγγελματικά ως καλλιτέχνης;

Απάντηση: Δεν έχω ιδέα. Προς το παρόν με ενδιαφέρει να τελειώσω την σχολή μου και να κάνω μια σοβαρή διπλωματική.

Ερώτηση: Δεν έχεις κάποια σχέδια επαγγελματικά για το μέλλον;

Απάντηση: Δεν έχω κάποια σχέδια προς το παρόν διότι κάθε φορά που επιχειρούσα να κάνω μακροπρόθεσμα σχέδια δεν πραγματοποιήθηκαν. Αυτό γιατί πλέον ο κόσμος αλλάζει πάρα πολύ, η κοινωνία μας από τον έναν μήνα στον άλλον αλλάζει, έτσι δεν μπορείς να κάνεις σχέδια. Παλιά έλεγες..θα τελειώσω και θα πάω στις τάδε γκαλερί και σίγουρα θα εκθέσω κάπου, πλέον αυτό δεν ισχύει.

Ερώτηση: Η καθημερινότητα με τις όποιες δυσκολίες της επιφέρει η κρίση, έχει επηρεάσει την δημιουργικότητά σου;

Απάντηση: Την επηρεάζει όταν δεν έχεις χρήματα για να αγοράσεις τα υλικά.

Ερώτηση: Το μέλλον της τέχνης στην Ελλάδα πώς το φαντάζεσαι δεδομένων των συνθηκών;

Απάντηση: Γενικότερα εγώ βλέπω μια κινητικότητα αλλά είναι σίγουρα έξω από τα πλαίσια των γκαλερί. Και θεωρώ ότι είναι πιο εύκολο πλέον να πουλάς στο διαδίκτυο, σε λίγο πιο οικονομικές τιμές αλλά χωρίς να εμπλέκεται η γκαλερί στην μέση. Δηλαδή αλλάζει το κοινό που απευθύνεσαι. Φεύγεις από τους συλλέκτες που έχουν πολλά χρήματα αλλά είναι λίγοι και απευθύνεσαι σε άτομα μεσαίας οικονομικής κατάστασης που θέλουν κάτι όμορφο για το σπίτι τους.

Ερώτηση: Στο παρελθόν, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης και δυσκολιών, έχει παρατηρηθεί η δημιουργία νέων καλλιτεχνικών ρευμάτων τα οποία γεννήθηκαν ακριβώς εξαιτίας αυτών των δυσκολιών. Στην Ελλάδα με τις υπάρχουσες συνθήκες, πιστεύεις πως θα μπορούσε να συμβεί κάτι τέτοιο;

Απάντηση: Εγώ πιστεύω πως γενικά θα συμβεί αυτό. Υπάρχει μια τελμάτωση γενικά στις τέχνες. Δεν υπάρχει κάτι συγκεκριμένο πλέον. Ήμασταν στη video art και στην performance, τα οποία υπάρχουν πολλά χρόνια και δεν ξέρω κατά πόσο θα κράτησει ακόμα. Πιστεύω πως θα δημιουργηθεί κάτι καινούργιο.

Ερώτηση: και η κρίση θα μπορούσε να συμβάλλει, καταλυτικά πλέον, στη δημιουργία του;

Απάντηση: Πιο πολύ νομίζω ότι συμβάλλει η αλλαγή σκέψης και νοοτροπίας. Το θετικό της κρίσης όμως είναι ότι μας έχει φέρει πιο κοντά, έχουν αναζωπυρωθεί κάποιες αξίες, προσωπικές και κοινωνικές. Βοηθάς πλέον τον συνάνθρωπό σου. Έχουμε ευαισθητοποιηθεί περισσότερο κοινωνικά.

Ερώτηση: Άρα εσύ παρά τις όποιες δυσκολίες, βλέπεις μάλλον θετικά την εξέλιξη της τέχνης;

Απάντηση: Θετικά το βλέπω με βάση το καλλιτεχνικό. Οικονομικά δεν το βλέπω θετικό.

Ερώτηση: Δηλαδή;

Απάντηση: Πρακτικά δεν βλέπω πως ένας καλλιτέχνης θα μπορεί να αποφέρει κέρδη και να μπορέσει να ζήσει μέσα από αυτό. Είναι λίγοι αυτοί που το κάνουνε.

Ερώτηση: Εσύ δηλαδή πιστεύεις πώς θα χρειαστεί να κάνεις και ένα άλλο επάγγελμα παράλληλα προκειμένου να μπορέσεις να ζήσεις βιοποριστικά;

Απάντηση: Ναι, όπως οι περισσότεροι που αυτό κάνουνε. Δάσκαλοι σε σχολεία.

Ερώτηση: Αυτό θα σου στερεί χρόνο και έμπνευση απο την καλλιτεχνική σου δημιουργία;

Απάντηση: Ναι αν και δεν μπορώ να σου απαντήσω με βεβαιότητα. Αλλα απ' την άλλη άμα κιόλας ένας καλλιτέχνης δεν δημιουργεί πέφτει σε κατάθλιψη αρά για να είσαι πιο ισορροπημένος πρέπει οπωσδήποτε να ασχολείσαι.

Ερώτηση: Αν και δεν θές να κάνεις σχέδια, πώς προβλέπεις ότι θα εξελιχθεί η τέχνη και εσύ μέσα σ' αυτήν στην Ελλάδα με τα τωρινά δεδομένα;

Απάντηση: Δεν ξέρω, ίσως γίνει λίγο πιο χομπίστικη. Σίγουρα όμως εκτός γκαλερί και πιο ελεύθερη.

4th Interview- Απομαγνητοφώνηση Κατερίνα/ Γλυπτική:

Ερώτηση: Πές μου λίγα πράγματα για'σένα.

Απάντηση: Με λένε Κατερίνα, είμαι στο 5^ο έτος στο εργαστήριο της γλυπτικής και είναι ο 2^ο μου πτυχίο αυτό. Πρίν ήμουν πάλι στην ΑΣΚΤ αλλά στο εργαστήριο της ζωγραφικής.

Ερώτηση: Ποίο ήταν το πολιτιστικό υπόβαθρο της οικογένειας σου και τι σε οδήγησε να ενασχοληθείς με τις εικαστικές τέχνες;

Απάντηση: Κοίταξε να δείς, στην οικογένεια μου είχαμε ο=πολύ σχέση με την τέχνη. Η γιαγιά μου ήταν naïf ζωγράφος, η θεία μου είναι ζωγράφος-χαράκτρια, η άλλη μου θεία είναι ζωγράφος-σκηνογράφος, μια άλλη μου θεία είναι επίσης ζωγράφος, ο παππούς μου ήταν μουσικός. Γενικά υπήρχε μία τριβή με το αντικείμενο. Και ενώ προσπάθησα να πώ ότι όχι εγώ δεν είμαι για το αντικείμενο αυτό τελικά δεν τα κατάφερα.

Ερώτηση: Και είσαι και αντίστροφη περίπτωση από τους περισσότερους. Οι περισσότεροι όταν θέλουν να ασχοληθούν με τις τέχνες αντιμετωπίζουν αντίδραση από την οικογένεια ενώ εσύ έκανες την επανάσταση μη θέλωντας να ασχοληθείς με την οικογενειακή παράδοση.

Απάντηση: Όχι ότι η μάνα μου που επίσης δεν ακολούθησε την εικαστική αυτή πορεία ήταν σύμφωνη, προσπάθησε να με αποτρέψει για τα οικονομικά δεδομένα που επικρατούνε. Τώρα δεν το πέτυχε αλλά εντάξει.

Ερώτηση: Το οικονομικό υπόβαθρό σου ποίο ήταν όταν ξεκίνησες να ασχολείσαι με τις τέχνες;

Απάντηση: Κοίτα η ενασχόληση μου ήταν από πολύ μικρή άρα δεν είχα δικό μου οικονομικό υπόβαθρο, υπήρχε η συντήρηση από τους γονείς. Θα έλεγα ότι είμαστε από μια μικρομεσαία τάξη, ευκατάστατοι αλλά όχι πάντα άνετοι. Εργαζόμενοι μόν και οι δύο γονείς αλλά όχι με όλες τις ανέσεις και να μην δίνουμε στο χρήμα την αξία που έχει.

Ερώτηση: Δεν θεωρείς δηλαδή ότι είχες την τράστια οικονομική δυνατότητα;

Απάντηση: Όχι δεν θα το έλεγα. Ούτε τότε ούτε τώρα.

Ερώτηση: Πώς αντιλαμβάνεσαι την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Δεν είναι ιδέα η τέχνη. Είναι τρόπος ζωής, τρόπος σκέψης, τρόπος κίνησης. Είναι κάτι το οποίο υπάρχει 24/7 μέσα στο μυαλό σου. Δεν το αφήνεις επί της ουσίας. Μπορεί να το αφήνεις ανά διαστήματα, να έχεις παύσεις δημιουργικότητας αλλά επί της ουσίας αυτό είναι κάτι που υπάρχει και ελλοχεύει πάντα μέσα σου και ζυμώνεται. Σε'μένα τουλάχιστον. Γιατί έχω δει ανά τα χρόνια ότι κάπως έτσι λειτουργώ.

Ερώτηση: Η οπτική σου σε σχέση με την τέχνη έχει αλλάξει με τα χρόνια; Αλλάζει ή είναι κάτι σταθερό;

Απάντηση: Το πώς εκφράζομαι εγώ η ίδια μέσα από την τέχνη ή το πώς κρίνω αυτό που βλέπω;

Ερώτηση: Και τα δύο. Δεν είναι αλληλένδετα;

Απάντηση: Δεν ξέρω αν είναι αλληλένδετα, ίσως να είναι σε κάποιους που μπορεί να είναι διαθέσιμοι για να το κινήσουν λίγο πιο εμπορικά. Τώρα αυτά που εγώ έχω κάνει είναι άκρως μή εμπορικά οπότε δεν θεωρώ ότι έχει αλλάξει η άποψη και η έκφραση μου.

Ερώτηση: Ο τρόπος που κρίνεις την τέχνη;

Απάντηση: Προτιμώ να μην την κρίνω. Προτιμώ να προσπαθώ να την κατανοήσω, ακόμα και αυτά που δεν καταλαβαίνω...εε...

Ερώτηση: Την δημιουργία πώς την αντιλαμβάνεσαι;

Απάντηση: Ανάγκη είναι η δημιουργία. Αν δεν υπάρχει, είναι σαν ένα παιδί που είναι διαρκώς σε μία κύηση, σαν ένα σπυρί που πρέπει να σπάσει, σαν κάτι που πρέπει να βγει. Αν δεν το κάνεις στο χρόνο του είναι σαν ένα κατάλοιπο, σαν ένα απωθημένο...αυτός που ασχολείται με αυτά τα πράγματα ωφείλει πρωτίστως στον εαυτό του να δημιουργεί, όχι στους άλλους, στον εαυτό του.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τον τρόπο που δημιουργείς και της προσδοκίες σου από την τέχνη;

Απάντηση: Και ναι και όχι...εεε...έχω κάνει κινήσεις οι οποίες, έχουν φανεί άκρως αλλαζονικές και ηλίθιες σύμφωνα με την κατάσταση που επικρατεί. Πιστεύοντας στην τέχνη. Και μπορεί να κάνω και κινήσεις οι οποίες θα είναι σύμφωνες με την οικονομική κατάσταση που επικρατεί παραγκωνίζοντας την τέχνη που θα ήθελα εγώ να κάνω προκειμένου να βγάλω κάποια χρήματα.

Ερώτηση: Τα μέσα που χρησιμοποιείς στην καλλιτεχνική σου δημιουργία έχουν επηρεαστεί από την κρίση;

Απάντηση: Σαφέστατα.

Ερώτηση: Και αυτό πώς επιδρά στην δημιουργία;

Απάντηση: Επιδρά στο αποτέλεσμα ίσως αυτού που υλοποιείς εντέλλει. Δηλαδή αν χρησιμοποιούσες τα ιδανικά υλικά για 'σένα, για το έργο σου μάλλον, να είχες ένα ακόμα πιο ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Ικανοποιητικό αποτέλεσμα και γι' σένα και για τον κόσμο, αυτόν για τον οποίο προορίζεται στην ουσία αυτό που δημιουργείς.

Ερώτηση: Και θα ήταν και λογικά πιο κοντά σε αυτό που είχες στο μυαλό σου ως επιθυμία.

Απάντηση: Ναι. Από την άλλη όμως δεν υπάρχει τίποτα το οποίο δεν μπορείς να μην κάνεις, σε εισαγωγικά.

Ερώτηση: Δηλαδή με πιο φθηνά υλικά να δημιουργήσεις κάτι με εξίσου καλό αισθητικό αποτέλεσμα.

Απάντηση: Ίσως, δυνητικά. Θα το δώ εγώ, μόλις τελειώσω αυτό που φτιάχνω, γιατί έχω κάνει εκπτώσεις, θα σου πώ.

Ερώτηση: Για πές μου, αυτό είναι ενδιαφέρον σαν παράδειγμα. Δηλαδή τι;

Απάντηση: Δηλαδή αν εμένα το υλικό μου είναι το χαρτί, αν δεν έκανα εκπτώσεις θα έπαιρνα ένα χαρτί το οποίο και αισθητικά θα ήταν πιο κοντά σε αυτό που θα ήθελα να πάρω...εμμμ...τόρα εντάξει, χρησιμοποιώ ένα άλλον χαρτί το οποίο μπορεί να μην έχει και τόση μεγάλη αισθητική διαφορά αλλά θα δούμε όταν ολοκληρωθεί. Θα κρίνω όταν έρθει η ώρα. Από την άλλη μεριά λόγω αυτής της κατάστασης έχω καταφέρει να βρώ τρόπους πιο..σε δύο-τρία έργα που χρειάζονται υλικά και έξοδα, ελγω καταφέρει να κάνω την δουλειά μου με λιγότερα έξοδα. Υπάρχει, υπάρχει ο

τρόπος. Είναι και ανάλογα την δουλειά. Μπορεί να μην μπορέσεις να κάνεις εκπτώσεις και να πρέπει να κάνεις αυτό. Άρα θα κάνεις εκπτώσεις από κάπου άλλου και θα κάνεις αυτο.

Ερώτηση: Άρα είναι θέμα με το που το έργο σε οδηγεί.

Απάντηση: Ναι, είναι ανάλογα που σε οδηγεί.

Ερώτηση: Στο έργο σου απεικονίζεις την καθημερινή πραγματικότητα που βιώνεις;

Απάντηση: Πάντα, ένα έργο είναι ημερολόγιο. Κάθε έργο είναι ημερολόγιο. Τώρα αν αντιμετωπίζω ή περιγράφω, την κοινωνική μου πραγματικότητα ή την προσωπική μου πραγματικότητα...

Ερώτηση: Την κοινωνική περισσότερο;

Απάντηση: Στην αρχή ήταν προσωπική πραγματικότητα, το οποίο φυσικά αγγίζει και την κοινή συναισθηματική πραγματικότητα των άλλων ανθρώπων....

Ερώτηση: Εφόσον έρχεσαι σε επαφή εννοείς;

Απάντηση: Ναι γιατί προφανώς μιλάμε για ένα συναίσθημα το οποίο δεν αγγίζει μόνο έναν άνθρωπο, εφόσον οι άνθρωποι έχουν κοινούς προβληματισμούς. Αγγίζει περισσότερους από έναν αλλά έχει πάντα προσωπική απόρροια, προσωπική αρχή. Ο δικός μου προβληματισμός ο οποίος ψάχνει να βρεί κοινά σημεία με τους άλλους. Ή μπορεί να είναι μία ιδέα ή ιδανικό το οποίο θέλω να πιστεύω ότι είναι κοινό.

Ερώτηση: Τι εννοείς; Κάτι που ξεκινάει από σένα αλλά ακουμπάει πολύ περισσότερο κόσμο;

Απάντηση: Ναι, αυτό που φτιάχνω τώρα δεν είναι για ένα προσωπικό μου συναίσθημα αλλά για ένα ιδανικό που θα ήθελα να πιστεύω ότι δεν είναι μόνο δικό μου ιδανικό.

Ερώτηση: Θα ήθελες να μου πείς τι είναι το ιδανικό που θές να εκφράσεις;

Απάντηση: Για την γνώση ας πούμε. Έχω πιάσει την γνώση και την αλήθεια μέσω αυτής. Αυτό δεν θεωρώ ότι είναι μόνο δικό μου ιδανικό αλλά μπορεί να είναι και

άλλων ανθρώπων. Δεν περιγράφω όμως μία κοινωνική κατάσταση παρότι την εμπεριέχει.

Ερώτηση: Με ποιά έννοια;

Απάντηση: Με ποί πιο ευρεία έννοια. Πώς ο άνθρωπος κατακτάει την γνώση, τι σημαίνει η γνώση για τον άνθρωπο. Είναι κοινωνικό αυτό αλλά δεν το περιγράφω οικονομικά αυτο. Δεν χαρακτηρίζω την οικονομική και κοινωνική της κατάσταση. Εγώ προσωπικά. Θα βρείς άλλους που έχουν μία πιο πολιτική τέχνη ή μια πιο σαρκαστική τέχνη, μια πιο δυτική τέχνη. Ανάλογα με τον κάθε καλλιτέχνη και το πώς εκφράζεται με το έργο του.

Ερώτηση: Η τέχνη και η πραγματικότητα ωφείλουν να συμπλέουν για έναν καλλιτέχνη ή πρέπει να είναι δύο ξεχωριστά πράγματα;

Απάντηση: Κοίτα, δεν μπορείς να περιγράψεις κάτι ονειρικό μέσα από την τέχνη σου; Φυσικά το ονειρικό είναι απόρροια του πραγματικού. Δηλαδή είναι και πάλι συγκριτικό. Το ονειρικό θα το ορίσεις σύμφωνα με κάτι πραγματικό, του καλλιτέχνη, του θεατή. Και αντίστοιχα το ονειρικό. Ή μπορεί αυτό που είναι ονειρικό για τον καλλιτέχνη να μην είναι για τον θεατή. Είναι προσωπικές αυτές οι έννοιες.

Ερώτηση: Ναι κατάλαβα, είναι δηλαδή τελείως υποκειμενικές αυτές οι έννοιες. Πιστεύεις ότι σε περιόδους μίας οικονομικής ύφεσης, υπάρχει μία καλλιτεχνική αφύπνιση ή δεν πιστεύεις ότι αλλάζει κάτι;

Απάντηση: Ακούω διάφορα, ότι τώρα με την οικονομική κρίση η τέχνη θα ανθίσει...και ότι υπάρχει ξαφνικά μία επιστροφή στην ζωγραφική και μία εκτίμηση της ζωγραφικής συγκεκριμένα ας πούμε γιατί υπήρχε μία ύφεση και μία αδιαφορία ίσως...δεν ξέρω να σου απαντήσω.

Ερώτηση: Δεν έχει φανεί ακόμα αν υπάρχει μία τέτοια τάση;

Απάντηση: Δεν ξέρω, μόνο να ελπίζω μπορώ ότι θα συμβεί. Αλλά είναι και στο χέρι μας. Δεν θεωρώ οτι αυτά τα πράγματα συμβαίνουν απο έναν απο μηχανής Θεό.

Ερώτηση: Αλλα εσείς οι ίδιοι πρέπει να οδηγήσετε τα πράγματα;

Απάντηση: Ναι, πρέπει κάπου και εμείς οι ίδιοι που θέλουμε να είμαστε λίγο πιο ενεργοί σ' αυτόν τον τομέα να είμαστε όντως. Οχι απλά να θέλουμε.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι οι καλλιτέχνες θα έπρεπε να έχουν μια πιο ενεργή στάση μέσω του έργου τους ώστε να λειτουργούν αφυπνιστικά για το κοινό;

Απάντηση: Θεωρώ πως ναι. Αλλά όλα τα ειλικρινή έργα είναι αφυπνιστικά. Οτιδήποτε είναι ειλικρινές σε ενεργοποιεί και σε παρακινεί και...σε βάζει σε ένα προβληματισμό, σε μια σκέψη, σε μια διαδικασία αναθεώρησης των θεμάτων. Το βλέπεις ίσως από μια άλλη σκοπιά. Μακάρι να μπορεί να συμβεί. Αλλά πρέπει και ο θεατής να είναι πιο ανοιχτός, να είναι σε θέση να το δει και φυσικά το έργο να είναι επιτυχημένο και να μιλάει από μόνο του. Να είναι αυθύπαρκτο. Ένα μη πετυχημένο έργο δεν μπορεί να το κάνει αυτό.

Ερώτηση: Σε μια τέχνη που στρατεύεται, υπάρχει ο κίνδυνος να χαθεί η αισθητική ποιότητα του έργου;

Απάντηση: Όχι γιατί να υπάρχει κίνδυνός να την χάσει; Αν υπάρχει αισθητική ποιότητα στο έργο δεν χάνεται.

Ερώτηση: Ρωτάω γιατί υπάρχει η διαμάχη χρόνων για το εάν η τέχνη πρέπει να είναι για την τέχνη ή η στρατευμένη τέχνη και κατά πόσο μπορούν να θεωρηθούν και οι δύο υψηλές ή αν κάποια γίνεται πιο λαϊκή εντός εισαγωγικών.

Απάντηση: Εγώ θεωρώ πως εάν ο δημιουργός έχει την υψηλή αισθητική που χρειάζεται ένα έργο τέχνης καταφέρνει να κάνει και το στρατευμένο έργο εξίσου αισθητικά υψηλό- πετυχημένο.

Ερώτηση: Από την άλλη πλευρά μία πιο ενεργητική στάση του καλλιτέχνη σε σχέση με την κοινωνία μπορεί να τον βοηθήσει με το κοινό και να αναπτύξει πιο ισχυρούς δεσμούς;

Απάντηση: Ναι μπορεί, οι guerrilla girls για παράδειγμα που έχουν πιο στρατευμένο και πολιτικό έργο, τις ξέρει όλος ο κόσμος.

Ερώτηση: Σε περιόδους κρίσης το κοινό αυξάνει το ενδιαφέρον του για την τέχνη, προσεγγίζοντάς το ως μία ανάγκη για ψυχική ανακούφιση ή ακριβώς επειδή υπάρχει αυτή η οικονομική κρίση μειώνει το ενδιαφέρον του λόγω οικονομικής ανέχειας;

Απάντηση: Νομίζω ότι το δεύτερο που είπες ισχύει περισσότερο. Έτσι πιστεύω.

Ερώτηση: Και πιστεύεις ότι αυτό είναι λόγω έλλειψης καθάρα οικονομικών πόρων;

Απάντηση: Εντάξει, πές θέατρο, κινηματογράφος, χορό, άσε τις εκθέσεις που είναι δωρεάν προς θέας...φυσικά η αγορά των έργων προϋποθέτει οικονομική άνεση αλλά έστω και για την ψυχαγωγία και μόνο...αλλά όταν ο κόσμος δεν έχει την διάθεση να πάει να δει μια έκθεση και έχει τα προβλήματα τις καθημερινότητας να τον απασχολούν λόγω των οικονομικών προβλημάτων, η συναναστροφή του με την τέχνη θα μειωθεί. Μόνο απο την τέχνη που είναι δωρεάν. Οπότε συμπεριέλαβε και την τέχνη που είναι με αντίτιμο για να την παρακολουθήσεις, θεωρώ ότι μειώνεται η ενασχόληση του.

Ερώτηση: Υπάρχει κίνδυνος ένας καλλιτέχνης μέσα στην κρίση να αναγκαστεί να απεικονίσει πράγματα ή πράγματα που αφορούν την κρίση μόνο και μόνο για να πουλήσει;

Απάντηση: Ναι μπορεί.

Ερώτηση: Ήταν και κάτι στην αρχή που μου ανέφερες σχετικά με δουλειές που χρειάστηκες να κάνεις για τα χρήματα.

Απάντηση: Ναι νομίζω ότι θα κάνω, δεν έκανα ακόμα αλλά νομίζω ότι θα κάνω. Τέλος πάντων δεν ξέρω πώς αν κάποιος στοχεύει μόνο στα χρήματα πόσο εφικτό και αποδοτικό θα είναι εντέλλει το έργο του αν δεν είναι και η προσωπική του έκφραση. Ίσως θα έπρεπε να ρωτήσεις έναν εμπορικό καλλιτέχνη.

Ερώτηση: Το αντίθετο μπορεί να συμβεί; Να θέλει κάποιος καλλιτέχνης να κάνει μια πιο στρατευμένη τέχνη και να φοβάται ότι θα μείνει έξω απο τις γκαλερι και την αγορά, θα υπάρξει μια λογοκρισία σαν να λέμε.

Απάντηση: Μπα δεν έχω παρατηρήσει να υπάρχει κάποια λογοκρισία λόγω της στρατευμένης τέχνης και να μείνει κάποιος έξω απο τις γκαλερί. Θεωρώ οτι θα μπορούσανε, δεν ξέρω απόλυτα τι συμβαίνει γιατί έχω χάσει και κάποια επαφή με τις γκαλερί οπότε δεν ξέρω τι στρατευμένη τέχνη προβάλλεται σήμερα αλλά δεν ξέρω γιατί μια στρατευμένη τέχνη να μην είχε προβολή. Εκτός βέβαια αν προβάλλει αντίπαλα πολιτικά φρονήματα, καταλαβαίνεις δηλαδή τι εννοώ, καλλιτέχνης με

γκαλερίστα. Εκεί θα υπήρχε θέμα. Οχι ότι είναι σωστός ο λόγος αλλά θα το κατανοούσα.

Ερώτηση: Εσύ αν χρειαζόταν θα τροποποιούσες το έργο σου προκειμένου να ενταχθείς στην αγορά;

Απάντηση: Μέχρι στιγμής δεν το έχω κάνει, στο μέλλον δεν ξέρω. Ίσως να προσπαθούσα να βρω τρόπους απο τη δική μου τέχνη όπως είναι για να την κάνω πιο απτή για τον κόσμο αλλά οχι δεν θα έκανα εκπτώσεις στην ίδια μου την τέχνη, δεν θα άλλαζα το ύφος μου, το περιεχόμενο. Δεν θα απεικόνιζα κάτι που θα μου ζητούσαν. Δεν το έχω καταφέρει μέχρι στιγμής, το έχω προσπαθήσει και δεν το έχω καταφέρει.

Ερώτηση: Οι ιδιοκτήτες γκαλερί, οι κριτικοί τέχνης, πόσο μεγάλο ρόλο νομίζεις ότι παίζουν στην εξέλιξη ενός νέου καλλιτέχνη;

Απάντηση: Μεγάλο, πάρα πολύ μεγάλο. Ο νέος καλλιτέχνης χρειάζεται την προώθηση απο όλο αυτό το δίκτυο.

Ερώτηση: Είναι εύκολη η πρόσβαση σ'αυτό το δίκτυο;

Απάντηση: Το εύκολο νομίζω είναι ανάλογα το άτομο, την προσωπικότητα του καλλιτέχνη..εκεί έγκειται το εύκολο. Αν είναι διατεθειμένος να κάνει όλες τις κοινωνικές επαφές που χρειάζεται η τέχνη για να προωθηθεί. Ή αν τις έχει ήδη αυτές τις κοινωνικές επαφές είναι εύκολο. Αμα δεν τις έχει, το να μπει μέσα σε αυτόν τον κύκλο δεν είναι οτι πιο εύκολο αν δεν αυτοπροβάλλεται ο ίδιος.

Ερώτηση: Σε περιόδους όπως αυτή που διανύουμε, μεγάλης οικονομικής ύφεσης, υπάρχουν ευκαιρίες για τους νέους καλλιτέχνες;

Απάντηση: Οχι, που να υπάρξουν και πώς; Έργα μεγάλα δεν υλοποιούνται, οπότε το δημιουργικό έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Αντιμετωπίζεται ως πολυτέλεια και οχι ως ανάγκη παιδείας.

Ερώτηση: Εσύ πώς φαντάζεσαι το μέλλον σου καλλιτεχνικά;

Απάντηση: Δύσκολο. Πολύ.

Ερώτηση: Και πώς σκέφτεσαι να κινηθείς;

Απάντηση: Σκέφτομαι πώς θα αναγκαστώ να ξαναμπώ στην εκπαίδευση. Όποτε να κανω τις εκπτώσεις που λέγαμε, όπου εμένα θα μου κοστίσει απο το προσωπικό μου χρόνο δημιουργίας.

Ερώτηση: **Γιατί θα αναγκαστείς να μπεις σε ένα πλαίσιο βιοποριστικό και θα σε κρατάει δέσμια μετά;**

Απάντηση: Ναι, σίγουρα δέσμια χρονικά και δεν θα με αφήνει ελεύθερη πνευματικά και συναισθηματικά για να μπορέσω να κάνω το προσωπικό μου έργο.

Ερώτηση: **Άρα η ύφεση που αντιμετωπίζει ο νέος καλλιτέχνης, οι οικονομικές και πρακτικές δυσκολίες, περιορίζουν πέρα απο τον χρόνο και την δημιουργητικότητα του;**

Απάντηση: Σίγουρα, εμένα μου έχει ξανασυμβεί στο παρελθόν που ήμουν στην εκπαίδευση, η δημιουργητικότητα μου είχε πέσει. Και μπορεί να αναζοπωρονόταν όταν είχα τον ελεύθερο χρόνο να το κάνω.

Ερώτηση: **Άρα θεωρείς ότι είναι πολύ δύσκολο για ένα καλλιτέχνη να συνδυάσει το βιοποριστικό με το δημιουργικό κομμάτι;**

Απάντηση: Εγώ έχω δυσκολευτεί.

Ερώτηση: **Στην εκπαίδευση ως τι δούλευες;**

Απάντηση: Καθηγήτρια καλλιτεχνικών σε δημοτικό.

Ερώτηση: **Οπότε αυτό σου στερούσε και αντοχές μετά;**

Απάντηση: Ναι γιατί μπορεί να είναι πολύ καλές, μικρές ψυχούλες αυτά τα παιδάκια αλλά όταν οι γονείς τους δεν είναι εκεί, πράγμα που συμβαίνει άρδην γιατί δουλεύουν και οι δύο γονείς, καταλήγεις να μην κάνεις μάθημα ζωγραφικής αλλά ένα παιδονόμο. Οπότε ούτε δημιουργικό γίνεται ένα μάθημα ζωγραφικής ή όσο το ήθελες ή το φανταζόσουν. Εντάξει, θα μου πεις δεν είναι και τόσο δύσκολο ή υπάρχει και το κουμπί του κάθε παιδιού αλλά και πάλι η φθορά υπάρχει. Και η φθορά υπάρχει γιατί αυτό το μάθημα παραγκωνίζεται και απο τους γονείς και απο όλη την παιδεία, όλο το εκπαιδευτικό σύστημα. Θεωρείται η ώρα του παιδιού. Ουσία για το εκπαιδευτικό μας σύστημα θεωρείται η γλώσσα, τα μαθηματικά, η φυσική, η χημεία. Οχι η μουσική, η

γυμναστική, η ζωγραφική, όλα αυτά θεωρούνται δευτερεύοντα μαθήματα. Απο εκεί είναι η πηγή του κακού.

Ερώτηση: Απο το πως είναι δομημένο το εκπαιδευτικό σύστημα.

Απάντηση: Ναι και το εκπαιδευτικό και το κοινωνικό σύστημα.

Ερώτηση: Το μέλλον της τέχνης της ίδιας στην Ελλάδα πώς το βλέπεις;

Απάντηση: Δύσκολο και ζοφερό. Όπως και η οικονομία της Ελλάδας, έτσι και η τέχνη της Ελλάδας. Πάνε μαζί. Θέλει χρήμα η τέχνη. Θέλει και ο καλλιτέχνης να έχει χρήματα και το κοινό να έχει χρήματα για να μπορέσει να υπάρχει το δούνα και λαβείν.

Ερώτηση: Θα μπορούσαν όμως απο την άλλη αυτές οι δυσκολίες να αποτελέσουν και έμπνευση; Επειδή ο καλλιτέχνης θέλοντας να απεμπλακεί απο τις δυσκολίες να εκφραστεί δημιουργικά;

Απάντηση: Ναι μπορεί να συμβαίνει και αυτό. Δεν ξέρω. Μπορεί και να συμβαίνει. Τώρα σε τι ποσοστό δεν ξέρω. Πόσοι θα μπορέσουν να το δούν έτσι αυτό. Πεισματικά πλέον. Εκεί είναι ένα ρίσκο, ένα παιχνίδι.

Ερώτηση: Και είναι και αναλόγως τον καλλιτέχνη φαντάζομαι;

Απάντηση: Ναι προφανώς.

Ερώτηση: Σε περιόδους ύφεσης, έχει παρατηρηθεί ιστορικά η δημιουργία νέων καλλιτεχνικών ρευμάτων. Στην Ελλάδα του σήμερα, διαφαίνεται κάτι τέτοιο;

Απάντηση: Εγώ δεν έχω αντιληφθεί κάτι. Μακάρι. Θα μπορούσε να γίνει στην Ελλάδα όπως θα μπορούσε να γίνει και σε κάθε άλλη χώρα. Τώρα εάν θα έχει το κοινωνικό αντίκτυπο και αντίκρουσμα και ακουστεί στον κόσμο όπως θα γινόταν σε κάποια άλλη χώρα, αυτό δεν το ξέρω.

Ερώτηση: Άρα δεν θεωρείς οτι είναι πολύ ευνοϊκές οι συνθήκες για κάτι τέτοιο;

Απάντηση: Δεν είναι πολύ ευνοϊκές οι συνθήκες για πολλά πράγματα και προφανώς και για αυτό. Ο έλληνας θέλει το χρήμα και ο έλληνας καλλιτέχνης θέλει το χρήμα. Είναι λίγοι αυτοί που εναντιώνονται στο χρήμα.

Ερώτηση: Και τώρα ποιά είναι τα άμεσα καλλιτεχνικά σχέδια σου για το μέλλον;

Απάντηση: Εεεεε.....αμφιταλαντεύομαι. Προσπαθώ να βρώ και εγώ ένα τρόπο να μην πάω στην εκπαίδευση πάλι που πιστεύω ότι θα μου στερήσει χρόνο που χρειάζομαι και να τον αξιοποιήσω κάπου αλλού. Παρότι εκεί πιστεύω ότι θα καταλήξω, στην εκπαίδευση και πάλι. Γιατί μετά απο δύο χρόνια ανεργίας δεν ήταν εύκολα τα πράγματα. Δύο χρόνια ξανά εννοώ, πέρα πο τα προηγούμενα.

Ερώτηση: ναι αλλά φαίνεσαι να το κυνηγάς, δεν παραιτήθηκες απο την τέχνη εννοώ.

Απάντηση: Προσπαθώ.

Ερώτηση: Σε βλέπω όμως λίγο απαισιόδοξη σε σχέση με την κατάσταση.

Απάντηση: Ε δεν δίνει και πολλά πατήματα για να είμαστε και αισιόδοξοι.

Ερώτηση: Αν και καταλαβαίνω, θα περίμενα αυτό να λειτουργεί και λίγο ανάποδα στους καλλιτέχνες αυτό.

Απάντηση: Δεν ανοίγουνε τόσο εύκολα οι πόρτες σε γκαλερί και μουσεία για τους νέους καλλιτέχνες. Είναι αρκετά κλειστά. Οι χώροι που μπορείς να εκθέσεις πράγματα, έργα είναι... ή μάλλον οι χώροι πρέπει να είναι ανάλογοι των έργων που έχεις. Γιατί το έργο χρειάζεται ή μπορεί να χρειάζεται ένα χώρο X για να παρουσιαστεί. Οπότε όταν αυτός δεν είναι προσβάσιμος δεν μπορείς να παρουσιάσεις την δουλειά σου. Όταν φερειπειν εγλω έχω ένα πίνακα 2χ2, όπως καταλαβαίνεις δεν μπορώ να βρώ εύκολα μια γκαλερί για να το παρουσιάσω. Αν έχω ένα μικρότερο ίσως να βρώ πιο εύκολα ένα χώρο. Αν έχω μια εγκατάσταση, επίσης το ίδιο. Υπάρχουν διάφορες δυσκολίες που συνθηκολογούν σε αυτή την κατάσταση. Και όταν δεν κάνεις εκπτώσεις στη δουλειά σου, να τη μειώσεις σε μέγεθος, να τη μειώσεις σε ουσία. Γιατί εσύ μπορεί να πιστεύεις στο περιεχόμενο που προβάλλεις όπως και να αγγίζει άλλους 10, 50 ανθρώπους αλλά δεν κάνεις μια τέχνη που να αγγίζει 500, 1000 γιατί δεν είσαι Μυταράς. Εκεί πέρα ναι, αντιμετωπίζεις δυσκολίες. Και προσωπικές και κοινωνικές.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι πρίν λίγα χρόνια, 5-6, πρίν ξεσπάσει τόσο έντονα η κρίση ήταν πιο εύκολα για τους καλλιτέχνες; Ή θεωρείς ότι στην Ελλάδα λόγω ιδιομορφίας της χώρας ήταν πάντα έτσι η κατάσταση;

Απάντηση: Εεεε... δεν είμαι σίγουρη αν μπορώ να σου απαντήσω σε αυτή την ερώτηση.

Ερώτηση: Θεωρείς δηλαδή ότι η κρίση έχει οξύνει τα προβλήματα στους καλλιτέχνες;

Απάντηση: Ναι όπως τα προαναφέραμε. Θεωρώ ότι οι ευκαιρίες ήταν πάντα λίγες αλλά...δεν θέλω να σου πώ. Δίνω πάντα πολλές δικαιολογίες στον εαυτό μου ότι οι ευκαιρίες είναι λίγες και το ρίχνω πάντα στην οικονομική κρίση. Είναι ένα δίκικο μαχαίρι αυτό. Δηλαδή έχουμε ευθύνη όλοι της πορείας μας...ναί μεν ευθύνεται και η οικονομική κρίση αλλά δεν είμαι σε θέση να σου απαντήσω αν οι ευκαιρίες ήταν περισσότερες πριν σε σχέση με τις γκαλερί και τέτοια. Ή αν είναι περισσότερες τώρα. Δεν είμαι εγώ το κατάλληλο άτομο. Θα πρέπει να βρείς ένα πιο δραστήριο και ενεργό άτομο. Που να έχει πιο πολλές κοινωνικές επαφές σ' αυτούς τους χώρους. Αυτό που ωστόσο μπορώ να σου πώ είναι ότι στις γκαλερί που πουλάνε πιο φτηνά έργα έχει παρατηρηθεί πολύ μεγάλη μείωση στην αγορά.

5th Interview- Απομαγνητοφώνηση Κατερίνα / Ζωγραφική:

Ερώτηση: Κατερίνα πές μου λίγα πράγματα για'σένα, για τις σπουδές σου.

Απάντηση: Βασικά η Καλών Τεχνών είναι η δεύτερη σχολή. Πρίν ήμουν στο Ιστορικό-Αρχαιολογικό. Μετά έδωσα κατατακτήριες και πέρασα στη σχολή και τώρα είμαι στο εργαστήριο της ζωγραφικής.

Ερώτηση: Ποιό ήταν το πολιτιστικό περιβάλλον της οικογένειας σου;

Απάντηση: Βασικά η θεία μου ήταν ζωγράφος και έκανε και εκθέσεις και είχαμε επαφή συχνά. Αλλα και στην μητέρα μου άρεσε να παρακολουθεί εκθέσεις και να πηγαίνει θέατρο. Θεωρώ επίσης οτι με βοήθησε το ότι πέραγα αρκετές ώρες μόνη μου που βοηθάει στην δημιουργικότητα. Τέλος και η γιαγιά μου με επηρέασε που επίσης ζωγράφιζε και έραβε. Έκανε πράγματα με τα χέρια πολύ.

Ερώτηση: Το κοινωνικό και οικονομικό υπόβαθρο της οικογένειας σου;

Απάντηση: Μεσαία τάξη θα έλεγα.

Ερώτηση: Εσένα ποιά είναι η αντίληψη σου για την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Κατά κύριο λόγο είναι έκφραση. Εξαρτάται, άλλες φορές είναι λυτρωτική, ζωγραφίζεις για να αισθανθείς καλύτερα. Άλλες φορές θές να πεις κάποια πράγματα που σε προβληματίζουνε, οπότε θές να το δεί και κάποιος άλλος για να επικοινωνήσεις.

Ερώτηση: Ο τρόπος που αντιλαμβάνεσαι την τέχνη έχει αλλάξει με τα χρόνια;

Απάντηση: Περισσότερο άλλαξε όταν μπήκα στη σχολή και ήρθα σε επαφή με ανθρώπους που κάνουν το ίδιο πράγμα και κατάλαβε οτι προφανώς δεν είμαι η μόνη που φτιάχνει τέτοια πράγματα. Και αυτό σου δίνει ένα άνοιγμα, σε κάνει πιο εξωστρεφή στο να δείχνεις περισσότερα πράγματα. Κάτι που δεν το έκανα παλιότερα, τα έφτιαχνα για'μένα περισσότερο.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει αλλάξει τον τρόπο που προσεγγίζεις την τέχνη;

Απάντηση: Βασικά νομίζω οτι με έκανε πιο δημιουργική.

Ερώτηση: Με ποιό τρόπο;

Απάντηση: Όπως συνήθως όλοι οι άνθρωποι που έρχονται αντιμέτωποι με μια οικονομική κρίση, και ειδικά στην αρχή που δεν ξέρουν ακριβώς τι γίνεται και υπάρχει ένα κλίμα ανασφάλειας. Απο τη στιγμή που πυροδοτείται μια κατάσταση σε κάνει πιο δημιουργικό και θέλεις να εκφράσεις πράγματα, δεν σου αρκεί απλά αν ευχαριστιέσαι αλλά θέλεις να ασχοληθείς ακόμα περισσότερο, σαν καταφύγιο.

Ερώτηση: Τα υλικά που χρησιμοποιείς έχουν επηρεαστεί;

Απάντηση: Σαφώς και γενικά έχω παρατηρήσει ότι πλέον οι καλλιτέχνες έχουν αρχίσει να επανεκτιμούν πιο παραδοσιακά υλικά ή να επιστρέφουν σε αξίες πιο παλιές. Εγώ άρχισα να χρησιμοποιώ ύφασμα φερειπείν και τώρα ακτιμώ περισσότερο αυτά που έφτιαχνε η γιαγιά μου. Ή το ότι προσπαθείς να βρεις τρόπους, με λίγα υλικά να φτιάξεις κάτι. Μπορεί να μην έχεις λεφτά να αγοράσεις υλικά όποτε να χρησιμοποιήσεις κάτι που δεν χρειάζεσαι απο το σπίτι σου για παράδειγμα.

Ερώτηση: Αυτό πώς επηρεάζει αισθητικά το αποτέλεσμα;

Απάντηση: Νομίζω ότι είναι πιο αυθεντικό γιατί ψάχνεις καινούργιους τρόπους και δεν φτιάχνεις τα ίδια πράγματα. Απλά δεν είναι και ωραίο να θές να αγοράσεις ένα καμβά και να μην μπορείς. Έχει θετικά και αρνητικά.

Ερώτηση: Εσύ χρησιμοποιείς την εμπειρία της καθημερινότητας και της κοινωνικής ζωής για να απεικονίσεις τα έργα σου;

Απάντηση: Κοίτα εμένα ο στόχος μου δεν είναι τα έργα μου να αφυπνίσουν τον κόσμο ή να θίξουν κοινωνικόπολιτικά ζητήματα σε σχέση με την κρίση. Θέλω να κάνω ακριβώς το αντίθετο μέσα απο τα έργα μου, να τα βλέπει ο άλλος και να ξεφεύγει απο την καθημερινότητα και τα προβλήματα, να βρεί μια πραγματικότητα πιο όμορφη. Θέλω να φτιάχνω κάτι όμορφο έτσι ώστε ο άλλος να ξεχνιέται.

Ερώτηση: Η τέχνη και η πραγματικότητα θεωρείς ότι πρέπει να βρίσκονται σε σύμπλευση ή να αποτελούν δύο ξεχωριστά πράγματα για τον καλλιτέχνη;

Απάντηση: Δεν νομίζω ότι είναι ούτως ή άλλως ξεχωριστά. Η τέχνη πάντα εκφράζει την πραγματικότητα απλά βρίσκει έναν άλλον τρόπο. Ακόμα και όταν ένα έργο δεν απεικονίζει κάτι πραγματικό αλλά κάτι σουρεαλιστικό για παράδειγμα, νομίζω ότι και

πάλι έχει να κάνει με την πραγματικότητα. Δεν θεωρώ ότι είναι ξεχωριστά σε καμία περίπτωση. Και οι νέοι καλλιτέχνες που επηρεάζονται πιο πολύ από τα προβλήματα το αποδίδουν ακόμα πιο έντονα.

Ερώτηση: Σε περιόδους οικονομικής ύφεσης πιστεύεις πώς συντελείται μια καλλιτεχνική αφύπνιση; Σε'σένα προσωπικά μου είπες συνέβη. Πιστεύεις ότι και σε άλλους καλλιτέχνες συνέβη και ακόμα και στο κοινό να αποζητά την τέχνη περισσότερο;

Απάντηση: Στην δικιά μου γενειά πιστεύω πώς βοήθησε αυτό. Υπάρχει μεγαλύτερη αλληλεγγύη μεταξύ των φοιτητών και των καλλιτεχνών. Και ο κόσμος θεωρεί ότι πηγαίνει να δει περισσότερα πράγματα, πάλι γιατί θέλει να ξεφύγει από την πραγματικότητα που ζει ή να νιώσει μέσα από το έργο ότι και άλλοι άνθρωποι βιώνουν το ίδιο με αυτόν.

Ερώτηση: Οι καλλιτέχνες πρέπει να έχουν μια πιο ενεργητική στάση ώστε μέσα από το έργο τους να αφυπνίζουν το κοινό;

Απάντηση: Δεν νομίζω ότι υπάρχει πρέπει. Άμα θέλει κάποιος να το κάνει, θα το κάνει. Αλλιώς υπάρχει ο κίνδυνος να εγκλωβιστείς μέσα σε αυτό αν οπωσδήποτε πείς ότι πρέπει να φτιάξω κάτι συγκεκριμένο. Δεσμέυεσαι και αυτό μεταφέρεται και στο έργο οπότε το αντιλαμβάνεται και ο θεατής αυτό.

Ερώτηση: Μια τέχνη που είναι στρατευμένη, μπορεί να χάσει κάτι από την αισθητική της;

Απάντηση: Δεν νομίζω ότι συμβαίνει αυτό απαραίτητα. Εξαρτάται από το πώς θα αντιμετωπίσει κάποιος το έργο του. Αν σου βγει πηγαία να αποδώσεις κάτι τότε δεν διακινδυνεύεται κάτι. Σημασία έχει η αλήθεια του καλλιτέχνη.

Ερώτηση: Απ'την άλλη αν ασχολείσαι πιο ενεργητικά με τα κοινωνικά θέματα, πιστεύεις ότι σε βοηθάει να έρθεις πιο κοντά με το κοινό;

Απάντηση: Ναι αν αυτός είναι ο στόχος σου, να έρθεις πιο κοντά με το κοινό, τότε θα βοηθήσει.

Ερώτηση: Θεωρείς πως το κοινό σε μια περίοδο κρίσης αποζητά την τέχνη;

Απάντηση: Νομίζω πως στην δικιά μου γενειά αυτό συμβαίνει. Παλιότερα και σε άλλες κοινωνίες δεν είμαι τόσο σίγουρη οτι γινόταν. Είναι θέμα παιδείας και πληροφόρησης. Η δικιά μας γενειά είναι πιο πολύ μέσα στα πράγματα και ψάχνεται καλλιτεχνικά, θέλει να περάσειόμορφα, να διασκεδάσει, να λυτρωθεί.

Ερώτηση: Στους νέους καλλιτέχνες, τι ρόλο πιστεύεις πως παίζουν στην εξέλιξη του οι ομάδες που καθορίζουν την πρόσβασή τους σε αυτή; Ιδιοκτήτες γκαλερί, κριτικοί τέχνης.

Απάντηση: Δεν ξέρω, νομίζω πώς εξαρτάται. Έχει να κάνει με τους ανθρώπους και με την εκάστοτε γκαλερί και ποιός είναι ο στόχος της για παράδειγμα. Μπορεί να κάνουνε και καλό και κακό. Είναι επίσης πιθανό να εγκλωβιστούν οι καλλιτέχνες σε μια εικόνα και ένα συγκεκριμένο τύπο έργου είτε γιατί είναι αυτό που ζητάει η γκαλερί είτε γιατί ήταν κάτι που πουλούσε σε κάποια φάση. Γενικά θεωρώ πώς είναι αναγκαίο κακό απο τη στιγμή που δεν υπάρχει άλλος τρόπος να δείξεις και να προωθήσεις το έργο σου.

Ερώτηση: Πιστεύεις πως υπάρχουν ευκαιρίες για νέους καλλιτέχνες; Είναι εύκολο να ενταχθούν στην αγορά;

Απάντηση: Δεν θεωρώ οτι είναι δύσκολο. Εξαρτάται απο το πόσο κοινωνικός είσαι για παράδειγμα. Συνήθως οι καλλιτέχνες είναι πιο εσωστρεφής, δεν έχουν αυτό το δημοσιοσχετίστικο, οπότε εκεί έρχεται η γκαλερί που αναλαμβάνει αυτό το κομμάτι με τον κόσμο.

Ερώτηση: Η οικονομική ύφεση έχει επιδράσει στις ευκαιρίες που έχουν οι νέοι, μη καταξιωμένοι καλλιτέχνες;

Απάντηση: Νομίζω πως αυτό το κομμάτι πάντα ήταν δύσκολο και οτι δεν έχει επηρεαστεί τώρα, μόνο λόγω της κρίσης.

Ερώτηση: Σε περίοδο κρίσης πιστεύεις πως ελλοχεύει ο κίνδυνος, να αναγκαστεί ένας καλλιτέχνης να προσαρμόσει το έργο του έτσι ώστε να αγίνει αρεστός και να ενταχθεί στην αγορά;

Απάντηση: Μπορεί ενδεχομένως κάποιοι να το κάνουνε, δεν ξέρω. Εγώ προσωπικά πάντως δεν θα το έκανα με αυτόν τον τρόπο.

Ερώτηση: Το αντίστροφο μπορεί να συμβεί; Κάποιος που θέλει να απεικονίσει κάτι που είναι αναφορικό με την κρίση, να λογοκριθεί γιατί δεν θα έχει ανταπόκριση στην αγορά;

Απάντηση: Αυτό πιστεύω πως γίνεται. Υπάρχει αυτή η ελίτ, που διαθέτει τα χρήματα για την αγορά τέχνης και αποζητούν κάτι καθαρά για αισθητικούς λόγους και όχι ένα έργο που θα τους προκαλέσει να προβληματιστούν.

Ερώτηση: Το οικονομικό κομμάτι της αγοράς έργων τέχνης έχει επηρεαστεί; Έχει μειωθεί η αγορά έργων τέχνης;

Απάντηση: Σίγουρα έχει μειωθεί. Οι συλλέκτες δεν αγοράζουν έργα τέχνης όπως παλιά.

Ερώτηση: Εσυ προσωπικά, αν χρειαζόταν θα τροποποιούσες το έργο σου προς οποιαδήποτε κατεύθυνση προκειμένου να ενταχθείς στην αγορά και να πουλούσες;

Απάντηση: Κοίτα τα έργα μου ακόμα εξελίσσονται, δεν είναι ότι έχω κατακτήσει μια ταυτότητα και φοβάμαι μήπως την χάσω. Εώς ένα βαθμό μπορεί και να πουλούσα κάτι που πιστεύω πως δεν χρειάζεται δεύτερη και τρίτη ανάγνωση, που δεν έχω κουραστεί τόσο για να το φτιάξω. Αλλά όχι να μπώ στη διαδικασία να πώ ότι φτιάχνω μόνο τέτοια κομμάτια γιατί πουλάνε.

Ερώτηση: Αν σου ζητούσε μια γκαλερί για παράδειγμα να φτιάξεις πίνακες με συγκεκριμένη θεματική γιατί θα πουλήσει, θα το έκανες;

Απάντηση: Οχι δεν νομίζω ότι θα το έκανα γιατί αρχικά δεν θα είχα την όρεξη να δημιουργήσω κάτι τέτοιο. Τουλάχιστον μέχρι τώρα δεν το έχω κάνει.

Ερώτηση: Έχει παρατηρηθεί στο παρελθόν, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης και κοινωνικής αστάθειας, η δημιουργία καινούργιων καλλιτεχνικών ρευμάτων. Στην Ελλάδα, στην περίοδο που διανύουμε, θεωρείς πως θα μπορούσε να δημιουργηθεί κάτι αντίστοιχο;

Απάντηση: Πιστεύω πως θα μπορούσε να συμβεί κάτι τέτοιο αλλά προϋποθέτει πολύ δουλειά πάνω σε αυτό. Ο καλλιτέχνης θα έπρεπε να αφιερώνει πάρα πολύ χρόνο στο έργο έτσι ώστε να εξελιχθεί και να δημιουργήσει κάτι ιδιαίτερο. Και πάλι όμως δεν

θα μπορούσε να είναι κάτι ευδιάκριτο. Και τώρα θα μπορούσε να συμβαίνει αυτό αλλά όταν είσαι μέσα στα πράγματα είναι πιο δύσκολο να το εντοπίσεις.

Ερώτηση: Η γέννηση ενός τέτοιου είδους ρεύματος, που δημιουργείται κάτω από αντίξοες συνθήκες, πολλές φορές έχει κατακριθεί ως πιο λαϊκό και λιγότερης αισθητικής αξίας. Εσύ πιστεύεις ότι κάτι τέτοιο ισχύει όντως από απόψη αισθητικής αξίας ή είναι υπερβολές των κριτικών τέχνης;

Απάντηση: Όχι. Ίσα ίσα πιστεύω το αντίθετο. Ότι για να υπάρξει αλλαγή στην τέχνη πρέπει πρώτα να υπάρξει αλλαγή στην κοινωνία. Και αν είναι καλή η αλλαγή είναι και θετικό το αποτέλεσμα. Στην τέχνη έτσι κι αλλιώς είναι ωραία η αλλαγή, τα πράγματα δεν πρέπει να είναι στάσιμα. Η τέχνη πάντα απεικόνιζε την πραγματικότητα, δεν πιστεύω συνεπώς ότι υπάρχει καλή και κακή τέχνη. Η επανάληψη είναι μόνο κακή στην τέχνη.

Ερώτηση: Πιστεύεις ότι η κοινωνική τάξη μπορεί να εντείνει την ενασχόληση με την τέχνη; Δηλαδή ένα παιδί από μια αστική τάξη σε σύγκριση με ένα παιδί από μία μεσαία-εργατική τάξη είναι πιθανότερο να ασχοληθεί με την τέχνη;

Απάντηση: Μπορεί με την έννοια ότι από την στιγμή που δεν χρειάζεται να δουλεύουν τόσο έχουν περισσότερο χρόνο να διαθέσουν για την ψυχαγωγία, για τα ταξίδια, να δούν πολλά μουσεία και να έρθουν σε επαφή με έργα τέχνης, πράγμα πολύ σημαντικό. Δεν είναι ωστόσο μαύρο και άσπρο. Μπορεί ο άλλος να είναι και εντελώς στον κόσμο του και να μην ξέρει τι γίνεται έξω από αυτόν.

Ερώτηση: Εσύ πώς φαντάζεσαι το μέλλον σου καλλιτεχνικά και επαγγελματικά;

Απάντηση: Εγώ αυτό που θέλω είναι να έχω χρόνο να ασχολούμαι με αυτά που μου αρέσουν και με ενδιαφέρουν και πάνω απ' όλα να έχω όρεξη για να τα κάνω όλα αυτά. Το έχω ως κριτήριο αυτό. Όταν δηλαδή δεν έχω όρεξη να δημιουργήσω κάτι, πρέπει να αλλάξει η ζωή μου για να μπορέσω να ξαναδημιουργήσω.

Ερώτηση: Βιοποριστικά;

Απάντηση: Βιοποριστικά δεν με ενδιαφέρει αρκεί να είμαι σε ένα περιβάλλον ευχάριστο.

Ερώτηση: Στην Ελλάδα πιστεύεις ότι μπορείς επαγγελματικά και βιοποριστικά να ζήσεις απο την τέχνη σου;

Απάντηση: Πρέπει να είσαι πού τυχερός για να συμβεί αυτό αλλα είναι συνήθως δύσκολο. Μακάρι να μπορούσα να το κάνω αυτό κάποια στιγμή αλλα θέλει χρόνο πολύ. Με την τέχνη είναι δύσκολο αλλα θα μπορούσα να ασχοληθώ πιο γενικά με τον πολιτισμό, με τα παιδιά και την ζωγραφική.

Ερώτηση: Το να κάνεις όμως κάτι άλλο για βιοποριστικούς λόγους, πιστεύεις οτι μπορεί να σου στερήσει απο την δημιουργική σου;

Απάντηση: Δεν νομίζω, όχι απαραίτητα.

Ερώτηση: Το μέλλον της τέχνης στην Ελλάδα, με τα δεδομένα που έχεις της κρίσης πώς το φαντάζεσαι;

Απάντηση: Πιστεύω πως ο κόσμος έχει διάθεση να έρθει σε επαφή με τα εικαστικά και με καινούργιες ιδέες. Δεν πιστεύω πως είναι όπως παλιά που ο κόσμος ήθελε να δει κάτι...να το θέσω διαφορετικά, πλέον υπάρχει μια διάθεση για πειραματισμό του κοινού, να δει κάτι που θα τον βοηθήσει να σκεφτεί. Πιο παλιά δεν υπήρχε, το θεωρούσαν και χάσιμο χρόνου. Το αρνητικό που βλέπω όμως να υπάρχει είναι οτι θέλουν όλα να γίνονται δωρεάν. Σαν να θεωρούν οτι ο καλλιτέχνης είναι υπεράνω χρημάτων, πράγμα που δεν ισχύει με την έννοια οτι πρέπει να ζήσει κιόλας.

Ερώτηση: Θεωρείς οτι τώρα λόγω κρίσης, ο θεατής δεν παρακολουθεί τόσο τα καλλιτεχνικά γιατί θεωρεί οτι είναι πολυτέλεια ή επειδή είναι πνιγμένος απο την πραγματικότητα;

Απάντηση: Εξαρτάται και απο το είδος της τέχνης. Το θέατρο φερειπειν πάντα ήταν πιο ακριβό, σου είναι πιο εύκολο να δεις μια ταινία πόσο μάλλον οταν μπορείς και να την κατεβάσεις πλέον. Πάντως μέχρι κάποιες ηλικίες νομίζω οτι η ευαισθητοποίηση είναι μεγαλύτερη.

Ερώτηση: Εσένα ποιά είναι τα σχέδιά σου για το μέλλον;

Απάντηση: Τα σχέδια μου εμένα είναι να γίνω δασκάλα καλλιτεχνικών ή κάποια άλλη δουλειά σε σχέση με τα πολιτιστικά ας πούμε. Το ιδανικό θα ήταν να έχω αρκετό χρόνο ώστε να μπορώ να δημιουργώ διάφορα.

Ερώτηση: Θα 'θελες να ζεις αποκλειστικά απο την τέχνη και τις δημιουργίες σου;

Απάντηση: Θα ήθελα, αυτό είναι το όνειρο κάθε καλλιτέχνη αλλά αυτό είναι το ιδανικό. Εδώ είναι πολύ δύσκολο και γι' αυτό πολλοί καλλιτέχνες φεύγουν στο εξωτερικό μήπως και καταφέρουν να το υλοποιήσουν αυτό το όνειρο.

Ερώτηση: Εσύ θα το έκανες αυτό; Να φύγεις στο εξωτερικό;

Απάντηση: Ενδεχομένως και να το έκανα, δεν είναι κάτι που το έχω αποκλείσει αν οι συνθήκες ήταν καλύτερες απο εδώ.

Ερώτηση: Πιστεύεις θα αλλάξουνε τα πράγματα στην Ελλάδα στο κομμάτι της τέχνης; Και αν ναι πιστεύεις πως θα είναι;

Απάντηση: Γενικά για να αλλάξουν τα πράγματα πρέπει να αλλάξει η αντίληψη στον χώρο. Στις γκαλερί για παράδειγμα που έχουν ενα συγκεκριμένο τρόπο προώθησης της τέχνης. Πρέπει πρώτα να αλλάξουμε σε κοινωνικό επίπεδο.

Ερώτηση: Αυτή η αλλαγή έχει αρχίσει να συντελείται ή είναι ακομα νωρίς;

Απάντηση: Σε ένα βαθμό έχει αρχίσει να συντελείται και βοηθάει και το ίντερνετ σε αυτό. Ακόμα και άτομα που δεν μπορούσαν να πάνε στο εξωτερικό, βλέπουνε πράγματα μέσα απο εκεί.

Ερώτηση: Η κρίση βοήθησε σε αυτό;

Απάντηση: Νομίζω σε ένα βαθμό πως βοήθησε.

Ερώτηση: Με ποιό τρόπο;

Απάντηση: Βλέπω διάφορα πράγματα να γίνονται στο δρόμο σε σχέση με την τέχνη, μουσικά δρώμενα. Βοήθησε με την έννοια οτι είναι μεγαλύτερη η ανάγκη έκφρασης άρα βρέθηκαν εναλλακτικοί τρόποι για να γίνει αυτό. Είναι πιο δημιουργικά τα πράγματα και είναι και η αλληλεπίδραση των ανθρώπων. Άμα περνάει ο άλλος ωραία, σε παρασύρει και εσένα. Εξαρτάται απο την ιδιοσυγκρασία και του κάθε ανθρώπου βέβαια. Και το θετικό είναι οτι όλοι πλέον, σαν κοινωνία ποζητούν μια αλλαγή.

Ερώτηση: Αυτό που αποζητάει η κοινωνία μας ως αλλαγή φαίνεται μέσα απο την τέχνη;

Απάντηση: Ναι γιατί όταν έχεις μεγαλύτερη ανάγκη να εκφραστείς είσαι και πιο ανοιχτός και φαίνεται και στο έργο σου αυτό. Οπότε είναι θετικό αυτό και επηρεάζεται και ο διπλανός σου.

6th Interview- Απομαγνητοφώνηση Βίλη:

Ερώτηση: Πες μου μερικά πράγματα για τις σπουδές σου και το καλλιτεχνικό σου έργο.

Απάντηση: Εγώ ξεκίνησα από την λάθος σχολή, ΑΣΟΕ διοίκηση επιχειρήσεων. Τα παράτησα γιατί δεν μου άρεσε καθόλου. Έδωσα για την Καλών Τεχνών. Το καλλιτεχνικό μου έργο υπό συζήτηση είναι πάντα, κατασκευές κάνω προς το παρόν, καμιά φωτογραφία. Αναλόγως το θέμα που θέλω να πιάσω επιλέγω και το μέσο.

Ερώτηση: Πως θα χαρακτήριζες το πολιτιστικό υπόβαθρο που είχες από την οικογένεια σου;

Απάντηση: Επειδή ταξιδεύαμε συχνά λόγω της δουλειάς του πατέρα μου έχω δει αρκετά πράγματα και σε μουσεία και σε εκθέσεις. Δεν υπάρχει κανένας που να ασχολείται με την τέχνη στην οικογένεια μου. Αν εξαιρέσουμε τον παππού, τον οποίο δεν έζησα και πολύ, ο οποίος ασχολιόταν ερασιτεχνικά με την φωτογραφία. Εγώ πάλι ήξερα πάντα ότι ήθελα να ασχοληθώ με κάτι που έχει σχέση με σχέδιο, με δημιουργία κ.τ.λ.

Ερώτηση: Το οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο;

Απάντηση: Δεν είχαμε ποτέ θέμα, σε καλά επίπεδα ήταν.

Ερώτηση: Πως αντιλαμβάνεσαι την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Θεωρώ ότι είναι απαραίτητη. Είναι και τρόπος έκφρασης και τρόπος επικοινωνίας και λυτρωτικά λειτουργεί για αυτόν που το φτιάχνει αλλά και για τον θεατή.

Ερώτηση: Η αντίληψη σου για την τέχνη έχει αλλάξει μέσα στα χρόνια;

Απάντηση: Σίγουρα θα έχει αλλάξει αλλά δεν ξέρω ποιο τρόπο. Σίγουρα όσο ασχολείσαι με αυτό-και το θεωρώ και σωστό- είναι λογικό να αλλάζεις και απόψεις και τρόπους επικοινωνίας.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τον τρόπο που αντιλαμβάνεσαι την τέχνη;

Απάντηση: Όχι ιδιαίτερα. Μπορεί να με έχει επηρεάσει ενδόμυχα αλλά δεν νομίζω ότι έπαιξε μεγάλο ρόλο για το πώς βλέπω την τέχνη. Ίσως να έχει μπει στο κεφάλι μας ότι υπάρχει κρίση και τα οικονομικά δεν είναι όπως τα θέλαμε αλλά αυτόματα γίνεται μια σκέψη στο κεφάλι που περιορίζεσαι από μόνος σου στη χρήση των υλικών.

Ερώτηση: Αυτός ο περιορισμός στα υλικά που χρησιμοποιείς τι αντίκτυπο έχει στην δημιουργία σου;

Απάντηση: Δεν έχει μεγάλο γιατί προσαρμόζεσαι. Και δεν το κάνεις με κάποια λογική. Δηλαδή αν ξεκινήσεις και θέλεις να φτιάξεις ένα χρυσό άγαλμα θα έχεις θέμα. Αλλά μπορείς να κάνεις κάτι άλλο που να λέει το ίδιο πράγμα. Και με τα πιο ευτελή υλικά μπορείς να κάνεις πράγματα.

Ερώτηση: Εσύ έχεις περιοριστεί σε επίπεδο υλικών;

Απάντηση: Ναι αλλά στις κλίμακες πιο πολύ. Μπορεί να ήθελα να το κάνω πιο μεγάλο, θα το κάνω πιο μικρό και θα χρησιμοποιήσω λιγότερο υλικό. Κάπως έτσι. Στην τελική αυτό δεν αφαιρεί τίποτα από αυτό που θέλω να πω.

Ερώτηση: Χρησιμοποιείς την εμπειρία της καθημερινότητας στην απεικόνιση του έργου σου;

Απάντηση: Ναι πάρα πολύ. Της δικής μου βέβαια καθημερινότητας. Κάπως χρησιμοποιώ αυτό που κάνω για να δω κι εγώ ποια είμαι και τι θέλω και όλα αυτά τα μεγάλα ερωτήματα. Μου δίνει και του δίνω. Την κοινωνική πραγματικότητα όμως δεν την απεικονίζω. Θα φοβόμουν πάρα πολύ να το ακουμπήσω το θέμα, ίσως γιατί είμαστε μέσα στο πρόβλημα και εγώ τουλάχιστον δεν μπορώ να το δω ως εξωτερικός παρατηρητής. Δεν μπορώ να βγω από αυτό για να το επικοινωνήσω με κάποιο τρόπο εικαστικό.

Ερώτηση: Η τέχνη και η πραγματικότητα οφείλουν να είναι σε σύμπλευση για έναν καλλιτέχνη ή μπορούν να είναι δύο ξεχωριστά πράγματα;

Απάντηση: Όχι απαραίτητα. Λίγο ζούμε και στον μικρόκοσμο μας. Σίγουρα τα ερεθίσματα που παίρνεις είναι από την πραγματικότητα αλλά είσαι και αρκετά μυθοπλαστικός όταν δημιουργείς κάτι. Τη σχολιάζεις την πραγματικότητα αλλά δεν νομίζω ότι την αποτυπώνεις επακριβώς. Εγώ π.χ. κάνω πράγματα που είναι η δική

μου πραγματικότητα, τα δικά μου ψυχολογικά θέματα, τα οποία είναι πραγματικά αλλά το αποτέλεσμα σίγουρα είναι φανταστικό.

Ερώτηση: Πιστεύεις ότι σε περιόδους οικονομικής ύφεση συμβαίνει μια καλλιτεχνική αφύπνιση;

Απάντηση: Ναι. Έχει δείξει και η ιστορία ότι σε περιόδους κρίσης ανθίζουν οι τέχνες. Οι δυσκολίες σε προτρέπουν να ασχοληθείς με το πνεύμα. Νομίζω είναι ανθρώπινη ανάγκη, η φύση του, να ξεφεύγει και λίγο από την πραγματικότητα.

Ερώτηση: Μια τέχνη στρατευμένη μπορεί να χάσει από την αισθητική της αξία;

Απάντηση: Θα μπορούσε όπως και δε θα μπορούσε. Είναι αναλόγως πως επιλέγεις να το δείξεις. Είναι πολύ υποθετικό. Αλλά γενικά νομίζω παρασύρεσαι. Ίσως το αποτέλεσμα βγει λίγο πιο ντοκουμενταρίστικο. Να είναι πιο πολύ σχολιαστικό παρά “εικαστικό”. Να είναι πιο πολύ καταγραφή ενός πράγματος.

Ερώτηση: Ένας καλλιτέχνης από την άλλη που είναι στρατευμένος δεν έρχεται πιο κοντά με το κοινό του;

Απάντηση: Ναι αλλά και το καταγράφεις απλά μια κατάσταση δεν ξέρω που ωφελεί αν δεν έχεις να προτείνεις και κάτι παραπάνω. Θεωρώ ότι όταν κάποιος επιλέγει να σχολιάσει κοινωνικά θέματα πρέπει να σου προσθέτει σκέψεις και όχι απλά να είναι μία κατάθεση προβλημάτων με μια εικονοποίηση.

Ερώτηση: Το κοινό σε καιρό κρίσης αυξάνει το ενδιαφέρον του για την τέχνη ή μειώνεται;

Απάντηση: Νομίζω ότι ακόμα και αυτοί που θεωρούν την τέχνη πολυτέλεια συγκινούνται από αυτή. Και νομίζω ότι από όσο έχω παρατηρήσει και τα θέατρα γεμίζουν περισσότερο και εκθέσεις γίνονται που μαζεύουν κόσμο. Ναι νομίζω είναι πιο θετικοί απέναντι στην τέχνη. Νομίζω ότι το κοινό θέλω να ξεφύγει από όλο αυτό το πράγμα της κρίσης και η τέχνη αγαλλιάζει, είναι φάρμακο.

Ερώτηση: Τι ρόλο παίζουν στην εξέλιξη ενός νέου καλλιτέχνη οι ομάδες που καθορίζουν την πρόσβαση σε αυτή (γκαλερί, κριτικοί κ.τ.λ.);

Απάντηση: Αυτό ακόμα δεν το έχω δει στην πράξη, οπότε δεν ξέρω να το απαντήσω. Αλλά επειδή γενικά αν το δούμε βιοποριστικά μπορεί ένας γκαλερίστας να σου πει

αυτά που κάνεις δεν πουλάνε οπότε κάνε αυτό. Μπορεί να υπάρξει μια τέτοια παράμετρος. Αυτό σε επηρεάζει.

Ερώτηση: Υπάρχουν ευκαιρίες για τους νέους καλλιτέχνες;

Απάντηση: Θα πω ναι γιατί αυτό θέλω να πιστεύω. Αν είσαι εργατικός και έχεις και μια καλή δουλειά να παρουσιάσεις γιατί να μη σου δοθεί η ευκαιρία. Υπάρχουν πράγματα να κάνεις. Τώρα αν μπορείς να ζήσεις από αυτό μάλλον δύσκολο. Αλλά να εκθέσεις μπορείς και υπάρχουν πάρα πολλοί χώροι που είναι πλέον προσβάσιμοι και σε νέους που μόλις βγαίνουν από τη σχολή. Ακόμα και πριν βγουν. Χρειάζονται βέβαια και γνωριμίες. Παίζουν το ρόλο τους.

Ερώτηση: Η κρίση έχει επηρεάσει τις ευκαιρίες για έναν νέο καλλιτέχνη;

Απάντηση: Δεν νομίζω. Υπάρχουν ευκαιρίες και πολλοί το κυνηγάνε και μόνοι τους. Δηλαδή ακούγονται πράγματα. Τώρα αν αυτό θα έχει διάρκεια; Εξαρτάται αν θα συνεχίσεις να κάνεις πράγματα.

Ερώτηση: Σε καιρό κρίσης υπάρχει ο κίνδυνος ένας καλλιτέχνης να πιεστεί να απεικονίσει την κρίση ενώ δεν το επιθυμεί για να γίνει αρεστός στο κοινό;

Απάντηση: Δεν θα το κάνεις. Άμα θες να ασχοληθείς με αυτό που θες να ασχοληθείς δεν θα αναγκαστείς να κάνεις κάτι. Μπορεί να στα φέρει έτσι η ζωή που να θες να ασχοληθείς αλλά να αναγκαστείς δεν νομίζω. Μετά είσαι λίγο έμπορος.

Ερώτηση: Το αντίθετο μπορεί να συμβεί; Ένας καλλιτέχνης που θέλει να απεικονίσει την κρίση να φοβηθεί να το κάνει;

Απάντηση: Δεν νομίζω. Κάποιος που ασχολείται με τέτοιου είδους τέχνη που θεωρείται προκλητική ξέρει και τις συνέπειες. Ξέρει ότι θα κριθεί και θετικά και αρνητικά. Οπότε δεν νομίζω ότι θα έχει στο μυαλό του τι θα πει ο κόσμος.

Ερώτηση: Εσύ θα τροποποιούσες το έργο σου ώστε να ενταχθείς πιο εύκολα στην αγορά;

Απάντηση: Κατ' αρχάς δε ξέρω τι θα μπορούσα να κάνω. Δε ξέρω ποια είναι τα όρια ή οι προϋποθέσεις που θα μπορούσα να γίνω αρεστή. Προς το παρόν θέλω να κάνω αυτό που θέλω. Στη θεματική θα δεχόμουν ας πούμε επεμβάσεις αλλά να μου ορίσουν τα υλικά μου όχι. Αλλιώς δε θα μπορούσα να το κάνω. Να μπει μια θεματική

ναι, μετά θα μπορούσα να κάνω πράγματα με αφορμή τη θεματική. Δεν θα μπορούσα να μπω στη λογική να φτιάξω κάτι κατά παραγγελία. Στην παρούσα φάση. Γιατί στο μέλλον δε ξέρεις ποτέ.

Ερώτηση: Μιας και μιλάμε για μέλλον, πως φαντάζεσαι το μέλλον της τέχνης στην Ελλάδα;

Απάντηση: Δεν το έχω σκεφτεί ποτέ. Αλλά επειδή βλέπω τον κόσμο να ενδιαφέρεται περισσότερο για την τέχνη, το βλέπω λίγο πιο θετικά. Θα γίνονται πράγματα, εκθέσεις, θα δίνονται περισσότερες ευκαιρίες στα νέα παιδιά.

Ερώτηση: Το δικό σου το μέλλον καλλιτεχνικά;

Απάντηση: Θα ήθελα πάρα πολύ να μπορώ να ζω από αυτό. Το ιδανικό είναι να εκθέτεις, να ακούγεται κι ας μην πουλάς. Αυτό, να δημιουργήσεις, να φανείς. Βιοποριστικά τώρα, επειδή είναι μια σχολή που μπορείς να ασχοληθείς με πολλά άλλα πράγματα δημιουργικά αλλά όχι τόσο εικαστικά, είναι μια πιο πολύ καλή λύση για τους φοιτητές εδώ πέρα. Μπορείς να ασχοληθείς με το κόσμημα, με την σκηνογραφία, το design. Πάρα πολλά πράγματα παραπλήσια ώστε να μη νοιώθεις αποκομμένος από αυτό που θες να κάνεις.

Ερώτηση: Αυτό μπορεί να σου στερήσει κάτι από την δημιουργικότητα σου;

Απάντηση: Ναι ανάλογα με το τι χρόνο θα επενδύσεις πάνω σ' αυτό. Νομίζω όμως οτιδήποτε κάνεις μπορείς να το χρησιμοποιήσεις υπέρ σου. Και τα οικονομικά να είχα τελειώσει και να δούλευα σε εταιρία, ό,τι μπορούσα να αρπάξω ως αφορμή για να συμπληρώσει σε κάτι που θα κάνω, αφού φύγει από τη δουλειά, για το δημιουργικό-εικαστικό έργο θα το έπαιρνα. Σίγουρα θα έχεις κι άλλες έννοιες στο κεφάλι σου αλλά αφορμές είναι όλα. Προς το παρόν όμως δεν έχω σχέδια για το μέλλον. Θα ήθελα πολύ να ζω δω και να δουλεύω σε αυτό και να συνεχίσω να δουλεύω πάνω σε αυτό φεύγοντας από τη σχολή. Οπότε αυτό είναι ο στόχος. Φαντάζομαι ότι όταν βγεις από δω φτιάχνεις ένα ωραιότατο πορτοφόλιο και πας πόρτα-πόρτα στις γκαλερί.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι σε μια περίοδο κρίσης μπορεί να δημιουργηθεί ένα καινούριο καλλιτεχνικό ρεύμα λόγω κρίσης;

Απάντηση: Σίγουρα μπορεί. Αλλά δε ξέρω αν υπάρχουν τέτοια δείγματα στην Ελλάδα. Μεσ τη σχολή υπάρχουν ομάδες που το κάνουν αυτό. Να λειτουργούν ομαδικά. Σε μια κατεύθυνση πιο κριτική. Είναι μια προσωπική άποψη-αντίδραση στα πράγματα που συμβαίνουν. Δεν είναι σχολιαστική. Υπάρχουν βέβαια κοινά χαρακτηριστικά από τεχνικής άποψης σε μέσα σε κάθε ομάδα. Τώρα αν αυτό θα γίνει κίνημα ή ρεύμα πολύ δύσκολο. Γιατί προϋποθέτει μια μαζικότητα, μια κοινή συνεννόηση που δεν υπάρχει. Ρεύμα θα μπορούσε να δημιουργηθεί αλλά δε ξέρω και κατά πόσο είναι διατεθειμένοι οι εκάστοτε καλλιτέχνες να το κάνουν. Δεν γνωρίζω. Ή αν μια ομάδα μπορεί να κάνει ολόκληρο κίνημα. Δε ξέρω αν είναι εφικτό. Εγώ ασ πούμε δε λειτουργώ και πολύ καλά μέσα σε μια ομάδα, οπότε και να δημιουργούνταν ένα ρεύμα αν και θα με ενδιέφερε, δε ξέρω κατά πόσο θα μπορούσα να δουλέψω. Βέβαια μέσα στην κρίση ίσως είναι πιο εύκολο να δημιουργηθεί ένα ρεύμα τώρα παρά προ κρίσης. Ίσως επειδή ψυχολογικά κανείς δεν είναι καλά και ψάχνουν διόδους μέσα στην τέχνη.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι τέτοιου είδους ρεύματα είναι χαμηλότερης αισθητικής αξίας;

Απάντηση: Μα και η αρτ ποβερα για παράδειγμα δεν έπασχε από αισθητική. Αυτό φαίνεται στη διάρκεια. Το τι είναι αισθητική είναι μεγάλο θέμα γιατί και ένα απόλυτα κίτς πράγμα μπορεί να έχει φοβερή αισθητική. Οπότε δεν ξέρω. Δεν πιστεύω ότι θα έπασχε από αισθητική λόγω κρίσης.

7th Interview- Απομαγνητοφώνηση Ιωάννα:

Ερώτηση: Πες μου μερικά πράγματα για τις σπουδές σου, το καλλιτεχνικό σου έργο.

Απάντηση: Είμαι σε εργαστήριο ζωγραφικής αλλά ουσιαστικά μόνο το πρώτο χρόνο ασχολήθηκα με την ζωγραφική, καθώς το εργαστήριο μας εδώ δεν επικεντρώνεται μόνο στη ζωγραφική αλλά μας προτρέπουν να ασχολούμαστε και με το τι συμβαίνει στη σύγχρονη τέχνη περισσότερο και να πειραματιστούμε και με νέα μέσα όπως το βίντεο ή οι εγκαταστάσεις κτλ. Οπότε κι εγώ άρχισα να πειραματίζομαι από νωρίς με αυτά κι έχω κάνει και κάποιες περφόμανς και κάποια μικρά γλυπτά και κάποια ψηφιακά έργα. Με ενδιαφέρει και το εννοιολογικό υπόβαθρο οπότε δεν έχω εξασκηθεί πολύ στη ζωγραφική, έχω κάνει πειραματισμό με διαφορετικά μέσα και επίσης έχω ασχοληθεί και σε εργαστήριο επιλογής με τη σκηνογραφία. Είναι ο δεύτερος χρόνος που κάνω σκηνογραφία. Είναι κάπως πιο εφαρμοσμένη η σκηνογραφία σε σχέση με τα άλλα πράγματα που κάνω γιατί το βλέπω και αν σαν επαγγελματική διέξοδο.

Ερώτηση: Πως πρόεκυψε η ενασχόληση σου με την τέχνη και ποιο ήταν το πολιτιστικό υπόβαθρο που είχες από την οικογένεια σου;

Απάντηση: Πάντα μου άρεσε να ζωγραφίζω και πάντα μου άρεσε να φτιάχνω διάφορα πράγματα με τα χέρια μου, αλλά ποτέ δεν υπήρχε αυτή η ώθηση προς τις τέχνες στην οικογένεια με την έννοια ότι ήταν απαραίτητο για την οικογένεια μου να σπουδάσω κάτι πιο συμβατικό. Οπότε αυτό κι έγινε. Τελείωσα την νομική και δούλεψα ως δικηγόρος. Αλλά πάντα σε αυτά τα χρόνια, γιατί είμαι 37 χρονών και δούλεψα 8 χρόνια σα δικηγόρος, σκεφτόμουν έναν τρόπο για να ασχοληθώ με κάτι πιο δημιουργικό. Και παράλληλα με τη δικηγορία ασχολήθηκα και λίγο με τα ρούχα και μέσω αυτής της ενασχόλησης βρέθηκα στην Καλών Τεχνών. Γιατί με ενδιέφερε το θέατρο, το κουστούμι στο θέατρο. Θέλοντας να γνωρίσω περισσότερο το χώρο του θεάτρου ήρθα σαν ακροάτρια στο εργαστήριο σκηνογραφίας της Καλών Τεχνών. Ήμουν σχεδόν ένα εξάμηνο εδώ ως ακροάτρια και ανακάλυψα ότι με ενδιαφέρει γενικότερα ο σχεδιασμός. Ήρθα σε επαφή με τον πηλό και το γύψο και είδα ότι μου άρεσε αυτή η δημιουργία και αποφάσισα να δώσω εξετάσεις στην Καλών Τεχνών στα 32 μου. Αλλά και στο παρελθόν είχα προσωπικό ενδιαφέρον για την τέχνη. Πήγαίνα σε μουσεία, σε εκθέσεις.

Ερώτηση: Σε επίπεδο οικονομικό και κοινωνικό που κατατάσσεται η οικογένεια σου;

Απάντηση: Κοίτα μεγάλωσα ως μοναχοπαιδί οπότε, αν και δεν είχαμε τρελή άνεση ως οικογένεια, είχα αρκετά πράγματα. Έκανα πολλές γλώσσες, πιάνο. Δηλαδή η οικογένεια μου, μου παρείχε αρκετές ευκαιρίες για να ψαχτώ.

Ερώτηση: Πως αντιλαμβάνεσαι την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Είναι ένας τρόπος για να επικοινωνήσεις κάποια πράγματα που αντιλαμβάνεσαι και τα οποία δεν μπορείς να τα επικοινωνήσεις μιλώντας για αυτά, παρά μόνο μέσω κάποιων κινήσεων και προτάσεων που κάνεις. Για μένα αυτές οι κινήσεις και αυτές οι προτάσεις είναι η τέχνη. Δηλαδή είναι κάτι το οποίο το αντιλαμβάνεσαι εσύ ο ίδιος και δεν μπορείς να το πεις εύκολα ρητά.

Ερώτηση: Η αντίληψη σου για την τέχνη έχει αλλάξει με τα χρόνια;

Απάντηση: Αρχικά η αντίληψη για την τέχνη είχε να κάνει πιο πολύ με πράγματα που αφορούσαν στην τεχνική, ενώ όσο περνάνε τα χρόνια δεν είναι τόσο τεχνική όσο εντοπισμός και τρόπος επικοινωνίας. Αυτή είναι η διαφορά. Ας πούμε παλιά πίστευα ότι πρέπει να είσαι πολύ τεχνικά ταλαντούχος σε κάποια πράγματα αλλά όσο περνάει ο καιρός θεωρώ ότι δεν είναι μόνο αυτό. Πλέον θεωρώ ότι είναι η προσπάθεια να γίνεις λίγο πιο ξεκάθαρος και να εντοπίζεις πράγματα που σε ενδιαφέρουν.

Ερώτηση: Η κρίση έχει επηρεάσει τον τρόπο που προσεγγίζεις την τέχνη;

Απάντηση: Ναι. Πολλές φορές μπορεί να μου έρχονται πράγματα στο μυαλό που θα ήθελα να ασχοληθώ με αυτά. Αλλά μετά νοιώθω ψυχαναγκαστικά δεμένη με την κρίση γιατί έχει γίνει τόσο μεγάλη και σε επίπεδο που με επηρεάζει και σε επίπεδο που νομίζω ότι θα έπρεπε να με επηρεάζει, οπότε θεωρώ κάποια θέματα επουσιώδη. Σαν μια ενοχή. Ή αν σκεφτώ ότι θέλω να φτιάξω κάτι από ένα πολύ ακριβό υλικό λέω στον εαυτό μου δεν πρέπει να το κάνεις αυτό, γιατί που θα βρεις τα λεφτά. Και ακόμα και να έβρισκα τα χρήματα δε ξέρω αν θα το αποφάσιζα να τα δώσω για αυτό το πράγμα, από την άποψη ότι δεν θεωρώ ότι για μια ιδέα μου θα πρέπει να ξοδέψω τόσα πολλά χρήματα για ένα υλικό που θα επιβαρύνει ακόμα περισσότερο την αποθήκη της σχολής ή του σπιτιού μου. Αρχίζω και συνδέω και τα υλικά που θα

χρησιμοποιήσω με αυτό το πράγμα. Είναι η ενοχή και φυσικά η έλλειψη χρημάτων για αυτό έχει πολύ καιρό να αγοράσω ακριβό υλικό για φτιάξω κάτι.

Ερώτηση: Αυτή η επίδραση της κρίσης στα μέσα που χρησιμοποιείς πως επηρεάζει την τέχνη σου αισθητικά;

Απάντηση: Νομίζω ότι το να χρησιμοποιώ πιο φθηνά υλικά είναι κάτι που τελικά εντάσσεται μέσα στο έργο. Δηλαδή το χαρακτηρίζει το έργο, προφανώς θα καταλάβει ο άλλος από τι είναι φτιαγμένο κάτι. Αυτό όλο με τα υλικά είναι ένας επιπλέον περιορισμός που θέτω. Όχι μόνο εγώ. Νομίζω πολλοί το κάνουν. Αν πεις για παράδειγμα δε θα χρησιμοποιήσω πλεξιγκλάς και θα χρησιμοποιήσω χαρτόνι. Θα πρέπει με επεξεργαστώ με κάποιον τρόπο το χαρτόνι. Είναι ένας ακόμη περιορισμός που όμως μπορεί να είναι και ευεργετικός για το έργο τέχνης, γιατί εκεί που θα έπλεες και θα ταλαντευόσουν ανάμεσα σε 15 υλικά το έχεις περιορίσει στα 2. Και ψάχνεις να βρεις τι μπορείς να κάνεις με αυτά τα 2. Αυτό μπορεί να σε κάνει πιο δημιουργικό. Νομίζω όμως ότι το πρόβλημα μου είναι πιο πολύ θεωρητικό και φιλοσοφικό παρά πρακτικό. Δηλαδή τελικά δεν με ενοχλεί τόσο πολύ το ότι δεν μπορώ να χρησιμοποιήσω πλεξιγκλάς γιατί το έχω και σαν φιλοσοφικό ερώτημα. Δηλαδή τελικά θα έπρεπε να κυνηγώ κάποιο χορηγό για μου πληρώνει τα πλεξιγκλάς;

Ερώτηση: Χρησιμοποιείς την εμπειρία από την καθημερινή πραγματικότητα στο έργο σου;

Απάντηση: Ναι, κυρίως ναι. Χρησιμοποιώ την προσωπική μου ματιά πάνω στην καθημερινότητα. Αλλά δε σχολιάζω πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα. Πιο πολύ έχει να κάνει με τις διαπροσωπικές σχέσεις.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι η πραγματικότητα με την τέχνη πρέπει να βρίσκονται σε σύμπλευση με τον καλλιτέχνη ή μπορούν να είναι δύο ξεχωριστά πράγματα;

Απάντηση: Για τον καθένα είναι διαφορετικό. Είναι τι του βγαίνει του καθενός. Δε νομίζω ότι η μία τέχνη είναι πιο κακή από την άλλη. Εμένα μου βγαίνει πιο πολύ η σύνδεση με την πραγματικότητα γιατί δεν μπορώ ως προσωπικότητα να κάνω το άλλο. Με επηρεάζει ο χώρος που ζω. Με επηρεάζει η καθημερινότητα μου. Δεν συνδέω τον εαυτό μου με κάτι που είναι εκτός πραγματικότητας.

Ερώτηση: Οι καλλιτέχνες θα έπρεπε να έχουν μια πιο ενεργητική στάση ώστε μέσω από το έργο τους να αφυπνίζουν το κοινό;

Απάντηση: Θεωρώ ότι όταν ένας άνθρωπος ζει σε ένα περιβάλλον κρίσης και αυτό τον επηρεάζει και μετά αυτός ο άνθρωπος κάνει τέχνη ούτως ή άλλως θα βγει κάτι σχετικό με την κρίση στο έργο του. Αν τώρα αυτό βγει και επηρεάσει το κοινό σε σχέση με την δική του ζωή αυτό είναι κάτι που δεν μπορεί να το προβλέψει ο καλλιτέχνης. Δηλαδή δεν θεωρώ ότι αφυπνίζει άμεσα και σε ένα επίπεδο μετωπικό αλλά σε πιο υπόγειο επίπεδο, σαν μια αίσθηση.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι μια τέτοιου είδους, πιο ‘στρατευμένη’ χάνει λίγο από την αισθητική της ποιότητα;

Απάντηση: Σε γενικές γραμμές η απάντηση είναι όχι.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι σε περιόδους κρίσης συμβαίνει μια καλλιτεχνική αψύπνιση;

Απάντηση: Αυτό το λένε όλοι! Αλλά δεν ξέρω, γιατί άμα σε πάρει από κάτω πολύ με την κρίση... Δε ξέρω είναι ανάλογα στον άνθρωπο.

Ερώτηση: Το κοινό σε περιόδους κρίσης αυξάνει το ενδιαφέρον του για την τέχνη;

Απάντηση: Αν κάποιος σε κάποια περίοδο της ζωής του, πριν την κρίση, είχε βρει ένα καταφύγιο στην τέχνη σίγουρα μέσα στην κρίση θα καταφύγει εκεί πάλι. Αν δηλαδή θεωρεί γενικά στη ζωή του ότι του προσφέρει η τέχνη θα το κάνει και στην κρίση. Λιγότερο ενδεχομένως αν πρέπει να ξοδέψει πολλά χρήματα αλλά είναι κάτι που σίγουρα θα το έχει στο μυαλό του. Και δεν χρειάζεται να ξοδέψεις πάντα πολλά για να δεις τέχνη εφόσον υπάρχει και το διαδίκτυο.

Ερώτηση: Σε καιρό κρίσης υπάρχει ο κίνδυνος ένας καλλιτέχνης να πιεστεί να απεικονίσει την κρίση ενώ δεν το επιθυμεί για να γίνει αρεστός στο κοινό;

Απάντηση: Ανάλογα τι ενδιαφέρει τον καθένα. Δεν ξέρω. Αν κάποιος θέλει να πουλήσει την τέχνη του θα λειτουργήσει σαν έμπορος. Θα ψάξει να βρει ανθρώπους που αγοράζουν τέχνη, θα κάνει μια έρευνα δει τι τους αρέσει και αναλόγως θα τροποποιήσει το έργο του.

Ερώτηση: Το αντίθετο μπορεί να συμβεί; Ένας καλλιτέχνης που θέλει να απεικονίσει την κρίση να φοβηθεί να το κάνει;

Απάντηση: Και πάλι είναι θέμα απόφασης. Αν κάτι δεν σου αρέσει ή διαφωνείς δεν το κάνεις.

Ερώτηση: Εσύ θα τροποποιούσες το έργο σου ώστε να ενταχθείς πιο εύκολα στην αγορά;

Απάντηση: Δεν μου έχει συμβεί μέχρι τώρα. Δεν ξέρω πω θα αντιδράσω αν μου συμβεί. Νομίζω δεν θα το έκανα.

Ερώτηση: Τι ρόλο παίζουν στην εξέλιξη ενός νέου καλλιτέχνη οι ομάδες που καθορίζουν την πρόσβαση σε αυτή (γκαλερί, κριτικοί κ.τ.λ.);

Απάντηση: Μπορούν να του προσφέρουν τη δυνατότητα να επικοινωνήσει σε πιο ανοιχτό επίπεδο και σε μεγαλύτερο πλήθος ανθρώπων το έργο του. Ενδεχομένως να έρθει σε επαφή και με άλλος καλλιτέχνες. Θα του ικανοποιήσουν την ανάγκη να συνδιαλλαγεί με ανθρώπους που εκφράζονται μέσω της τέχνης επίσης. Ενδεχομένως και να προωθηθεί το έργο του και να έχει κάποιες οικονομικές απολαβές ή και άλλες όπως η συμμετοχή σε κάποια συνέδρια ή άνοιγμα του έργου του στο εξωτερικό κ.τ.λ.

Ερώτηση: Η κρίση έχει επηρεάσει τις ευκαιρίες για έναν νέο καλλιτέχνη;

Απάντηση: Στην Ελλάδα πάντα δεν υπήρχαν ευκαιρίες τέτοιες αλλά ναι και η κρίση τις επηρέασε φυσικά. Δεν πουλάνε πια οι γκαλερί. Αλλά αν κάποιος μπήκε στην Καλών Τεχνών ελπίζοντας ότι θα αποκαταστηθεί επαγγελματικά έχω να του πω ότι πλανάται. Χρήματα δε βγάζεις από την τέχνη για να ζήσεις. Εκτός αν πας να δουλέψεις σε κάτι πιο εφαρμοσμένο, π.χ. μια επιχείρηση που ασχολείται με τα γραφιστικά, ή κάνεις κινήσεις όπως να γίνεις σκηνογράφος σε ένα θέατρο. Είναι ανάλογα και το τι κυνηγάει ο καθένας και πως το βλέπει.

Ερώτηση: Πως φαντάζεσαι το καλλιτεχνικό σου μέλλον;

Απάντηση: Δυσοίωνα και σκοτεινό. Εγώ θα ήθελα σε προσωπικό επίπεδο να συνεχίσω και να βρίσκω νόημα και να ασχολούμαι με την τέχνη. Δεν μπήκα στη σχολή για να γίνω επαγγελματίας. Δε ξέρω πως γίνεται κάποιος επαγγελματίας καλλιτέχνης. Δεν θα κυνηγήσω να βγάλω λεφτά από την τέχνη. Σίγουρα θα χρειαστώ

μια δουλειά ή οποία θα είναι κατά πάσα πιθανότητα άσχετη με την τέχνη. Αλλά εγώ προσωπικά ξέρω ότι θα συνεχίσω να ασχολούμαι με την τέχνη. Τώρα αν θα προκύψει κάτι από αυτό, αν αυτό που θα κάνω αγγίζει και άλλους, αν κάποια στιγμή βρεθώ σε γκαλερί ή σε μία έκθεση, δεν θα πω όχι. Αλλά δεν νομίζω ότι μπορεί κάποιος να το κάνει αυτοσκοπό αυτό το πράγμα.

Ερώτηση: Το κάνεις κάποιο άσχετο επάγγελμα για βιοποριστικούς λόγους επιδρά στη δημιουργικότητά σου;

Απάντηση: Και ναι και όχι. Από την μία είναι η έλλειψη χρόνου αλλά από την άλλη σε καθιστά διαρκώς σε επαφή με το τι γίνεται γύρω σου.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι σε μια περίοδο κρίσης μπορεί να δημιουργηθεί ένα καινούριο καλλιτεχνικό ρεύμα λόγω κρίσης;

Απάντηση: Χωρίς να είμαι γνώστης της ιστορίας της τέχνης, η άποψη μου είναι ότι η συζήτηση περί ρευμάτων και τάσεων είναι ένας ακραιφνής θεωρητικός λόγος πάνω στην καλλιτεχνική δημιουργία και η καλλιτεχνική δημιουργία δεν είναι μόνο αυτά τα ρεύματα. Είμαι σίγουρη ότι και σε εκείνες τις περιόδους που εντοπίστηκαν αυτά τα ρεύματα-τα οποία πάντα εντοπίζονται αφού γίνουν και όχι εν τη γενέσει τους- υπήρχε και άλλη παράλληλη καλλιτεχνική δημιουργία. Και για μένα αυτό είναι. Κάθε φορά είναι κι αυτή η δημιουργία σημαντική. Θεωρώ επίσης ότι ζούμε σε μια εποχή και λόγω της τεχνολογίας αλλά και λόγω του πως αντιλαμβανόμαστε πλέον τα πράγματα που συμβαίνουν-όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά παντού- όλη αυτή η πληροφορία μάλλον περιορίζει τη δυνατότητα να συμβούν τέτοια ρεύματα. Διότι τα ρεύματα προϋποθέτουν έναν πιο μαζικό, πιο συλλογικό, πιο οργανωμένο, πιο στοχευμένο τρόπο έκφρασης. Όταν έχεις μια πληθώρα πληροφοριών είναι πολύ δύσκολο να βρεθούν ταυτόχρονα πολλοί άνθρωποι που να συμφωνούν και να προσεγγίζουν με παρόμοιο τρόπο τα πράγματα. Νομίζω ότι πλέον ο καθένας έχει μέσα στο κεφάλι του έναν ολόκληρο κόσμο. Πως θα βρεθούν άνθρωποι λοιπόν που θα μπορέσουν να λειτουργήσουν και να πάνε προς μια ίδια κατεύθυνση. Συν ότι στην Ελλάδα η ομαδική δουλειά δεν λειτουργεί ιδιαίτερα.

Ερώτηση: Πως φαντάζεσαι το μέλλον της τέχνης στην Ελλάδα;

Απάντηση: Είναι γνωστό ότι πολλοί Έλληνες φεύγουν και έχουν πολλές σχέσεις με το εξωτερικό. Και λόγω των μέσων υπάρχει μια επαφή με το εξωτερικό. Όταν ένας

άνθρωπος βγαίνει, μαθαίνει, επικοινωνεί σίγουρα είναι καλό για αυτόν και για την τέχνη του. Νομίζω ότι οι νέοι καλλιτέχνες το κάνουν πολύ αυτό. Βλέπω ανθρώπους που ενδιαφέρονται να συνεχίσουν τη δουλειά τους, να την εμπλουτίσουν, να μάθουν, να ταξιδέψουν. Οπότε αναγκαστικά αυτό θα οδηγήσει και σε καλλιτεχνική παραγωγή αξιόλογη. Από άποψης καλλιτεχνικής παραγωγής εξάλλου δε νομίζω ότι υπολείπομαστε. Ούτε η τέχνη στην Ελλάδα θα πάψει ποτέ. Βέβαια σε επίπεδο κρατικών δομών τα πράγματα πάνε πίσω, γιατί δεν υπάρχει χρηματοδότηση για την τέχνη. Σε επίπεδο μεμονωμένων προσπαθειών από τους ίδιους τους καλλιτέχνες υπάρχει μια μικρή κινητικότητα.

8th Interview- Απομαγνητοφώνηση Χριστίνα:

Ερώτηση: Θα ήθελα να μου πεις μερικά πράγματα για τις σπουδές σου:

Απάντηση: Σπουδάζω ζωγραφική, πρώτο πτυχίο. Έχω παρακολουθήσει και άλλα εργαστήρια όπως γλυπτική, αγιογραφία αλλά με κράτησε η ζωγραφική. Με εκφράζει περισσότερο ως μέσο.

Ερώτηση: Πως προέκυψε η απόφαση σου να σπουδάσεις στην Καλών Τεχνών;

Απάντηση: Είναι κάποια πράγματα που σε πάνε, δηλαδή δε τα διαλέγεις εσύ. Νομίζω είχα πάντα τη θέληση να κάνω ζωγραφική, τέχνη. Είναι η κλίση του κάθε ανθρώπου. Και είχα την τύχη να μπορώ να το κάνω. Οπότε είμαι από τους τυχερούς.

Ερώτηση: Ποιο είναι το πολιτιστικό υπόβαθρο σου; Δηλαδή και από το οικογενειακό και από το φιλικό περιβάλλον σου τι προσλαμβάνουσες είχες;

Απάντηση: Το περιβάλλον μου ήταν πολύ υποστηρικτικό και χωρίς να υπάρχει οικονομική δυνατότητα, γιατί όταν ασχολείσαι με τις τέχνες δεν είσαι σίγουρος ποτέ. Και ο αδερφός μου είναι καλλιτέχνης. Σπούδασε στην ίδια σχολή. Οι γονείς μου δεν είχαν καμία σχέση με τέχνη. Οι παππούδες είχαν κάποια σχέση με την τέχνη, ο παππούς μου είχε τελειώσει εδώ την Καλών Τεχνών.

Ερώτηση: Τι οικονομικού και κοινωνικού υποβάθρου είναι η οικογένεια σου;

Απάντηση: Μεσαίας τάξης.

Ερώτηση: Την τέχνη πως την αντιλαμβάνεσαι ως ιδέα;

Απάντηση: Είναι η αλήθεια. Έχει κάποιες ιδιότητες η τέχνη, η ζωγραφική. Σκοπός της τέχνης είναι να επικοινωνήσει με όσους περισσότερους ανθρώπους μπορεί. Είναι μια γλώσσα η τέχνη που προσπαθεί κάθε φορά να βρει διαφορετικούς τρόπους να πει κάτι που ίσως έχει ήδη ειπωθεί, ή ίσως χρειάζεται να ειπωθεί στην εποχή που υπάρχει, να τονιστεί ή να δοθεί έμφαση σε κάτι.

Ερώτηση: Η αντίληψη σου για την τέχνη έχει αλλάξει με τα χρόνια;

Απάντηση: Σαφώς για αυτό και είμαι εδώ. Και επηρεάζεται και από το περιβάλλον σου. Από αυτά που επιλέγεις να ζήσεις, από αυτά που επιλέγεις να κάνεις στη ζωή σου ως κύκλο, σχέσεις και δουλειά, τα πάντα, το χώρο και το περιβάλλον που

επιλέγεις να χτίσεις ή όχι μες το σπίτι, τα διαβάσματα που κάνεις, ακόμα και η πιο μικρή λεπτομέρεια. Η τέχνη που υπάρχει γύρω σου, πόσο μέσα είσαι σε αυτό για να μπορέσεις να διαβάσεις τη γλώσσα της τέχνης, γιατί έχει μέσα μια αλήθεια. Αν δεν μνηθείς σε αυτό πολύ δύσκολα θα μπορείς να την αντιληφθείς και να την μεταφράσεις, να την μεταφέρεις στο τώρα.

Ερώτηση: Πως όλα αυτά έχουν επιδράσει στην τέχνη σου;

Απάντηση: Στον τρόπο που δουλεύω, στο πως θα πω κάποια πράγματα. Νομίζω ωριμάζεις, ξεκινάς να πεις κάτι και δεν βγαίνει όπως ήθελες να το πεις, ή δεν μπορεί να διαβαστεί όπως ήθελες.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τον τρόπο που αντιλαμβάνεσαι και προσεγγίζεις την τέχνη;

Απάντηση: Ναι γιατί δεν μπορείς να αποκλείσεις το τι συμβαίνει αλλά χρειάζεται να βρεις μια ισορροπία, χωρίς να πηγαίνεις στο ένα άκρο ή άλλο. Χωρίς να αφήνεις την κρίση να καλύψει την τέχνη ή η τέχνη να αγνοήσει την κρίση. Βεβαία αν δεν έχεις λεφτά μπορείς να κάνεις τέχνη με οποιοδήποτε τρόπο γιατί θα σου βγει αυτό το πράγμα. Θα θέλεις να εκφραστείς. Βέβαια είναι πολύ δύσκολο, σχεδόν ακατόρθωτο, να το κάνεις αν δεν έχεις οικονομική δυνατότητα. Πλέον δεν ανοίγουν εύκολα οι πόρτες όπως παλιά για οικονομική υποστήριξη.

Ερώτηση: Τα μέσα που χρησιμοποιείς στην καλλιτεχνική δημιουργία έχουν επηρεαστεί από την κρίση;

Απάντηση: Ναι, αν και είμαι από τους τυχερούς γιατί ακόμα μου παίρνουν υλικά από τη σχολή. Και το μέσο που είναι πιο εύκολο και φθηνό είναι το διαδίκτυο, δηλαδή ο υπολογιστής, που μπορείς να βρεις έναν τρόπο να δουλέψεις. Βέβαια αλλάζει η ποιότητα του έργου και εκεί μπαίνουν άλλα ζητήματα. Τι ποιότητα θέλεις να δώσεις εσύ στο έργο. Αλλάζοντας μέσο, αλλάζεις και την ποιότητα και το αποτέλεσμα, τη γλώσσα, το τι θες να πεις. Κάθε υλικό λέει άλλα πράγματα. Μια εικόνα υπολογιστή δεν είναι απλά ένα πιο σύγχρονο μέσο. Έχει άλλη επαφή με αυτόν που το βλέπει από ότι ένας πίνακας, από ότι το λάδι, η ύλη. Δεν υπάρχει ύλη στον υπολογιστή, υπάρχει εικόνα που από πίσω της είναι αριθμοί. Δεν υπάρχει ύλη. Χάνεις τη σχέση που αναπτύσσεις με την ύλη της ζωγραφικής. Σε κάνει να λες άλλα πράγματα. Είναι άλλη ποιότητα, άλλη ταυτότητα. Χρειάζεται να πάρεις το υλικό και να το φέρεις στην

ταυτότητα σου, να βρεις κοινό πάτημα, να βρεις κάτι σημαντικό σε αυτό το υλικό. Κάθε υλικό έχει άλλα καλά και άλλα κακά. Η ζωγραφική για παράδειγμα δεν μπορεί να ταξιδέψει παντού. Η ζωγραφική χρειάζεται και περισσότερα χρήματα για να κάνεις έκθεση π.χ., αλλά νομίζω η ζωγραφική βοηθάει ως μέσο, βοηθάει περισσότερο γιατί αναπτύσσει συναισθηματική σχέση με έναν πίνακα. Δένεσαι περισσότερο γιατί είναι χειροπιαστό.

Ερώτηση: Το αισθητικό κομμάτι επηρεάζεται από τα μέσα; Τα φθηνότερα μέσα επηρεάζουν την ποιότητα του έργου;

Απάντηση: Αν έχεις αποφασίσει τι αισθητικό αποτέλεσμα, τι ζητήματα θέτεις εσύ μπορείς να επεξεργαστείς τα υλικά ώστε να τα φέρεις σε ένα αισθητικό αποτέλεσμα που σε ενδιαφέρει. Σε ποιος ανθρώπους μιλάς, τι θες να κάνεις. Μπορείς να ανατρέξεις και στην ιστορία της τέχνης μετά, να δεις κινήματα, τι αντιπροσωπεύουν για να βοηθηθείς. Να δεις ποιο κοινωνικό υπόβαθρο αντιπροσωπεύει. Είναι ανάλογα με την κοινωνία νομίζω.

Ερώτηση: Την εμπειρία της καθημερινής πραγματικότητας την απεικονίζεις στο έργο σου;

Απάντηση: Ναι. Επιδιώκω στην καθημερινότητα μου να είμαι πολύ ειλικρινής με τη συνείδηση μου. Δεν ξέρω αν η τέχνη μπορεί να αλλάξει τον κόσμο, αλλά μπορείς εσύ να αλλάξεις τον κόσμο αρχίζοντας από τον εαυτό σου. Επιδιώκω μέσα στην καθημερινότητα μου να είμαι ο εαυτός μου και να κάνω αυτό που θεωρώ ότι μπορεί να βοηθήσει. Δουλεύω με την τέχνη ως ψυχιατρείο. Δουλεύω με παιδιά με ψυχικές παθήσεις. Εκεί αντιλήφθηκα τη δύναμη που έχει το χρώμα. Και βλέποντας την αλήθεια από αυτούς τους ανθρώπους, πόσο ειλικρινής μπορεί να είναι μέσα από κάτι τόσο δύσκολο που ζουν, ντρέπομαι μετά να μην είμαι ειλικρινής ως προς τον εαυτό μου. Δηλαδή έχει σημασία νομίζω που τοποθετείς το εγώ σου για να δεις τον υπόλοιπο κόσμο. Όταν μετατοπίσεις το εγώ σου μετατοπίζεις και τον κόσμο γύρω σου. Αν πεις δηλαδή εγώ δεν μπορώ να αντέξω αυτό το πράγμα, ενώ έχεις τις δυνατότητες να βοηθήσεις, να μπεις σε ένα χώρο και να χρησιμοποιείς τη ζωγραφική αντί για το διάλογο, αν πεις δεν μπορώ ψυχοπλακώνομαι, αν δεν μπορώ να βρω τρόπους εκτόνωσης ώστε να με κάνει να είμαι υγιής και να είναι εκεί πέρα, τότε είναι πολύ εγωιστικό να το αντέχουν αυτοί οι άνθρωποι κι εγώ να μην μπορώ.

Ερώτηση: Την κρίση την απεικονίζεις στο έργο σου;

Απάντηση: Νομίζω αυτό είναι υποσυνείδητο, ναι μου βγαίνει από μόνο του.

Ερώτηση: Η τέχνη και η πραγματικότητα θεωρείς ότι είναι δυο πράγματα που οφείλουν να βρίσκονται σε σύμπλευση για τον καλλιτέχνη ή θεωρείς ότι είναι καλύτερο να είναι δύο ξεχωριστά πράγματα;

Απάντηση: Υπάρχει η πραγματικότητα του εγώ και του συνόλου που πρέπει να την λαμβάνεις υπ' όψιν αλλιώς είσαι αποκομμένος, κανείς τέχνη για σένα μετά. Αν υπάρξει μια ζύμωση βοηθάει και εσένα και τους άλλους. Έτσι εξελίσσονται οι άνθρωποι.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι σε περιόδους οικονομικής ύφεσης μπορεί να συμβεί μια καλλιτεχνική αφύπνιση;

Απάντηση: Δε ξέρω εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Καλλιτεχνική νομίζω δουλειά ή καλλιτεχνική εργασία χρειάζεται ένα άτομο να έχει αυτογνωσία. Αυτό που κάνει η κρίση είναι να σου επιτίθεται από παντού και τα πάντα είναι πιο επιθετικά και σε βοηθάει να μετατοπίζεις το εγώ σου. Έχει άμεση σχέση. Νομίζω τελικά ούτε η κρίση, ούτε η ευημερία κάνει καλό στην τέχνη. Σε ένα πολύ σκληρό περιβάλλον θα αδιαφορούν και οι άλλοι για τον δίπλα. Σε ένα περιβάλλον ευημερίας μπορεί να είναι πιο καλά ίσως. Έχουμε ίσως μπερδέψει το ότι η φτώχεια και η ευτυχία δεν πάνε μαζί ή το χρήμα δε φέρνει την ευτυχία. Νομίζω το χρήμα φέρνει την ευτυχία. Αν δεν υπήρχαν φτωχοί θα ήταν όλα καλύτερα. Θα υπήρχε η ανάγκη για αναζήτηση κάποιων άλλων πραγμάτων. Θα ήταν λυμένα τα βασικά. Αν είναι λυμένες οι βασικές ανάγκες μπορείς να αναζητήσεις άλλες βαθύτερες ανάγκες.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι σε περιόδους όπως αυτή που διανύουμε οι καλλιτέχνες θα έπρεπε να 'χουν μια πιο ενεργητική στάση;

Απάντηση: Ναι πρέπει να έχουν μια ελευθερία να διαλέξουν αυτοί για το τι θα μιλήσουν. Βέβαια το να αναπαράγεις κάτι που είναι άσχημο δε ξέρω αν βοηθάει. Χρειάζεται και η χαρά. Η χαρά έρχεται από το πόσο ειλικρινής είσαι εσύ και κάνεις αυτό που σου λέει η φωνή μέσα σου. Ο καλλιτέχνης πρέπει να βρει από πού να αντλεί για να μπορεί να αποδώσει. Χρειάζεται πάρα πολλή δουλειά από πριν, από πίσω για να μπορέσει ένας καλλιτέχνης να είναι ειλικρινής και ταυτόχρονα και εντάξει. Να

μην εκφράζει μόνο το άσχημο. Η θέση που θα πάρεις είναι κατά πόσο έχεις ρυθμίσει αυτά τα πράγματα. Ζω αυτό το πράγμα και κατά πόσο μπορώ να πάρω μια χαρά, μια ελπίδα.

Ερώτηση: Μια τέχνη στρατευμένη υπάρχει περίπτωση να χάσει από την αισθητική της ποιότητα;

Απάντηση: Έχει να κάνει με το τι θες να πεις. Αν αυτό που θες να πεις πρέπει να βγει στους δρόμους και να το κάνεις γκράφιτι, θα κάνεις γκράφιτι για να το μοιραστείς. Ή σκίτσο, γελοιογραφία. Αν δε σε απασχολούν εικαστικά-αισθητικά ζητήματα. Βέβαια οι εικαστικές ανησυχίες έχουν άμεση σχέση με την πραγματικότητα. Τελικά υπόκειται στον καθένα.

Ερώτηση: Από την άλλη πλευρά μια πιο στρατευμένη τέχνη μπορεί να βοηθήσει τον δημιουργό να έρθει πιο κοντά με το κοινό του;

Απάντηση: Νομίζω πως ναι. Εξαρτάται και από την τέχνη.

Ερώτηση: Σε περιόδους κρίσης το κοινό αυξάνει το ενδιαφέρον του για την τέχνη;

Απάντηση: Νομίζω πως όχι. Νομίζω τη θεωρεί πολυτέλεια. Εξαρτάται το κοινό και την τέχνη. Αλλά χωρίς την τέχνη δεν μπορείς να φέρεις κάτι καινούριο. Η τέχνη μπορεί να μην έχει αναφορά μόνο στο κακό, το αρνητικό. Πρέπει να έχει μια σύνδεση και έξω από αυτό για μπορείς να βρεις μια λύση.

Ερώτηση: Τι ρόλο παίζουν στην εξέλιξη ενός νέου καλλιτέχνη οι ομάδες που καθορίζουν την πρόσβαση σε αυτή (γκαλερί, κριτικοί κ.τ.λ.);

Απάντηση: Είναι πως το κυνηγάς και εξαρτάται τι τέχνη θες να κάνεις νομίζω. Και όντως δεν είναι εύκολο. Σήμερα πρέπει να πληρώσεις για να πας σε μια γκαλερί και τις περισσότερες φορές απλά βγαίνεις ζημιωμένος. Γίνεται μια μπίζνα νομίζω τώρα πια γκαλερί και τέχνη. Είναι όμως οι γκαλερί κάτι που πρέπει να συνεχίσει να υπάρχει.

Ερώτηση: Θεωρείς η κρίση έχει επηρεάσει τις ευκαιρίες που μπορεί να έχει ένας καλλιτέχνης;

Απάντηση: Ναι. Έχουν μειωθεί οι ευκαιρίες.

Ερώτηση: Σε καιρό κρίσης υπάρχει ο κίνδυνος ένας καλλιτέχνης να πιεστεί να απεικονίσει την κρίση ενώ δεν το επιθυμεί για να γίνει αρεστός στο κοινό;

Απάντηση: Νομίζω εξαρτάται από το εγώ, τη συνείδηση και το τι κοινωνικό κύκλο επιλέγεις να κάνεις. Αν θέλεις να αλλάξεις τον κόσμο, η θες απλά οικονομική στήριξη για να επιβιώσεις. Συμβαίνει πολλές φορές. Το έχω παρατηρήσει. Να κάνεις απλά εντυπωσιασμούς, ή μια τέχνη που απλά αρέσει χωρίς να σε εκφράζει.

Ερώτηση: Το αντίθετο μπορεί να συμβεί; Ένας καλλιτέχνης που θέλει να απεικονίσει την κρίση να φοβηθεί να το κάνει;

Απάντηση: Αυτό συνήθως συμβαίνει στους νέους. Γενικά ο καλλιτέχνης από φόβο νομίζω στις εκθέσεις του μπορεί να το πάθει αυτό. Να αυτολογοκριθεί.

Ερώτηση: Εσύ θα τροποποιούσες το έργο σου ώστε να ενταχθείς πιο εύκολα στην αγορά;

Απάντηση: Νομίζω δεν με ενδιαφέρει και αν χρειαστώ οικονομική στήριξη προτιμώ να κάνω κάτι άλλο παρά να αλλάξω το έργο μου. Δε θεωρώ ότι το έργο είναι για την αγορά. Δεν θα εξαγόραζα τη δουλειά μου. Δεν μπορώ να το κάνω γιατί κάθε φορά που δουλεύω με το έργο μου έχω αναπτύξει έναν διάλογο, μια σχέση. Είναι σα να τα προδίδω.

Ερώτηση: Θα έκανες και δεύτερη δουλειά πέρα από την τέχνη για βιοποριστικούς λόγους;

Απάντηση: Αυτό ναι. Άνετα θα μπορούσα να το κάνω. Νομίζω ένας καλλιτέχνης για να είναι ισορροπημένος και να είναι εντάξει πρέπει να βρει ποια είναι τα σημαντικά πράγματα που θέλει να κάνει. Να δουλέψει, να κάνει τέχνη, ή οικογένεια ή και τα τρία. Να πάρει τις σωστές αποφάσεις όπως έρχονται τα πράγματα.

Ερώτηση: Το ενδεχόμενο να αναγκαστείς να δουλέψεις θα επηρέαζε την δημιουργικότητά σου;

Απάντηση: Ναι εννοείται. Εξαρτάται βέβαια από τη δουλειά, το πρόγραμμα, πόσο σε απορροφά αυτή η δουλειά ή όχι. Αν αυτή η δουλειά έχει άμεση σχέση ή όχι με την τέχνη που επιλέγεις να κάνεις. Ας πούμε να διδάξεις σε σχολεία η αυτό που κάνω εγώ εικαστικός θεραπευτής, ή να επιλέξεις άλλο κλάδο. Η τέχνη έχει τη δυνατότητα να

μπορεί να υπάρχει παντού μέσα στη ζωή, είναι ο τρόπος που εσύ επιλέγεις να την αξιοποιήσεις. Και ό,τι δουλειά και αν κάνεις αν είσαι καλλιτέχνης θα είσαι καλλιτέχνης. Θα βρεις τον τρόπο μέσα στην δουλειά σου να κάνεις το οτιδήποτε τέχνη. Η τέχνη είναι τα πάντα, είναι ο άνθρωπος.

Ερώτηση: Πως φαντάζεσαι το καλλιτεχνικό σου μέλλον;

Απάντηση: Δεν μπορώ να το φανταστώ, έχω στόχους αλλά δεν μπορώ να το φανταστώ. Να τελειώσω τη σχολή και ίσως μετά σπουδάσω ψυχολογία για να έχω ένα σίγουρο υπόβαθρο επαγγελματικά. Είναι και κάτι που το κάνω ήδη και βλέπω ότι με επηρεάζει θετικά. Είναι και κάτι που μου έλειπε από την τέχνη. Το έχω βρει πώς να το συνδυάσω, το ψάχνω, μου αρέσει αυτή η σχέση τέχνης με ψυχολογία. Στο μέλλον ίσως να μπορώ να βρω περισσότερες συνδέσεις.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι σε μια περίοδο κρίσης μπορεί να δημιουργηθεί ένα καινούριο καλλιτεχνικό ρεύμα λόγω κρίσης;

Απάντηση: Νομίζω πως ναι. Γίνονται πολλά και διαφορετικά πράγματα, υπάρχει μια ζωή μέσα σε αυτό. Ίσως χρειάζεται περισσότερο ψάξιμο για το προς τα που πάει. Υπάρχει μια λιτότητα, νοηματοδοτούνται κάπως διαφορετικά κάποια πράγματα, κάποια αντικείμενα, γίνονται περισσότερες περφόμανς.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι τέτοιου είδους καλλιτεχνικά ρεύματα έχουν μικρότερη αισθητική αξία από άλλα;

Απάντηση: Όχι. Η αισθητική σου σαφώς επηρεάζεται από την κρίση ναι, αλλά μπορείς να βρεις τρόπους, μπορείς να κάνεις το μέσο να γίνει η αισθητική σου. Να λειτουργήσει με οποιοδήποτε μέσο.

Ερώτηση: Στην Ελλάδα τι κινήσεις έχεις δει προς αυτή την κατεύθυνση;

Απάντηση: Νομίζω υπάρχει μια απουσία του συναισθήματος. Περισσότερο λογική σκέψη και ανάλυση. Αυτό έχω παρατηρήσει μέχρι στιγμής. Πιο πολύ σχέδιο, γραμμή, λιτότητα, χωρίς χρώμα στην έκφραση.

Ερώτηση: Πως φαντάζεσαι το μέλλον της τέχνης στην Ελλάδα;

Απάντηση: Δεν ξέρω αν η Ελλάδα μπορεί να γεννήσει και να κρατήσει καλούς καλλιτέχνες. Δεν ξέρω αν μπορούν να γίνουν καλές δουλειές. Με την έννοια ότι είναι

πολύ δύσκολο. Αλλιώς είναι να ζεις σε ένα πλούσιο σύγχρονο κράτος που έχει πλούσια ιστορία τέχνης και αλλιώς είναι να ζεις αποκομμένος εδώ. Χωρίς ευκαιρίες. Ποτέ δε βοήθησε τα παιδιά της η Ελλάδα. Είναι δύσκολο να μείνεις στην Ελλάδα και να κάνεις πράγματα. Πρέπει να έχεις σχέση με το έξω από την Ελλάδα, να μπορείς να φύγεις.

Ερώτηση: Εσύ έχεις σκεφτεί το ενδεχόμενο του να φύγεις στο εξωτερικό;

Απάντηση: Ναι αλλά μου αρέσει εδώ γι' αυτό σκέφτομαι για ψυχολογία. Αν έχω σταθερά οικονομικά μετά μπορώ να βγω κι έξω και να παρατηρώ τι συμβαίνει. Ποτέ δε βοήθησε η Ελλάδα νομίζω τους καλλιτέχνες πραγματικά. Στο εξωτερικό νομίζω θα είχα πιο πολλές ευκαιρίες. Έχω την ανάγκη να μπορώ να μιλήσω για αυτό που κάνω. Στο εξωτερικό έχουν περισσότερο ασχοληθεί με το πώς να αποδώσουν αυτό που θέλουν να πουν. Χωρίς να σημαίνει ότι αναγκαστικά η Ελλάδα είναι χειρότερη. Έχει άλλα κακά και άλλα καλά. Υπάρχει μια ελευθερία στην Ελλάδα, το οποίο είναι πολύ καλό, σε σχέση με το εξωτερικό. Υπάρχει ένα σύστημα έξω που σε βοηθάει πάρα πολύ να συγκεντρώσεις αυτό που θες να πεις. Σε οργανώνει κάπως. Εδώ υπάρχει μια ελευθερία που είναι καλή, εμένα με βοήθησε πολύ. Και χρειάζεται εσύ μόνος σου να κάνεις τη δουλειά που κάνουν έξω, αφού πρώτα βρεις αυτό που θες να κάνεις.

9th Interview- Απομαγνητοφώνηση Ίωνας:

Ερώτηση: Πές μου μερικά πράγματα αρχικά για σένα, για τις σπουδές σου;

Απάντηση: Σαν;

Ερώτηση: Σε ποιό τμήμα είσαι, ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτηριστική;

Απάντηση: Θέλω να θεωρώ τον εαυτό μου ζωγράφο αλλά λίγο πολύ με όλα τα τμήματα ασχολούμαι. Και τώρα αναφορικά με τις σπουδές μου από πριν τελειώσω το σχολείο ήθελα να κάνω κάτι τέτοιο. Το είχα αποφασίσει από τότε.

Ερώτηση: Πώς θα χαρακτήριζες το πολιτιστικό υπόβαθρο που είχες από την οικογένεια σου;

Απάντηση: Είναι και οι δύο γονείς μου καλλιτέχνες οπότε ήταν ψιλοκαθορισμένο.

Ερώτηση: Άρα είχες από μικρός επαφή με τις τέχνες;

Απάντηση: Ναι φούλ.

Ερώτηση: Το οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο της οικογένειας σου πώς θα το χαρακτήριζες;

Απάντηση: Μεταβάλλεται να σου πώ την αλήθεια. Σε μία μεσαία κατάσταση μάλλον, μία πάνω μία κάτω ανά τα χρόνια. Είναι και καλλιτέχνες οπότε καταλαβαίνεις, δεν υπάρχει σταθερός μισθός τον μήνα 1,200 ο καθένας και είναι στάνταρ.

Ερώτηση: Όταν λές καλλιτέχνες οι γονείς σου, τι εννοείς; Με τι ασχολούνται;

Απάντηση: Είναι ζωγράφοι και γλύπτες και οι δύο. Στις εικαστικές τέχνες και οι δύο.

Ερώτηση: Άρα είχες από μικρός μία σχέση και ώθηση ως προς αυτό;

Απάντηση: Ναι, ναι. Από μικρός ήμουν στο σπίτι-γκαλερί-ατελιέ των δικών μου ζωγράφιζα με τα χρώματα πασαλειφόμουνα, κάπως έτσι μεγάλωσα.

Ερώτηση: Πώς αντιλαμβάνεσαι την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Ως ιδέα; Αυτό θέλει κανένα μισάωρο τουλάχιστον από μόνο του. Ξέρω γώ...τέχνη είναι μάλλον αυτό που κάνει κάποιος για να βάλει αυτά που ξέρει σε

μία σειρά κατά τη γνώμη μου. Κάπως έτσι το αντιλαμβάνομαι. Δηλαδή κάπως έτσι το αντιλαμβάνομαι, παίρνεις κάποια πράγματα ως δεδομένα, τις επιστήμες ή την κοινωνιολογία. Την παίρνεις και λές, ξέρω'γώ, κοίτα τι κάνουν αυτοί, τι κάνουν οι άλλοι..έτσι και η τέχνη, είναι αυτό που το παίρνεις και το προσαρμόζεις, το βάζεις σε μία χρήση. Για'μένα αυτό νομίζω ότι είναι.

Ερώτηση: Η αντίληψή σου για την τέχνη έχει αλλάξει με τα χρόνια;

Απάντηση: Ναι, κάθε μέρα.

Ερώτηση: Αφ'ενός με ποιό τρόπο και αφ'ετέρου τι σε κάνει και αλλάζεις την αντίληψη σου κάθε μέρα;

Απάντηση: Τα πάντα μωρέ. Κάθε μέρα που περνάει κάτι διαφορετικό βιώνεις και κάθε αντίληψη σου αλλάζει. Ξέρω'γώ. Ίσως παλιότερα την είχα για κάτι πιο Θείο, πιο φίνο...όσο μεγαλώνω νομίζω το απομυθοποιώ. Το βλέπω ως κάτι καθημερινό και αναγκαίο. Όχι για λίγους...κάτι τέτοιο.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεσαι και προσεγγίζεις την τέχνη;

Απάντηση: Δεν ξέρω, δεν θα το έλεγα γιατί γεννηθήκαμε σε αυτήν την κατάσταση και ως νέα άτομα δεν έχουμε μάθει κάτι άλλο. Δεν είμαστε 30 και 40 χρονών. Θα έλεγα όχι λοιπόν γιατί απ'οταν ενηλικιώθηκα μπήκαμε στην κρίση.

Ερώτηση: Δεν πρόλαβες δηλαδή να ζήσεις και κάτι άλλο;

Απάντηση: Ναι ξέρω'γώ. Απ'την άλλη κι όμως δεν νομίζω ότι λόγω κρίσης θα αλλάξει η τέχνη...απλά θα αξιοποιηθεί διαφορετικά νομίζω.

Ερώτηση: Δηλαδή;

Απάντηση: Δηλαδή οποιοσδήποτε είναι να κάνει την τέχνη του, οτιδήποτε είναι αυτό, μπορεί ο άλλος να είναι ζωγράφος, μπορεί να είναι χιπ-χοπάς, μπορεί να είναι ακροβάτης, όλα αυτά δηλαδή για'μένα θα μπορούσαν να είναι τέχνη...εεε, όποιος έχει ανάγκη να το κάνει θα το κάνει έτσι και αλλιώς. Τώρα ίσως με την κρίση, ας την πούμε κρίση οικονομική, ίσως είναι πιο δύσκολο. Πρακτικά όμως, δεν είναι κάτι που στο μυαλό σου αλλάζει.

Ερώτηση: Τα μέσα που χρησιμοποιείς για την καλλιτεχνική σου δημιουργία έχουν επηρεαστεί από την κρίση;

Απάντηση: Παίρνω πολλά σκουπίδια η αλήθεια είναι, οπότε δεν μπορώ να πω όχι. Αλλά δεν μου αρέσει να αγοράζω υλικά όμως γενικά.

Ερώτηση: Ασχέτως οικονομίας δηλαδή;

Απάντηση: Ναι ξέρω'γώ. Δεν έχω και πολλά φράγκα πάντα αλλά δεν είναι ότι μου λείπουν και συχνά. Δηλαδή άμα χρειαστώ κάτι ή μου λείπει κάτι μπορώ να πάω να το πάρω. Απλά συνήθως προτιμώ να δουλεύω με αυτά που βρίσκω.

Ερώτηση: Αυτό πώς επιδρά αισθητικά στην δημιουργία σου;

Απάντηση: Από εκεί ξεκινάει νομίζω, οπότε είναι πολύ σημαντικό. Έχεις για παράδειγμα μία εικόνα στο μυαλό σου που θέλεις να φτιάξεις και σου λείπουν τα υλικά οπότε θα πιάς στο μαγαζί να αγοράσεις και θα πάρεις τα καλύτερα και είναι διαφορετικό να φτιάξεις κάτι με αφορμή αυτά που έχεις μπροστά σου. Δεν λέω ότι θα είναι καλύτερο το ένα από το άλλο, απλά θα είναι διαφορετική η αντιμετώπιση.

Ερώτηση: Εσύ χρησιμοποιείς την εμπειρία και την καθημερινή πραγματικότητα για την απεικόνιση του έργου σου;

Απάντηση: Ποιός δεν την χρησιμοποιεί; Δεν γίνεται και αλλιώς.

Ερώτηση: Θα μπορούσε κάποιος να χρησιμοποιεί μία ονειρική πραγματικότητα.

Απάντηση: Ναι, κατάλαβα τι λες. Όχι τότε είναι η πρακτική μου πραγματικότητα.

Ερώτηση: Την κοινωνική;

Απάντηση: Ακόμα περισσότερο.

Ερώτηση: Άρα χρησιμοποιείς την τέχνη σου για να εκφράσεις και κοινωνικά ζητήματα; Ή μάλλον χρησιμοποιείς τα κοινωνικά ζητήματα ως έμπνευση;

Απάντηση: Καλύτερα η πρώτη διατύπωση. Δεν μου αρέσει η έμπνευση ως όρος/ Γενικά δηλαδή άμα κατατάξουμε τους καλλιτέχνες σε αυτό που λές, πραγματικούς ή ονειρικούς, με την έμπνευση και τέτοια, νομίζω είμαι στην πρώτη κατηγορία.

Ερώτηση: Εσύ θεωρείς ότι η πραγματικότητα, και η ατομική-προσωπική του καλλιτέχνη και η κοινωνική, πρέπει να βρίσκονται σε σύμπλευση; Ή μπορούν και θα έπρεπε να είναι δύο ξεχωριστά πράγματα;

Απάντηση: Τι εννοείς δηλαδή; Αν για παράδειγμα είσαι στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης και αν ο καλλιτέχνης αυτό που βιώνει πρέπει να το θίξει ή όχι; Ναι γιατί όχι, εννοείται.

Ερώτηση: Εσύ σε ποιό από τα δύο “στρατόπεδα” θα έλεγες πώς ανήκεις;

Απάντηση: Αποφεύγω να θίξω την οικονομική κρίση της Ελλάδας στο έργο μου γιατί μου φαίνεται πολύ της πρώτης ανάγνωσης.

Ερώτηση: Από την άλλη όμως είπες ότι είσαι ο άνθρωπος που απεικονίζει την πραγματικότητα που βιώνει.

Απάντηση: Ναι εντάξει σίγουρα αλλά δεν κάνω και ντοκυμαντέρ. Αν και μάλλον αν το συζητάγαμε και πιο πρακτικά, βλέπαμε και έργα μπορεί να μου έλεγες ότι με δουλεύεις. Απλά θεωρώ ότι αυτά που βιώνεις, αυτά καταγράφεις τελικά. Αλλιώς δεν είναι και αληθινό, δεν θα έχει σημασία και κανείς δεν θα ασχολείται τελικά

Ερώτηση: Άρα κατά κάποιο τρόπο η πραγματικότητα περνάει θέλεις δεν θέλεις στο έργο;

Απάντηση: Αυτό ακριβώς εννοώ.

Ερώτηση: Πιστεύεις ότι σε μία περίοδο κρίσης, μία καλλιτεχνική αφύπνιση συμβαίνει γύρω μας ή είμαστε στα ίδια; Απο άποψη δημιουργού πάντα.

Απάντηση: Εεε...όχι. Νομίζω είναι το ίδιο. Από άποψη δημιουργού δεν αλλάζει πολύ.

Ερώτηση: Από την πλευρά του κοινού; Θεωρείς ότι το κοινό σε περίοδο κρίσης θα αυξήσει το ενδιαφέρον του για την τέχνη ή θα το μειώσει;

Απάντηση: Εξαρτάται από το κοινό και πάλι. Υπάρχουν οι άνθρωποι που θα ενδιαφερόντουσαν για κάτι τέτοιο έτσι και αλλιώς και έχοντας και την κρίση στο background να ενδιαφερθούν και λίγο παραπάνω. Αλλά δεν ξέρω μπορεί να είναι και αυτοί που δεν ενδιαφερόντουσαν λόγω κρίσης να ενδιαφέρονται ακόμα λιγότερο άμα

δεν έχουνε να φάνε. Δεν ξέρω αυτοί οι άνθρωποι δεν νομίζω να ενδιαφερόντουσαν έτσι και αλλιώς. Δεν πιστεύω ότι αλλάζει πολύ το ποσοστό αυτό.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι οι καλλιτέχνες πρέπει να έχουν μία ενεργητική στάση έτσι ώστε μέσα από το έργο τους να αφυπνίζουν το κοινό;

Απάντηση: Αυτός είναι ο ρόλος του καλλιτέχνη, νομίζω εδώ και πολλά χρόνια.

Ερώτηση: Ναι αλλά διύστανται οι απόψεις πάνω σε αυτό. Είναι η τέχνη για την τέχνη και η στρατευμένη τέχνη ας πούμε. Υπάρχει ένα δίπολο μόνιμο.

Απάντηση: Κοίτα, εγώ αυτό που βλέπω είναι πώς όταν ένας καλλιτέχνης πιάνεται με ένα θέμα το οποίο το ξέρουν και το διαπραγματεύονται όλοι και έχει να πεί ότι έχουν και όλοι οι άλλοι να πούνε μου φαίνεται λίγο λαϊκίστικο. Ότι ναι μὲν θίγεις τα κοινά και αυτά που όλοι θίγουνε αλλά δεν έχεις κάτι παραπάνω να πείς. Αλλά θέλοντας και μή αυτό κάνεις, θα κάτσεις να κρίνεις αυτό που ζεις. Άμα αυτό που ζεις είναι αρνητικό τότε ξέρω'γω.. αναγκαστικά..

Ερώτηση: Μήπως όμως αυτό που λές για τον λαϊκισμό. Μία στρατευμένη τέχνη εντός εισαγωγικών μιλώντας για ένα κοινωνικό ζήτημα, χάνει λίγο από την αισθητική της ποιότητα;

Απάντηση: Σίγουρα, απλά για να μην λέμε για αισθητικές ποιότητες και τέτοια εγώ απλά νομίζω ότι κάνει τον κόσμο πιο χαζό.

Ερώτηση: Δεν τον προβληματίζει όσο θα έπρεπε;

Απάντηση: Ναι αυτό, δεν πάει τον κόσμο μπροστά...τον πάει πιο πίσω. Άμα ο ρόλος του καλλιτέχνη είναι να χαράζει ένα μονοπάτι του τύπου, έλα απο εδώ για να δούμε τι γίνεται.. άμα δηλαδή ο άλλος ζωγραφίζει έναν φτωχό που ζητάει λεφτά και τον εκθέτει στο κέντρο της Αθήνας, επειδή έχουμε κρίση, θα έρθει ο άλλος θα το δει και δεν θα τ'πυ πεί τίποτα. Είναι το εύκολο, το προφανές. Το οποίο πάντα παίζει, δεν είναι κάτι που παίζει τώρα και δεν έπαιζε παλιά.

Ερώτηση: Ναι αλλά δεν έχει σημασία ο τρόπος που απεικονίζεται;

Απάντηση: Ναι σίγουρα.

Ερώτηση: Δηλαδή μπορεί 100 καλλιτέχνες να ζωγραφίσουν έναν φτωχό και ο ένας από αυτούς να με αγγίξει, οι υπόλοιποι 99 μπορεί να μην μου πούν τίποτα.

Απάντηση: Ναι ,έτσι είναι πάντα.

Ερώτηση: Από την άλλη πλευρά ένας καλλιτέχνης που θίγει κοινωνικά θέματα, αυτό δεν τον βοηθάει να αναπτύξει βαθύτερους δεσμούς με το κοινό του;

Απάντηση: Κόιτα, θα έλεγα ότι είναι εύκολο πάντα να έχεις την ομάδα σου. Και αυτό είναι που το αναζητούν συνήθως όλοι. Σου είναι πιο εύκολο να λες πράγματα που ξέρεις ότι κάποιος θέλει να ακούσει. Συνεπώς ομοδοποιείς αυτούς τους ανθρώπους και τους έχεις για κοινό και απευθύνεσαι σε αυτούς. Αλλά νομίζω ότι αυτό σου κλείνει λίγο, το έργο σου...κλείνει λίγο την δράση σου.

Ερώτηση: Με ποιόν τρόπο;

Απάντηση: Πρώτον επαναπαύεσαι γιατί λές ξανά αυτά που έχεις ήδη πεί και είσαι αρεστός..και κάπου εκεί νομίζω ότι αυτή είναι η καταδίκη της δημιουργίας γιατί εκεί ξεκινάει το τέλος. Μόλις βρείς δηλαδή τι λές, τι κάνεις, τι δείχνεις και αν δεις ότι αυτό το γουστάρουνε και συνεχίζεις να το δείχνεις, τότε νομίζω από εκεί και πέρα έχεις πάρει την κάτω βόλτα. Πιστεύω πώς ο καλλιτέχνης πρέπει να έχει το σθένος να αναιρεί αυτά που λεί κάθε φορά και αυτά που πιστεύει. Όχι να είναι διαφορετικός αλλά να κρατάει ένα ενδιαφέρον. Ακόμα και αυτό το να ψάχνεις κάθε φορά καινούργιο κοινό και κάτι καινούργιο να πείς, νομίζω αυτό απο μόνο του πάει μπροστα το έργο σου, την δουλειά σου.

Ερώτηση: Τι ρόλο νομίζεις ότι παίζουν στην εξέλιξη ενός καλλιτέχνη αυτοί που καθορίζουν την τέχνη, ιδιοκτήτες γκαλερί, κριτικοί τέχνης;

Απάντηση: Δεν ξέρω. Στην πραγματικότητα μάλλον καμία δύναμη δεν έχουνε, καμία δύναμη επί της δημιουργίας. Αλλά έχουνε μεγάλη δύναμη επί της παρουσίασης. Έτσι όπως τα έχουμε κάνει. Έτσι όπως λειτουργί το σύστημα τουλάχιστον. Αν και νομίζω ότι και αυτό σιγά σιγά αλλάζει, αυτή η άποψη του 1990. Ότι εσύ θα φτιάξεις το έργο, θα πάς να το δείξεις στην γκαλερί και εκείνοι αν τους αρέσει θα σε εκθέσει. Αυτό ψιλοαπομακρύνεται νομίζω σιγά σιγά. Ειδικά στον διεθνές χώρο νομίζω περισσότερο. Αλλά όλοι αυτοί έχουν τη δύναμη να σου χώσουν κάποια φράγκα από πίσω και κάποια στήριξη για να συνεχίσεις.

Ερώτηση: Και τώρα με την κρίση, οι ευκαιρίες που έχει ένας νέος καλλιτέχνης, εσύ με το που τελειώσεις την σχολή σου. Πώς έχουν αλλάξει αυτά, πόσο έχουν επηρεαστεί από την οικονομία;

Απάντηση: Δεν ξέρω, νομίζω λίγο έχουμε επηρεαστεί. Βασικά νομίζω πώς παλιά υπήρχε χώρος για πιο πολλούς να κάνουν το κομμάτι τους και να πουλήσουν. Τώρα είναι πολύ λιγότερες οι ευκαιρίες αυτές.

Ερώτηση: Αυτό είναι καλό ή κακό;

Απάντηση: Καλή ερώτηση, δεν ξέρω. Έχει και τα καλά του έχει και τα κακά του. Σε μία δύσκολη αγορά, γιατί για μία δύσκολη αγορά μιλάμε, εεε...θα τα παρατήσει πολύς κόσμος. Μόνο αυτοί που πραγματικά αντέχουν και μπορούν θα το συνεχίσουν. Δεν ξέρω αυτλο μου φαίνεται λογικό. Τώρα αν είναι καλό ή κακό...δεν ξέρω. Απ'τη μία χάνουμε πολλά άτομα που θα μπορούσαν να συνεχίσουν αλλά απ'την άλλη είμαστε ήδη αρκετοί.

Ερώτηση: Οπότε ξεκαθαρίζει λίγο το τοπίο;

Απάντηση: Ναι δεν νομίζω ότι είναι ξεκάθαρη η απάντηση.

Ερώτηση: Σε περίοδο κρίσης ελλοχεύει ο κίνδυνος ένας καλλιτέχνης που υπό κανονικές συνθήκες δεν θα ασχολιόταν με κοινωνικά ζητήματα τσο έργο του, να το κάνει προκειμένου να γίνει αρεστός;

Απάντηση: Δεν νομίζω ότι έχουμε φτάσει στο σημείο να είναι αρεστή η κρίση ακόμα. Νομίζω το ίδιο το κοινό έχει βαρεθεί να βλέπει την κρίση και την κρίση.

Ερώτηση: Το αντίθετο; Κάποιος που θα ήθελε να ασχοληθεί με την κρίση, να μην το κάνει γιατί πιστεύει ότι κάτι τέτοιο έχει χιλιοειρωθεί;

Απάντηση: Ναι για όλα υπάρχει ο κίνδυνος. Για παράδειγμα μπορεί κάποιος να θέλει να μιλήσει για το σέξ, θα πάει να εκθέσει σε γκαλερί που πολύ συχνά εκθέτουν έργα για το σέξ, κάποιος άλλος μπορεί να έχει μία πιο πολιτική άποψη και πάλι αυτός θα έχει το κοινό του και θα πάει σε γκαλερί που θα προωθήσουν αυτόν αντί για κάποιους άλλους. Αλλά νομίζω πώς ότι θέμα και επιλέξεις να καταπιαστείς θα υπάρχουν κάποιοι που θα το προτιμούν από κάτι άλλο. Η κατηγοριοποίηση υπάρχει έτσι και αλλιώς, είναι αναπόφευκτο. Δεν το θεωρώ και κακό, νομίζω είναι κάτι φυσιολογικό.

Ερώτηση: Εσύ αν σου ζητηθεί κάτι τέτοιο θα το έκανες; Αν σου ζητηθεί να τροποποιήσεις το έργο σου για να ενταχθείς στην αγορά;

Απάντηση: Δεν ξέρω. Ακούγεται κάπως σαν να πουλάε την ψυχή σου στον διάβολο έτσι όπως το λές αλλά δεν είμαι σίγουρος ότι είναι τόσο κακό. Άμα είναι πηγαίο. Με την έννοια ότι θα σου πεί κάποιος, κάτσε φτιάξε ένα έργο για την κρίση και εγώ δεν το έχω κάνει ποτέ, δεν θα κάστω να δώ τι όντως έχω να πώ για την κρίση; Αναλόγως. Αν από την άλλοι βλέπεις ότι οι άλλοι πουλάνε και εσύ πάς να αντιγράψεις αυτό που πουλάει αυτό είναι καραγκιοζιλίκι. Έχει να κάνει με τις συνθήκες. Όσες φορές πάντως χρειάζεται να μετριάσεις το έργο σου νομίζω πώς είναι για κακό. Άμα είναι όμως να πείς κάτι καινούργιο, μία νέα προσέγγιση είναι για καλό.

Ερώτηση: Αν είναι όμως να πείς κάτι καινούργιο δεν πρέπει να είναι αυθόρμητο; Και όχι κάτι που θα σου το ζητήσει μία γκαλερί για παράδειγμα;

Απάντηση: Ανάλογα, θα μπορούσε να είναι και μία αφορμή. Δεν συμβαίνει και πολύ συχνά αυτό στην Ελλάδα πάντως.

Ερώτηση: Γιατί;

Απάντηση: Γιατί όσες φορές θα σου πεί μία γκαλερί μήπως να το κάνεις έτσι, θα είναι για τον λάθος λόγο. Απο προσωπική εμπειρία στο λέω αυτό και από άλλα άτομα που βλέπω τι κάνουνε.

Ερώτηση: Γιατί πιστεύεις ότι γίνεται αυτό στην Ελλάδα;

Απάντηση: Γιατί δεν ξέρουν από τέχνη. Ένας άνθρωπος που έχει μία γκαλερί δεν σημαίνει απαραίτητα ότι αγαπάει την τέχνη ή ότι θέλει να προωθήσει καινούργια παιδιά ή νέα ρεύματα και τέτοια. Είναι κάποιος που γουστάρει να αράζει σε μεγάλα σαλόνια με ακριβούς πίνακες τριγύρω. Είναι περισσότερο το πρεστίτζ παρά η πραγματική του έννοια.

Ερώτηση: Υπάρχουν αγοραστές στην Ελλάδα που δεν το κάνουν για το θεαθήναι και για τους κοσμικούς κύκλους αλλά γιατί αγαπάνε την τέχνη;

Απάντηση: Πιστεύω πώς ναι, δεν τους ξέρω προσωπικά αλλά φαντάζομαι πώς ναι. Σίγουρα υπάρχουν άνθρωποι που ιντριγκάρονται από αυτό το αντικείμενο

Ερώτηση: Σε περιόδους κρίσης σε άλλες χώρες, στάθηκε αφορμή για να δημιουργηθούν καινούργια καλλιτεχνικά ρεύματα στις εικαστικές τέχνες. Στην Ελλάδα πιστεύεις πώς κάτι τέτοιο θα μπορούσε να συμβεί; Και αν ναι έχεις παρατηρήσει κάτι τέτοιο;

Απάντηση: Πιστεύω πώς θα μπορούσε να μην συμβεί κάτι τέτοιο. Δεν νομίζω ότι γίνεται. Δηλαδή τι; Θα βγει ο άλλος, θα δημιουργήσει κάτι και δεν θα συμπεριλάβει σε αυτό λεί, αυτό που ζεί στο σήμερα;

Ερώτηση: Αυτό όμως θα μπορούσε να οδηγήσει σε ένα καλλιτεχνικό ρεύμα;

Απάντηση: Εντάξει άμα δημιουργηθεί καλλιτεχνικό ρεύμα θα το αποφασίσουν σε 30 ή 50 χρόνια οι ιστορικοί τέχνης. Αλλά το ότι σίγουρα επηρεάζει αυτό το τι θα κάνει ο άλλος δεν νομίζω ότι δεν επηρεάζει.

Ερώτηση: Έχεις εντοπίσει εξελίξεις προς αυτήν την κατεύθυνση παρακολουθώντας την τέχνη τώρα στην Ελλάδα;

Απάντηση: Με κόσμο που ασχολείται με αυτό το θέμα;

Ερώτηση: Οχι απαραίτητα ένα ρεύμα που θα ασχολείται με την κρίση. Ακόμα και σαν τεχνοτροπία από τη στιγμή που έχουν επηρεαστεί τα υλικά, πώς ήταν η art rovera, ένα καινούργιο ρεύμα.

Απάντηση: Εντάξει μωρέ, στη σχολή είναι πολύ δύσκολο να δημιουργηθεί κάτι από αυτούς που δημιουργούν με πεταμένα πράγματα. Μπορεί να είναι και η κρίση αυτό αλλά και πάλι δεν ξέρω.

Ερώτηση: Υπάρχει χώρος για ένα καινούργιο ρεύμα στην Ελλάδα;

Απάντηση: Ξέρω' γώ. Είχαμε και προηγούμενο; Έχουμε να κάνουμε ρεύμα από το 1800. Ναι μάλλον αλλά με το υπόβαθρο που βλέπω εγώ από πίσω λίγο δύσκολο. Η ελληνική τέχνη αντιγράφει νομίζω την ευρωπαϊκή τέχνη εδώ και πολλά χρόνια. Και την αντιγράφει περίπου με καμία 20ετία διαφορά.

Ερώτηση: Δεν είναι όμως και λίγο λογικό για τα δεδομένα της Ελλάδας;

Απάντηση: Ναι γιατί όχι.

Ερώτηση: Αυτό γίνεται σε πάρα πολλά επίπεδα και σε όλες τις τέχνες αλλά ακόμα και σε ζητήματα που εκτείνονται πέρα από την τέχνη. Μήπως είναι λογικό για μία χώρα όπως η Ελλάδα με τις δυνατότητες που έχει και οικονομικές και πληθυσμιακές, ουσιαστικά να ενσωματώνει ρεύματα αντί να δημιουργεί τα δικά της; Θα μπορούσε με αυτές τις δυνατότητες να δημιουργήσει ένα ρεύμα;

Απάντηση: Ναι, πιστεύω πώς θα μπορούσε. Απλά ο περισσότερος κόσμος θεωρώ ότι θέλει να κάνει αυτό που είναι εύκολο. Θα μάθεις πώς ζωγραφίζει ο Λύτρας και θα ζωγραφίζεις σαν τον Λύτρα. Θα το κάνεις αυτό 100 χρόνια και θα κάνεις σχολή μονάχος. Κάπως έτσι το βλέπω εγώ.

Ερώτηση: Δηλαδή μέσα από την αντιγραφή;

Απάντηση: Μέσα από την αντιγραφή; Κοίτα να δεις και το πρωτότυπο το έχουμε κάπως θεοποιημένο. Όπως σε όλες τις τέχνες, θέατρο, μουσική έτσι και στην ζωγραφική, την κάθε μοντερνιά που κάνουν έξω θα την πάρουμε να την κάνουμε και εμείς.

Ερώτηση: Πώς φαντάζεσαι το μέλλον της εικαστικής τέχνης στην Ελλάδα;

Απάντηση: Ε, δεν ξέρω. Πάνω κάτω όπως είναι τώρα. Και όπως ήταν πριν 10 χρόνια, δεν αλλάζουν πολύ τα πράγματα.

Ερώτηση: Δεν πιστεύεις πώς θα υπάρξει κάποια εξέλιξη; Θετική ή αρνητική;

Απάντηση: Πιστεύω η τέχνη πώς θα αρχίσει να βγαίνει λίγο από τις γκαλερί. Αυτό εμένα με ενδιαφέρει πολύ.

Ερώτηση: Δηλαδή;

Απάντηση: Δηλαδή βλέπεις πλέον πολύ street art, πολύ τέχνη στο δρόμο, πολλά αυτοδιαχειριζόμενα πρότζεκτ. Που πολύ συχνά συνεργάζονται διαφορετικού τύπου καλλιτέχνες και αυτό μου αρέσει πολύ. Δηλαδή θα είναι ένας μουσικός, με έναν εικαστικό και θα κάνουν κάτι μαζί.

Ερώτηση: Αυτό που λές δεν θα μπορούσε να γίνει ρεύμα;

Απάντηση: Βέβαια, γιατί όχι. Άμα πιστεύω σε κάτι ότι θα μπορούσε να πάει μπροστά σε αυτό που εννοούμε τέχνη, είναι αυτό. Να βγάλουμε λίγο τις παρωπίδες

και να μην λέμε εγώ είμαι ζωγράφος και ζωγραφίζω στο ατελιέ μου και εκθέτω μία φορά τον χρόνο. Νομίζω αυτό έχει περάσει.

Ερώτηση: Θές να μου πείς λίγες παραπάνω πληροφορίες για αυτό που λές για την street art, τα αυτοδιαχειριζόμενα, το πάντρεμα διαφορετικών ειδών τέχνης;

Απάντηση: Άμα κάνεις μία βόλτα στην Αθήνα γιατί γι' αυτό θα μιλήσω, δεν θα αναφερθώ σε άλλες πόλεις της χώρας. Νομίζω ότι επειδή έχουμε και μία πολυπληθυσμικότητα η οποία βοηθάει θα δείς να γίνονται φεστιβάλ απ' τη μία και τέχνη απ' όλο τον κόσμο απ' την άλλη. Μπορεί να δείς να εκθέτουμε ρούχα από την Παραγουάη για παράδειγμα και να κάνουν χορευτικά και τέτοια. Θα πάνε από δίπλα γκραφιτάδες να ζωγραφίσουνε.

Ερώτηση: Πώς νομίζεις ότι βοηθάει την τέχνη το πάντρεμα αυτό;

Απάντηση: Η τέχνη δεν χρειάζεται βοήθεια, απλά πάει κάπου. Και είναι γενικό, θα πάς δηλαδή σε μια συναυλία και πίσω θα υπάρχει ένα video-wall και ο άλλος θα έχει βάλει τα visual του. Πάς σε ένα θεατρικό και από πίσω σου δείχνουν φωτογραφίες. Όσες φορές έχω δει κάτι τέτοιο, είναι λίγο καραγκιοζιλίκι και πρ'όχειρο αλλά νομίζω γιατί είναι η αρχή ακόμα. Στο μέλλον μπορεί να γίνει πιο συγκροτημένο και στοχευμένο.

Ερώτηση: Το δικό σου το μέλλον ως καλλιτέχνης πώς το φαντάζεσαι;

Απάντηση: Στο εξωτερικό..χεχε..ξέρω'γώ.

Ερώτηση: Δηλαδή σκέφτεσαι να φύγεις για το εξωτερικό;

Απάντηση: Ναι. Οχι γιατί δεν γουστάρω την Ελλάδα..ίσα-ίσα, αλλά ήθελα. Σου δίνει μία άλλη δυνατότητα σε αυτό που κάνουμε, να το παρουσιάσεις σε όλο τον κόσμο. Γιατί να μην το εκμεταλλευτείς; Αυτή είναι η λογική μου.

Ερώτηση: Δεν θα προτιμούσες από την Ελλάδα να κάνεις πράγματα που να απευθλυνονται σε όλο τον κόσμο;

Απάντηση: Ξεκάθαρα θα προτιμούσα. Έχω κάτσει εδώ 25 χρόνια θα ήθελα να κάτσω και άλλα 25.

Ερώτηση: Σε επίπεδο σχεδίων για το μέλλον;

Απάντηση: Σκοπεύω να τελειώσω την σχολή που είμαι τώρα και μετά θα κάνω ένα μεταπτυχιακό σε κάποια άλλη πόλη. Θα ήθελα να ασχοληθώ με τα εικαστικά περισσότερο, η καθαρή ζωγραφική δεν είναι για'μένα.. παραστατική ζωγραφική δεν είναι κάτι που κάνω αλλά τα εικαστικά είναι κάτι που με ενδιαφέρουν.

Ερώτηση: Στην Ελλάδα δεν υπάρχει μέλλον σε αυτό που θέλεις να κάνεις; Πέρα απ'το ότι θα ήθελες να ζήσει ζτσο εξωτερικό, είναι και επειδή δεν θα μπορέσεις να ασχοληθείς με αυτά που θές εδώ;

Απάντηση: σίγουρα στην Ελλάδα υπάρχει λιγότερο μέλλον ,νομίζω ότι είναι ξεκάθαρο. Το καθόλου μέλλον όμως είναι μεγάλη κουβέντα και δεν μου αρέσει. Θα ήθελα ιδανικά να κάτσω εδώ. Στον τόπο σου και κάτσε πάλεψε..πλάκα θα είχε και αυτό απλά νομίζω ότι είναι πιο ισχυρή η θέληση να δώ και άλλα πράγματα στον κόσμο.

Ερώτηση: Άρα δεν φεύγεις λόγω της κρίσης απλά αναζητάς και άλλα πράγματα;

Απάντηση: Ναι δεν ξέρω. 50-50. Θα ήταν και λίγο χαζό να πώ ότι φεύγω μόνο γι'αυτό.

Ερώτηση: Βιοποριστικά το έχεις σκεφτεί;

Απάντηση: Ναι, τα έχω λίγο παρατήσει εκεί πέρα. Βιοποριστικά νομίζω απλά θα παλέψεις όπως όπως για να συνεχίσεις να κάνεις αυτό που θές.

Ερώτηση: Ιδανικά υποθέτω ότι εσύ θα ήθελες να ζεις βιοποριστικά από την τέχνη σου. Θα μπορούσες όμως να κάνεις και κάποιο άλλο επάγγελμα προκειμένου να τα καταφέρεις;

Απάντηση: Το πιθανότερο.

Ερώτηση: Αυτό δεν θα επηρεάσει όμως την δημιουργική σου;

Απάντηση: Ναι σίγουρα. Το μεγαλύτερο πρόβλημα των νέων καλλιτεχνών είναι αυτό, το ότι πρέπει να βρούν μία παράλληλη δουλειά για να μπορέσουν να επιβιώσουν και αυτό τελικά πάει πίσω την δημιουργία. Γιατί πολύ απλά και πρακτικά σου τρώει χρόνο και σκέψη. Άμα δουλεύεις 8 ώρες σε ένα μπάρ φερειπείν δεν σου μένει χρόνος για να κάνεις αυτό που θέλεις.

Ερώτηση: Εσύ αυτή την περίοδο εργαζεσαι ή είσαι αφοσιωμένος μόνο στις σπουδές σου;

Απάντηση: Οχι, μόνο τις σπουδές μου έχω και κάποια λεφτά που βγάζω αν περιστασιακά εργάζομαι είναι από κάτι τέτοιο, παρόμοιο.

Ερώτηση: Έχεις εκθέσει έργα σου;

Απάντηση: Ναι, ναι. Οχι όμως ότι βγάζουμε λεφτά από αυτό, πολύ σπανια. Πιο πολύ είναι έτσι για να το δείξεις στον κόσμο και να το μοιραστείς και άμα κάποιος το δει και θέλει να το αγοράσει, το αγοράζει.

Ερώτηση: Τι έργα έχεις εκθέσει και πού;

Απάντηση: Είχα κάνει την πρώτη ντροπιαστική ατομική μου έκθεση πριν 3 χρόνια με κυρίως ζωγραφικά έργα και λίγο κατασκευό-γλυπτική και γενικά ομαδικές εκθέσεις πολλές. Γενικά το μοτίβο της σχολής είναι έτσι όπου θέλουν να σε βάλουν στο τριπάκι της έκθεσης για να δεις πώς είναι. Οπότε οργανώνουμε συνέχεια κάτι να τρέχει.

Ερώτηση: Και τελικά από την προσωπική σου εμπειρία, όχι μόνο παρκαουθώντας τους γονείς σου τόσα χρόνια, πώς νομίζεις ότι είναι η διαδικασία να στήσεις μία ατομική-συλλογική έκθεση;

Απάντηση: Κοίτα είναι πάρα πολύ όμορφο και εύκολο. Και θα έρθει κόσμος να το δει και ένα πρώτο ενδιαφέρον θα υπάρχει. Απλά από το πρώτο ενδιαφέρον μέχρι να πάς λίγο παραπέρα είναι πολύ μεγάλος δρόμος και νομίζω είναι κάτι που δεν έχουμε καλύψει. Δηλαδή θα την κάνεις την έκθεση σου, θα σου πούν μπράβο αγόρι μου αλλά μέχρι εκεί. Νομίζω αυτή είναι η συνηθισμένη αντιμετώπιση.

Ερώτηση: Τώρα που τελειώνεις τη σχολή σου, έχεις σκεφτεί τι είδους μεταπτυχιακό και σε ποιά χώρα θα ήθελες να πάς;

Απάντηση: Οχι ακόμα, το ψάχνω. Κανένα Βερολίνο θα ήθελα και καμία Ολλανδία ίσως να με ενδιέφερε να πάω. Γενικά θα ήθελα μία πολύ που να είναι πολυπληθυσμική, να μην έχει μόνο ντόπιους. Αυτό γιατί εγώ θα είμαι καλύτερα και μπορεί να βοηθήσει και την δημιουργία. Ακόμα και η αθήνα μου αρέσει περισσότερο

από άλλες πόλεις γιατί έχει κόσμο από παντού, δεν είναι μόνο Αθηναίοι. Νομίζω αυτό είναι ωραίο.

10th Interview - Απομαγνητοφώνηση Χρήστος:

Ερώτηση: Πες μου λίγα πράγματα για 'σένα, για τις σπουδές σου, για το καλλιτεχνικό σου έργο.

Απάντηση: Είναι η πρώτη μου σχολή. Στην αρχή ασχολήθηκα με τα παραδοσιακά μέσα ζωγραφική και τα λοιπά, χαρακτηριστική που είναι ακόμα ένας παραδοσιακός τομέας και στην συνέχεια έχω καταλήξει στο video και στο video installation, ας το πούμε έτσι και παρακολουθώ εδώ και τρία χρόνια σκηνογραφία. Είναι ένας κλάδος πιο εφαρμοσμένος και τα συνδυάζει όλα, όλες τις μορφές τέχνης και είναι κάτι με το οποίο θα ήθελα να ασχοληθώ μετά την σχολή.

Ερώτηση: Ποιό ήταν το πολιτιστικό σου περιβάλλον; Όχι απαραίτητα το στενό της οικογένειας σου αλλά και το ευρύτερο.

Απάντηση: Δεν με ώθησε κανείς είναι η αλήθεια. Ασχολιόμουν από μικρός μόνος μου και ζωγράφιζα, έφτιαχνα πράγματα. Λόγω του ότι είμαι και Κύπριος, κάτω δεν υπήρχαν και αρκετές ευκαιρίες. Ήταν ελάχιστες οι εκθέσεις, ελάχιστα θέατρα και ακόμα πιο ελάχιστα μουσεία. Η οικογένεια μου ήταν παραδοσιακή, κλειστή κοινωνία, αυτό. Δεν είχα τόσα ερεθίσματα.

Ερώτηση: Σε επίπεδο οικονομικό και κοινωνικό, πώς θα χαρακτήριζες το υπόβαθρο της οικογένειας σου;

Απάντηση: Μια μεσαία τάξη. Που και λόγω παράδοσης, αφοσιώνονται στα παιδιά τους να σπουδάσουν όλα και αυτό.

Ερώτηση: Υπήρξε πίεση για να σπουδάσεις κάτι άλλο ή το δέχτηκαν;

Απάντηση: Στην αρχή, ο πατέρας μου κόλλαγε. Η μάνα μου ήταν αυτή που με στήριξε να κάνω αυτό που θέλω αλλά και ο πατέρας μου άρχισε να βλέπει και διακρίσεις μου σε διαγωνισμούς και όλα αυτά οπότε χαλάρωσε.

Ερώτηση: Πώς αντιλαμβάνεσαι την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Δεν θα πω τρόπος έκφρασης γιατί για 'μένα είναι τρόπος διαφυγής.

Ερώτηση: Δηλαδή;

Απάντηση: Εεεε... είναι λίγο σαν ταξίδι, μου δίνει την ευκαιρία... είναι λίγο σαν το όνειρο, φεύγεις από την πραγματικότητα για λίγο αλλά εντάξει κάποια στιγμή επιστρέφεις.

Ερώτηση: Η αντίληψη σου για την τέχνη έχει αλλάξει μέσα στα χρόνια;

Απάντηση: Ναι, μπήκα σε αυτή την σχολή και είχα μια ιδέα ότι ήταν μια σχολή στην οποία ήταν οι φοιτητές σε μια σειρά, με τα καβαλέτα, μοντέλο στο κέντρο. Εντάξει, στο πρώτο εξάμηνο η φούσκα αυτή έσκασε. Πίστευα ότι ίσχυε ακόμα ο παραδοσιακός τρόπος ζωγραφικής γιατί εντάξει.. δεν είχα δει και τόσα πράγματα παλιότερα. Δεν είχα κάποιο υπόβαθρο πιο μέσα στην τέχνη.

Ερώτηση: Και μπαίνοντας μέσα στη σχολή, βλέποντας τις διαφορές από αυτό που είχες στο μυαλό σου, πώς άλλαξες εσύ την προσέγγιση σου προς την τέχνη;

Απάντηση: Άρχισα να γίνομαι πιο ευέλικτος, πιο ανοιχτός, να αποδέχομαι περισσότερα πράγματα και αν προσπαθώ να τα κατανοώ ας πούμε. Πολλές φορές έβαλα το ερώτημα γιατί είναι τέχνη και ασχολήθηκα να μπω στη διαδικασία να το εξηγήσω για 'μένα αυτό το πράγμα.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τον τρόπο που αντιλαμβάνεσαι την τέχνη;

Απάντηση: Όχι, σχεδόν καθόλου. Νομίζω αν με είχε απασχολήσει αυτό το θέμα θα σταμάταγα να κάνω τέχνη.

Ερώτηση: Γιατί;

Απάντηση: Γιατί θα φοβόμουν να τολμήσω να κάνω διάφορα πράγματα που είχα στο μυαλό μου. Πιο πολύ πρακτικά, που θα βρω τα χρήματα, που θα... απλά προσπαθώ να κάνω με πιο εύκολα μέσα αυτό που είχα στο μυαλό μου, δεν το άφησα να με επηρεάσει.

Ερώτηση: Τα υλικά που χρησιμοποιείς στην καλλιτεχνική σου δημιουργία, έχουν επηρεαστεί από την κρίση;

Απάντηση: Και πάλι θα σου πω όχι τόσο γιατί πάντα θα βρίσκω εναλλακτικές πιστεύω.

Ερώτηση: Να βρίσκεις εναλλακτικές για να βρεις τα υλικά που θέλεις ή να βρίσκεις εναλλακτικά υλικά για να αποδώσεις αυτό που θες;

Απάντηση: Εναλλακτικά υλικά για να πετύχω αυτό που θέλω.

Ερώτηση: Χρησιμοποιώντας όμως ένα υλικό εναλλακτικό, πιο φθινό ενδεχομένως θα...

Απάντηση: Μπορεί να βγει άλλο το αποτέλεσμα ενδεχομένως. Μπορεί να βγει και καλύτερο το αποτέλεσμα, δεν ξέρεις ποτέ τι θα προκύψει αλλά ο παλεύεις με αυτά που έχεις.

Ερώτηση: Άρα η επίδραση λες πως μπορεί να είναι και αρνητική και θετική, δεν μπορεί να επηρεάσει την ποιότητα.

Απάντηση: Ναι, πιστεύω πως οι περισσότεροι εδώ μέσα αν δεν φάμε τα μούτρα μας, να αποτύχουμε σε κάτι, δεν θα προχωρήσουμε.

Ερώτηση: Απεικονίζεις την πραγματικότητα από την καθημερινή εμπειρία στο έργο σου;

Απάντηση: Κοίτα αυτό νομίζω πως είναι κάτι που θα το ξέρω μόνο εγώ. Δεν νομίζω ότι θα φανεί κάτι στον θεατή αλλά μπορεί να το καταλάβει κάποιος. Εξαρτάται από το πώς φιλτράρω τα πράγματα εγώ.

Ερώτηση: Εννοείς ότι μπορεί να μην είναι τόσο προφανές στον θεατή;

Απάντηση: Ναι. Σίγουρα επηρεάζομαι από αυτά που συμβαίνουν γύρω μου αλλά δεν θα κάνω τέχνη επί τούτου, να κάνω τέχνη για την κρίση ή τέχνη για να παραπονεθώ για την κρίση.

Ερώτηση: Με ποιό τρόπο επηρεάζεσαι άρα άμα δεν δημιουργείς επί τούτου και πώς αυτό βγαίνει στην τέχνη σου;

Απάντηση: Νομίζω ότι πιο πολύ στο συναισθηματικό κομμάτι θα το αφήσω να με επηρεάσει. Με το που έσκασε η κρίση όλοι αντιληφθήκαμε την θλίψη που μας περιέβαλλε, τους άστεγους, που πάντα υπήρχαν νομίζω ή μαγαζιά που άρχισαν να κλείνουν και τα λοιπά. Απλά δεν νομίζω ότι μπορεί να δώσει λύση η τέχνη πάνω σε αυτά τα πράγματα.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι η τέχνη και η πραγματικότητα οφείλουν να είναι σε σύμπλευση για ένα καλλιτέχνη ή πρέπει να είναι δύο ξεχωριστά πράγματα;

Απάντηση: Αυτό το έκανε η τέχνη παλιότερα πιστεύω. Υπήρχαν κινήματα τα οποία άλλαξαν τον κόσμο και τον πώς τον βλέπουμε εμείς σήμερα. Πλέον, κλασσική ατάκα, όλα έχουν γίνει οπότε δεν νομίζω ότι η τέχνη μπορεί να επηρεάσει σε καταλυτικό βαθμό όσα συμβαίνουν γύρω μας. Και αυτό ειδικά στην Ελλάδα είναι και λόγω παράδοσης και λόγω παιδείας.

Ερώτηση: Δηλαδή;

Απάντηση: Πιστεύω πως λίγοι ακόμα μπορούν να καταλάβουν την τέχνη στην Ελλάδα, το τι είναι τέχνη και προπάντων τις σύγχρονες μορφές τέχνης γιατί δεν υπήρχε η παιδεία από το σχολείο ακόμα. Να πάρουμε μια τάξη και να πάμε να δούμε μια έκθεση με νέα μέσα και εγκαταστάσεις. Είναι ακόμα του Παρθενώνα η αντίληψη για την τέχνη.

Ερώτηση: Άρα εσύ ως καλλιτέχνης, θεωρείς ότι πρέπει η πραγματικότητα να επιδρά στην τέχνη ή πρέπει να διαχωρίζονται;

Απάντηση: Κοίτα τα ερεθίσματα τα εκλαμβάνουμε θέλοντας και μη από την πραγματικότητα. Μας επηρεάζει απλά το θέμα είναι πως τα φιλτράρει ο καθένας μας όλα αυτά.

Ερώτηση: Ναι αλλά δεν θα μπορούσαν οι δημιουργίες σου να απεικονίζουν κάτι πιο ονειρικό και σε επίπεδο επιθυμίας;

Απάντηση: Ναι και αυτό κάνω τον τελευταίο καιρό. Προσπαθώ να προσεγγίσω λίγο το όνειρο αλλά και πάλι με ερεθίσματα που προκύπτουν από την πραγματικότητα.

Ερώτηση: Δες ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει παιδεία ως προς την τέχνη. Θεωρείς όμως ίσως πώς αυτό σε επίπεδο καλλιτεχνών έχει προκαλέσει μια είδους αφύπνιση; Συμβαίνει δηλαδή σε περιόδους οικονομικής ύφεσης μια καλλιτεχνική αφύπνιση;

Απάντηση: Δεν μπορώ να σου μιλήσω από εμπειρία γιατί όπως σου είπα ήρθα στην Ελλάδα πριν από 6 χρόνια και η κρίση έσκασε 2 χρόνια μετά. Άρα δεν ήξερα τον πρότερο τρόπο λειτουργίας των καλλιτεχνών. Αν δηλαδή γινόντουσαν περισσότερες

εκθέσεις, περισσότερες παραστάσεις ή γενικά περισσότερα πράγματα. Πιστεύω όμως πώς ακόμα και τώρα γίνονται αρκετά πράγματα και με ελάχιστο budget.

Ερώτηση: Θεωρείς πως οι δυσκολίες βοηθούν για να αφυπνιστεί κάποιος καλλιτεχνικά ή δεν παίζουν ρόλο, είναι έμφυτο αυτό;

Απάντηση: Ναι ίσως λειτουργούν σε τέτοιο βαθμό που να ενεργοποιούν τον καλλιτέχνη ώστε να μην βουλιάξεις σε όλο αυτό και να ασχοληθεί με την τέχνη του. Ωστόσο είναι πολύ προσωπικό αυτό, εξαρτάται από τον κάθε άνθρωπο και δεν ξέρω κατά πόσο η κρίση ευθύνεται σε αυτό ως βαθμός δυσκολίας.

Ερώτηση: Πιστεύεις ότι οι καλλιτέχνες θα έπρεπε να έχουν μια πιο ενεργητική στάση ώστε να αφυπνίζουν το κοινό σε περιόδους οικονομικής και κοινωνικής ύφεσης;

Απάντηση: Και πάλι εξαρτάται και από το κοινό και πόσο δεκτικό είναι ως προς την τέχνη. Πολλοί μας θεωρούν ότι κάνουμε τέχνη για την τέχνη και για την πάρτη μας. Αλλά πιστεύω πως αν ο θεατής ήταν πιο δεκτικός ως προς την τέχνη, ο μέσος Έλληνας και αν άρχιζε να ασχολείται περισσότερο θα τον χαλάρωνε κάπως, θα τον έβαζε στην διαδικασία να σκεφτεί κι άλλα πράγματα πέρα από το χρήμα. Εντάξει, σημαντικό για να επιβιώσεις αλλά όχι και τόσο αυτοσκοπός.

Ερώτηση: Άρα θεωρείς ότι άμα το κοινό ήταν πιο δεκτικό, θα ήταν πιο εύκολο για έναν καλλιτέχνη να μιλήσει για φλέγοντα ζητήματα;

Απάντηση: Ναι σίγουρα νομίζω ότι έγκειται και στο αν ήταν το κοινό πιο δεκτικό θα μπορούσαν οι καλλιτέχνες να είναι πιο ενεργητικοί στο έργο τους γιατί θα αφορούσε περισσότερο κόσμο.

Ερώτηση: Θεωρείς όμως πως μια τέχνη που στρατεύεται μπορεί να χάσει κάτι από την αισθητική της ποιότητα στο τέλος;

Απάντηση: Μπορεί γιατί μια στρατευμένη τέχνη δεν είναι μια εκφραστική τέχνη για 'μένα. Η αισθητική βέβαια είναι και ένα άλλο ζήτημα γιατί πάντα σε ότι φτιάχνουμε υποβόσκει το αν είναι ωραίο ή όχι.

Ερώτηση: Και πιστεύεις πώς είναι ένα από τα πρωταρχικά κομμάτια της τέχνης κάτι να είναι ωραίο;

Απάντηση: Ωραίο... προκύπτει το ωραίο, υποσυνείδητα. Μιλώ για 'μένα με την έννοια ότι έχω μάθει κάποιους κανόνες σύνθεσης και δομής μιας εικόνας είτε είναι για ζωγραφική είτε είναι για video είτε για εγκατάσταση. Προϋπάρχουν κάποιοι κανόνες που μου έχουν μάθει ώστε να είναι κάτι αισθητικά ωραίο.

Ερώτηση: **Συνεπώς πιστεύεις πως μια στρατευμένη τέχνη θα έχανε κάτι απο αυτό το αισθητικά ωραίο;**

Απάντηση: Ναι γιατί θαμίλαγε πολύ ξεκάθαρα και θα ήταν κατευθείαν στο σκοπό.

Ερώτηση: **Σε περιόδους κρίσης, γενικά μιλώντας, πιστεύεις πως το κοινό αυξάνει το ενδιαφέρον του για την τέχνη αποζητώντας κάποια διέξοδο ή αντίθετα μειώνεται γιατί θεωρείται πλέον μια πολυτέλεια;**

Απάντηση: Αυτό είναι και θέμα των καλλιτεχνών με την έννοια ότι από τότε που προέκυψε η κρίση, οι καλλιτέχνες έχουν βγει από τις γκαλερί και ψάχνουν να κάνουν πράγματα σε χώρους που δεν είναι διαμορφωμένοι ειδικά γι' αυτόν τον σκοπό και έχουν ως στόχο να ενεργοποιήσουν ξανά το κοινό.

Ερώτηση: **Το γεγονός ότι βγήκαν από τις γκαλερί που οφείλεται;**

Απάντηση: Στις ίδιες τις γκαλερί και αυτό διότι δεν μείωσαν τον εγωισμό που διαθέτουν, για 'μένα, το να ζητάνε δηλαδή από τους καλλιτέχνες το 30% και το 50% σε καιρούς κρίσης.

Ερώτηση: **Αυτή η έξοδος των καλλιτεχνών από τις γκαλερί θεωρείς ότι έχει θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο;**

Απάντηση: Για 'μένα θετικό γιατί έτσι δηλώνεται περισσότερο η παρουσία του καλλιτέχνη. Ότι υπάρχουμε και εμείς που κάνουμε αυτό το πράγμα και εκφραζόμαστε με αυτόν τον τρόπο. Υπάρχει περισσότερη επικοινωνία για 'μένα.

Ερώτηση: **Οι ομάδες που καθορίζουν την πρόσβαση στην τέχνη, γκαλερί, κριτικοί τέχνης, τι ρόλο θεωρείς ότι παίζουν στην εξέλιξη ενός καλλιτέχνη;**

Απάντηση: Δυστυχώς για 'μένα παίζουν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη ενός καλλιτέχνη γιατί άλλο να εκθέτω στο Μεταξουργείο και άλλο στο Κολωνάκι που θα έρθει η ελίτ. Και αντίστοιχα και οι κριτικοί τέχνης. Όπου διαφωνώ και με τους δυο θεσμούς.

Ερώτηση: Γιατί;

Απάντηση: Γιατί προσπαθούν να θεωρητικοποιήσουν τόσο την τέχνη. Έχουμε φτάσει σε καιρούς που δεν υπάρχει η έμπνευση του καλλιτέχνη και πρέπει να υπάρχει από πίσω ολόκληρη θεωρία και φιλοσοφία. Και νομίζω αυτό αρχίζει να υποβιβάζει τον καλλιτέχνη ως προσωπικότητα και ως εκφραστή.

Ερώτηση: Υπάρχουν ευκαιρίες στην Ελλάδα για ένα νέο καλλιτέχνη που τώρα ξεκινάει την σταδιοδρομία του;

Απάντηση: Εξαρτάται από το πόσο θα το κυνηγήσει ο καθένας. Νομίζω ευκαιρίες υπάρχουν αρκεί να της κυνηγήσουμε. Με κάποιο τρόπο πιστεύω πώς πρέπει να βρίσκουμε τρόπους για να κάνουμε πράγματα.

Ερώτηση: Έχουν επηρεαστεί αυτές οι ευκαιρίες από την οικονομική ύφεση;

Απάντηση: Σίγουρα, είναι προφανές αυτό πως από τη στιγμή που δεν υπάρχει χρήμα δεν υπάρχουν και ευκαιρίες.

Ερώτηση: Υπάρχει ο κίνδυνος για ένα καλλιτέχνη να μεταβάλλει το έργο του και να απεικονίσει κάτι σε σχέση με την κρίση προκειμένου να γίνει αρεστός στο κοινό;

Απάντηση: Όχι νομίζω πως δεν υπάρχει αυτός ο κίνδυνος γιατί πάντα κάτι θα τον τρώει και θα πιεστεί για να κάνει κάτι που δεν τον εκφράζει.

Ερώτηση: Το αντίθετο ενδεχόμενο; Να υπάρχει ένας καλλιτέχνης που έχει την ανάγκη να εκφραστεί μέσω αυτής της θεματικής, να λογοκριθεί από μια γκαλερί φερειπείν λόγω του ότι μπορεί να μην ταιριάζει στη ζήτηση της αγοράς;

Απάντηση: Ε κοίτα, λογικά δεν θα πάει σε αυτή τη γκαλερί να εκθέσει. Αν και εμένα δεν μου φαίνεται ότι μια γκαλερί μπορεί να κατευθύνει το έργο ενός καλλιτέχνη.

Ερώτηση: Εσύ για λόγους οικονομικούς αν χρειαζόταν να άλλαζες το έργο σου, θα το έκανες;

Απάντηση: Δεν ξέρω, είναι λίγο δίκικο μαχαίρι αυτό. Δεν θα άλλαζα τον δικό μου τρόπο έκφρασης, δεν θα άλλαζα στο μυαλό μου αυτά που θέλω να κάνω. Ίσως να άλλαζα σε κάτι πιο εφαρμοσμένο.

Ερώτηση: Δηλαδή;

Απάντηση: Δηλαδή πιο εφαρμοσμένο, σε φάση σου προσφέρω τόσα χρήματα για να κάνεις το συγκεκριμένο video για την συγκεκριμένη δουλειά. Δηλαδή θα διαχωρίζα την προσωπική μου δουλειά από κάτι άλλο για να γίνει πιο αρεστό.

Ερώτηση: Βιοποριστικά όμως πώς φαντάζεσαι ότι θα ανταπεξέλθεις δεδομένου τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούμε;

Απάντηση: Κοίτα, και σε περίοδο κρίσης να μην ζούσαμε δεν είχα τις αυταπάτες ότι θα έβγαζα χρήματα μέσα από την τέχνη. Δηλαδή αυτό θα μπορούσε να γίνει μετά από μια 20ετία. Γι' αυτό σου είπα ότι ασχολούμαι και με την σκηνογραφία γιατί αυτό είναι ένας πιο εφαρμοσμένος τρόπος έκφρασης και επιπλέον στη Ελλάδα γίνονται ακόμα παραστάσεις πολλές και θα ήθελα να δουλέψω στον χώρο του θεάτρου που είναι κάτι που μου αρέσει εξίσου όσο και η τέχνη.

Ερώτηση: Πιστεύεις πώς εσύ και πολλοί ακόμα καλλιτέχνες, που είναι ακόμα φοιτητές, το γεγονός ότι αναγκάζονται να κάνουν και άλλα άσχετα επαγγέλματα για να ζήσουν βιοποριστικά, επιδρά αρνητικά στο έργο τους;

Απάντηση: Σε επίπεδο χρόνου και μόνο. Και εγώ φαντάζομαι θα αναγκαστώ σύντομα. Απλά δεν θα έχουν αρκετό χρόνο να αφιερώσουν στην τέχνη τους. Πνευματικά δεν νομίζω. Στο μυαλό τους δεν νομίζω ότι επιδρά και τόσο.

Ερώτηση: Όλα τα υπόλοιπα δηλαδή;

Απάντηση: Δεν το πιστεύω. Άσε που θα έχει και περισσότερα ερεθίσματα.

Ερώτηση: Έχει παρατηρηθεί στο παρελθόν σε περιόδους οικονομικής κρίσης ή αναταραχών, η δημιουργία νέων καλλιτεχνικών ρευμάτων. Πιστεύεις πως κάτι αντίστοιχο θα μπορούσε να συμβεί και εδώ. Η κρίση δηλαδή να πυροδοτήσει κάτι τέτοιο;

Απάντηση: Πιστεύω πως όχι πλέον. Έχει μάθει ο κόσμος, ο απλός κόσμος να αντιδρά σε αυτά που του συμβαίνουν, δεν νομίζω ότι η τέχνη θα το δημιουργήσει σε κάποιο βαθμό. Όλα έχουν γίνει οπότε δεν θεωρώ πως μπορεί να δημιουργηθεί ένα καινούργιο ρεύμα. Ήταν και άλλες εποχές που ήταν ακόμα χειρότερα τα πράγματα, όσο και αν το έχουμε μεγεθύνει στο μυαλό μας.

Ερώτηση: Ένα κίνημα όπως ήταν η art rovera, δεν θεωρείς ότι θα μπορούσε να δημιουργηθεί.

Απάντηση: Κοίτα η art rovera ήταν και ένα κίνημα αντίδρασης στο όλο καπιταλιστικό σύστημα που προωθούνταν τότε, η τέχνη των φτωχών υλικών ας πούμε. Αλλά και πάλι θα πω πως ήταν άλλες οι συνθήκες. Νομίζω επιπλέον πως όλοι αντιδράμε με τον δικό μας τρόπο και έχει διευρυνθεί η τέχνη σε τ όσο μεγάλο βαθμό πια που και το να δημιουργηθεί ένα νέο κίνημα δεν θα έχει νόημα.

Ερώτηση: Δηλαδή δεν μπορεί να δημιουργηθεί γιατί είναι τόσο κατακερματισμένη πια η μορφή της τέχνης και οι τρόποι έκφρασης;

Απάντηση: Είναι απλά πιο ατομικό πλέον, δεν θα δημιουργηθεί κάποια ομάδα.

Ερώτηση: Πως φαντάζεσαι το μέλλον της τέχνης στην Ελλάδα δεδομένων των συνθηκών και των γενικότερων δομών;

Απάντηση: Δεν θα πω χλωμό. Θα ταχθώ υπέρ της παράδοσης τώρα αν και την κατέκρινα πριν. Απλά θα είναι λίγο άδικο για την Ελλάδα... θα ακουστό λίγο, πώς να το πω... απλά λόγω παράδοσης και πολιτισμού πιστεύω πως η τέχνη είναι κάτι που θα παραμείνει. Είναι λίγο βαρύ το παρελθόν και νομίζω το συνεχίζουμε ακόμα.

Ερώτηση: Το δικό σου προσωπικό, καλλιτεχνικό μέλλον πώς το φαντάζεσαι;

Απάντηση: Δεν μπορώ να το ξέρω. Θα το προσπαθήσω.

Ερώτηση: Τι σχέδια έχεις;

Απάντηση: Σίγουρα ένα μεταπτυχιακό πάνω στο κομμάτι της σκηνογραφίας για να το γνωρίσω ακόμα περισσότερο και ταυτόχρονα να κάνω και τα δικά μου πράγματα.

Ερώτηση: Στην Ελλάδα πιστεύεις πώς θα τα καταφέρεις;

Απάντηση: Θέλω να το πιστεύω και γι' αυτό ελπίζω να γίνουν λίγο καλύτερα τα πράγματα γιατί είναι το σπίτι μου η Ελλάδα. Θα το προσπαθήσω.

Ερώτηση: Το να φύγεις στο εξωτερικό το έχεις σκεφτεί;

Απάντηση: Ναι... φταίει το γεγονός ότι έχω γνωρίσει και αγαπήσει τόσο την Ελλάδα, την Αθήνα που την νιώθω σπίτι μου. Τώρα το ενδεχόμενο μεταπτυχιακού σε μια

άλλη χώρα στην οποία θα δω καινούργια πράγματα, δεν ξέρω πως θα μου κάτσει στο μυαλό και αν αντίστοιχα την αγαπήσω και να θελήσω να κάτσω και εκεί.

11th Interview - Απομαγνητοφώνηση Κώστας:

Ερώτηση: Πες μου μερικά πράγματα για τις σπουδές σου και το καλλιτεχνικό σου έργο:

Απάντηση: Σπουδάζω από το 2010 στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Μέσα από διάφορα θέματα, μέσα από την δουλειά μου για την ακρίβεια, δεν ξέρω αν έχω καταλήξει κάπου. Αυτό που δουλεύω τώρα είναι η σεξουαλικότητα όπου υπάρχει. Σε όποιους κλάδους, όποιες εικόνες, όπου μπορούμε να βρούμε εμείς ως άνθρωποι αυτή την έννοια.

Ερώτηση: Πως θα χαρακτήριζες το πολιτιστικό υπόβαθρο που είχες από την οικογένεια σου;

Απάντηση: Δύο πράγματα έπαιζαν καθοριστικό ρόλο. Πρώτον ο πατέρας μου είναι κι αυτός καλλιτέχνης, γλύπτης. Και δεύτερον από μικρός από μικρός έκανα θέατρο, το άφησα και μετά έκανα μουσική. Στο μουσικό γυμνάσιο-λύκειο Ιλίου.

Ερώτηση: Το οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο;

Απάντηση: Νομίζω ότι βρισκόμαστε στην μεσαία τάξη. Ούτε πολύ υψηλά ούτε πολύ χαμηλά οικονομικά. Κατ' αρχάς προσπαθούμε να κάνουμε οικονομίες όσο μπορούμε και βρισκόμενος κι εγώ και τα αδέρφια μου σε κάποια ηλικία όχι πια μικρή προσπαθούμε να βγάζουμε κι εμείς το οικονομικό ώστε να βοηθάμε κάπως.

Ερώτηση: Πως αντιλαμβάνεσαι την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Την αντιλαμβάνομαι σαν κάτι το οποίο δεν υπάρχει στο μυαλό αλλά βλέποντας, γνωρίζοντας, διαβάζοντας και ό,τι το οποίο μπορεί να σε προχωρήσει, να σου δημιουργήσει μια νέα εικόνα για το καθετί, για τον κόσμο, πως θα ήθελες εσύ να δεις ένα δέντρο το οποίο το βλέπεις 20 χρόνια το ίδιο. Είναι πως εξελίσσεται στο μυαλό. Μεγαλώνοντας θες τις εικόνες που βλέπεις, να αρχίσεις να τις βλέπεις διαφορετικά. Όχι πως δεν τις βλέπεις αλλά κάθε ηλικία έχει και διαφορετική ματιά. Όσο πιο μικρός είσαι βλέπεις και πιο γρήγορα το δέντρο οπότε δε σε νοιάζει. Ίσως να είναι και πιο κατανοητό το δέντρο όσο είσαι πιο μικρός. Όσο μεγαλώνεις όμως λες ότι εγώ είμαι με αυτό το δέντρο σε αυτό τον πλανήτη, πρέπει λίγο να το κατανοήσω, να δω τι είναι αυτό, να κατανοήσω κι εμένα γιατί μέσω της κατανόησης του δέντρου κατανοείς και τον εαυτό σου.

Ερώτηση: Η αντίληψη σου για την τέχνη έχει αλλάξει μέσα στα χρόνια;

Απάντηση: Νομίζω ο τρόπος αλλάζει κάθε χρόνο. Όσο δουλεύεις δηλαδή ή κι αυτό που κάνεις αλλάζει. Αυτό που επηρεάζει την αλλαγή στην τέχνη είσαι εσύ, πως θες να δεις, πως θες να προχωρήσεις αυτό που κάνεις και να μην κάνεις μια ζωγραφιά ωραία απλά για να πουληθεί κάπου, να μπει σε κάποιο σπίτι και να την κρατήσει κάποιος ή να την κάνεις δώρο. Ωραία μέχρι εκεί αλλά προχωρώντας την τέχνη, βλέπεις, βρίσκεις άλλους δρόμους προχωρώντας καταρχάς εσένα. Δουλεύοντας γίνεσαι πιο γνωστικός σε αυτό που κάνεις. Αλλά πρέπει να παίρνεις κάποιες βάσεις για να προχωράς. Το να κάνεις την τέχνη απλά για να την κάνεις και να νομίζεις ότι έτσι προχωράς, αν δεν διαβάζεις ας πούμε Ιστορία της Τέχνης, να ξέρεις τι κάνανε, να έχεις κάποιους συγγενικούς καλλιτέχνες, 2-3, που θα πεις θα τους σμίξω και θα κάνω δικό μου.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τον τρόπο που αντιλαμβάνεσαι την τέχνη;

Απάντηση: Όχι. Νομίζω ότι η τέχνη επηρεάζει την κρίση. Να ας πούμε τώρα κι εγώ αρχίζω να δηλώνω και λέω ότι για να καταλάβω την κρίση ως άτομο πρέπει να κάνω τέχνη. Όλες οι έννοιες που με περιβάλλουν ή ζουν μαζί μου ή οι λέξεις αν δεν τις δημιουργήσω ξανά δεν μπορώ να τις κατανοήσω. Μπορεί να γίνει τέχνη με οποιαδήποτε υλικά, δεν έχει να κάνει με το ας πούμε είναι πολύ ακριβό το υλικό αλλά βγαίνει καλό το έργο ή είναι φτωχό το υλικό αλλά δεν μετράει καθόλου.

Ερώτηση: Τα μέσα που χρησιμοποιείς στην καλλιτεχνική δημιουργία έχουν επηρεαστεί από την κρίση;

Απάντηση: Δε ξέρω, δεν είμαι σίγουρος, νομίζω πως όχι. Την κρίση την βλέπω ως μια ιδέα. Όταν ένας καλλιτέχνης βλέπει κάτι ως ιδέα προσπαθεί να την υλοποιήσει. Ίσως είναι λίγο ακατανόητο, ίσως μπορεί ακόμα στο δικό μου να μην έχει λυθεί η έννοια της κρίσης και πως επηρεάζει εμένα ή αν επηρεάζει την τέχνη μου. Για μένα τίποτα δεν μπορεί να σε εμποδίσει να κάνεις αυτό που θες να κάνεις. Ας πούμε αν έκανες λάδι στα πρώτα έτη και τώρα που είσαι στο μεγαλύτερο κάνεις ένα άλλο υλικό π.χ. γύψο και σου έχει περισσέψει λάδι, για να βρεις χρήματα τα οποία θα σε βοηθήσουν σε αυτό που κάνεις, να πάρεις κι άλλο γύψο ή να πάρεις τα οποία τα χρειάζεσαι, είναι άμεσα υλικά, ίσως δώσεις ή πεις κάπου ότι δίνω αυτά τα λάδια για

να γίνει μίξη. Δηλαδή κάποιος άλλος χρειάζεται λάδια κι εσύ χρήματα για να πάρεις το υλικό για έργο σου.

Ερώτηση: Χρησιμοποιείς την εμπειρία της καθημερινότητας στην απεικόνιση του έργου σου;

Απάντηση: Ναι. Θα έλεγα ότι η απεικόνιση κατά το μεγαλύτερο ποσοστό εννοιακή. Προς το παρόν απεικονίζω την εντελώς προσωπική μου πραγματικότητα. Το βγάζω με έννοια αυτό που νοιώθω δηλαδή όπως κάνουν- δε ξέρω αν έχω φτάσει βέβαια σε αυτό το επίπεδο-οι εννοιολογικοί καλλιτέχνες. Και θα με ενδιέφερε κάποια στιγμή να δείξω για παράδειγμα μια πόλη, την Αθήνα ας πούμε, πως είναι σήμερα. Η μορφή της Αθήνας με ό,τι μπορεί να περιέχει αυτό. Την βία που υπάρχει έξω, τα γλέντια, όλες τις πτυχές.

Ερώτηση: Η τέχνη και η πραγματικότητα οφείλουν να είναι σε σύμπλευση για έναν καλλιτέχνη ή μπορούν να είναι δύο ξεχωριστά πράγματα;

Απάντηση: Πιστεύω ότι αυτά τα 2 σμίγουν είναι μαζί. Δηλαδή η τέχνη κάνεις ας πούμε να είναι η πραγματικότητα, δηλαδή αυτό που βλέπεις. Κι αν το βλέπεις εσύ σίγουρα το βλέπουν κι άλλοι. Το θέμα είναι ποιος το αποδίδει. Σαν καλλιτέχνες αποδίδουμε περισσότερο από έναν λογιστή για παράδειγμα ή από έναν δημοσιογράφο κ.τ.λ. επειδή παίζουμε με την εικόνα περισσότερο. Αλλά είμαι αυτής της άποψης, υποστηρίζω δηλαδή στην τέχνη την πραγματικότητα.

Ερώτηση: Πιστεύεις ότι σε περιόδους οικονομικής ύφεση συμβαίνει μια καλλιτεχνική αφύπνιση;

Απάντηση: Πιστεύω ότι αυτό μπορεί να συμβεί σε κάθε περίοδο, είτε αυτή είναι κρίση είτε μάχη της πόλης, πολιτικές διαμάχες. Τα πάντα νομίζω. Η κάθε περίοδος μπορεί να προκαλέσει την τέχνη.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι οι καλλιτέχνες πρέπει να έχουν μια πιο ενεργή στάση ώστε μέσα από το έργο τους να αφυπνίζουν το κοινό;

Απάντηση: Ναι. Το πιστεύω. Καταρχάς πρέπει να συμμετέχει και το κοινό, αλλά τώρα πάμε σε μια άλλη ονομασία τέχνης. Μπορεί για παράδειγμα να κάνεις περφόμανς και να επιδρά όλο αυτό στο κοινωνικό σύνολο του χώρου του οποίου το κάνεις.

Ερώτηση: Ένας καλλιτέχνης που είναι στρατευμένος δεν έρχεται πιο κοντά με το κοινό του;

Απάντηση: Δε θα το έλεγα, ο δημιουργός ξέρει τι θέλει. Ξέρει αν θέλει κοινό, ξέρει αν δεν θέλει. Ξέρει αν στο έργο του θέλει να εμπλακούν άνθρωποι άλλοι, αν θέλει θεατές. Είναι καθαρή εικόνα του πως θα το χειριστεί ο καλλιτέχνης. Δεν είναι ότι το κοινό θα βοηθήσει αλλά ο ίδιος πρέπει να βοηθήσει τον εαυτό του μέσω του κοινού.

Ερώτηση: Μια τέχνη στρατευμένη μπορεί να χάσει από την αισθητική της αξία;

Απάντηση: Όχι, καθαρά πιστεύω στη λέξη καλλιτέχνης κι αν είσαι καλλιτέχνης ξέρεις πώς να τα κάνεις. Αν θες να λαϊκίσεις δεν θα είσαι καλλιτέχνης. Ο καλλιτέχνης δεν μπερδεύεται ποτέ με τέτοια πράγματα. Θα δει τι γίνεται και θα το κάνει αμέσως. Αν κάποιος άλλος θέλει να λέγεται και να μην είναι καθαρά δική του απόφαση.

Ερώτηση: Το κοινό σε καιρό κρίσης αυξάνει το ενδιαφέρον του για την τέχνη ή μειώνεται;

Απάντηση: Όχι πιστεύω ότι μένει όπως ήταν πάντα. Εξαρτάται τώρα για τι τέχνη μιλάμε και το τι θέλει να δει το κοινό. Πιστεύω ότι ως χώρα έχουμε το κοινό της κάθε τέχνης. Αρχίζουμε να διαχωριζόμαστε στα είδη των τεχνών.

Ερώτηση: Τι ρόλο παίζουν στην εξέλιξη ενός νέου καλλιτέχνη οι ομάδες που καθορίζουν την πρόσβαση σε αυτή (γκαλερί, κριτικοί κ.τ.λ.);

Απάντηση: Πιστεύω ότι είναι σημαντικό να υπάρχει μια επικοινωνία με γκαλερίστες και ας μην έχεις κάνει έκθεση, να ζητάς, να μαθαίνεις για το ρόλο της αγοράς, των θεατών, του κοινού. Και με έναν συλλέκτη. Θα πηγαίνει έτσι στις “καλές” εκθέσεις που θα μαθαίνει από αυτό, ή πως θα το δείχνει μετά το έργο του και ο ίδιος. Ή αν γνωρίσει κάποιον συλλέκτη και βλέπει έργα να παίρνει τις κατάλληλες εικόνες που θα ήθελε να δείχνει.

Ερώτηση: Η κρίση έχει επηρεάσει τις ευκαιρίες για έναν νέο καλλιτέχνη;

Απάντηση: Δε νομίζω ότι η κρίση επηρεάζει ιδέες. Μπορεί να επηρεάζει ιδέες άλλων, ενός καλλιτέχνη όμως δε θα τις επηρεάσει. Οι ευκαιρίες δεν είναι μια ιδέα ή μια σκέψη που θα τον απασχολήσει τον καλλιτέχνη άμεσα. Ίσως έναν καλλιτέχνη που

έχει τελειώσει τη σχολή 10-20 χρόνια και τα βλέπει περισσότερο σφαιρικά τα πράγματα να τον επηρεάζει περισσότερο αυτή η ιδέα, αλλά κατά την δική μου άποψη πρέπει να γνωρίζεις τι συμβαίνει στη χώρα σου. Ευκαιρίες εξάλλου υπάρχουν γιατί είναι κάτι προσωπικό για τον καθένα, Αν δεν το κυνηγήσεις εσύ δεν υπάρχει τίποτα. Πρέπει να βγεις έξω, να αρχίσεις να ψάχνεις, να ρωτάς, να μαθαίνεις, να δείχνεις, να παίρνεις τη δουλειά σου και να την αφήνεις κάπου για παράδειγμα σε ένα ίδρυμα. Πρέπει να το ψάχνεις, να το κυνηγάς, να μιλήσεις για αυτό που κάνεις και να μάθει ο άλλος γιατί το κάνεις.

Ερώτηση: Σε καιρό κρίσης υπάρχει ο κίνδυνος ένας καλλιτέχνης να πιεστεί να απεικονίσει την κρίση ενώ δεν το επιθυμεί για να γίνει αρεστός στο κοινό;

Απάντηση: Αν μπει σε κάποια έκθεση που έχει θέμα την κρίση θα το κάνει. Δεν είναι κακό βέβαια, ίσως έτσι κερδίσει και κάτι. Μια φορά ας πούμε μπορούμε να το διαχειριστούμε αυτό το θέμα.

Ερώτηση: Το αντίθετο μπορεί να συμβεί; Ένας καλλιτέχνης που θέλει να απεικονίσει την κρίση να φοβηθεί να το κάνει;

Απάντηση: Εντελώς καθαρά αν θες κάτι το κάνεις, κατά μένα. Δεν μπορεί κάποιος να συγκρατηθεί.

Ερώτηση: Εσύ θα τροποποιούσες το έργο σου ώστε να ενταχθείς πιο εύκολα στην αγορά;

Απάντηση: Αυτό πιστεύω ότι μια μελλοντική απάντηση. Δεν μπορώ να ξέρω αν δεν εμπλακώ μέσα στην γκαλερί. Είμαι ακόμα φρέσκος. Δεν έχω πάει ακόμα σε γκαλερί να ρωτήσω, να μάθω, να δω. Μάλλον όμως δε θα το έκανα. Θα ήθελα να πουληθεί αυτό το καθαρό, το πραγματικό, αυτό που ένιωσα.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι σε μια περίοδο κρίσης μπορεί να δημιουργηθεί ένα καινούριο καλλιτεχνικό ρεύμα λόγω κρίσης;

Απάντηση: Λίγο δύσκολο. Διότι είμαστε Ελλάδα. Θα πρέπει αυτό το εικαστικό ρεύμα, το οποίο θα αποτελείται από όσους θα αποτελείται, να έχει εγκριθεί από το ελληνικό κοινό. Να το χρειάζεται, να το γνωρίζει, να τους αρέσει. Θα πρέπει καταρχάς να είναι κάτι που θα αλλάζει κεφάλαια. Η δυσκολία βέβαια δεν είναι μόνο από πλευράς κοινού αλλά και των καλλιτεχνών οι οποίοι θέλουν να κάνουν π.χ. ένα

δρώμενο. Δε ρωτάνε κανέναν και πάνε και το κάνουν μόνοι τους, πολύ συχνά σε ώρες που δεν κυκλοφορεί ο κόσμος. Γιατί; Πρέπει να είναι κάτι οργανωμένο, να είναι κάπου κεντρικά. Το να μαυρίζεις ας πούμε ένα κτήριο το κάνεις νύχτα για παράδειγμα και μετά βγαίνουν οι κριτικές μόνες τους.

Ερώτηση: Πως φαντάζεσαι το μέλλον της τέχνης στην Ελλάδα;

Απάντηση: Δεν μπορώ να το φανταστώ γιατί είναι μέλλον. Δεν μπορώ να πω συγκεκριμένα γιατί δεν έχω δει πολλά πράγματα. Πιστεύω ότι θα υπάρχουν 1-2 καλοί και όλοι οι άλλοι θα είναι σε μια παύση. Όχι πολύ χαμηλά γιατί δεν είναι τέχνη, ούτε πολύ ψηλά όμως. Δεν θα μπορούν ή δεν θα θέλουν, δεν πιστεύουν στον εαυτό τους και σε αυτό που κάνουν.

Ερώτηση: Το δικό σου καλλιτεχνικό μέλλον;

Απάντηση: Θέλω να κάνω ένα μεταπτυχιακό, σίγουρα στο εξωτερικό. Γιατί μπορείς να δεις διάσημους καλλιτέχνες, να μάθεις πολύ περισσότερα πράγματα από ότι στην Ελλάδα.

Ερώτηση: Βιοποριστικά;

Απάντηση: Δεν έχω κάποιο πλάνο, αν είχα θα το είχα κάνει ήδη. Δε ξέρω μετά αν με βοηθήσει το μεταπτυχιακό εκεί που θα είμαι. Αλλά πιστεύω ότι θα βοηθηθώ από την τέχνη μου οικονομικά.

12th Interview - Απομαγνητοφώνηση Μιχάλης:

Ερώτηση: Πες μου μερικά πράγματα για τις σπουδές σου και το καλλιτεχνικό σου έργο;

Απάντηση: Ξεκίνησα τις σπουδές μου το 2009. Πριν μπω στη σχολή έκανα γκράφιτι και τώρα στο τελευταίο έτος ασχολούμαι με κατασκευές, λίγο με το σπρέι.

Ερώτηση: Πως θα χαρακτήριζες το πολιτιστικό υπόβαθρο που είχες από την οικογένεια σου;

Το πολιτιστικό μου υπόβαθρο είχε μία βάση από τον παππού μου, το οποίο δεν το λες ακριβώς πολιτιστικό αλλά ποιο πολύ βιοποριστικό, ήταν επιπλοποιός. Αλλά η στάση του παππού μου πέρα από το βιοποριστικό είχε μια ας το πούμε εικαστική διάθεση που την μετέδωσε στην μητέρα μου. Όχι κάτι σημαντικό και οι δύο ζωγραφίζανε, ο παππούς μου έπαιζε και λίγο μουσική.

Ερώτηση: Το οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο;

Απάντηση: Μια μέση κατάσταση οικογένειας. Η μητέρα μου δεν δούλευε, ο πατέρας μου δούλευε, ο αδερφός μου δουλεύει. Αυτά.

Ερώτηση: Πως αντιλαμβάνεσαι την τέχνη ως ιδέα;

Απάντηση: Την αντιλαμβάνομαι σαν ένα πράγμα που πρέπει να το ακολουθήσεις με πειθαρχία, είναι ένας δρόμος ας πούμε που πας μαζί του, επιλέγεις να πας μαζί του.

Ερώτηση: Η αντίληψη σου για την τέχνη έχει αλλάξει μέσα στα χρόνια;

Απάντηση: Έχει αλλάξει καθώς όσο πιο νέος ήμουν ήταν πιο σκληρή, πιο αυστηρή η στάση μου απέναντι στο σύστημα της τέχνης. Πίστευα ότι αυτό που κάνω θα έπρεπε να είναι για πολλούς όχι για λίγους, αλλά προχωρώντας είδα ότι οκ αν κάποιος ενδιαφέρεται για κάτι μπορώ να του το δώσω και βέβαια μπήκε στην μέση και οικονομικός παράγοντας. Νωρίτερα έβγαζα λεφτά από μόνος μου και λέω γιατί όχι να μην βγάλω και μέσα από αυτό που κάνω. Επίσης ήταν και η φάση με το γκράφιτι που δεν θες να το ξεπουλήσεις είναι στο δρόμο αλλά το ξεκαθάρισα και είπα οκ δεν κάνω γκράφιτι, κάνω ζωγραφική πλέον. Υπήρξε ένας διαχωρισμός.

Ερώτηση: Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τον τρόπο που αντιλαμβάνεσαι την τέχνη;

Απάντηση: Ναι τον έχει επηρεάσει πολύ. Δηλαδή βλέπεις τι γίνεται παντού όχι μόνο εδώ και συνειδητοποιείς. Σίγουρα βλέπεις τι γίνεται γύρω σου και λες νομίζεις ότι κάτι κάνεις ενώ υπάρχουν προβλήματα σοβαρά, βιοποριστικά και πολιτικά. Αλλά την ίδια στιγμή είναι και μία αφορμή για να συνεχίσεις να κάνεις αυτό που θέλεις. Επιλέγεις κάτι και πρέπει να το ακολουθήσεις. Και λες οκ θα κάνω αυτό ας πούμε και η στάση του καλλιτέχνη μπορεί να είναι σύγχρονη με αυτό που ζει, με αυτό που γίνεται. Να σχολιάσεις μέσω της τέχνης.

Ερώτηση: Τα μέσα που χρησιμοποιείς στην καλλιτεχνική δημιουργία έχουν επηρεαστεί από την κρίση;

Απάντηση: Ναι έχουν επηρεαστεί. Από πριν περάσω στη σχολή. Δημιουργούσα με φθηνά υλικά ή δημιουργούσα στο δρόμο, οπότε υπήρχε το άμεσο. Και είχα και κάποια σπρέι στη τσάντα και μπορούσα οποιαδήποτε ώρα να σχεδιάσω αυτό που θέλω. Να δώσω ένα σχόλιο. Και τώρα ακόμα τα υλικά που δουλεύω είναι χαρτόκουτα για παράδειγμα. Επίσης από τη σχολή μας έχουν κόψει πολλά υλικά οπότε επέλεγε να βρεις επιφάνειες από έξω, χαρτόνια, τέτοια για να δουλέψεις..

Ερώτηση: Αυτό επιδρά στη δημιουργία, στο κομμάτι της αισθητικής;

Απάντηση: Δεν με χαλάει. Ίσα-ίσα! Έτσι ζωγράφιζα και πριν, μου άρεσε. Για παράδειγμα μ' αρέσει το κολλάζ και στη ζωγραφική χρησιμοποιώ κολλάζ, οπότε δεν θεωρώ ότι χάνει κάτι από την αισθητική του το έργο. Η αισθητική είναι κάτι που το πετυχαίνεις όπως θες.

Ερώτηση: Χρησιμοποιείς την εμπειρία της καθημερινότητας στην απεικόνιση του έργου σου;

Απάντηση: Ναι βέβαια. Και την προσωπική και την κοινωνική πραγματικότητα.

Ερώτηση: Η τέχνη και η πραγματικότητα οφείλουν να είναι σε σύμπλευση για έναν καλλιτέχνη ή μπορούν να είναι δύο ξεχωριστά πράγματα;

Απάντηση: Την πραγματικότητα τη φτιάχνει ο καθένας μόνος του. Μπορούν να είναι σε σύμπλευση, μπορεί αν είναι και δύο ξεχωριστά πράγματα.

Ερώτηση: Πιστεύεις ότι σε περιόδους οικονομικής ύφεση συμβαίνει μια καλλιτεχνική αφύπνιση;

Απάντηση: Για αυτό δεν είμαι σίγουρος. Από την μία βλέπεις ότι προσπαθούν να γίνονται πράγματα, από την άλλη λιγοστεύουν. Δηλαδή οι εγχώριοι προσπαθούν αλλά δεν έρχονται και τόσα πολλά πράγματα από έξω γιατί δεν υπάρχει χρόνος κάποιος να κάτσει, δηλαδή αν κάποιος καλλιτέχνης θέλει να πάει να δει μια έκθεση μπορεί να μην έχει το χρόνο γιατί μπορεί να παλεύει να κάνει το δικό του το πράγμα για να ζήσει κι αυτός. Μπαίνει και το βιοποριστικό κομμάτι.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι οι καλλιτέχνες πρέπει να έχουν μια πιο ενεργή στάση ώστε μέσα από το έργο τους να αφυπνίζουν το κοινό;

Απάντηση: Αυτό υπόκειται κάπως στην ελευθερία του καθενός. Δεν μπορώ να πω πρέπει να χτυπάς σε αυτό το μέρος με σκοπό. Βέβαια όσο υπάρχει καλό είναι. Σίγουρα περνάει πιο άμεσα μηνύματα.

Ερώτηση: Εσύ μέσα από το έργο σου προσπαθείς να το κάνεις;

Απάντηση: Προσπαθώ. Τι ακριβώς προσπαθώ να περάσω βέβαια δεν το έχω συνειδητοποιήσει ακόμα. Δεν με απασχολεί ακόμα. Απολαμβάνω τη διαδικασία πιο πολύ και αποτυπώνω αυτό που βλέπω.

Ερώτηση: Μια τέχνη στρατευμένη μπορεί να χάσει από την αισθητική της αξία;

Απάντηση: Όχι απαραίτητα. Το γκράφιτι ας πούμε δεν χάνει από την αισθητική του αξία. Το γκράφιτι το '70 στην Αμερική ήταν μια πολιτική πράξη. Ή οι Βραζιλιάνοι τώρα έχουν κάτι πολύ ενδιαφέρον που το λένε πισασά (;). Συνήθιζαν να γράφουν στους τοίχους συνθήματα, με γραμματοσειρές που προέρχονταν από βινύλια μέταλ μουσικής. Αυτή σκληρή γραμματοσειρά όπως περνούσε η μόδα της Αμερικής στην Βραζιλία, αυτοί πήραν τα γράμματα και είχαν πολιτικές αναφορές στους τοίχους με αυτή τη γραμματοσειρά. Αυτό το πράγμα με τα χρόνια εξελίχθηκε και αν πας τώρα στη Βραζιλία βλέπεις ότι υπάρχουν κτήρια ολόκληρα όπου ο καθένας γράφει πάνω από τον άλλο. Δηλαδή το παιχνίδι πια δεν είναι πολιτικό αλλά ποιος θα γράψει πάνω από τον άλλο. Και εξελίσσεται αυτό. Δηλαδή ο ίδιος ο καλλιτέχνης που έκανε αυτό τώρα μπορεί να κάνει κάτι άλλο. Να ξεκίνησε από κει και πλέον κάνουν τέχνη.

Ερώτηση: Ένας καλλιτέχνης που είναι στρατευμένος δεν έρχεται πιο κοντά με το κοινό του;

Απάντηση: Ναι και κάποιες φορές το βρίσκω και σκόπιμο, εύκολο. Κάποιες φορές σε τέτοιου είδους τέχνης βλέπουμε αναπαραγωγή. Ο Μπάνκσι αυτό ακριβώς κάνει, βέβαια είναι σύγχρονο με την κυριολεκτική έννοια της λέξης, δηλαδή βλέπει γεγονότα και χτυπάει ακριβώς. Είναι άμεσος σε αυτό που θέλει να πει και αυτό το εκτιμώ. Μπορεί από αισθητικής άποψης να μην μου αρέσει αλλά εκτιμώ αυτό, ότι είναι στη στιγμή του. Αυτό για έναν καλλιτέχνη είναι ένα πολύ σημαντικό όπλο. Να μπορεί αυτό που θέλει να πει να είναι στη σωστή στιγμή που αυτός έχει νιώσει.

Ερώτηση: Το κοινό σε καιρό κρίσης αυξάνει το ενδιαφέρον του για την τέχνη ή μειώνεται;

Απάντηση: Γεγονός είναι, αυτό που έχω καταλάβει, ότι ερχόμαστε πιο κοντά. Αλλά δεν ξέρω αν μπορεί να γίνει, ίσως χάνει λίγο την οικουμενικότητα της η τέχνη. Ίσως κάποιους δεν τους νοιάζει, ίσως αυτούς που νοιάζει να ενδιαφερθούν λίγο παραπάνω. Δεν είμαι σίγουρος. Νομίζω την τέχνη την έχουν ανάγκη αλλά δεν είναι το πρώτο πράγμα που θα τους έρθει στο μυαλό. Λόγω της κρίσης την παραμελούν. Χρειάζεται καθαρότητα για να δεις μια εικόνα.

Ερώτηση: Τι ρόλο παίζουν στην εξέλιξη ενός νέου καλλιτέχνη οι ομάδες που καθορίζουν την πρόσβαση σε αυτή (γκαλερί, κριτικοί κ.τ.λ.);

Απάντηση: Ατό είναι στον καθένα. Σίγουρα παίζουν μεγάλο ρόλο. Υπάρχουν άτομα που τα κυνηγάνε αυτά τα πράγματα, κάνουν ό, τι τους ζητάνε οι γκαλερίστες. Για τους κριτικούς τέχνης τώρα δε ξέρω, δεν μπορώ να τους πάρω και πολύ στα σοβαρά είναι η αλήθεια. Πολύ θεωρία, χωρίς πράξη. Δεν ξέρω αν μπορούν και οι ίδιοι να καταλάβουν τι γίνεται. Οι γκαλερίστες από την άλλη είναι απλά έμποροι, οπότε ή παίζεις με το εμπόριο ή δεν παίζεις.

Ερώτηση: Η κρίση έχει επηρεάσει τις ευκαιρίες για έναν νέο καλλιτέχνη;

Απάντηση: Ναι τις έχει επηρεάσει σίγουρα. Βλέπεις ότι όλοι ψάχνονται! Αν παίζει κάτι βουρ. Αυτό δεν είναι απαραίτητα κακό. Το θεωρώ λογική συνέχεια του πράγματος. Αν ακούς ότι κάποιος ενδιαφέρεται για κάτι πας.

Ερώτηση: Σε καιρό κρίσης υπάρχει ο κίνδυνος ένας καλλιτέχνης να πιεστεί να απεικονίσει την κρίση ενώ δεν το επιθυμεί για να γίνει αρεστός στο κοινό;

Απάντηση: Ναι. Δηλαδή βλέπεις και τι αναπαραγωγή πραγμάτων υπάρχει. Βέβαια και το διαδίκτυο παίζει το ρόλο του σε αυτό. Απλά πατάς ένα κουμπί και βλέπεις τι γίνεται που ή ασχολείσαι με άλλους στο διαδίκτυο και αναπαράγεις κάτι ίδιο. Ξέρεις πετυχημένη συνταγή και αυτό. Αυτό δε συμβαίνει μόνο στην τέχνη, συμβαίνει γενικά. Είναι καθημερινό παράδειγμα σε πάρα πολλά πράγματα, όντας πίθηκοι. Βέβαια επηρεάζεσαι από τα πάντα. Έχουμε τέτοιο βομβαρδισμό εικόνων που δεν μπορείς να μείνεις ανεπηρέαστος. Το θέμα είναι να μην αντιγράφεις τον άλλο καλλιτέχνη.

Ερώτηση: Το αντίθετο μπορεί να συμβεί; Ένας καλλιτέχνης που θέλει να απεικονίσει την κρίση να φοβηθεί να το κάνει;

Απάντηση: Θεωρώ πως ίσα-ίσα η κρίση προβάλλεται πάρα πολύ. Μέσα από τη φωτογραφία έχουμε δει 200.000 φωτογραφίες από γιαπιά. Πουλάει. Ίσως επειδή ο κόσμος είναι πιο δύσκολος στο να δει τέχνη, ίσως του προβάλλουν κάτι το οποίο το βιώνει κιόλας.

Ερώτηση: Εσύ θα τροποποιούσες το έργο σου ώστε να ενταχθείς πιο εύκολα στην αγορά;

Απάντηση: Όχι. Γιατί δεν θα δεχτώ από κάποιον γκαλερίστα πώς να κάνω αυτό που κάνω για να το πουλήσω σε κάποιον. Το παίρνεις όπως έχει. Ωμό. Αν δε σου αρέσει οκ.

Ερώτηση: Θεωρείς ότι σε μια περίοδο κρίσης μπορεί να δημιουργηθεί ένα καινούριο καλλιτεχνικό ρεύμα λόγω κρίσης;

Απάντηση: Νομίζω ότι αυτό το πράγμα γεννιέται αυτή τη στιγμή. Σίγουρα άτομα ασχολούνται με αυτό το πράγμα. Βλέπω άτομα που ασχολούνται, που συσπειρώνονται αλλά δεν έχω δει πράξεις ακόμα. Νομίζω είναι περισσότερη πολιτική συσπείρωση.

Ερώτηση: Πως φαντάζεσαι το μέλλον της τέχνης στην Ελλάδα;

Απάντηση: Δεν ξέρω. Δεν μου αρέσει να σκέφτομαι το μέλλον. Σίγουρα θα κλείνουν προς τα πολυμέσα. Αυτή είναι η τάση παντού. Ο υπολογιστής βαίνει μπροστά. Αυτό

θα γίνει και μέσα στις σχολές. Βλέπεις γίνονται περισσότερο media. Αυτό οφείλεται στην μανία υπερκατανάλωσης που έχουμε. Χρησιμοποιείς δηλαδή το ίδιο το μέσο που βομβαρδίζεσαι για να παράγεις και συ τέχνη. Επίσης και σε λόγους του καινούριου. Πολλοί λένε εντάξει η ζωγραφική τι άλλο έχει να μας πει. Το βίντεο έχει δύναμη.

Ερώτηση: Το δικό σου το μέλλον καλλιτεχνικά;

Απάντηση: Φτιάχνεις τη δικιά σου πραγματικότητα. Ό,τι θες μπορείς να κάνεις αρκεί να το κυνηγάς. Τώρα που θα είμαι, τι θα κάνω δεν έχω ιδέα. Το σίγουρο είναι ότι το αγαπάω και μου αρέσει αυτό, οπότε θα δούμε. Βιοποριστικά τώρα ό,τι μπορώ κάνω. Από τη στιγμή που γνωρίζω να κάνω κάτι θα το κάνω. Θέλει κάποιος να κάνω ένα πορτραίτο; Μπορώ να το διαχωρίσω και να το κάνω. Εξαρτάται βέβαια από το χρόνο μου, αν ξέρω να το κάνω. Αν δεν ξέρω δε θα το κάνω. Δε θα κοροϊδέψω τον εαυτό μου. Αυτό βέβαια μπορεί να στερήσει από το χρόνο και από την δημιουργικότητα μου για αυτό πρέπει να το κάνεις με μέτρο. Δεν μπορείς να λες ναι σε όλες τις δουλειές. Στο άμεσο μέλλον τώρα σκέφτομαι αφού τελειώσω την πτυχιακή μου, ότι θέλω να κάνω την πρακτική του Erasmus. Και μετά θέλω να ταξιδέψω. Να δω που μπορώ δείξω αυτό που κάνω. Η τέχνη είναι μια διεθνής γλώσσα μπορείς να την κάνεις οπουδήποτε.

Ερώτηση: Εσύ έχεις σκεφτεί το ενδεχόμενο του να φύγεις στο εξωτερικό;

Απάντηση: Ναι. Έχω ζήσει κιόλας έξω. Δεν με πειράζει. Γνωρίζεις νέα πράγματα. Ο καλλιτέχνης έχει ανάγκη να παίρνει έμπνευση. Πρέπει να κινούμαι, να βλέπω καινούρια πράγματα, να συγκρίνω καταστάσεις για να αντλώ έμπνευση.

Ερώτηση: Οπότε η επιλογή του εξωτερικού δεν έχει να κάνει με την κρίση;

Απάντηση: Ναι, μέχρι στιγμής αυτός είναι ο λόγος που ταξιδεύω και ζω έξω. Όταν είσαι έξω κάθε μέρα είσαι αντιμέτωπος με καινούρια πράγματα. Μια μέρα πιάνεται σαν δύο. Αλλά ναι και για βιοποριστικούς λόγους. Υπάρχουν μέρη που αναγνωρίζουν αυτό που κάνεις πολύ καλά.